Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
5 G
34

M

Digitized by Google

12-5-6-34

1

~~14-35-a-42~~

14-17-b-13

Digitized by Google

XXVIII. 6. 13
K. 10.

12-5-G-34
M.63
3

PETRI POM
PONATII MANTVA-
ni ſummi & clariſsimi ſuo tempore philo-
ſophi, de naturalium effectuum
cauſis, ſiue de Incanta-
tionibus,

OPVS ABSTRVSIO-
RIS PHILOSOPHIAE PLENVM,
& breuiſsimis hiſtorijs illuſtratum atq; ante an-
nos XXXV compoſitum, nunc
primum uerò in lucem fi-
deliter editum.

Adiectis breuibus ſcholijs à Gulielmo Grataro
lo Phyſico Bergomate.

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Cum Cæſ. Maieſtatis gratia
& priuilegio.

BASILEÆ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

12.5.4.34

ILLVSTRISSIMO ET VERE PIO PRINCIPI AC Domino D. Othoni Henrico, Sacri Romani Imperij electori, comiti Palatino Rheni, & utriuſque Bauariæ Duci, Domino ſuo colendiſsimo, Guilhelmus Gratarolus Bergomas, S. D. P.

AD cognitionis & ſcientiæ cupiditatẽ natura omnes homines trahi, dignißime Princeps Elector, nedũ ſcientißimus Ariſtoteles aſſeruit, ſed nemo benè ſanus, unquam nec immeritò, negauit. Quid enim homine dignius, quàm id quo non ſolum uita ornatior, uerumetiam mens

tanquam ſuo pabulo alita, uege-
tior fieri & alacrior cernitur (id ue
rò potiſsimũ eſt abditarũ rerũ co
gnitio & intelligentia) ſummope
re appetere, & ut bonis aſſequa-
tur artibus, omni animi conatu
& labore per omnem uitam niti?
Agnoſcimus enim perfici nos
plurimum uel unius rei, nedum
plurium, ſcientia: in qua excelle-
re, omnium in hoc mundo opti-
mum atq; honoratiſsimum ſem-
per habitum ſit, cumq; ab ignora
tione & errore animus ex ſui na-
tura ualde abhorreat, perpetuò in
dagare, ſcire, & intelligere, ac ueri-
tatem (legitimum ſtudiorum ſco
pum) inquirere ſatagit. quo fit, ut
ueri perſcrutatione nunquam ex

ſe animus fatigetur: imò quo plu-
ra meditando mentis acumine aſ-
ſequutus eſt, eò plura cõſequi ſtu-
deat, nimirum meditatione ac ex-
ercitatione animus paſcitur, ocio
& ignauia torpet, à ſui ipſius na-
tura degenerat, & prorſus fran-
gitur. Quapropter, cum inæſti-
mabilis ſit earum rerum quæ nos
fugiunt ſeries, ſcientiarumq; penè
omnino ſolida perceptio ut lon-
ga, ſic quoq; perdifficilis, nõ pau-
cis, ut apud Ennium Neoptole-
mus, ſed equidem multis, hoc eſt,
per omnem ferè uitam, philoſo-
phandum illi eſſe cenſeo, qui diui-
na tenere, & humana gubernare
(quod apud Platonẽ philoſophi
eſt officium) uelit, non autem fu-

catàm conſequi ac ſophiſticã philoſophiam, & quæ nil captet, niſi gloriolas inanes, & rumuſculos ſecundiores. ſcire quidem omnia, cuiuſcũq; modi ſint, pleriq; auent, quod curioſorum eſt: maiorum uerò rerũ contemplatione ad ſcientię cupiditatem (quod ſummorum uirorum eſt) non ita multi ducũtur. ſed ꝙ ad diuina ſpectat, ut optimè inquit Tertullianus, nobis Chriſtianis curioſitate opus nõ eſt poſt CHRISTVM IESVM, nec inquiſitione, poſt Euãgeliũ. Cedat, inquit, fidei curioſitas. Quorſum autem hoc lõgum procœmium? ne ſcilicet me quis, propter hunc editum librum, aut nimis curioſum, aut minus Chriſtianum

ſtianum iudicet. Cuius facti ratio
nem tuę illuſtriſsimę Celſitudini,
ac per illam cæteris quàm potero
breuiſsimè reddã. Cum ante ſex
annos, relicta Italia, in Germani=
am migrarem, aliquam librorum
ſupellectilem aduexi mecum: hos
inter libros erat unus Petri Pom
ponatij ſummi philoſophi peripa
tetici, quem fortè fortuna dum Pa
tauij agerem ante annos XX eme
ram. porrò ſciebam aliquot pauci
ſsima eius libri exempla apud Ita=
los quoſdã ſeruari inter chariora
& arcana: dumq; fruſtra exſpecto
ut alicunde fortaſsis cum aliquo
alio ipſius authoris opere in lu=
cem prodeat, cogitaui mecũ qui
fieret, ut cum hæc ætas in ædendis

omnis generis libris tam fęcunda ſit, iſtud quocꝫ doctiſsimum ac iucũdum opus, intra tot annos nũquam in uſum publicum emiſerit? atqꝫ nonnullæ uероſimiles cauſſę mihi in animum ueniebãt; quas tamen diluere haud difficilè fuerit; ac prima quidem hæc eſſe uidebatur: propterea quod is autor, ſicut in quibuſdam alijs ſuis operibus, nõ uſquaqꝫ bene de animæ noſtræ immortalitate, ita in hoc de nõnullis miraculis in Chriſtiana religione uulgò receptis, parum benè pleriſqꝫ ſenſiſſe uideretur. ſed meminiſſe debebant qui ſua legerunt, uel illum publicè profitentem audiuerunt, eum dicere ſolitum, ſe ut philoſophum,

hoc

hoc eſt, Ariſtotelis (cuius quã ſtu
dioſiſsimus fuit) ſectatorem, non
tenere abſolutè animi immortali-
tatem, neq; ex Ariſtotelis doctri-
na omnino defendi poſſe: ut uerò
Chriſtianum, ſe ab Eccleſia catho
lica non diſſentire: id quod etiam
in hoc ſuo ex poſtremis opere,
præſertim in primo & ultimo ca-
pitibus, nõ obſcurè ſatetur. Idem
de ueris miraculis aſſerit, pro qui
bus tuendis, nõ ueretur ſemel atq;
iterum ipſum ſuum Ariſtotelem,
ac Platonẽ, alioſq; philoſophos,
ignorantię arguere, & illorum do
ctrinã, quod ad Chriſti miracula
& religionem, Deiq; omnipoten
tia cognitionem attinet, inſuffici
entem, ac cœcam aſſerere. Sed de-
 mus

mus nũc aliquid fortaſsis hoc in in opere ſcriptum eſſe, quod non undiquaq; ad fidei Chriſtianæ analogiam reſpondeat, num idcirco is liber qui plus ſolidæ phyſicę continet & abſtruſæ quàm multa ſimul quorũdã ingentia commentaria, ſupprimẽdus erat, neq; in publicam ſtudioſorum utilitatem dandus? iniquũ porrò & inutile uidetur, ob humanum aliquẽ lapſum ea etiã dãnari quæ recta ſunt, ac prodeſſe multum poſſunt: cũ in libris ſanctiſsimi ac doctiſsimi Auguſtini (ut alios omittam) adhuc extẽt ac legantur hæreticorum reſponſa impietatis ac blaſphemiæ plena. Non is quidẽ ſum, qui librum aliquem apertę

malum, aut plus mali quàm boni abſq; annexa confutatione conti nentem, approbare ulla in faculta te uelim, ac multo minus in Chri‑ ſtiana ſynceraq́ religione. Alia cauſſa uideri fuiſſe poteſt, autho‑ ris ſtilus, infra elegantiæ mediocri tatem: ſed hoc facilè tũ tempori, tũ hominis profeſsioni dari pote‑ rat. ornari etiam res ipſa negat, cõ‑ tenta doceri. At, quantum conie ctura aſſequor, aliud fuit in cauſa quo minus hactenus nemo librũ ediderit. nempe omnibus ferè cõ‑ munis philautia, quę nõ ad proxi mi commodũ reſpicit. Illũ igitur ego perlegi, ſcholia nõnulla appo ſui, aliquidq́ nitoris pro mea mediocritate adieci, ſine ulla ſen‑

tentiæ

tentiæ uariatione: nam alicubi ob
ſcura et confuſa quædam (ſcribæ
puto culpa) legebantur. Sed non
eſt ut quiſq; hic elegantiam quæ-
rat: neq; enim omnes ſumus Cice
rones, aut propè accedimus. De
licatiores ergo uel qui magis uer-
borũ quàm rerum cognitionem
exoptant, ab eius lectione ſe abſti-
neant, licet. Cæterum, Princeps
optime, cũ pro recepto et honeſto
more quærendus mihi eſſet con-
tra æmulos ac uitilitigatores pa-
tronus aliquis, ſub cuius ſcuto ac
nominis ſplẽdore liber in ora ſtu-
dioſorũ uirorũ exiret, atq; in hac
ſumma Mœcenatũ penuria neſci
rẽ ferè, quẽ tutò adirẽ, de tuæ Cel-
ſitudinis humanitate ac pietate à

fidedignis

fide dignis audiui, quantum pro uiribus tũ bonis artibus, tũ ſcientijs faueat, quàm egregiam curarit componi bibliothecã: & tandem, præter reliqua, in Iacobi Curionis Heydelbergenſis profeſſoris egregium librum, tuæ Celſitudini dedicatum incidi, quem cum legiſſem, ita ſanè ad opus ſub tuæ amplitudinis nomine edendum accenſus ſum, ut cum debita diligentia editionem amplius non diſtulerim: mirum quã multis ualidisq; rationibus hortetur ille doctus Curio ad bonarum liberaliumq; artium indefeſſa ſtudia, quàm non triuialia monet, quàm acutè ac ſanctè humanas ſcientias cum diuinis cõiungit. utinam

uerò

uerò multi tales eſsēt curioſi ſcriptores, qui non quæ ſua, ſed quæ Dei ſunt ac Chriſtianæ reipublicæ, curarent. Sed ad Petrum Pomponatiū Italis præcipuè optatiſsimum, redeo, quem ſi tuę Clementiæ, ut ſpero, placuiſſe cognouero, enitar, Deo iuuāte, ut in poſterum quoq; tuæ Celſitudini tuiſq; omnibus aliqua in re ſemper inſeruiam, aut ſaltem ut pro uiribus gratificer. optimus pater Deus tuā Celſitudinem incolumem ſemper tueatur. Baſileæ Calendis Auguſtis, Anno M D. L V I.

Caput primũ, in quo nõnullæ dubitationes adducũt aduerſus ponẽtes tales effectus à dæmonib. fieri.
Caput ſecundum, continet dubitationes circa opinionẽ Auicẽnæ
Caput tertium, multa ſupponit pro uia Peripateticorum.
Caput quartũ, ex ſuppoſitis ſecundum Peripateticos ad dubia propoſita re pondet.
Caput quintum, mouet dubitationes aduerſus ea quę dicta ſunt.
Caput ſextum, ad prædictas dubitationes reſpondet.
Caput ſeptimum, nonnullas mouet dubitationes aduerſus ea, quæ in priori capite dicta ſunt.
Caput octauũ, ad dictas dubitationes reſpondet.
Caput nonũ, magnam ponit dubitationem ortũ à prędictis habentem: an ſcilicet Ariſtoteles ignorauerit Dæmones uel Angelos &c.

Caput decimum, ad propoſitam dubitationem reſpondet.
Caput undecimũ, ponit dubitationes aduerſus ea quæ dicta ſunt, ad pleniorem antea dictorum intelligentiam.
Caput duodecimum, reſpondet ad dubitationes propoſitas.
Caput tertiũdecimum & ultimũ ponit, quid autor determinatè ſentiat per modum concluſionum.
Peroratio authoris, & Deo gratiarum actio.

FINIS.

PETRI Pomponatii Mantuani, ad excellentiſſimum medicum phyſicum Mantuanum compatrem ſuum, epiſtola.

SIGNIFICASTI MIhi per literas tuas, cum duorum puerorum quorũ alter morbo ueluti eryſipilate laborabat, alter uero in ignẽ inciderat, medendi curam ſuſcepiſſes, quẽdam ſuperueniſſe qui hos pueros ſolis uerbis et carminibus nulloq; alio uſus ingenio liberauerit: addisq; aliũ fuiſſe, cui ferrum infixũ erat quod nulla medici arte euelli ualuit, ab eodẽ tamen eademq; ratione euulſum fuiſſe, adiungis quartum miraculum, inſtru-

Scribendi operis huius occaſio.

mentum quo utimur in ſecernenda fa
rina quod uulgo tamiſium appellant,
ſolis uerbis ab eodem fuiſſe motum:
cumq́ꝫ præcãtator iſte dixiſſet, Quem
quęritis? pueros teneros in uaſe uitreo
inſpexiſſe uarias perſonas. Quæ cum
tibi præter naturæ ordinem uideren-
tur, rogaſti me ut quid de hoc ſentiam,
tibi aperiam: præcipuèq́ꝫ quid ad hoc
ueriſimiliter peripatetici dicere poſ-
ſent. Scribis ulterius, aſſentiam'ne tri-
bus legibus Dæmones introducenti-
bus. nihil eſt profectò quod dubite-
mus, quãdoquidem apertiſſimum ſit
hos mirabiles effectus per Dæmones
ipſos fieri: non minus & aperta eſt ſo-
lutio apud Auicennam, cum ponat in
tellectui benè diſpoſito & à materia e-
leuato, omnia materialia obedire. Qua
re, pluuiæ, grandines, & reliqua hu-
iuſcemodi ab humana anima fieri poſ
ſunt. Verum utrumuis horum Ariſto-
teli manifeſtè aduerſatur: nam neque
Ariſtoteles admiſit dęmones, ueluti le
ges affirmant, neque aliquid agens ſi-
ne con-

Dæmones eſſe.

Ariſtotelis ſententia de dæmonibus.

ne contactu poſſe agere exiſtimauit, ueluti ad Auicennæ poſitionem ſequitur: Quare nulla respondendi uia Peripateticis uidetur eſſe relicta. Dicis quoque ulterius, te quandam reſponſionem aliâs à Petro Trapolino Patauio communi noſtro præceptore audiuiſſe, quam tamen ipſe Alberto aſſcribebat, uidelicet uerba & characteres eſſe inſtrumenta corporum cœleſtium, quare huiuſcemodi horum uirtute tales effectus poſſe producere, nõ eſſe impoſſibile. Verum, addis hoc tibi minime placere, tum quoniam omnia talia uerba & tales characteres conſimiles effectus producere poſſent, quod minimè uerũ eſt: tum quia non apparet quid & quomodo corpora cœleſtia in talia uerba & characteres imprimere poſſint pro taliũ effectuum productione. Et cadit quæſtio an ſemper ſic imprimant, aut ſolum aliquando: non enim ſemper, quoniam hoc eſt contra experimentum: ſed ſo-

lum caſu. Amplius, uoces per ſe ſolum immutant auditum, hic autem immutatur ſenſus tactus, cum ſanetur aut infirmetur. Signa quoque ſunt quantitates, aut qualitates in quãtitate, quorum nullum eſt agens per ſe, ut dicit Commentator in quarto Phyſicorum quam igitur actiuitatem poſſunt habere? erit igitur aliquid alterum, cuius uirtute hoc fieri poſſit, quæ (ut dicit) imprimitur à cœleſti corpore: quæ ergo ſit prima uirtus patet. Si hæc fierent à corpore cœleſti, ueriſimile eſt quod non ſecundum quancunque diſpoſitionem & ſitum corporum cœleſtium hæc fierent, ſicuti apparet de cæteris effectibus eorum: nam nõ ſecundum quamcunque diſpoſitionem & ſitum luna facit fluxum & refluxum. Verum uidemus tales homines in omni tempore talia operari: non igitur hæc fiunt ex influxu corporum cœleſtium: aliter noſtrum eſſet uirtutes cœleſtium reducere ad opus, & eas retrahere:

here: quandoquidem in noſtra poteſtate ſit uoces proferre,& illa ſigna facere: hoc autem non uidetur ueritati conſonare. Quare magna ſupereſt dubitatio Peripateticis, ut tibi uidetur, Vir clariſſime, rem & laude & tuo ingenio dignam petiiſti, certè humeris meis longe imparem: etenim cum de his aut parum aut nihil Ariſtoteles uerba habuerit, difficile eſt quid ipſe ſenſerit uelle indicare. adde, cũ multi hoc facere tentauerint, ridiculi habiti ſunt. Quare, uereor ſi ego hoc tentauerim ne temerarius habear, & forte ridiculoſior eis fiam. Verum cum tua amicitia apud me nihil aut ſanctius aut antiquius ſit, quanquam tantum diſcrimen ſubeam, ne iura amicitiæ uiolare uidear, tibi morem geram. Quòd ſi rei non ſatisfecero (ut uereor) nõ parum mihi erit petitioni tuæ ſatisfeciſſe. non enim poſtulas tibi aperiam quid Ariſtoteles ſenſerit, (hoc enim fortaſſis uires noſtras ſuperat (ſed quid Ariſto-

teles ſenſerit, quod noſtrũ exiſtimem, pro poſſe aperiam. Vale. Bononiæ 24. Iulij. Anno M. D. XX.

Finis epiſtolæ.

PETRVS Pomponatius de naturalium effectuum cauſis, ſiue de incantationibus.

Caput primum, in quo nonnullæ dubitationes adducuntur aduerſus ponentes tales effectus à dæmonibus fieri.

NOS igitur tuæ petitioni ſecundum uires noſtras ſatisfacere cupientes, dicemus in primis, nos tecum ſentire, uidelicet quod tutior reſponſio eſt data ſecundũ leges, & maximè ſecundum Chriſtianam: quanq̃ peripatetici in aliquibus euadere uideantur. non tamẽ in omnibus, ueluti in ſubſequentibus oſtendemus: uidetur

Neceſſario eſſe dæmones

enim neceſſarium quod omnino dæmones habeamus ponere non ſolũ ex decreto eccleſiæ, uerum etiam ut ſaluemus multa experimẽta: Sed de hoc infra. Quoniam tamẽ petis quid de hoc peripatetici ſentiãt, dicam tibi quid de hoc opinor: Et primò cur negent hoc fieri à dæmonibus poſſe. Et pretermiſſis uniuerſalibus ratiõibus quibus negantur dæmones, (quoniam illæ non ſunt ad propoſitum) tres in præſentiarum mihi uidentur etiam præcipuæ, quas ex inuẽtione noſtra formaui: Prima itaq; & præcipua eſt hæc: Si dæmones talia operantur, hoc quidem fieret intelligendo & uolendo, quoniam artifex intelligit & uult effectum quem per ſe producit: ſed nullus uidetur eſſe conueniens modus quo dæmon talia poſſit intelligere & uelle: quod ſic probatur. Quoniã ſi A dæmon (exempli gratia) intendit ab iſto, ut pote Socrate, euellere ſagittã infixã quæ ingenio medici nõ potuit euelli, oportet ipſum dæmonem & intelligere Socratem & hanc

Prima ratio pro negantibus dæmones dari.

hanc ſagittā & ea quæ requiruntur ad talem curā omnia, quę ſunt ſingularia, quoniā primo metaphyſic. Actus & operationes ſunt ipſorū ſingularium, quomodo igitur dæmon talia ſingularia cognoſcit? aut igitr per ſpecies, aut per eſſentiam ipſiuſmet dæmonis, aut alterius à dæmone: primum non uidetur poſſe dari: quoniam quod ſic intelligit per eſſentiā ſuam, illud intelligēs aut eſt cauſa rei intellectæ, ueluti omnes ponūt de Deo, qui omniū eſt cauſa, & omnia intelligit: imò Cōmentator 12. Metaph. comment. 51. hoc aſſerit de omnibus intelligentijs per comparationem ad ſuos effectus: aut intelligit quoniam eſſentia eſt effectus rei intellectæ, ueluti penes illos qui tenēt intelligentiam inferiorem per eſſentiam ſuam intelligere ſuperiorem, quoniam effectus eſt ſuperioris, ueluti author de cauſis & Albertus affirmant. Verum neutrumuis dari poteſt in propoſito. necꝙ enim intelligentia quæ eſt dęmon eſt effectus ipſorū inferiorum,

Act9 ſunt ſingularium.

Singularia quot modis intelligantur.

ut de ſe notum eſt: neq; cauſa, & maxi me ſecundũ aſſerentes dæmones: quoniam tantum applicãt actiua paſſiuis, & non res ipſas creant. Si uerò detur quod intelligat dæmon per eſſentiam diſtinctam ab ipſo dæmone, nulla eſt ueriſimilitudo quod iſta ſint ipſæmet res intellectæ, ueluti etiam quidam finxerunt, ut pote quod dęmon intelligit Socratem per ipſammet eſſentiam Socratis. Verum iſtud penes me eſt intelligibile, & eſt fictio ſupra omnes fictiones: quomodo enim res materialis poteſt eſſe intellectio & forma intellectus? quòd ſi detur quod Socrates ſecundum eſſe immateriale eſt forma intellectus, uerum tale eſſe Socratis non eſt niſi ut exiſtit in immateriali productiuo, ut pote in Deo, uel in intelligentia mouente cœlum, uel ut repręſentatur per ſpeciem intelligibilẽ, quorum nullum eſt eſſe reale Socratis. Pręterea Socrates ſecundum eſſe ſuum immateriale, eſt uniuerſale: uniuerſale autem non magis repræſentat hunc quam illum:

ſum:quare ſic omnia repræſentarētur, & intelligerentur: Cum autem & præterita & præſentia & futura intelligāt, ſic & infinita intelligerent dæmones. Amplius,quoniam non magis iſte dæmon hęc intelligeret quam quicunq; alter:quare aut omnes æqualiter effectum iſtum producerent, (quod non dicunt)aut nulla rationalis cauſſa poſſet aſſignari quare magis iſte quā alter. Et non minus iſta uidentur ſequi,ſi etiam dęmon talia intelligat per ſuam eſſentiam,ut ſatis notum eſt. Quare nullo modo uidetur quod dæmones iſta ſingularia intelligant,ſiue per eſſentiā ſuam,ſiue per eſſentiam rerum ſingularium intellectarū, neq; per eſſentiam aliarum rerum diſtinctam ab ipſis dæmonibus:quandoquidem illę aliæ res non habent eandem communicationem cum dæmonibus, ut poſſint eſſe eorū intellectiones.relinquitur igitur ſi dæmones intelligūt talia ſingularia, quod per ſpecies intelligant, ut cōmunis uia uidetur aſſerere. Verū & iſtud

non ui-

Quod Dæmones non intelligant ſingularia p ſpecies.

non uidetur poſſe ſuſtẽtari, quoniam Dæmones aut intelligerent per ſpecies congenitas, aut de nouo acceptas: ſi per congenitas, aut igitur uniuerſales, ut pote ꝙ per ſpeciem hominis diſtinctè omnia ſingularia cognoſcerẽt, & ſic de aſino & quibuſcunq; alijs ſpeciebus: aut ſecundum alterum & alterum indiuiduum, alteram & alteram ſpeciem haberet. horum primum non uidetur poſſe aſſignari, quoniam ſi per unam & eandem ſpeciem ut pote hominis, omnia indiuidua cognoſcerent, uel igitur ſimul omnes cognoſcerent, & ſic infinitum cognoſcerẽt diſtinctè, quod non uidetur poſſe admitti: Sic em̃ dæmon infinities infinita cognoſceret, cũ ſint ferè infinita ſecundum ſpeciem, & ſecundum unamquanq; ſpeciem infinita indiuidua, cum nõ magis præſentia quam prẹterita & futura cognoſcat. Si uerò per talem ſpeciem uniuerſalẽ ſolum aliqua ſingularia cognoſcat, non eſt reddere cauſam rationabilẽ cur cũ ſpecies illa uniuerſalis æqualiter ſit omnium

mnium repræſentatiua, magis repræſentet unum quàm alium: niſi fortaſſis dicatur quòd ſpecies illa tantũ repræſentat ſingularia quæ ſunt: quod tamẽ rationabiliter non uidetur dici poſſe: primò quidem quoniam cognitio dæmonis de Socrate, non eſſet quid abſolutũ, ſed quid reſpectiuũ, eademq́ꝫ cognitio inciperet & deſineret eſſe in dæmone, ueluti alicui incipit et deſinit eſſe æqualitas & ſimilitudo & uniuerſaliter omnis relatio quæ poteſt alicui euenire, ex ſola tamẽ relatione facta in alio. Vnde dęmonem cognoſcere Socratem, eſſet perinde ac ſi Socrates fieret æqualis Platoni, nulla mutatiõe facta in Platone, quòd minimè dici poteſt: Nam æqualitas nullum abſolutũ dicit, neq́ꝫ aliquid reali ſuperaddit quãtitati: quod ſecus facit cognitio Socratis. Eſt enĩ aliquid reale, & aliquid abſolutum. Oportet enim ſi aliquod de nouo intelligat ab aliquo, quod ei qui intelligit, aliquid de nouo adueniat: poſſet tamen aliquis de nouo aliquid

Quomodo noua intellectio fiat in aliquo.

intelligere,

intelligere, eſſe uerum in intelligente adueniente, ſed hoc tãtum in re extra: ut intelligẽte me prius te ſedere, te nõ ſedente: & poſtea te ſedẽte idem intelligere, haberem tunc nouam intellectionem ueritatis, nulla re in me acquiſita. Sed de intellectione minimè uerificari poteſt: Veritas enim primo eſt reſpectus intellectus, & non intellectio: ut ſatis notum eſt. Præterea, ſic præterita & futura à dæmone nõ intelligerentur, quod falſum eſt, neq; ab eis cõceſſum. quandoquidem & ſecundũ ipſos & ſecundum ueritatem, præterita memorãtur, & futura prædicunt: niſi quis etiam ſingat dæmones habere diſcurſum. Quare relinquitur quod dæmon per ſpeciem uniuerſalẽ ſingularia non cognoſcat. Si igitur ponatur quod ſecũdum unumquodq; ſingulare quod à dæmone intelligitur, propria habeatur ſpecies: aut igitur omnium ſingularium ſpecies congenitas habet, aut ſolum aliquorum. Si primum, certè multa uidentur ſequi incommoda. Primo quidem ſic acta infinita diſtinctè ab u-

noquoq;

no quocꝫ dæmone intelligerentur, ut de ſe notũ eſt, quod non uidetur poſſibile. Amplius in eodẽ ſubiecto eſſent infinita eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ & abſolutæ. Præterea fere nullus antiquorum poſuit quod ſpecies ſingularis materialis ſit in noſtro intellectu, quãto minus in ipſis intelligẽtijs? Cõſimiliter dicatur ſi detur quod ſolũ aliquorum ſingularium dæmon ſpecies habeat, nam tunc ſpecies ſingularis ſolum repręſentata eſſet in intellectu immaterialium: & non uidetur rationabilis cauſa quare aliquorũ ſic, & aliquorum non. Et eſto quod ſpecies Ciceronis non fuiſſet ſibi cognita, non poſſet intelligere Ciceronem: & ita non procurari poſſet ſanitas per præcantationem, quod non uidet̃ uериſimile: quandoquidem iſti præcãtatores omnibus promittant ſanitatem. Supereſt igitur: ſi dæmon ſingularia cognoſcat, quod cognoſcat per ſpecies non cõgenitas, ſed de nouo receptas. Vel igit̃ iſtæ ſpecies generantur in intellectu dæmonũ *An dæmõ per ſpecies de nouo acceptas cognoſcat.*

ab ipſis

ab ipſis dæmonibus, aut ab alijs. nõ eſt fingere quod ab ipſis: quoniã nullus uidetur modus ſic rationabilis generandi ſpecies, quoniã generarẽtur aut per cognitionem præcedentẽ, aut ſine cognitione: non primum, quoniã non eſt fingere quę ſit illa præcedẽs cognitio quę talem ſpeciẽ generet, tum quoniam neq; uniuerſalis cognitio, quoniam uniuerſale non magis reſpicit unũ ſingulare quã alterũ. quare aut omnia ſingularia generaret, aut nullum ſingulare: quæ dici non poſſunt in propoſito: neque cum ſingulariter cognitis, quoniam eadem caderet quęſtio, uidelicet, quomodo deueniſſet in cognitionem talis ſingularis: tum quoniam talis cognitio uel eſſet abſtractiua, uel diſcurſiua, quorũ nullum uidetur eſſe dicendum in omnino abſtractis à materia: tum quæ eſſet illa cognitio quæ determinate generaret, ut pote cognitionẽ Socratis: non enim omnis cognitio indifferenter uidetur generare talem cognitionem. Et certe niſi fingendo dari

do dari poteſt quæ ſit illa. Relinquitur igitur, quod ſine cognitione pręcedēte: & ſic naturaliter generaretur. Et tūc circumſtant difficultates, quas non leue eſſet ſoluere: ut puta, Quare magis nunc quam prius, & quare magis iſtius quàm illius? & quare magis in iſto dæmone quàm in illo? eſſent etiam uniuerſaliores difficultates, ut quomodo intelligētia de nouo accipiat, cum uideatur per authorem libri de cauſis, eſſe plena formis? quomodo etiā poſſit agere in ſeipſam? quæ quoniā uniuerſalia ſunt, relinquamur, ne proprios terminos uideantur tranſcendere. Supereſt igitur, ſi tales ſpecies de nouo recipiāt, quod ab alijs recipiāt: quæ iſta igitur ſunt? aut igitur ipſa fuerunt materialia quę de nouo intelliguntur, ut multi dixerunt: aut aliqua immaterialia. Si detur ſecundum, eſt ualde difficile intelligere quid ſit illud, & quomodo fiat illud. nam aut omnia immaterialia faciunt talem actionē, aut non omnia: & quouis dato, ſtant undique

anguſtiæ:nam ſi omnia,ſuperuacanea eſſe uidetur actio,quãdoquidẽ unum ſufficeret. Amplius aut omnia immaterialia eandem ſpeciem inducerent, aut unumquodq; propriam. Si prima, omnes præter unam ſuperfluæ erunt: & quæ eſt illa quæ ſupereſſet, cum omnes ſint æquales? Si uero omnes ſub ſtantiæ immateriales concurrerent ad cauſandã ſpeciẽ, ſicut multi nauim trahentes, tunc nullus illorũ de per ſe eſſet potẽs,quod uidetur ridiculũ: quandoquidem una albedo poteſt cauſare ſpeciem albedinis, quanto igitur magis in immaterialibus etiam modus ille producendi eſſet ualde dubius? quoniam cauſa immaterialis determinatũ non producit effectum niſi limitetur: & quæro de limitatione, & non uidetẽ fingibile quid ſit illud. Quòd ſi quiſ propter hæc dicat alteram partem, uidelicet, q̃d ab ipſis materialibus producãtur,ut pote quod Socrates in dæmone producat ſpeciẽ Socratis,ueluti hæc albedo in oculum producit ſpeciem ſui,

em ſui,& ſic de reliquis,quod multi di xerunt,adhuc non uidetur ſatisfacere. Primò, quoniam ſenſibilia non agunt in intellectum noſtrum niſi prius agãt in ſenſus,imò neq; prius in ſenſus,niſi prius in media, ut ſecũdo de anima dicitur, & ab Auerroẽ ibi aſſignatur ratio:& in lib. de memoria & reminiſcẽtia:quãto igitur ipſa materialia minus agere poterunt in intellectus penitus abſtractos? oporteret etiam in abſtractis ponere intellectum agentem & paſſibilem,& quod de nouo ipſa intelligentia immutaretur. Amplius an omnia ſenſibilia agerent in dæmones, an aliqua ſic & aliqua non? q̃d ſi quiſq̃ utrunq; uel alterum det tantum,abſurda uidentur ſequi. Si eñ omnia agunt æqualiter,infinitæ ferè generabuntur & corrũpentur in intellectu dæmonũ, cum ſemper fiat generatio & corruptio: ſi uerò aliqua determinata, unde igitur eſt iſta determinatio? præterea quomodo dæmones audiunt noſtra uerba,uident noſtras imagines, ſenti-

Quomodo ſenſibilia in intellectũ agãt.

unt noſtra ſigna? certè nõ leue eſt modum aſſignare. Ad hæc, cur magis iſte dæmon quàm ille? cum ſit innumerabilis illa multitudo? neque eſt fingere quod omnes hoc faciant ueluti ſupradictum eſt. quare cõcludentes primã rationẽ, dicamus, quia ſi dæmones talia operari non poſſunt niſi uolentes, & non uolunt niſi intelligant: nõ poſſunt autem intelligere niſi ſecundum aliquem modorum aſſignatorum, nullus autem illorum modorum uidetur poſſibilis in dæmonibus, igitur dęmones talia operari non poſſunt, quod erat prima ratio. Secunda ad idem eſt, quoniam ſecundum aſſerẽtes talia fieri à dæmonibus, dæmones ipſi, exempli gratia, ſanitatem non inducunt immediatè alterando, ſed applicando actiua paſſiuis, ut etiam uidetur eſſe ſententia Auguſtini 3. de Trinitate, & in pleriſq; alijs locis: Ex acumine intellectus & ex lõga experientia multa nouerũt, quæ humanus animus tũ ex hebetudine intellectus cognoſcere non poteſt,

Primæ rationis cõcluſio.

Secunda ratio.

Vnde noſcant tanta dæmones.

poteſt, tum ex paucitate experientiæ, cum parum uiuat. Et præter hæc. materialia obediunt dæmonibus ſecundum motum localem, tantū quantum diuina uirtus permittit: quare cognoſcentes dæmones huiuſmodi medicamina, aſportant ea, & applicāt ipſis infirmitatib. unde poteſt ſequi ſanitas. Verū iſta uidentur incredibilia, primo quidem, quoniā iſta medicamina ſunt corpora, ſunt enim uel herbæ, uel ſuccus, uel lapides, uel aliquid huiuſmodi, quæ ſunt uiſibilia, & ut in pluribus odorabilia: mirū autem uidetur quod non uideantur, & ſenſu olfactus non percipiantur, imò, ex quo tanguntur uulnera, non ſentiantur ſenſu tactus: ſi enim muſca carnibus noſtris adhæreat, illico ſentimus. Amplius quomodo illa medicamenta ſunt tam preſtò ipſis dæmonibus, ut quaſi ſubito trāſferātur ab ultimo oriente in ultimum occidētem, uel econtrà? uel igitur dæmones ſecum ferūt pyxides aut peras aut ſacculos plenos emplaſtris & ſuc-

Vt noſcas uanū eſſe relinquere ſēſum propter rationē, uide etiā epiſt. 38. Io. Lāgij.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

cis,ueluti chirurgi & pharmacopolæ: quod ſi ſic eſt, mirum eſt quod ab omnibus non uideantur, niſi dicantur dæmones etiam ſenſus noſtros faſcinare. Tertiò, quoniam per cauſas naturales nos poſſumus huiuſmodi experimenta ſaluare, neq; eſt aliqua ratio cogens hæc per dæmones operari: Ergo in uanum dæmones ponuntur. ridiculũ em̃ & omnino fatuũ eſt relinquere manifeſta, & quæ naturali ratione probari poſſunt, & quærere immanifeſta quæ nulla ueriſimilitudine perſuaderi poſſunt: hoc autem in ſubſequentibus oſtendetur, cum ad has rationes in ſubſequentibus reſpondebimus.

Caput ſecundum, in quo quædam ponuntur dubitationes circa opinionem Auicennæ.

SCribis adhuc etiam poſſe reſponderi ſecundum opinionẽ Auicennæ, ſed hanc eſſe damnatam ab omnibus. Ego quidem exiſtimo hanc opinionem eſſe falſam, & præcipuè quoniã

orthodoxa

orthodoxa eccleſia eam damnat. Verum, nos ſubijciendo dictis peripateticorum, credo efficaci ratione eam con uinci non poſſe, neq; per ſenſata poſſe impugnari, & fortaſſis (quod pertinaciter non affirmo) non repugnat ſententiæ Ariſtotelis opinio Auicennæ.

Caput tertium, in quo quædam ſupponuntur pro uia peripateticorum.

SEd quoniam non petis à me quid leges dicant, uel quid ſenſerit Auicēna, ſed quid uериſimiliter exiſtimem de hoc Ariſtotelem ſenſiſſe, ideô cupiens tibi in hoc morem gerere, priusq̃ ad formalem rationem uel dubiorum ſolutionē deueniamus, primò, ſecundū peripateticos uolo ſupponere quędam, ex quibus poſtea ſatis apertè poterunt ſingillatim reſponſiones patêre ad unumquodq; dubiorum. Supponamus itaq; primo, herbas, lapides, mineras, extracta à diuerſis animalibus, & uniuerſaliter omnia quæ concurrūt

Prima ſuppoſitio, quot modis medicamina corpus alterent.

 ad

ad artem medicam imò ad omnes ferè operationes humanas, corpora alterare, aut immediatè per qualitates manifeſtas manifeſtè alterando corpora in qua agunt, aut mediatè alterare, quoniam conuertuntur in uaporem, quę ſic conuerſa poſtea alterant corpora, aut aliquando alterare per occultam alterationem & inuiſibilem. Exemplũ primi, ſicut ignis calefacit, aqua frigefacit & conſimiliter faciunt multa compoſita ex elemẽtis, ſiue ſint ſimplices medicinæ ſiue compoſitę ſecundum modum loquendi medicorum. Exemplũ ſecundi, ſicut rhabarbarum nõ purgat choleram niſi actuatum fuerit per calorem naturalem, & in uapores conuerſum fuerit. Exemplum tertij, ſicut magnes attrahit ferrum neq; per qualitatem unam de primis, neque per unam de ſecundis, neq; quoniã magnes uertatur in uaporem, ſed per qualitatẽ inſenſibilem quæ ignoratur, ſicut docet quotidiana experientia: Et conſimiliter apparet ferè in infinitis: hæc ſuppo

ſitio

ſitio nõ indiget probatione, quoniam ab omnibus uniuerſaliter conceditur. Supponitur ſecundò, non unum tantum genus eſſe eorum quæ operantur ſecundum tertium modũ, imò ferè infinita. Nam Magnes attrahit ferrum: Adamas reſiſtit eius operationi: Saphirus fugat anthraces, oculos fouet: & ſunt ferè infinitæ uirtutes occultæ, de quibus Albertus in ſecundo mineralium tractatu, 2. cap. primo, 11. 17. & alibi multa & mirabilia dicit: multaq́ue alia ſunt cõnumerata à Marſilio Ficino capite primo, libri quarti Theologię Platonis. Et quult hæc accumulatim exquirere, uideat Pliniũ & doctores ſcribentes de ſimplici medicina. Supponitur tertio, quod aliquãdo aliqui habẽtes cognitionem iſtorum ſic operantium ſecundum tertium modum, inducunt aliquos effectus, quos uulgares uidentes & neſcientes reducere in cauſam, (quoniam inſenſibiliter operetur huiuſmodi cauſa) credũt talia fieri aut à Deo, aut ab Angelis, aut à dæmoni-

Secunda ſuppoſitio, quæ et quot agãt à proprietate occulta.

Tertia ſuppoſitio, uulgarium erroris cauſa, eſt ignorantia.

bus: & exiſtimant homines ipſos talia operantes habere familiaritatem cum angelis uel cum dæmonibus, & multotiens habere locutionē cum eis, qui tales homines de rebus multis inſtruant ipſisq; multa prædicāt. Vnde ſi qs

Echeneis. uideret Echeneidem de genere piſciũ ſemipedalis longitudinis, detinere nauim ducentorũ & amplius pedũ cum ſuis armamētis, nōne exiſtimaret hoc fieri ui dæmonum, aut diuina uirtute? quis ſi eundem piſcem, eādem nauim detinere uideret undiq; uētis & remis impulſam, non negaret hoc ui naturali minimè fieri poſſe? Quis, ſi lanceam

Torpedo à piſce Torpedine tactam digito attingeret ac in ſtuporem incideret, hoc ex natura piſcis factum exiſtimaret? cum ibi nō appareat modus talis effectus? & tamē hæc ueriſſima ſunt & experta, ut 24. libro de animalibus refert Albertus ex ſententia Plinij & aliorum grauiſſimorum authorum. Reperiuntur etiam herbę & lapides pluuias & grandines prouocātes, & aliæ oppoſitę eas

repellentes,

repellentes, ut ijdem grauiſſimi autho
res teſtantur. Quare, ignauum & pro-
phanum uulgus & rudes homines q̃d
non norunt fieri per cauſas manifeſtas
& apparentes, in Deum uel in dæmo-
nes referunt: nec hoc contingit ſolum-
modo fieri circa tales operationes, ue-
rum & circa actus prudentię & ſapien
tiæ, ipſarumq; artium. Doctiſſimus e-
nim uir & ſanctiſſimus Boëtius (ut de
ſeipſo refert primo de cõſolatione) ob
admirabilem eius ſcientiam hac nota
non caruit: Exiſtimatũ enim eſt ipſum
habere cõmertium cum ſpiritibus im-
mundis. Galenus quoq; medicorum
princeps, cum multa ex ſcientia medi-
cinæ, quæ ante ægroto contigiſſent di
cere ſciret, et futura prędicere, creditus
eſt hoc ex arte dæmonũ facere, quem-
admodum de ſeipſo refert: & ſic de in-
finitis ferme alijs cõtingit. Quarto ſup
ponitur, q̃d ſicut in herbis, lapidibus,
& animalibus inueniũtur tales & tan
tæ diuerſæ uirtutes, ita in tota ſpecie
humana non repugnat reperiri conſi-

Vulgus cæcum in iudicãdo.

Boetij ſapientia.

Galeni præſagia

Quarta ſuppoſitio, in humana ſpecie reperiri mirabilia.

miles

miles uirtutes, ſit quod aliqui participent de natura unius herbæ, aliqui uerò alterius: et ſic dicatur de cęteris. Suppoſitio ſic perſuadetur, nam communi omnium conſenſu homo eſt medius inter æterna, & generabilia & corruptibilia: & nō tantum ponitur medium per horum excluſionē, uerum & participationem. Quare participare poterit de omnibus extremis: & ſic aliquis homo aſſimilatur uni extremorum, aliquis alteri. hoc idem experimēto manifeſtatur: nam ſecūdo Ethicorum, & in ſeptimo eiuſdem, quanquam uirtutes et uitia nō ſunt nobis profecta à natura, ſunt tamen in nobis horum ſeminaria. Vnde aliqui homines naturaliter inclinantur ad unam uirtutē uel uitium aliquod, aliqui uerò ad oppoſita ſiue ad alias. Quare iuſſit Plato & approbat Ariſtoteles, ut pueri artes & ſcientias diſcant ad quas ſunt inclinati, aliter aut nunquā proficiēt, aut parum. hinc eſt q̄d aliquos uidemus ut Deos, aliquos ut beſtias, aliquos uerò homines

Homo qd ſit.

Virtutum et uitiorū ſeminaria ſunt in homine.

Pueri quādo in ſcientijs aut artib. proficiant.

nes tanquã inanimatos. Quare, ſecun- *Hominũ*
do Ethicorum uirtutem heroicam at- *magna ua*
tribuit hominibus qui multum de diui *rictas in*
no participant: beſtialitatem homini- *moribus.*
bus qui multũ beſtijs appropinquant.
Et quotidiana experientia docet hoc:
nanq; aliqui homines dicuntur Iouia-
les, aliqui Saturnini, aliqui Mercuria-
les, & ſic de cæteris, ſecũdum quod in
proprietatibus conueniunt cum illis.
aliqui ſicut leones, aliqui ut uulpes, ali
qui ut lupi. Quare Albertus in primo
ſuo de animalibus ex ſententia appro-
batorum phyſionomorum & philoſo
phorum dicit, quod homines in mem-
bris aſſimilantibus animalibus gerunt *Homo*
naturã illius animalis: unde homo di- *cur par-*
ctus eſt paruus mundus, quoniam to- *uus mun-*
ta natura tam ſuperorũ quã inferorũ, *dus dic-*
in natura humana eſt comprehenſa: *tus.*
quamuis & ob alias cauſas ſic nuncu- *Quinta*
petur. Suppoſitio itaq; eſt conſonans *ſuppoſi-*
rationi & experimẽto. Quintò ſuppo- *tio, anima*
nitur ex tertio de anima, quod anima *quomo-*
ſenſitiua cum recipiat ſpecies omniũ *do ſit o-*
ſenſibi- *mnia.*

ſenſibilium, quoquomodo eſt omnia ſenſibilia: & intellectiua omnia intelligibilia. Quare cũ omne quod eſt, aut ſit ſenſibile aut intelligibile, humana anima cum utrunq; comprehẽdat, ſenſum uidelicet & intellectum, ipſa erit omnia: Eſt enim ſenſus in actu, ſenſibile in actu: & intellectus in actu, intelligibile in actu, totum patet ex tertio de anima. Supponit ſexto, quod quantũcunq; ſenſus in actu, ſit ſenſibile in actu, & ut ſic ſolum ſecundum eſſe ſpirituale & non reale. (Vnde ſecundo de anima, oculus uidens colorem dicitur coloratus ſpiritualiter, & non realiter: & deſiderãs dicitur ipſum deſideratũ: & intelligẽs ipſum intellectũ, eodem modo, ſcilicet ſecundum eſſe ſpirituale) nihil tamẽ prohibet, imò eſt neceſſarium, quod ipſa ſpecies ſpiritualis realiter producat rem cuius eſt ſpecies, ſi agens fuerit potens, & paſſum benè diſpoſitum. Suppoſitio manifeſtatur & auctoritatibus & experimentis, ratione quoq; perſuadetur: authoritate quidem,

Sexta ſuppoſitio.

Specierũ productio.

dem, quoniam Ariſtoteles in libro de motibus animalium ſecundum cõmu nẽm numerationem cõmento 6.ſic ad literam dicit: Alterant autem phantaſiæ & ſenſus meditatiões: id eſt, ſenſus enim ſtatim ſunt alterationes quędam exiſtentes: phantaſia autem & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut triſtabilis, talis exiſtit qualis quidem & rerum unaquæq;. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum: hæc autem omnia paſſiones & alterationes ſunt: alteratis autem in corpora hæc quidẽ maiora, hæc autem minora ſunt: quòd autẽ modica permutatio facta in principio, multas & magnas faciat differẽtias, deinceps non immanifeſtum eſt, uelut gubernaculo ſecundum aliquid modicum trãſpoſito, magna pro re fit tranſpoſitio. Adhuc autem ſecundum caliditatem aut frigiditatem, aut ſecundum aliquam talẽ paſſionem cum fiat alteratio extra cor, & in hoc ſecũdum

magni-

magnitudinem in ſenſibili parte, multam facit corporis differētiam in rubo ribus & palloribus & tremoribus & horum contrarijs. Principium igitur (quemadmodum dictum eſt) motus, quod in operabilibus perſequibile & fugibile: ex neceſſitate autem cōſequi meditationi & phantaſiæ ipſorum caliditas & frigiditas. Triſtabile enim fugibile, delectabile autem perſequibile: ſed latet circa modica. hacten, hęc. Sunt autem triſtabilia & delectabilia omnia ferè cum frigiditate aliqua & cum caliditate: hoc autē palam ex paſſionibus: Audaciæ enim & timores & ad uenerea motus & alia corporalia triſtabilia & delectabilia, hæc quidem ſecundum partē cum caliditate & frigiditate ſunt, hæc autem ſecundum totum corpus: memoriæ autē & ſpecies quaſi idolis utentes his, aliquando autem minus, aliquando magis, cauſę eorundem ſunt: & reliqua quæ ſequuntur. Eandem ſententiam habet ſectione ſeptima problematum per omnia

ferè

ferè ꝓblemata:nō pono breuitatis cau ſa.hoc etiã experimento ꝓbari poteſt, Ariſtot.9. de naturis animaliũ cap.38. ſic ſcribit: Sed ut quoq; animalia pro ſuis effectibus agere,ſic pro ſuis quo/que actionibus affici mutariq; moribus ſolent.Partes etiam corporis nonnullæ ſæpenumero ratione agendi immutantur, ut in auium genere euenit: Gallinæ enim cum mares uicerint, cucurriunt: & exemplo marium tẽptant ſuperuentu coire:criſta etiam caudaq; eriguntur,ita ut non facile an fœminæ ſint,liceat cognoſcere: nonnunquam etiam calcaria his naſcuntur. Iam uero & mares uiſi ſunt nonnulli, qui cũ fortè fœmina interijſſet, officio fœminæ fungerẽtur in pullos,ducendo, fouendo,educando: ita ut non ex eo uel cucurrire uel coire appetant: quin & inde á primo naturæ ortu ita nõnulli mares effœminati proueniant, ut neq; cucurriant,neq; per coitum agere uelint, & uenerem eorum qui tentent ſuperuenire,patianẽ:& reliqua quę ſequuntur.

Gallinarum miri affectus.

C

tur. Auicēna quoq; 9. de Animalibus, capite de moribus animaliū, poſt multa ſic ſcribit: Et de mirabilibus animalium eſt, quod gallina quando uincit gallum in pugna, erigit criſtam quaſi eſſet gallus, & aliquando naſcitur illi cornu in crure ut gallo. Et in hoc percipi poteſt obedientia naturæ cogitationibus. Et quando moritur gallina uel dimittit pullos, gallus efficitur pius ſupra ipſos, ſicut ſi gallina eſſet, & non luxuriat illo tempore, & agit ſe in mollitie ſicut ſi eſſet gallina: & reliqua quæ ſequuntur.

Copioſiſſimus autem Marſilius Ficinus de his loquitur capite primo, 13. libri de theologia Platonica: Sic enim ſcribit: Fantaſiam quatuor ſequuntur effectus, appetitus, uoluptas, metus, & dolor. Hi omnes, quādo uehementiſſimi ſunt, ſubitò corpus proprium omnino, nūquam alienum, afficiunt. quantos ardores uel uindictæ cupiditas ciet in corde, uel libido uoluptatis in iecore; imò & in pulſu ex eius muta

Affectuum uis.

tione

tione cognouit medicus Eraſiſtratus Antiochum eſſe amore Stratonicę captum. Rurſus cupido nocendi, frequenti intuitu quam pernitiosè pueros aliosq́ molliores faſcinat? Quàm manifeſtè prægnantis mulieris auiditas, tenerũ fœtum inficit rei cogitatæ nota? Quàm uarios filijs ſuis geſtus figurasq́ parentes, & quantum diſſimiles ſibi imprimunt, propter uehementem rerum diuerſarum imaginationẽ; qua, dum coëunt, caſu aliquo afficiuntur? quo fit, ut diſſimiliores ſint admodum inter ſe homines figura geſtuq́, & quàm quæuis inter ſe in qua uis ſpecie bruta. Quam ſępe malefica uoluntas extationibus ſuis & ueneficijs uulgo fertur nocuiſſe hominibus & plantis ac brutis? adde quòd gulones nonnulli, epulas quáſdam auidius cogitantes, ſaliuam ſuam ſimili quodam ſapore inficiũt. Pueri quoq́ & grauidæ mulieres propter nimiam uetiti cibi potusúe auiditatem, liqueſcunt, deſiliũt, dilabuntur. hæc & ſimilia efficit appe-

Faſcinatio.

Prægnantis auiditas.

Extationis uis.

Gulonum appetitꝰ.

Lætitiæ effectus. titus. Lætitia quoq; uehemens (nõ minora hæc) perimere ſubitò poteſt corpus, & ſæpe morbo leuare. Nónne Sophocles & Dionyſius Siciliæ tyrãnus obiere repente uterq; accepto tragicę uictoriæ nũcio? mater uero uiſo filio à pugna redeũte, ſubito expirauit. quid

Doloris uis. ergo dolor poſſit, nullus ignorat. moleſti cum etiam tetri ſpectaculi cuiuſdam guſtus, inficit & prouocat nauſeam ſolo aſpectu. Pueri nonnunquam & grãdiores cum amaram potionem offerri uident alicui, ſtatim ſentiunt amaram in ore ſaliuam, quã uehemens

Imaginationis uis mouit imaginatio: ijs nonnunquã tali quadam cogitatione aluus quoq; laxatur, & quod mirabile eſt, nonnullis ſtupeſcunt dentes ex aſpectu aliquo & auditu. Quid miſericordia, quæ do-

Miſericordia qd poſſit. lor quidam eſt? nónne miſerantis corpus ita nonnunquam male afficit, ut corpus alterius uidet affectum? quod declarãt hi qui ſanguinis humani aſpectu. ſtatim ſpiritu deficiente labuntur. & hi quibus dolẽt cubitus, cum uidẽt aut

aut audiunt alterius cubitum uulnera tum. Quid metus? an non ſæpe ex feneſtris altis in terram deſpicientes, prę formidine caligamus & contremiſcimus? pallemus cũ repẽte timemus: Sicut & uerecundi rubẽt: timore ſubito cor trepidat, arrectę ſtãt comę, uox faucibus hæret, deficitq́ʒ uita, uel morbi diutini ſequuntur. nonnunquam morbos curat metus, ut ſingultum & quartanam febrem. Quãdo autẽ metus uehemẽtiſſimus cum uehemẽtiſſima auiditate concurrit, nonnunquã effectus mirabilis prouenit. Hinc, ut eſt apud Herodotum, cum Crœſum regẽ quidam ex Perſis interficere uellet, filius Crœſi antea mutus, propter ingentem tum mortis paternæ timorem, tum clamandi cupiditatem, ſubitò ſoluit linguam, ac magna uoce clamauit, ô uir ne interficias Crœſum: inde uocalis factus eſt. Quamobrem affectus illi quatuor corpori dominãtur penitus, cum illud undique mutent. Sunt autem hi motus ipſius animi: nam quantum ani

Metus.

Metus cũ auiditate exemplũ.

mus bonũ quodpiam indicat aut malum, tãtum cupit, gaudet, timet, & dolet. Vnde ſequitur corporis naturã animę motibus penitus ſubijci. hinc fit, ut uultus humanus tum inclinati animi perſpicua ſigna, tum effectuum ſingulorum indicia certiſſimè præſeferat. illa quidẽ ſoli phyſiognomi, hæc etiam uulgares intelligunt. Quis non facile cognoſcat patientẽ, timẽtem, iratum, & gaudentem animum, & mœrẽtem? poſſem & multa alia huic propoſito deſeruiẽtia adducere, ſed hæc ſatis eſſe putaui. Nõ minus & ratione hoc perſuadetur, ſpecies nanque ſiue ideæ in Deo, in intelligẽtijs, & in anima inferiori inueniuntur, eſtq; de Dijs nomẽ dictum analogicè: unde & prius dicitur de ea quæ in intelligẽtijs, & poſtremo de inferioribus. Quare, ideæ diuinæ imago eſt cauſa ideati, etiã ſine aliquo inſtrumẽto. Deus enim produxit hũc mundum uiſibilem per ideam mundi quæ eſt in mente diuina, & ſine aliquo inſtrumento, quandoquidem ipſe eſt

Corporis naturа animæ motus ſequitur.

Idea diuina & mũdi.

cauſa

cauſa omnium, ut dicit Boëtius in 3. de Conſolatione. Idea autem rerum fiendarum quæ eſt in intelligentijs, produxit hæc inferiora mediantibus inſtrumentis æternis, quæ ſunt corpora cœleſtia, ut dicit Commentator 2. de Generatioue, commento 5. & 26. duodecimi metaphyſices: Quare nihil inconuenit ſi idea quæ eſt in mente noſtra quæ eſt ſpecies, producat aliquãdo ſuam ideam ſecũdum eſſe reale mediantibus inſtrumẽtis corruptibilibus, quę ſunt ſpiritus & ſanguis, ubi paſſum fuerit diſpoſitum. quapropter patet ſuppoſitio ſexta. Supponitur ſeptimo q̃d quamuis per ſpecies in anima, & paſſiones (ueluti dictum eſt) ad intra, & in corporibus in quibus reperiuntur, fiãt tam mirabiles effectus: nihil tamẽ prohibet quin & ad extra & in corpora aliena, aliquando conſimiles operẽtur effectus: ſuppoſitio patet, quoniã ſtat paſſum ſimiliter eſſe diſpoſitum ad extra, ſicut ad intra: imò & aliquando magis ad extra, & agens habere ſufficiens

Idea in mente noſtra, quid poßit.

Septima ſuppoſitio.

 dominium:

Faſcinationis uis et cauſa.

dominium: ergo conſimiles actiones poſſunt prouenire ad extra: totũ enim patet. Nam ſicut Socrates eſt diſpoſitus pro uno affectu, ita & Plato poteſt eſſe diſpoſitus. & cũ à corpore exiſtente in paſſione, quaſi ſemper procedit euaporatio ad extra taliter infecta uel affecta ſicut intra: cõſimiles igitur producentur effectus in Platone ad extra, ſicut in Socrate ad intra. hoc etiam patet de uetulis faſcinãtibus: de homine uehementer excandeſcente: de ſputo & anhelitu hominis ieiuni: de ſerpentum ſibilo: & ſic de infinitis. imò ratione diuerſitatis paſſi, puer faſcinatur, & non uetula: quoniam puer eſt naturæ teneræ. Et infectus peſte alium inficiens aliquando uiuit, imò eſt ſanus, & qui ab eo inficitur, moritur: quoniam ille poteſt reſiſtere, hic uero minimè: et ſic de alijs. quare ſi hoc in noxio fieri poteſt, etiam poterit fieri in iuuatiuo. Vt nanq; refert Plutarchus in uita Alexandri Magni, homines lętabantur & confortabant in eius approximatione, quoniam

quoniam carnes eius redolebāt. & amplexus adoleſcentium boni anhelitus eſt medicina temperata, ſecundū medicos. Octauo, ſupponitur ex ſentētia Auguſtini 3. de Trinitate, et ex multis alijs eius locis, quod ferè ab omnibus modernis Theologis acceptum eſt, dęmones immediatè mouere corpora motu locali, ſed nō immediatè alterare. uerum cum concurrit alteratio: hoc fit per corpora naturalia, q̃ paſſo clam uel apertè fuerūt applicata ab ipſis dæmonibus. Suppoſitio patet ex cōmuni cōſenſu noſtrorum Theologorum: & hæc ſint ſuppoſita.

Boni odoris uis.

Octaua ſuppoſitio.

Caput quartum, in quo ex ſuppoſitis ſecundum Peripateticos, reſpondetur ad dubia propoſita.

His itaq; ſuppoſitis & taliter diſpoſitis, nunc modo reſpondeamus ad dubia propoſita ſecundum principia Peripateticorum. Et primo ad tria prima, ſcilicet ad illa de pueris illis, q̃rum unus patiebatur combuſtionem

ignis alter uero eryſipelata, & ad illud in quo ponit̃ de ferro infixo & euulſo: Et dicemus ad hæc tria ſimul, primo quod ſine auxilio dæmonum & angelorum, niſi dicamus angelos eſſe intelligentias, quæ tanquam cauſæ cœleſtes concurrunt ad omnem effectum in hoc inferiori mundo: Verum loquimur de angelis ut leges ponunt: Dico quod ſine aliquo iſtorum auxilio, per cauſas mere naturales poſſumus ſaluare hos caſus, & quod incredibilius eſt, non contradicendo orthodoxæ eccleſiæ: quomodo autem hoc poſſit fieri, tribus modis oſtendo: Primus modus eſt iſte, quoniã ſanitates iſtæ in tribus prioribus caſibus uel ſaltem in primis duobus fuerunt inductæ per alterationem. nam duo primi erant morbi complexionales præcipue, quamuis forraſſe coniuncti fuerint compoſitionali morbo propter aliquam ſolutionem continui: uerum præcipue ambo peccabant in complexione: quare ex tertio artis paruæ habebãt curari per contraria

traria ſcilicet per infrigidationē, quam manifeſtum eſt eſſe alterationem: ſed per ultimam ſuppoſitionem dæmones hoc facere non poterũt, niſi applicando actiua paſſiuis quæ naturaliter operantur: cum itaq; non repugnet aliquem hominem cognoſcere ex ſcientia naturaliter habita per ſtudium illa quæ applicantur per dæmones, & modum applicandi, quandoquidem hæc naturalia ſunt, & naturaliter operantur: poſſibile eſt igitur hominē con ſimilia operari ſicut dæmonem & angelum abſq; penitus aliquo eorum auxilio: ergo concluſio uera quæ fuit intenta. Vnde profectò nõ uideo ſi hoc conceditur fieri à dæmonibus ſecundum modum ab eis aſſignatum, quin & hoc fieri poſſit per humanum ingenium. Verũ huic fortaſſe dicetur quod ſi hæc fierent humano ingenio, & ſecũdum iſtum modum, tũc uideremus applicationes medicaminum, & appo nere manus parti ægræ: & æger ſentiret alterationē. Non enim uidetur ueriſimile Obiectio

riſimile

riſimile ſanitatem illam fuiſſe inductã ex frigiditate, & q̃d æger non ſenſerit ipſum frigefieri: Similiter autem non est in opere dæmonum: Verum illud nihil eſt, quoniam quæſtio ſtat ſi fiant talia à dæmonibus, quoniam illa medicamina ſunt corpora ſenſibilia, quomodo igitur latent ægrum & aſſiſtentes? forte dicetur quod dæmõ faſcinat & præſtigiat ſenſus ægri & aſſiſtentium: Sed hoc non uidetur penitus ſoluere, quoniam iſta faſcinatio & illuſio ſeu præſtigiatio fit alterãdo ſenſus: ſed omnis alteratio facta immediate à creatura, fit à corpore, & naturaliter: contingit autem illud ſic faſcinans eſſe notum homini. quare & homo poterit taliter operari ſicut & dæmon operatur: & ſic rurſum ſtat cõcluſio, ut patet. de illo autem quod dicitur, an æger dum ſic ſanatur ſentiat in ſe aliquam alterationem, ego neſcio: Verũ hoc ſcio q̃d ſi quod adducitur uerſus ſanitatem, ſic inductam arte dæmonis, ſentiri debeat: utrobiq; eñ eſt operatio naturalis.

Reſpõſio

ſed

ſed ſolum differunt ratione applican- *Corollaria.*
tiũ, quæ per ſe non faciunt differre. Ex
iſto modo ſequitur quod aliqui multa
ſunt operati ſecundum naturalem &
aſtronomicam ſcientiam, & tamen uel
ex ſanctitate crediti ſunt iſta operari,
uel ex necromantia: cum tamen neq;
ſancti neq; necromãtici ſint. Sequitur
etiam, ſi uerũ eſt quod à multis appro-
batis uiris dicitur, ſcilicet aliquas eſſe
herbas uel lapides uel aliqua huiuſmo
di repellentia grandines, pluuias, uen-
tos: & etiam naturaliter reperiri aliqua
alia apta inducere eadem: cum homi-
nes naturaliter ſcire talia poſſint, ſic ap
plicando actiua paſſiuis, poterunt in-
ducere grandines, pluuias, & eas repel
lere: neq; apud me hoc eſt impoſſibi-
le. Si enim piſcis digitalis quãtitatis na
uim onuſtam ducentorum pedum &
amplius, undiq; uentis ac remis impul
ſam, retinere poteſt: & piſcis torpedo
ad tantam diſtantiam ſtupefacere in-
ſenſibiliter: Regulus ſiue Baſiliſcus po
teſt tantam aëris quantitatem inficere:
& multa

& multa alia genera ſerpentum incre-
dibilia facere, de quibus Philoſophi et
Medici multa dicũt: Vitulus marinus
& Laurus arbor fulmina propellunt:
& ſic de infinitis alijs: non eſt incredibi
le aliqua reperiri quæ grandinẽ & plu
uiam promouent: & aliqua quæ repel
lant. mihi uidetur quod ſi dæmones fa
ciunt hoc applicando actiua paſſiuis,
& talia naturaliter ab hominibus cog-
noſci poſſunt, talia etiã naturaliter ab
hominibus fieri poſſunt. Ex quibus ul
terius ſequitur, quod fortaſſis multi ha
biti ſunt Magi & Necromantici ut Pe-
trus Aponenſis, Ciclus Eſculanus, qui
tamen nullum cõmertium habuerint
cum ſpiritibus immundis, imò fortaſ-
ſis cum Ariſtotele crediderunt dæmo-
nes non eſſe. Et aliqui exiſtimati ſunt
à uulgaribus ſancti & crediti habere
commertium cum angelis propter o-
pera quæ uidebantur, cum tamen for-
taſſis fuerint uiri ſcelerati. Quòd ſi di-
catur horum aliquos facere ſigna bo-
na, aliquos ſigna mala, ut pote aliquos
ſignum

Falſo cre diti magi uel necro mantes.

ſignum crucis, & oratiões ſanctorum dicere: alios uero oppoſitũ: credo hæc facta fuiſſe ad deceptionem hominũ. Viros autẽ doctos & bonos malum nõ propalaſſe exiſtimo, ne ſcientia uileſcat & prophanetur. Sic itaq; iſte eſt primus modus. Secundo modo hoc contingere poſſet, quoniam quemadmodum dictum eſt in ſuppoſitiõibus, ſicuti contingit aliquam eſſe herbam, uel lapidem, uel animal, aut aliquid aliud, quod proprietatẽ ſanandi aliquã ægritudinem habeat, ut pote ſecundũ Ariſtotelem capite de Natura animaliũ, Diptamus euellit ſagittas infixas: ita contingit aliquem hominẽ ex proprietate indiuiduali habere talem uirtutem: quare uel inſenſibiliter alterando paſſum, uel per uaporem tranſmiſſum ad ægrotantem partem, conſimilem effectum uelut diptamus inducit. Et poſſibile eſt apud me quod homo habeat talem diſpoſitionem qualẽ diximus, ſicut habet Rhabarbarũ uirtutem expurgandi coleram: Rhabarba-

Secunda reſpõſio.

Mo

Ex proprietate homines ſanandi uirtute præditos reperiri poſſe.

rum

rum tamen non expurgat coleram niſi fuerit actuatum per calorem naturalē, & in uaporem fuerit conuerſum. Sic contingit tales eſſe homines qui habeant huiuſmodi uires in potētia, & per uim imaginatiuam & deſideratiuam cum actu operātur, talis uirtus exit ad actum, & afficit ſanguinem & ſpiritū, quæ per euaporationem petunt ad extra, & producunt tales effectus. Quod autem dictum eſt de iſto modo, ratione & experimento probatur: ratione quidem, per illud quod dictum eſt in ſuppoſitiōibus: quoniam cum homo ſit omnia per participationem tam ſuperiorum quàm inferiorū, non inconuenit aliquem reperiri ſimilem in animali habentem talem proprietatem: alterum uerò tali herbæ habēti aliam: alium alteri lapidi in alia proprietate: hoc enim apparet manifeſtum in moribus animaliū. aliqui enim ſicut Dij, ut heroës & ſancti uiri: aliq ut leones, ut lupi, ut ſerpentes, & ſic de cæteris. Quare nihil uetat etiam in proprieta-

tibus

tibus aſſimilari. Hoc etiam ſic perſuadetur, quoniam iſti præcãtatores non conueniunt uel ſanant in unaquaq; ægritudine. nam aliqui dicuntur proficere in quartaná, qui nõ proficiunt in colerica ſiue tertiana: aliqui pro capite: aliq pro crure, & ſic de reliqs. Hoc autem ueriſimilitudinẽ facit quod ſit ſecundum modum dictum. Sicut alia herba conuenit uni ægritudini, & alia alteri. Amplius, quoniam ſi aliquis diceret illa uerba & faceret conſimiles characteres, uideremus ipſos nihil ꝓficere: quod non uidetur ex alio eſſe, niſi quoniam non eſt taliter diſpoſitus ſicut ille præcantator. uidemus etiam quod ſi iſta fiant ex uirtute dęmonum ueriſimiliter ualere ad omnes uel ad quamplurimas ægritudines, quod nõ conſonat experimẽtis. Non minus & modus iſte poteſt perſuaderi per experimenta relata ab authoribus approbatis. Albertus em̃ cap. 3. libri ſui de motibus animalium dicit, duos in Germania natos eſſe pueros, quorũ unus dũ ferre.

Nõ unum oẽs morbos curare.

Pueri duo mira uirtute nati.

ſerreret iuxta hoſtia, omnia hoſtia uerſus ſuum latus aperiebantur quãtumcunq; clauſa fuiſſent: & hanc uirtutem quam habuit ille in ſiniſtro, habuit frater eius in dextro. Et dicit hoc multos uidiſſe, & hoc non poſſe referri niſi in proprietatem occultam, quam ambo conſecuti ſunt à cœlo. Auicẽna autem capite ultimo 8. de animalibus dicit, in terra Denaſcię eſſe homines qui ſuum corpus prælígant quando uolunt, ut pungitiua non pungãt ſuum corpus, niſi tales homines ſtimulent talia pungitiua. Et cum ipſa pungitiua tales homines pungunt, ſtatim ipſa pungitiua moriuntur. Et quod quidam ſerpens magnus momordit unum ex illis hominibus, & ſtatim ſerpẽs mortuus eſt. & tamen induxit effemeram in illo homine. Auicenna autem hæc mirabilia intelligens, acceſſit ad locum illum, & inuenit illum tunc defunctum: ſed uidit eius filium qui conſimilia & mirabilia fecit. Auguſtinus quoq; in 24. capite 14. de Ciuitate Dei, refert eſſe homines

Denaſciæ terræ homines.

mines qui cum uolunt, mouent aures ſuas. Sunt & qui totam Cæſariem, capite immoto, quantũ capilli occupant deponant ad frontem, & reuocãt cum uolunt. Sunt & eorum qui quæ uorauerunt incredibiliter plurima & uaria, paululum præcordijs contractis tanq̃ de ſacculo, quod placuerit integerrimum proferũt. Quidam uoces auium pecorumq; & aliorum quorumlibet hominum ſic imitantur & exprimant, ut niſi uideantur, diſcerni non poſſint. Et multa alia incredibilia ibi dicit, quæ aut ipſe fatetur uidiſſe, aut à fidedignis accepiſſe. Sed referamus quæ magis propoſito præſenti faciũt. Plutarchus author præſtãtiſſimus in uita Catonis Vticenſis refert quoſdã eſſe homines Pſyllos nuncupatos, qui morſibus ſerpentum medentur: ore uenenum exhaurientes: & cantibus ſerpentes demulcere. Idemq; Plutarch. in uita Pyrrhi digitum maximum pedis diuinitatẽ habuiſſe, adeò q̃d igne nunq̃ potuit comburi. Quid dicemus de Marſis, q̃s

Mirabiles hominum quorundã operationes.

Pſylli

Pyrrhi digitus.

Marſi.

dicũt uulgares habere gratiam ſancti Pauli? nonne & iſti conſimilia pſyllis faciunt, imò & maiora? Reges Gallorum nonne dicũtur ſtrumas curare? in præſenti anno nõne in agro Mutinẽſi repertus eſt unus qui ita tãgebat & tractabat ſerpentes, ut mulier pullos gallinaceos: cum tamen reperiſſet ſerpentem horridum aſpectu quem cum taliter ptractare uellet ueluti alios, eum momordit, & crudeliſſima morte interijt ille præcantor. quod quidem ob aliud accidiſſe non exiſtimo, niſi quoniam ſua proprietas nõ aduerſabatur omnibus ſerpẽtibus. multa & ferè infinita talia inueniri poſſent quę noſtro propoſito deſeruirent, ſed breuitatis cauſa omittuntur. Tertius autem modus ſoluendi etiam iuxta ſuppoſitiones poſitas eſt, quem etiam aliqualiter Petrus Aponus tangit in conciliatore differentia 155. quanquã multa inuoluat quæ ſententia mea, non ſunt peripatetica: & fortaſſis aliqua ſunt fabuloſa. modus itaque talis eſt: Contingit

Reges Gallorum ſtrumas curare.

Hiſtoria.

Solutio tertia.

imagina-

imaginatiuam & cogitatiuam uirtutes eſſe ualde fixas circa aliquid, ſic q̃d non ſunt ſecundum naturales diſpoſitiones, uerum habitus ualde fixi & diu permanentes, & quod habeant obedientiam ſpirituum & ſanguinis: & tunc in tali caſu res imaginata & deſiderata ſecũdum eſſe reale poteſt à uirtutibus produci imaginatiua & cogitatiua ſic imaginantibus & deſiderãtibus. Quare in caſibus dictis, ex uirtutibus præcantatoris illius, poterunt produci omnes illi tres effectus. Modus autẽ iſte ſic perſuadetur ſecundum ſuppoſitiones priores: quoniam, quod intra poteſt ſequi ſanitas uel infirmitas imò mors ferè à nullo eſt negatum: operationes enim animatorũ ſiue ſint ſecundum nutritiuam uirtutem, ſiue ſecundum ſenſitiuam, immediatè perficiuntur per ſpiritus & ſanguinẽ, tanquam per inſtrumẽta propria, quæ ſunt apta moueri & obedire imaginatiuæ & deſideratiuæ ſecundum earum nutum. Poſſunt itaq; dictæ uirtutes mutare &

Imaginatiua uis.

De Animæ in corpus impio L. Cel. Rod. lib. 20. cap. 15. & 16.

Animatorum operationes à quibus fiant.

retrahere talia inſtrumenta ſecundum eorum imperium . uerum talia inſtrumenta perficiunt & imperficiunt operatiões tam naturales quam animales ſecundum eorum diuerſitatem : unde poſſunt induci ſanitas & ęgritudo. Accedit ad hæc quod propter motum localem ſecundum quem fit additio & retractio ſpirituum & ſanguinis ab aliquo loco , fit etiam eorum alteratio: nam lætitia generat ſanguinem & ſpiritus claros, mœſtitia è contrario: & ſic de reliquis diſpoſitiõibus. Spiritus autem & ſanguis ſic diuerſimodè alterati naturaliter producunt diuerſos effectus, ut docet experientia quotidiana, & hiſtoriæ manifeſtant : nam in coitu quis imaginans aliquid, producit realiter fœtum ei ſimilem quod imaginatur. & mulier prægnãs, ex uehementi deſiderio ut pote ciceris, ſimilitudine ciceris fœtum ſignatum parit : Vnde Ciceronũ domus dicta eſt: & ſic de innumeris alijs . Quare, impudẽtis eſt & omnino pertinacis uelle negare huiuſmodi

Spiritus et ſãguinis effectus miri.

ſmodi experimenta, & eorum cau-
. Cũ itaq; uirtutes iſta talia poſſint
erari ad intra, ergo contingit & ad
tra conſimiles producere effectus,
ãdo fuerint benè diſpoſita, & ſecun
m appropinquationem & diſpoſi-
nes agẽtis. Vnde in duobus primis
ibus ætas infantilis multum iuuat:
uti in faſcinatiõe infantes faſcinan-
:non tam faciliter autẽ qui ſunt alia
n ætatum, quoniam corpora eorũ
gis reſiſtũt alterationibus. út etiam
a & unguenta magis conueniunt
eris quã alijs ætatibus, propter ean-
n cauſam. In tertio autem caſu mul-
n facit fides curandi, iuxta illud Ga
i primo Prognoſticorum capite 2.
plures ſanat, de quo plures confi-
it. Quare, incredibile non eſt etiam
itatem poſſe produci ad extra ab a-
ia taliter imaginante & deſiderãte
egritudine: hoc negari non poteſt,
pparet in faſcinatione, in lepra, in
ctis peſte, in mulicre menſtruata,
xcandeſcente, in inuido, in ſerpen-

Fides ægri quantũ poſsit.

tibus, in habẽte infectum anhelitum, in potantibus in eodem uaſe, & ſic de infinitis: ergo non minus eſt de ſanitate. experimẽto quoq; cognoſcitur bonum anhelitum cõfortare, ueluti boni odores ſpiritus confortant atq; uitam prolõgant, ſicut fertur in hiſtoria Democriti, q ſuperuixit per tres dies, donec Dionyſia celebrarentur, ex odore panis recentis & calidi, uel ſecundum alios mellis non dum à cera depurati. quare iſtud quod dictum eſt, multum credibile eſt & conſonum naturæ operibus. Si enim herbæ, lapides, membra beſtiarum, & multorum aliorum, tam mirabilia operantur, quãto magis humana anima, quæ inter iſta inferiora primum obtinet gradum & eſt finis omnium quæ ſunt, ut 2. Phyſicorum dicitur: imò longè ueriſimilius eſt hęc fieri per humanam animam quam per herbas & emplaſtra cæteraq; huiuſmodi generis. pro quo ſcire oportet, hũc modum differre ab eo qui eſt Auicennæ. Vt enim Auicennæ aſcribitur, Anima ſo-

Odorem bonũ confortare.

Animæ humanæ uis in ſanando.

ma ſola cognitione & impio tales producit effectus non ſenſibiliter neq; inſenſibiliter alterando, ſed ſolũ ex obedientia materialium quæ ſunt nata parêre nutui eius animæ. Secundum uerò nos, anima talia non operatur niſi alterando, & per uapores trãſmiſſos ab ea qui ſunt affecti tali uirtute uel malicia: modò ex multis conuincitur melius hoc fieri per uapores, quàm per cerota uel emplaſtra; tum quoniam ſpiritus ſunt immediata & proxima naturæ inſtrumenta, illa uero ſunt remota; tum quoniã ſunt actuata: illa uero nõ agunt, niſi per calorem reducantur ad actum: tum quoniã ſunt ſpiritualiora, illa uero ſunt magis materialia & craſſa: quare, non tam faciliter intrant poros & partes interiores ſicuti uapores & ſpiritus. Amplius iſta corporalia magis ſenſibiliter alterant: quare multotiens paſſo dolorem inferunt, illa uero ſpiritualia inſenſibiliter. Vnde qui inficiuntur à peſte, non ſentiunt, & multoties neſciunt dicere à quibus infecti

Imaginatiua quomodo iuxta Auic. operetur in anima.

Peripateticorũ eadem re ſententia.

Vaporũ & ſpirituũ uis.

ſint: quo ſit, ut celerius & magis ordinatè in his procedat natura, quam in cerotis & emplaſtris: quæ omnia, quãquam à prophano uulgo non percipiant, ab iſtis tamen philoſophis, qui ſoli ſunt Dij terreſtres, & tantũ diſtãt à cęteris cuiuſcunq; ordinis ſiue cõditionis ſint, ſicut homines ueri ab hominib. pictis, ſũt cõceſſa ac demõſtrata. ex quib. ſequit̃, quare Empirici, imò literarũ omnino ignari, multotiens plures ſanãt quam rationales medici & doctiſſimi. nam huiuſmodi effectus ut plurimum ſunt in plebeis & hominibus rudibus, qui maximè ſunt creduli, maximamq; fidem præſtant huiuſmodi generis hominibus. Modò, quantum faciat fides & imaginatio, ſatis ex his q̃ dicta ſunt tam ex parte agentis quàm paſſi, abundè patere poteſt. quare hæc extra rationem non fiunt. Dicimus tamen in tertio caſu uidelicet de ferro euulſo, hoc poſſet habere aliam cauſam rationalẽ à prædictis. Cõtingit enim aliquos homines habere manus ita agiles & bonum

Philoſophi Dij terreſtres.

Cur empirici multos ſanẽt.

De ferro euulſo à uulnere.

num experimentũ in euellendo, ut ingenio & manuum agilitate faciant, q̊d maximis uiribus fieri nõ poteſt, ut fertur de Archimede Syracuſano, qui paruo inſtrumento faciebat quę uix ab una ciuitate fieri potuiſſent. Sic itaq;, ut mihi uidetur, ad iſtos tres caſus ſecundum Peripateticos dicēdum eſſet. Sed quartus caſus de Cribro, maiorem uidetur habere difficultatem, & non ſolum ſecundum Peripateticos, uerum etiam ſecundum ponentes dæmones: qui et ſi immediatè moueant localiter, non tamen immediatè alterāt. Et figuræ illæ uiſæ à uirginibus in ſpeculo fiunt per alterationem. quod eſt igitur alterans, niſi ſint corpora producentia in ſpeculum ſui imaginē? Verũ quod talia uideantur etiam ab aſtantibus, ueriſimile eſt. quare, utraq; opinio eaſdē habet difficultates: propter quod primo mihi uidet̃ dicēdum ad hoc, quod iſtud experimentum non eſt uerum, ſed ibi eſt deceptio illius præcātatoris: qui ſi mouet cribrum illud, clam & inſenſibi-

Archimedes.

Ad caſum de Cribro moto.

Viſa in ſpeculo à uirginib.

Præcātatorum & circulatorũ fraus.

ſenſibiliter mouet, et tam cautè, ut nos lateat: uel ſi mouetur ab alio, intelligētiam habet cum illo qui tenet cribrum illud, dicoq́ etiam intelligentiam habet cum illis pueris. tales eñ homines non quærunt niſi lucrum: quare, fraudibus & dolis uiuũt. huiuſmodi rei mihi fidem facit Simon Paſcha Genuenſis noſtri amãtiſſimus: retulit enim mihi cum Romæ quẽdam ualde celebrẽ in hac arte uidiſſet, rogauit eum ut in domo ſua hæc experimenta faceret, cunq́ ille annuiſſet & dicta eſſet dies, Simon nõ uulgaris, ſed philoſophus, elegit pueros qui nunquam talia ſe uidiſſe dixerunt: cunq́ præcantator ille huius facti cauſas ſatis inanes adduceret, promiſit præſtigiator ille ſe in craſtinum hæc facturum; Verum cum & conſtituta die ſuperueniſſet, Simõ callidus receſſit. Neq́ aliquis miretur de deceptionibus & illuſionibus talium uirorum: iam enim pluribus annis elapſis uidimus Mantuæ & Patauij quendam huiuſmodi generis hominẽ Rea-

Hiſtoria. *Hiſtoria.*

tium nūcupatum, qui incredibilia huiuſmodi operabatur, cōmuniterq; tenebatur ab omnibus arte dæmonum ea facere: quare, hereticæ prauitatis inquiſitores eum detinuerunt: cumq; torqueretur ab eis, occulta fide oſtendit quod omnia illa erant deceptiones & manuum agilitates, & quod multi habebant intelligentiam cum eo. quare, ab inquiſitoribus dimiſſus, poſtea fuit à quodam interemptus, quem deceperat. Dico ſecundo quod ut diximus ſuperius, iſte præcantator uel uerius deluſor potuit habere cum quibuſdā intelligentiam, qui ex remotis & nō proſpectis ab aſtantibus faciunt, quòd aliqua corpora tales imagines in ſpeculo oſtendant, & expectant donec, quē quęritis, ut deceptio ſit magis occulta. Secundum enim hunc modum poſſumus uidere ea quæ fiunt poſt terga noſtra, ut apparet in ſpeculo directe oppoſito oculis noſtris, in quo apparent ea quæ ſunt poſt nos, etiam in magna diſtātia: imò ſol & luna & ea quæ ſunt in cœlo.

Speculi uſus.

in cœlo. & in huius teſtimoniũ, dicam exemplum: Dum Patauij multi eſſent in aula epiſcopatus, & tunc temporis teneret epiſcopatum uir nõ ſolum doctiſſimus ſed etiã ſanctiſſimus Petrus Barocius, cunq; corã epiſcopo ſermo haberet de Apollonio Thianeo, quòd uideret ea quæ eſſent in remotiſſimis partibus: cunq; multi hoc referrent in artem magicã, ſubriſit uir doctiſſimus; (nam in Mathematicis uniuerſaliter erat apprimè doctus) & dixit nihil hoc ſecundum naturam inconuenire: iſta nanq; inferiora ſuas imagines & ſpecies diffundunt in aërem & uſq; ad cœlum: & hæc iterant & reuerberantur in iſta inferiora: ueluti unum ſpeculũ in alterum ſpeculũ: & ſic talia longinquè uideri poſſunt. adducebatq; authores aſſerẽtes hoc, quorum non recordor, et multas hiſtorias de hoc: dicebatque aliquos fuiſſe creditos ſanctos ob talia facinora, qui propter ſcelera ab eis cõmiſſa magis fuerunt diaboli. Dico tertiò & (ut exiſtimo) ſatis probabiliter ſecundum

Petrus Barocius episcopus Pataui j.

Vnde imagines in ſpeculo à longê.

cundum

cundum ſuppoſitiones ſuperiores, primò nihil inconuenire hominem flatu ſatis occulto, uel uapore taliter infecto uoluere cribrum, uel à proprietate occulta, ſicut alius magnes attrahit ferrũ, alius expellit. neq; hoc eſt minus incredibile quã de illis duobus gemellis ab Alberto recitatis, ad quorũ unius dexteram oſtia dextra aperiebantur & patebant, ad alterius uero ſiniſtram è contrario. Quare, tales homines poſſunt ſic per uirtutem indiuidualem agitare cribrum. quod uerò dicitur de apparentibus in ſpeculo, dico quod non eſt remotum hoc fieri à uaporibus tranſmiſſis ab ipſo præcantatore ſic imaginante affectis, conſimili ratione uel diſpoſitione ſicut ſpiritus intra. Præcantator enim ille multum fixè imaginabatur illas figuras: quare ſimilibus imaginatiõibus afficit ſpiritus & uapores ab eo tranſmiſſos, qui taliter ſpeculum afficiunt. Si nanq; ex mulieris imaginatione in coitu & quando eſt prægnans fiunt effectus reales ſimiles rei

Vapor occultus.

imaginatæ,

imaginatæ, cur igitur & illi ſpiritus ſic affecti non poſſunt ſpiritualiter ſic affi cere ſpeculũ? Verũ hæc reſponſio uide tur habere dubitationem manifeſtam quoniam ſi ſic eſſet, non ſolum pueri uirgines hoc inſpicerẽt, uerum & non uirgines & cæteri aſtantes: quod tamẽ non fertur. Sed quęro, ſi hæc fiunt ope ra dæmonũ & uirgines aſpiciant tunc talia, & cum tales formæ non poſſint aſpici niſi ibi ſint, cum non ſentiamus niſi ea quæ ſunt, ut dicitur ſecundo de Anima: Cur igitur etiam tunc tales for mæ non uidentˊ ab alijs? Quòd ſi quis dicat dæmones præſtigiare aliorũ ocu los, dicemus ut prius, quod hoc nõ fit niſi per alterationem, quæ immediatè ſecundum ſic opinantes non poteſt à dæmone fieri. Et denique, quicquid di citur pro uno, uidetur pro altero dici poſſe. Et fortaſſis quod pueri uirgines ſunt acutioris uiſus quã non uirgines, ſicut etiam ſunt acutioris uocis, & ma gis redolẽtis flatus ac melioris quàm non uirgines. Et fortaſſis quod ſi quis

Hoc Ariſtot. teſtatur 4. problem. 13. & 25.

non

non uirgo eſſet ita acuti uiſus ſicut ille puer, illas formas uideret. Exiſtimandum enim eſt illas figuras fuiſſe ualde debiles: tamen & conſimiles dubitationes occurrunt in alijs naturalibus: ut pote de eo quod refert Albertus in ſecundo ſuorum mineralium de Agate lapide ad experiendam uirginem: & de Magnete ad cognoſcendam adulteram: & de Vnicornu qui recumbit in ſinu uirginis, & non corruptę. Certè multa ſunt naturalia, quorum cauſas neſcimus reddere: puto tamen magis iſtas eſſe deceptiones quàm ſecũdum ueritatem. Hæc ſunt, ſecundum me, reſponſiones, quæ uerisſimiliter pro Peripateticis dari poſſunt.

Caput quintum, in quo mouentur dubitationes aduerſus ea quæ dicta ſunt.

VT autem ea quæ dicta ſunt melius intelligantur, mouentur dubitationes, quibus ex tota ſatisfacere non eſt leue. Prima itaq; dubitatio eſt. *Prima dubitatio* Videtur quod nullus modorũ aſſigna

E torum

torum conueniat Peripateticis. Secundus enim modus non, ſi nanque aliqui homines reperiuntur cōuenire in proprietatibus cum illis medicationibus, per quas cōuenientias poſſent talia operari, qualia illa medicamina, cū iſta debeant homini qua homo eſt ſecundum rationem aſſignatam, quando dicebatur hominem eſſe medium inter æterna & non æterna, tūc quilibet homo in quolibet clymate & in qualibet ætate haberet huiuſmodi proprietates: Nam quod conuenit uni homini qua homo eſt, cuilibet & ſemper conuenit. hoc autem eſt manifeſte falſum. Secunda eſt, quoniam unius rei tantū eſt unus modus generatiōis, ut habet Commētator quarto Phyſicorum aduerſus Auicennam: Sed ſecūdum poſitionem, ſanitas inducitur per herbas, lapides, & per homines, quæ non ſunt eiuſdem ſpeciei, imò neque eiuſdem generis proximi ut notum eſt: ergo &c. Tertia dubitatio eſt ſecūdum tertium modum aſſignatum, ſcilicet ſanitatem

induci per uapores tranſmiſſos ab ani ma imaginante & deſiderante: primò quidem quoniam anima ſic deſiderãs & imaginãs alterat ſpiritus tantum ſpi ritualiter, & nullo modo realiter: Sana tio autem & ægrotatio ſunt alteratio- nes reales, ut de ſe notum eſt: unde fit, ut ſpiritus ſic ſpiritualiter tantum affe- cti, non poſſint effectum realem pro- ducere, cum nihil agat ultra actũ pro- prium. Vnde ſimilitudo ibi adducta, non uidetur conueniens, ſcilicet de iu uatiuo & noxio. In faſcinatione enim non tantum uapores afficiunt & infi- ciunt qualitate ſpirituali, uerum etiam reali. Et ſic eſt de reliquis adductis in noxio. hic aũt nulla affectio niſi ſpiri- tualis apparet. Quarta dubitatio eſt, quoniam ſpiritus & uapores ſunt cor- pora ualde debilia, quare ſubitò uiden tur corrumpi cum extra mittũtur, uel uirtutem amittere: uidetur enim quod continens debeat ſtatim ipſos trãſmu- tare, & ſic effectus non poterunt indu cere. Vnde ſimilitudo ibi adducta, nõ

Quarta dubitatio

uidetur conueniens, uidelicet de operatione ad intra & ad extra. Spiritus nanque & uapores dum ſunt in corpore imaginantis, fouentur & regulãtur ab ipſo imaginante: ad extra autẽ corrumpuntur à medio, & carẽt regulante. Quinta dubitatio eſt, quoniam ſic quilibet præcãtator poſſet in qualibet ægritudine proficere, quod tamen eſt contra experimenta. Videmus enim aliquos appropriatos uulneribus, alios appropriatos doloribus: imò diuerſis uulneribus & diuerſis doloribus uidemus diſtinctos præcantatores. Conſequẽtia uidetur manifeſta, quod omnes præcantatores ſecundum dicta habeant unum modum operandi, uidelicet ex uehemẽti imaginatione & deſiderio: imò quilibet in ætate conſtitutus abſque impedimento poſſet fieri præcantator. Sexta dubitatio contingit circa primum modum poſitum, quoniã ſecundum illum modum, imò etiam ſecundum ponentes hęc fieri arte dæmonũ ſeu magica, & necromantia non

Quinta dubitatio

Sexta dubitatio.

tia non minus eſſet ſcientia quàm medicina & naturalis philoſophia, & Aſtrologiæ ſubalternatę: quoniam cum in huiuſmodi artibus dęmones nil aliud operentur, niſi quoniam res naturalis actiua applicatur proprijs & proportionatis paſſiuis, quod eſt opus naturę, & in determinatis temporibus & determinatis ſignis cœli, quod eſt Aſtronomiæ ſcientię, cum ſcientia naturalis & Aſtronomia nō ſint hominibus denegatę: quandoquidem per intellectū agentem poſſint omnes ſpecies facere, & per intellectum poſſibilē omnes ſpecies recipere. Sūt enim, ut dicit Auerr. 3. de Anima, iſtæ operationes reductæ ad noſtram uoluntatem: ergo ſimiles erunt medicinæ, agriculturæ, & alijs conſimilibus: hoc autem uidetur etiā falſum, quoniā omnis ſcientia eſt perfectio intellectus & bona in ſe, & utilis, & honeſta: quare nulla lex neq; politia bene ordinata habet bonū aut honeſtum prohibere: hoc autē falſum eſt. Nam ut Auguſt. 19. octaui libri de

Omnis ſcientia in ſe bona eſt.

Ciuitate dei dicit ex Ciceronis ſententia in 12. tabulis antiquiſſimis Romanorum legibus conſcriptum eſt, ei qui has artes exercuerit, ultimum ſupplicium ſit. Nónne etiam Virgilius Mantuanus in 4. Aeneidos cecinit, Teſtor chara deos, & te germana, tuū\&q; Dulce caput, magicas inuitā accingier arteis. & in alio loco, At\&q; ſatas aliò uidi traducere meſſes: tanquam quod hæc peſtifera & ſcelerata doctrina non ſit niſi ad malum et hominum perniciem ordinata: et quod omnium maximum eſt, per legem antiquam, ſcilicet Moyſi, & nouam, ſcilicet Chriſti, tam apertè uetitam & execratam cōſpiciamus. Amplius præcantationes ſecundum ipſos tres modos factas nihil mali in ſe continere uidemus, imò ſaluti humanæ proficuæ uidentur. quare ſi ſic, præcantātes non eſſent puniēdi, imò præmijs & honoribus proſequendi: at patet iſtud eſſe manifeſtè falſum: quādoquidem eccleſia à ſpiritu ſancto directa talia prohibeat. Septima dubitatio

Septima dubitatio

tio eſt, quoniam iſtis modis datis, ruunt lex Moyſi & Chriſti, ſi fas eſt eas duas leges dicere: quod ſic probatur. quoniam leges iſtæ potiſſima numina & fundamēta ſumunt á miraculis. Vnde ſecundum iſtos modos nulla ſunt miracula. quæ enim in Veteri lege & in Exodo leguntur de Moyſe ſcilicet de ſtupendis per eum factis corā Pharaone, poſſunt ſatis reduci ad aliquem uel ad aliquos uel ad omnes iſtos tres modos: nam quæ per Moyſem facta ſunt, & p magos Pharaonis facta ſunt, ut in Exodo legitur. quia nihil uidetur uetare ut quod habuerunt magi Pharaonis ex dæmonum inuocatione, id experientia philoſophiæ naturalis & Aſtronomiæ habuerit Moſes, ueluti etiam nunc quidam exiſtimant de eo: & quis diceret quod fortaſſis utriq; ſcilicet magi illi & Moſes cōſimiliter habuerūt per ſcientiam. Amplius ſecundum iſtos modos dicemus quod Helias de quo 3. Regum legitur capite 18. excitaſſe à mortuis filiū uiduæ: Et Eli-

ſæus de quo etiam cap.4. quarti Regũ habet̃, conſimiliter feciſſe de filio prophetæ ex precibus uxoris eius: dicemus inquam hæc non fuiſſe uera miracula: non enim erant mortui, ſed exiſtimabãtur eſſe mortui. Verum Elias & Eliſæus ſecũdum aliquem modorum aſſignatorum fecerũt eos reuiuiſcere, ſicut multa alia medicamina poſſunt conſimilia facere. Idem dici poſſet de geſtis per Chriſtũ & Apoſtolos: non enim uidetur contra naturã quod umbra Petri ſanet languores, quoniam ſecundum aliquem illorum modorum poſſet reduci in cauſam naturalẽ: Conſimiliter quod ad imprecationem Petri Ananias cum uxore Saphira moriantur, non eſt ultra uel ſupra naturam: quandoquidẽ ad ſibilum Reguli animalia interficiant̃: & homines imprecãtes, ex dira imaginatiua & uehementi, uenenum expirant: & ſic ſuo modo de reliquis dicatur. *Octaua dubitatio* Octaua dubitatio eſt, quoniam ſecundum iſtos tres modos naturaliter paſſio Domini noſtri Saluatoris

Saluatoris poſſit figurari in cordibus humanis, & ſic quæ dicũtur de ſancta Catherina Senenſi, & de quibuſdam alijs ſanctis mulieribus, non eſſet ex diuino miraculo. Et cõſequenter ſecundum iſtum modum dici poſſet beatũ Franciſcum ex miraculo non habuiſſe (ſi modò habuit) ſtigmata Saluatoris noſtri: quoniam ſi ex fixa mulieris imaginatione coëuntis, fœtus ſecundum ſtigmata poſſit aſſimilari realiter rei imaginatę, & ex muliere pręgnãte imaginante, exempli gratia, malum granatum, fœtus habet ſtigmata mali granati: & ex imaginatione lepræ innaſcitur lepra: cur igitur & in corde & in reliquis membris talia ſtigmata fingi non poſſent? certè nõ diſpar uidetur ratio.

Nona dubitatio. Nona dubitatio eſt, quoniã nullus dictorum modorũ uidetur facerę ad propoſitum: quoniam iſti præcantatores in talibus utuntur diuerſis uerbis, ſignis, & characteribus: modo non apparet quod huiuſmodi uerba, ſigna & characteres aliquid operẽtur in dictis

modis: imò ſine eis non minus uidentur ſequi tales effectus: Verba em̄ nullam uidentur habere uirtutem uel operationem in talibus: quandoquidē uerba ſunt ſoni, quorum tantum eſt auditum immutare, cum tamen hic immutentur ſenſus tactus: nam inducuntur ſanitas & ægritudo. Item ſigna & characteres ſunt qualitas in quantitate, & ut ſcribit Cōmentator 4. Phyſicorum, quātitas non eſt de principijs actiuis. quare non uidentur iſta conſonare dictis experimentis: ergo &c.

Caput ſextum, in quo ad prædictas dubitationes reſpondetur.

Ad primam.

AD hæc itaq; ſingillatim reſpondetur: & ad primū, negatur q̊d infert: imò pauciſſimi ſunt homines, & in paucis climatibus, & in pauco tēpore tales homines reperiuntur, ueluti experimento manifeſtum eſt. Et ulterius dicitur, ut ſicut quāuis eſſe grammaticum uel philoſophum conueniat homini qua homo, aptitudine & poſſibilitate

ſibilitate remota, pauciſſimi tamē ſunt in cōparatione eorum qui ſunt ſecundum actū: ita pariter dicitur & in propoſito. Cauſa autem effectiua & materialis eſt multiplex, nam & concurrūt ſtellarum diuerſi aſpectus ſecundum diuerſitatem agentium particularium promouentium uel impedientium, & diſpoſitio paſſi. Finalis autē cauſa eſt pulchritudo, & uniuerſi pfectio, quæ conſiſtunt in tanta rerum diuerſitate, ueluti dicitur in libro de Mundo Ariſtoteli adſcripto. Verum de hoc alio in loco fuſius. Ad ſecundam dubitationem, proculdubio dicitur illud aſſumptum eſſe falſum, & manifeſtè experimento aduerſari. Videmus enim & unum medicamen conferre pluribus ægritudinibus ſpecie diſtinctis, & plura medicamina ſpecie diſtincta eidem ægritudini conferre, ut medicis manifeſtum eſt. quod uero adducit de Auerroē, quanquam aliqualiter uerba ſua gloſſari poſſint, ipſa tamen ſimpliciter admittenda non ſunt. Verum infra de *Ad ſecundam.*

his

his exactè dicemus in interpretatione illius commenti. Ad tertiam uero dubitationem dicitur quod quemadmodum diximus in noſtra, de actione ſpecierum, quæſtione, annexa illi de reactione & tuo nomini dicata, aliqui tenuerunt ſpecies caliditatis & frigiditatis & pariter de reliqs immediate producere caliditatem & frigiditatem ſub eſſe reali ubi paſſum fuerit diſpoſitũ: aliqui autem commouẽdo ſpiritum & ſanguinem. Verum utrouis iſtorũ modorum dato, noſtrum propoſitum nõ amouetur: nam ſiue mediatè hoc fiat, manifeſtũ eſt ex ſpeciebus poſſe produci rem cuius eſt ſpecies ſecundũ eſſe reale, ut deductum eſt in ſuppoſitionibus ex uerbis Ariſtotelis & ex multis experimentis: fuit inſimul & ueriſimili ratione probatum, uidelicet per ſimilitudinem idearum exiſtẽtium in mente diuina & in intelligentijs mouentibus orbes. Verum quoniã de his abundantiori ſermone diximus in quęſtione citata, ideo ſatis in pręſentiarum dictum

Ad tertiam.

Authoris aliud opus impreſſum.

ctum ſit. Ad quartam autem dubitationem dicimus, ſi illud colligeretur rectè, tunc nulli eſſent morbi ex contagione, nulla prorſus eſſet cõtagio, neque aliquis alterius animalis halitu inficeretur, & ſic de multis: quæ omnia manifeſtè falſa eſſe perſpicuum eſt. Verum tamen illud probat, uidelicet difficilius & rarius hæc contingere in iuuatiuo quàm in noxio, quoniam efficatiora ſunt mala bonis. Non enim uidemus aliquam medicinam in tam modica quãtitate ſumptam in iuuatiuo tantum conferre, ſicut uenenũ in tam pauca quãtitate nocet, uel ſaltem ut in pluribus hoc ſic eſt. dicimusq́ ulterius ut in pluribus talia ad intra citius & efficatius operari quàm extra, propter cauſas ibi adductas, ſcilicet quoniã ad intra fouentur, & dirigunt̃ ab imaginante non tamen in multis ex toto ab extra corrumpit̃ uirtus, taliter quin poſſit operari, ut docet experientia: & nihil prohibet naturam paſſi tales ſpiritus & fouere & dirigere, quandoquidem agens

Ad quartam.

Lædere facilius eſt quàm iuuare.

agens & paſſum ponuntur eſſe unius naturæ, & uapores iſtos eſſe eoſdē uel conſimiles. dictum eſt hoc autem ut in pluribus, quoniam quemadmodū retrò dictum eſt contingit aliquando ad extra operari & non ad intra; ut patet in faſcinationibus & in his qui inficiuntur peſte aliqua, & infecti moriuntur, ipſis degentibus uitam ſanā. Ad quintam dubitationem, negatur illud quod ibi infertur, uidelicet quod quilibet præcantator proficeret in omni ægritudine, & ſimiliter quod quilibet in conuenienti ætate exiſtens poſſit illos effectus producere: neutrum enim illorum ſequitur ſecundum aliquem trium modorum aſſignatorum: non enim ſecūdum primum, quoniam ſicut non quilibet medicus tantū ſcit quantum alter, quia unus poteſt curare unā infirmitatem quam alter non poteſt: ita in hac arte unus plus ſcit quā alter. neq; ſequitur ſecūdū ſecundū modū, q̄niā unus habere poteſt proprietatē indiuidualem, quam non habet alter.

Ad quintam.

neq;

neq; etiam ſequitur ſecũdum tertium modum: quoniam oportet præcantatorem eſſe credulum & magnã fidem adhibere & habere uehementem imaginationem, & fixum deſiderium, & circa unamquanq; ægritudinem: modò patet non omnes homines eſſe æqualiter diſpoſitos ſecundũ hoc: quare, nihil eſt quod adducitur. Ad ſextã *Ad ſextã.* autem dicitur quod loquendo de iſto modo magico, ſi magicum appellare licet, in tali modo eſt cõſiderare uidelicet operationem naturaliter ab herbis lapidibus, & reliquis concurrentibus ad talem operationem, conſimiliter & accommodatum tẽpus, & debitam applicationem ad talem operationẽ: & etiam conſiderare quomodo ab hominibus acquiritur talis cognitio: uidelicet an ex induſtria ſua, ut pote uel ex ſtudio uel ex experimẽtis, ſine adminiculo ſuperiorum, ſiue ſint boni angeli ſiue ſint mali. Si loquamur ſecundum primum modum, nemini dubium eſt, ipſam in ſe eſſe ueram ſcientiam factiuam

uam & ſubalternatam philoſophię na turali & Aſtrologię, ſicut eſt medicina & multæ aliæ ſciẽtiæ: & in ſe eſt bona, & intellellectus perfectio: & habens eam dicitur ſecundum eam profici. & ut ſic, nõ facit hominẽ habentẽ ipſam, malum eſſe hominem: aliâs enim Deus & boni angeli non eſſent boni, quũ eam perfectiſſime habeant, ut ſecundum leges manifeſtum eſt. Si uero cõſideretur quomodo ab hominibus acquiritur, dico quod ſi ex ſtudio et induſtria, uel à bonis angelis habeatur, ueluti creditur de quibuſdam ſanctis uiris, ſic remanet uera & bona ſcientia: neq; ſecundum iſtam cõſiderationem aliquid mali continet in ſe, neq; ut ſic eſt per ſe prohibita. Si uero homines eam acquirunt ex inuocatione ſpirituum immundorum, ſic, quantum ad operationes prouenientes à rebus naturalibus, eſt uera ſciẽtia, uerum modus acquiſitus nõ eſt ſcientia, neq; per modum ſcientiæ, & eſt in ſe peſtiſer & ſceleratus, cum ſit manifeſta idololatria, quod

Magia quãdo ſit ſciẽtia bona.

quod eſt grauiſſimũ peccatorum, cum ſit contra præceptum primæ tabulæ, & ita per ſe eſt prohibita, non quidem quantum ad rem cognitam, ſed quantum ad modum cognoſcẽdi ſeu acquirendi eam. & de hoc loquitur Auguſtinus in 8. de Ciuitate Dei, ut patet inſpicienti eius uerba: & hanc prohibent duodecim tabulæ Romanorũ, & reſpublicæ benè ordinatæ eam exterminant ab hominibus. dico tamen quod quanquam prima ars ſit in ſe ſcientia, intellectus perfectio, & conſequenter in ſe ſit bona, eſto etiam quod ex inuocatione dæmonum ab homine aliquo acquiſita non foret, ſed per aliquem alium modum honeſtum, decet tamen & expedit in repub. benè ordinata ut tales homines interdicãtur, & ars ipſa ex toto exterminetur, nõ quidem per ſe, ſed per accidẽs. Si eñ hæc eſſet tantũ ſpeculatiua, fortaſſis nõ eſſet ſic expellenda: Verũ eſt factiua, factiua autẽ non eſt bona niſi coniuncta ſit appetitui recto & rationi conformi, modò

De Magiæ ſpeciebus uide L. Cœliũ lib. 9. capite 23.

Explodẽdæ malæ artes & ſcientiæ.

F iſtis

iſtis artibus quaſi ſemper homines abutuntur. aliqui enim per has artes uolunt haberi Dij, quod eſt maximũ peccatum. Aliqui aũt his utuntur ad amores illicitos, ad rapinas, ad abortus, & cætera nefanda. quare, ut exiſtimo, Iura bona & reſpũb. tales artes nõ admittunt. Quòd ſi dicatur, ubi unus homo uel plures eam debite haberet, & appetitum rectum haberẽt, tales homines non eſſent interdicendi, dico ad hoc, quod ſi eſſent boni, ea non abuterent, & ad bona opera ea uterentur: tamen dico quod alios non deberent docere, neq; in ſcriptis relinquere: quoniã maior hominũ pars eſt cupiditatibus dedita: Vnde Legislatores reſpicientes quod fit in pluribus, & nõ quod rarenter contingit, condunt leges ſecũdum quod in pluribus conferre queant, & non ſecundum quod caſualiter. Vnde dicebat Galenus quod ſi quis homo cognoſceret herbam educentem ſanguinẽ, iſte homo eſſet interficiendus, ne alios doceret. quòd ſi dicat, pariter nulla

Legislatorũ ratio.

Obiectio.

nulla ſcientia eſſet bona, imò nulla ferè res niſi ipſa uirtus, quoniã omnibus ſcientijs & artibus contingit abuti, exceptis uirtutibus: quoniam ipſis non poſſumus abuti, quoniã non ſunt uirtutes niſi ut ſunt regulatæ per appetitum rectum, ut dicitur ſexto Ethicorum: Verum artibus & ſcientijs poſſumus abuti: nam quis poteſt ordinare Theologiam, quę eſt ſcientiarum principaliſſima, ad lucrum uel ad inanem gloriam, uel aliquid aliud uitium: & ſimiliter contingit in Rhetorica & in cęteris, ut dicitur primo Rhetorices ad Theodectem. Huic quidem dicitur quod adducitur uerum eſſe, at latiſſimam eſſe ſimilitudinem: cætera nanque non ſunt admodum pernicioſa. Nam aut ſunt ſpeculatiuę, quę per ſe non ordinantur ad opus, uel ſi ſunt factiuæ, earum uſus eſt neceſſarius, & earum abuſus eſt manifeſtior: quare abutẽtes melius puniri poſſunt, ueluti eſt medicina, quæ eſt neceſſaria, & uoluntariè peccantes rigidè puniri poſſunt. at in hac

Virtutib. nõ poſſumus abuti.

Reſpõſio.

Puniendi ſunt malè medentes.

hac arte neque uſus eſt neceſſarius, neque abuſus patens: operãtur enim ut in pluribus inſenſibiliter. quare ratio non militat. Et ad illud quod iniungebatur, uidelicet quod iſti præcantatores non eſſent prohibendi, cum nihil mali in eis eſſe uideatur, quandoquidem hæc ad cauſas naturales reducantur; patet quod quamuis hoc contingat maximè in duobus primis modis, hoc tamen eſt rarẽter: uerum ut in pluribus illa fiunt cum ſuperſtitione: quare lex conſiderãs, quod in pluribus cõtingit, uniuerſaliter interdicit. Vnde exiſtimo quod ſi manifeſtum eſſet legi de aliquibus quod peritiã haberent ex ſtudio uel à bonis angelis, & eſſent bonæ uolũtatis, tales non prohiberentur à legibus: Veluti nõ eſt interdictũ Regib. Gallorũ de curandis ſcrophulis: quoniã exiſtimatũ eſt hoc fieri per bonos angelos, aut eſſe donũ datum à Deo uel à natura, ſicut creditur à philoſophis de Spillis & Marſis. exiſtimatur enim hoc eſſe Regibus illis datum

Vnde habeant Reges Gallorũ donũ curandi ſtrumas.

à Deo

à Deo propter benè geſta eorũ in eccleſia, quia ſoli dicti ſunt Reges Chriſtianiſſimi. Tertius autem modus non uidetur poſſe fieri abſq; ſuperſtitione, quandoquidem oportet tales eſſe credulos, fidem magnam præſtantes uerbis & characteribus, ut refert etiã conciliator differẽtia 156. Vnde iure bono ex toto interdicuntur. Et quoniam dictum eſt primũ modum fieri ſecundũ artem & ſcientiam, ideo de ſecundo hic reſiduum eſt etiam dicendum: dico itaq; quod ſecundus modus non poteſt reduci in ſcientiam: quoniã de proprietatibus inſequentibus non ſecundum totam ſpeciem, ſed naturam indiuidui, non poteſt (inquit Auerrois 5. & 6. collectaneorum) haberi ſcientia. Nam quanq; de Socrate ſciri poſſet eſſe ſenſibile & diſciplinabile qua homo eſt, & quoniam hæc proprietas inſequitur formam, tamẽ quod abhorreat allium, non eſt ſcibile niſi experimento. Vnde idem Auerrois dicit ibidem, quod ars medicinæ multotiens

Quæ ad ſcientiam reducantur.

deficit propter iſtas ꝓprietates occultas: aliqui enim homines ex aſſumptione enematis mortui ſunt, aliqui ex caſſia, cum tamen ſecundum artem fuerint iſta exhibita: unde non efficitur perfecta ſcientia ipſa medicina. Cum itaq; ſecundus modus ſit ex proprietate indiuiduali, ideo non poteſt cadere in ſcientiam. nõ etiam tertius modus, ut ſatis notum eſt, quoniam non operatur uis imaginans tales effectus, niſi ſit homo diſpoſitus ad talia: & pauciſſimi reperiuntur tales: multas enim debent habere conditiones, ſicut Conciliator in hoc loco citato dicit, quæ ſimul rarò coëunt in unum. Verum de his haberi poteſt quædã peritia & cognitio in uniuerſali tantum, & non in particulari, ut pote quod aliqui homines hoc faciunt ex proprietate acquiſita ex principijs generationis: uerum ſimiliter non eſt ſcibile qui ſunt hi, qualisúe ſit talis diſpoſitio: ſicut nullus humanus intellectus ſciret determinatè dicere quare Iacobus Forliuienſis &

Horãtius

Horatius Flaccus tantùm allium abhorrebāt: Sed tantū ſciunt dicere hoc fuiſſe ex ꝓprietate occulta. idem dicatur de tertio, quoniam non eſt ſyllogizabile quis eſt ille qui habet imaginatiuam taliter diſpoſitā ut poſſit ex imaginatione curare Eryſipelas: ſed tamē dicimus ſermone uniuerſali hoc fieri ex uehemētia imaginatiuæ: quare Galenus 6. Med. Simp. iure bono Chariachirum & Bamachium deriſit, ipſisq́ Dioſcoridē prætulit, qui nō incātationibus & uerbis ſuperſtitioſis, ueluti illi, tradidit medicinam, ſed per propria proceſſit, ſecundum quod poteſt eſſe ars & ſcientia: illi uerò cadere nō poſſunt ſub arte ueluti dictum eſt. & ſic dictum ſit ad ſextam dubitationem. Ad ſeptimam dicitur eſſe negandū quod ibi illatum eſt, uidelicet legem Chriſti & Moſis ruere datis modis illis: quoniam quanquam aliqua quæ referuntur eſſe facta tam in hiſtoria legis Moſis quàm legis Chriſti, ſuperficialiter reduci poſſunt in cauſam naturalem, ta-

Ad ſeptimam.

men multa ſunt quæ minimè in talem cauſam reduci poſſunt: ueluti eſt de reſurrectiõe Lazari quatriduani & iam fœtentis: de cæco à natiuitate, illuminato: de ſaturatione tot mille hominũ ex quinque panibus & duobus piſcibus: de claudo à natiuitate, reſtituto ꝑ Petrum & Ioannẽ: de ſcaturitione fontis ex ſolo uerbo: & ſic ferè de infinitis alijs, quorum nullum poteſt reduci in cauſam naturalem, neq; immediatè fuiſſe factum per aliquam rem creatam: diciturq; ulterius ex ſentẽtia diui Thomæ in articulo 5. quæſtionis de miraculis, nihil incõuenire duos effectus eſſe eiuſdem ſpeciei, quorũm unus eſt factus ex miraculo, alter uero eſt factus per cauſas naturales: Nã ut ipſe refert ſecundum Auguſtinum ſuper Geneſi, ſerpentes facti à Magis Pharaonis, facti fuerunt per cauſas naturales, ex procuratione dæmonum: facti autem à Moſe, fuerũt facti, oratiõe Moſis intercedẽte, ex diuina uirtute, quanquã ſerpentes oẽs illi eſſent ſimiles. Quare & ſi

De uirgis Magorũ & ui dæmonũ uide L. Cœliũ lib. 7. cap. 29.

& ſi qua reperiuntur facta in utriſque legibus, quæ etiam in cauſam naturalem reduci poſſunt: aſſerẽtibus tamen legibus illa eſſe facta ex miraculo; firmiter tenendum eſt illa fuiſſe uera miracula. quòd uerò aliqua talia ſint miracula, aliqua uero eiuſdem ſpeciei non ſint, ſufficit Eccleſiæ catholicæ autoritas quæ ſpiritu ſancto & uerbo Dei regulatur, iuxta illud Saluatoris, ero uobiſcum uſq; ad conſummationẽ ſeculi. Neq; Plinius ſecundus in ſecundo libro naturalis hiſtoriæ cap. 1. audiendus eſt, qui Moſem magicum & uirum ueneficum affirmat; minuſq́ue Suetonius Trãquillus reſpiciendus eſt, qui in libro de 12. Cæſaribus in uita Neronis ſcribit. Afflicti ſupplicijs Chriſtiani, genus nouæ ac maleficæ ſuperſtitionis hominum. Nunquid autem ex omnibus ibi adductis poſſint aliqua rep̃iri quæ naturaliter etiã fieri poſſunt: multa ſunt quæ ſic, & multa quæ non; quæ diligens inquiſitor per ſe ipſum faciliter poteſt diſcernere. quod ſi quis etiã

Sanatio ex uotis. in eadem dubitatione ulterius inferret, ex uotis homines non ſanantur miraculo, ſed ex uehementi imaginatione & conſideratione infirmi habita de medico, uel ex aliquo alio huiuſmodi, etiam per aliquem alium aſſignatorũ modorum: ad hæc conſimiliter dicendum eſt, quanquã hoc multoties contingit, non tamen ſemper: ueluti in ægritudinibus incurabilibus ſecũdum ſe, uel propter modum qui naturaliter fieri non poſſet, eſto quod ægritudo eſſet ſanabilis, quales fuerunt caſus recitati & uiſi è diuo Auguſtino, ut ipſe refert in multis capitulis 22. de Ciuitate Dei: & breuiter, quicquid habitũ fuerit pro miraculo ab eccleſia, illud firmiter credẽdum eſt miraculum: & quod non habetur, etiam teneatur non miraculum: non enim aliquid ab Eccleſia catholica Dei determinatur niſi ſit ex uerbo Dei & ſpiritu ſancto dirigente.

Ad octauam. Ad octauam dubitationem conſimiliter dicitur ſicuti ad ſeptimam, uidelicet quod quamuis & illæ figurationes

in cordi-

in cordibus ex fixa imaginatione figurari poſſint, & talia ſtigmata in talibus partibus generari, ut legitur de beato Franciſco, tamen ſi eccleſia Dei determinat iſta facta fuiſſe ex miraculo, ſic firmiter tenēdum eſt propter cauſam ſuperius adductam, iſta tamen naturaliter fieri, uidentur de poſſibilibus remotis ualdè: quoniam quod fœtus in utero taliter ſtigmatizetur, nō uidetur eſſe quid mirum ex materia obediente, quoniam multum tenella eſt, & facile impreſſibilis. Verū in iſtis caſibus eſt in diſpoſitiōe ualde inobedienti & contraria, quare, prima reſpōſio eſt melior & magis pia. Ad nonam autem dubitationem reſpondetur, & primo ad illud quod dicitur de uerbis & carminibus &c. quod quāuis Voces primo & per ſe non immutent niſi auditum, per accidens tamen & ſecūdariò mirabiles effectus habent producere, & præcipue mentes humanas immutare. Plutarchus em̄ in uita Demoſthenis dicit, orationis poteſtate omnia perſi-

Ad nonā.

Vocū & uerborū uis miranda. Rem hanc etiā tractat I. Cæl. lib. 16. ca. 14.

perfici & mitigari cernunt: ibiq; oſtendit quãtum ualeat pronuntiatio. In uita etiam Ciceronis nõ minus illud demonſtrat, ut in ea defenſione Quinti Ligarij quæ apud Cæſarem acta eſt, in qua Cæſarem ferunt extra ſe poſitum & ita mente alienatum, ut toto corpore excuſſo, libellos quos manu tenebat abiecerit. Et in ea quam idem Cicero habuit pro Lucio Flacco repetundarum, & pro Murena, quem Cato de ambitu accuſabat. Et de innumeris alijs tam orationibus quàm oratoribus à Plutarcho & ab alijs authoribus relatis. Non minus & bruta uocibus mouentur: Aues nanq; deceptæ capiunt. Cantu oua, dum incubãtur, melius fouentur, atq; meliores fiunt partus. Serpentes à Spyllis & Marſis mitigantur. Et innumeræ aliæ operationes fiunt. Quid de Muſicis & Citharœdis dicemus? quandoquidem cantibus & inſtrumentis ſuis homines modo ad irã, modo ad miſericordiam, modo ad arma, modo ad tripudia, & reliqua talia,

etiam

etiam ipſis inuitis, deducãt, ut fama eſt de Orphæo & Timotheo, ac de innumeris alijs? Nõ itaq; extra naturam & rationem eſt, mentes uocibus immutari & cogi: quibus immutatis, & corpora immutari, perſpicuum eſt. Nam gaudium, triſtitiam, iram, manſuetudinem, & ſic de reliquis paſſionibus, generant: ex quibus ſanitas & ægritudo, uita & mors, ſequi poſſunt. Veruntamen quanquam uoces ſecundum modum aſſignatum tam miranda facere poſſunt, ipſas tamẽ ſic in propoſito operari non credimus, quoniã ſtat neq; tales præcantatores elegantem habere orationem: imo multoties ſunt eorum uerba perridicula & nullius prorſus ſignificationis. neq; etiam uerba illa ſunt cum cõcentu ut delectationem uel triſtitiam inferant: Sed puto in cauſa eſſe uehementem fidem habitã uerbis illis, non minus ex parte præcantati quã præcantantis: ex qua fide maior [illegible] & po-

Sed præcantatus multoties nihil ſcit et præcãtator nullam habet fidem ut puer qui neſcit quid agat, pro[illegible]cians illa uerba præcantationem facit.

& potẽtior ſit euaporatio ratione præcantantis, et melior diſpoſitio ex parte præcantati. quanquam & multi ipſorum in deceptione dicant illa uerba & faciant tales characteres, ut eis maior adhibeatur fides, & melius decipiant homines. Pariter etiam dicatur de characteribus & figuris: licet enim figura non ſit qualitas actiua, multum tamen facit ad actionem, diuerſæq; figuræ diuerſificãt actiones: decẽs enim color, in indecori figura & deformi, inducit triſtitiam. Nam & ſecundum medicos poteſt eſſe peccatum in figura nõ exiſtente peccato in cõplexione, & è contra. Et diuerſa animalia & plãtæ eligũt diuerſas figuras, adeò quod à plęriſq; figura reponitur inter per ſe accidẽtia, quo fit, ut figuræ faciant ad operationes. exiſtimamus tamen in propoſito characteres et figuras idem operari qđ etiam uoces operantur, ſcilicet ad decipiendum & augendam fidem. Vtrum autem figuræ faciant ad artificialia & characteres, ut pote quòd annulus figura

Quãtitas licet non ſit actiua, multũ tamen facit ad actionẽ: et figura ſimiliter.

Figura qđ poßit, uel character.

guratus figura Iouis, aut Mercurij ſit ualidior ꝑ aliq̃ in fluxu recipiẽdo quã annulus alia figuratus, poſterius dicemus exacto ſermone: hæc autẽ intelligãtur ſecundum naturã, & non cõcurrentibus dæmonibus: quoniam in magica dæmoniaca illa uidentur eſſe requiſita ſiue per ſe ſiue per accidens, de quibus non curamus. Quoniam autẽ ſecundum Pithagoram omnia perficiuntur numero denario, quia ſecũdum ipſum decẽ ſunt ſphæræ cœleſtes, ideò nouem prioribus dubitatiõibus non irrationabiliter addemus decimam dubitationẽ, quæ eſt hęc in hoc capite dicta: Quemadmodũ aliquis poteſt infici & ægritudinem ſuſcipere ab aliquo alio ex euaporatione, ſic & aliquis ſecundum iſtum modum poteſt ſuſcipere ſanitatem: Verum iſtud apertè uidetur aduerſari Ariſtoteli ſeptima enim particula problematum quarto problemate ſic quærit Ariſtoteles, Cur à morbis nonnullis ęgrotant qui appropinquauerint, à ſanitate nemo ſanari poteſt?

Dixerim ego ubicunq; fiũt characteres incogniti, ibi eſſe dæmõis pactũ aut expreſsũ aut tacitum.

Decima dubitatio.

poteſt? quia quod poſitum per nos Ariſtoteli contradicit, modus etiam per nos aſſignatus non uidetur conuenire Ariſtoteli ſcilicet per euaporationem &c. quoniã ſic ſoluit Ariſtoteles poſt, propoſitam dubitationem, an quoniã morbus motio eſt, ſanitas autẽ quies? ergo illa mouẽte poteſt, hæc autẽ non poteſt? an quod alterum non uoluntariè, alterum uoluntariè accidit, res autẽ non uoluntariæ à uoluntarijs cõſultis quamplurimum differunt. Et 29. Problem. Problemate 5. ſic ait, quã ob cauſam qui cum homine ſano moram traxerit, nihilo reddi integriori corpore poſſit, neq; qui cum robuſtiori aut pulchriori uerſatur, quicquam huiuſmodi proficiat, iuſto autem & temperato & bono qui ſe adiũxerit, melior in his ipſis animi bonis euadet: & poſtea ſoluens, dicit, An quoniam bona corporis animo immutare nõ poſſumus, bona animi poſſumus? eſt autem bonus quiſq; animi uirtute, ſanus uirtute corporis, aſueſcit igitur exemplo melioris ſe-

ris rectè modò lætari, modò contriſtari: quod hic aſſueſcere nequit qui cum ſano eſt: haud enim quiſquam ſanus in eo eſt ut lætetur quibus rebus lętandum eſt, & contriſtetur quibus triſtandum ſit. nihil enim ex his ſanitatē creare poteſt: hæc Ariſtoteles. Ex quibus multa quæ dicta ſunt uidentur huic citatæ ſententię aduerſari: Primo ſcilicet quoniam homo ſanus non poteſt ſua ſanitate alium ſanare. ſecūdo quòd ab homine ſano non prouenit euaporatio illa ueluti ab ægro. 3. quòd lætitia & triſtitia non poſſunt cauſare ſanitatem & ægritudinem: & omniū horum oppoſita dicta ſunt: imò ipſe Ariſtoteles ipſi ſibi aduerſari uidetur, & eſt cōtra omnes medicos. Sibi ipſi inquā, ut patet per ea quæ adducta ſunt in ſuperioribus, & præcipuè in nono de hiſtoria animalium, de animi affectibus: medicis autem, quoniam ex cōmuni conceſſione omnium medicorum, animi accidentia ſunt de maxime cōferentibus ſanitati & ægritudini, ut tertio ar- *Ariſt. dicta cōfutata.*

G tis par-

tis paruæ manifeſtum apud Galenum eſt: & etiam ægro conuerſari cum bene ſe habentibus multum cõfert, quia iubemur amplexari infantẽ carnoſum in aliquibus ægritudinibus, & ait Cõciliator in expoſitione citati Problematis ſeptimæ ſectionis, ex communi prouerbio leproſi affectant conuerſari cum ſanis. Videtur etiam dictum Ariſtotelis hoc eſſe contra rationem & experimentũ: rationem quidem, quoniam homo ſiue ſanus ſiue æger cõtinuè expirat & ab eo exhalãt uapores: quare ueluti ab ægro ſpiritus & uapores nociui exeũt, ſic à ſano ſpiritus boni & iuuatiui debent procedere. non minus etiam contrariatur experimento: ſentimus enim flatus aliquos eſſe redolentes, ueluti puerorum temperatorum, ipſisq; non minus cõfortamur quam ſuauibus odoribus: referuntq; hiſtoriæ ex toto corpore Alexãdri Magni tales ꝑfluxiſſe uapores, ut ex Plutarchi prius ſentẽtia relatum eſt. Et ex hiſtorijs animalium multa animalia leguntur

guntur quæ delectantur aliorum animaliũ anhelitu & euaporatione: quare, ſermo hic uidetĩ perplexus, & inde difficultatem inferre: quapropter fortaſſis hac de cauſa uel cõſimilibus, multi dixerunt hoc non fuiſſe opus Ariſtotelis, ſed fortaſſis Theophraſti, uel Eudemi, uel alicuius alterius: aut dicendũ eſt, cum Ariſtoteles huius diuerſitatis cauſam referat, quoniã ægritudo mouet, & non ſanitas, ſenſus eſt, nõ quod nullo modo à ſanitate proueniat motus, ſed minus prouenit motus quã ab ęgritudine: ut enim Galenus in primo de locis affectis dicit, ægritudo eſt motus præter naturam, ſanitas autem eſt æquatio membrorum in cõſimilibus ſeu ſimilaribus. Quare eſſentialis eſt motus ægritudini cum ſit genus uel ponatur loco generis: quies autẽ magis cõuenit ipſi ſanitati: unde fit ut magis ægritudo generet ægritudinẽ, quã ſanitas ſanitatẽ, quod & ſuperius per nos confeſſum. quanquam nec omnis ægritudo ęgritudinem generat, niſi ſit

de genere cõtagioſarum, ut etiam ſcribitur in primo Problematum Problemate 7. An etiã dici poteſt quod quãuis ab homine ſano emanat continue euaporatio, non tamen talis & tanta, ut ſanitatis ſit inductiua, niſi fuerit ualde uehemens: ſicut non omnis euaporatio à corpore ægro procedẽs, eſt ſufficiens ægritudinem inducere, niſi fuerit ualde fortis. Cum autem ualida euaporatio prouenit à corpore ſano, ut in pluribus talia corpora ſunt in paſſionibus, ueluti impensè imaginãtes & deſiderantes: uerum hęc, ex Platonis ſententia, ſunt animi ægritudines; quare talia proprie non erunt ſana. Quod autem ultimo dicebatur, & triſtitiam nõ inducere ſanitatem & ægritudinẽ, intelligitur ſecundum eſſe earum remiſſum, ut negetur de rebus mediocriter & nihil nobis attinentibus: ſecundum tamẽ eſſe intenſum & de rebus nobis attinentibus, maxime conferunt: diligens tamen inquiſitor ſuper hæc conſideret.

† Sed

† Sed hæc ſolutio non admodum ſatisfacit, quoniam ſi ægritudo quia ſit motus inficit alium, tunc quæ eſſet maior motus magis inficeret, & ſic cum febris ſit motus alterationis, quatenus febris inficeret, quod eſt falſum (peſte excepta) lepra autem, ſcabies, lippitudo, cancer, non uidentur eſſe ita motus ut eſt febris, Item morbi frigidi nullo modo ſunt cõtagioſi, & per te ſunt motus, quare illa ſolutio Problematis eſt dubia. Nos in ſoluendo illo problemate dixerimus quod difficilius eſt ſanitatem facere: plura enim ad cõſtruendum exiguntur: Sed ægritudinem poteſt ſpiritus ille ac uapor cõtagioſ9 facere: pauca enim ad deſtruendum ſufficiunt: naturaq; in malum prona eſt magis quàm in bonum, &, ut inquit Ariſtoteles ad deſtruendum ſufficit unum, ad conſtruendum requirũtur plura: igitur malũ etiã eſt certius bono, quia eſt de neceßitate naturæ ut mors, bonum autem non ita.

Caput ſeptimum in quo mouentur nonnul-le dubitationes aduerſus ea quæ in priori capite dicta ſunt.

QVoniam, ut in primo poſteriorum dicitur, quãdiu aliquis dubitat de aliquo, illud neſcit: utq; docetur 3. Methaphyſices dubitans eſt ſimilis ligatis: Cum itaq; adhuc ſuperſint circa dicta in priori capite, dubitationes, ideo eas uolo mouere, deinde iuxta uires meas ſoluere. eſt itaque prima dubitatio talis: dictũ eſt in una reſponſionum, quanquam plurima miraculorum quæ legũtur facta in Veteri & Nouo teſtamẽto poſſint reduci in cauſas naturales, & conſimilia poſſint fieri ſecundum naturã ueluti ea quæ nos adducimus ſecũdum illos tres modos prius aſſignatos, qui quidem, ut exiſtimo, non cõtradicunt determinationi Romanæ eccleſiæ, dictũ tamen eſt aliqua fuiſſe facta, quæ nullo modo in cauſam naturalẽ reduci poſſunt, ueluti mortuorum reſurrectio, illuminatio

Prima dubitatio cõtra reſpõſionẽ ad ſeptimã.

cæci

cęci nati, reſtitutio claudi, & ſic de multis alijs. Verum hæc non uidentur ueritatem cōtinere: In primis quidē apud Plinium 25. lib. cap. 2. ſic ſcribitur: Xanthus Hiſtoriarum author in prima earū tradidit occiſum Draconis catulum reuocatum ad uitam à parēte herba quā Balim nominat. eademq́ Tillonē quē draco occiderat, reſtitutum ſaluti, & Iuba in Arabia herba reuocatum ad uitam hominem tradit. Idemq́ Plinius paulò poſt ex multorum grauiſſimorum authorum ſentētia dicit nihil eſſe quod nō herbarum ui effici poſſit. multæ quoq́ hiſtoriæ gentilium teſtantur multos ex inferis eſſe reuocatos. Nam & Plato in 10. libro de Republica dicit quendam Pamphilum reuocatum ex inferis, et incredibilia narraſſe quę Dij gerant. Sūt & alij hiſtoriarum ſcriptores idem affirmantes: quare, ſi hæc uera ſunt, non tantum Deus poteſt hoc facere, uerum herba & dæmones, cuius contrarium dictum eſt. Nō minus uidetur quod ſolum dæmonū uirtute

Cōtra miracula.

& conſequenter ui naturæ cæcus à natiuitate poteſt illuminari, & claudꝰ ad rectitudinem reſtitui: Suetonius enim in libro quem cōpoſuit de duodecim Cæſaribus lib. 10. in quo ſcribit uitam Veſpaſiani Cæſaris, in capite de Miraculis per eum geſtis, ſic ſcribit: Hic cū de imperij firmitate capturus auſpicium, ædem Serapidis ſummotis omnibus ſolus intraſſet, ac propitiato multum Deo, tandem ſe conuertiſſet, uerbenas coronasq; & pannificia, ut illic aſſolet, Baſilides libertus obtuliſſe ei uiſus eſt, quem neq; admiſſum à quoquam, & iampridem propter neruorū ualetudinem uix ingredi, longeq; abeſſe conſtabat. Ac ſtatim aduenere literæ fuſas apud Cremonam Vitellij copias, ipſum in urbe interemptum nunciantes. Authoritas & quaſi maieſtas quædā, ut ſcilicet inopinato & adhuc nouo principi deerat, hæc quoque acceſſit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedētem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem

opem ualetudinis, demōſtratam à Se- rapide per quietem, reſtituturum ocu- los ſi inſpuiſſet, confirmaturum crus ſi dignaretur calce contingere. cum uix fides eſſet rem ullo modo ſucceſſurā, ideoq; ne experiri quidē auderet, ex- tremo hortantibus amicis palàm pro cōcione utrumq; tentauit, nec euētus defuit. Per idem tempus Tegeæ in Ar cadia inſtinctu uaticinantium effoſſa ſunt ſacrato loco uaſa operis antiqui, atq; in ijs aſſimilis Veſpaſiano imago. modo hæc omnia uidentur eſſe ueriſſi ma miracula: nam hoc ultimum perti- net ad futurorum cognitionem, quod uidetur eſſe ſolius Dei, iuxta illud Sal uatoris, non eſt ueſtrum ſcire tempora uel mométa &c. Illud etiam quod nar ratur de liberto, conſimile eſt: talia ue- rò duo ſunt illa quæ probanda propo- nebantur. Secūda autem dubitatio eſt quo-

Actorū 1.

Secūda dubitatio.

G 5

Vt inquit Cardan. in lib de Subtilitate, uidētur aliqd poſ- ſe aut præſcire dæmones, ſed ob contemptū multa oblitera ta ſunt: cōtēptus aūt euenit quoniā pleriq; his artib. cōfiſi nō ſolū male pierē: ſed nihil egreg. in arte ſua ſūt cōſecuti et c.

eſt quoniã ſecundũ prius dicta uidet̃ eſſe cõceſſum nihil repugnare oĩa quę in magica dicũtur fieri per dæmones, poſſe etiã fieri p homines, nullo cõcur rentę auxilio ipſorũ dæmonũ, quoniã dictũ eſt dæmones talia facere quoniã applicant actiua paſſiuis quæ naturali ter agũt & patiunt̃: & quoniam nõ repugnat homines talia naturaliter cognoſcere, cum intellectus agens ſit omnia facere, paſſiuus uero omnia fieri: Vnde ſit ut conſimiliter homines ope rari poterunt ueluti dæmones operan tur: quare tota Magica poterit reduci in cauſas naturales, ueluti Zoroaſter, Alberto referente in quinto ſuorum Mineralium, reduxit. Verũ iſtud non uidet̃ poſſe ſtare: ſunt enim multa quę nullo pacto ab homine fieri poſſunt quantumcunq; ſcientiam habeat, ſiue ex inquiſitiõe ſua, ſiue ex libris: & abſque diuino auxilio, uel angelico, uel dæmoniaco hęc fieri nullo modo poſſunt. Hoc autem ex multis probatur, primo quidem de oraculis & reſponſis deo-

ſis deorum gentilium: hoc enim neq; ad herbas neque lapides neq; aliquod carens intellectu, neq; hoc reduci poteſt ad humanum intellectum, quoniam multotiẽs ſimulacra inanimata dabant talia reſponſa. amplius quoniam prædicebant futura, rememorabãt prę terita, nunciabãt quæ in remotiſſimis partibus fiebãt, occulta manifeſtabãt: hæc autem per homines minimè fieri poſſunt. Amplius, ut referũt hiſtoriæ, non ſolum gentilium, uerum etiam legis Moſaicæ & Chriſtianorum, beſtiæ multoties locutæ ſunt uoces humanas, & ſecundum determinata idiomata, ut Valerius Maximus, Eutropius, Liuius, innumeriq; alij authores tam Græci quàm Latini affirmant. non uidetur autem in quam cauſam hæc referri poſſunt, niſi dæmones & angeli admittantur, cum loquutio ſit animæ rationalis, & anima humana, ſaltẽ exiſtens in homine, non poteſt eſſe in beſtia ut tales exerceat operationes. quapropter dicemus de his quæ apparuerint

Oracula ex ſolis dæmõib.

Cuius ſit loquutio.

Spectrorũ uaria hiſtoria.

rint ſubitò hominibus in forma humana & alloquuti ſunt eos, & poſtea diſparuerunt: quæ quanquam innumerabilia ſunt, in præſentiarum tamen refero quæ Bruto & Caſſio, Plutarcho atteſtante, contigerunt. Sic itaq; in uita M. Bruti ſcribit Plutarchus: Is itaq; ſecum aliquid reputans ſibi ipſi intentus, aliquem ad ſe ingredientẽ præſenſit: ad introitum aſpiciens, horrendam & monſtruoſam reſpexit imaginẽ corporis feri ac terribilis ſilentio ſibi aſſiſtere: interrogare tamen auſus Brutus, quis inquit hominum aut deorum es? quid tibi uis? quid ad nos ueniſti? ad quã murmurauit ille, tuus ô Brute malus genius ſum, in Philippicis me uidebis. tum Brutus nõ exterritus, uidebo reſpondit: & paulò poſt ſic ſcribit, Verum in ea nocte dicunt tetram illã imaginem Bruto apparuiſſe, quę cum eandem faciẽ repreſentaſſet nihil dixiſſe, ſed mox abijſſe dicitur. de Caſſio non minora refert. Et qui de his copioſius deſiderat & breui ſermone, legat Valerium

Empuſarũ ſeu Lamiarũ hiſtoriã uide egregiã apud L. Cœliũ Rod. lib. 29. cap. 5.

lerium Maximũ. Proximis etiam diebus præſentis anni celebris fama eſt, cũ Aquila urbs magnifica Abrutij inſueta imbrium multitudine pateretur, ſupplicationesq́ humiles & deuotæ ab eadem urbe ſine intermiſſione fierent ad diuum Petrum Cæleſtinum eiuſdem urbis patronum, (nam honorificè ab Aquilanis eius uiri ſanctiſſimi corpus tenet, eſtq́ ampliſſima Abbatia monachorum eidem diuo Cæleſtino dedicata) ſtatim ſenſibiliter ab urbe imbres fugatos conſpectum eſt: uiſusq́ eſt multoties idem diuus Cæleſtinus non clàm, nõ à duobus uel tribus, uerũ ab uniuerſo populo. Et quis, niſi inſanus, neget hæc fieri à Deo aut eius miniſtris? quid in hoc ingenium humanum? certè nihil. amplius, quid philoſophi cũ ſuis figmentis dicere poſſent de augurijs & ominibus? nam ſi per talia augures de futuris & incognitis pronunciant, aut aues & reliqua huiuſmodi generis ſunt eorum quæ pronunciantur cauſa, aut ſigna, nõ enim niſi his modis

Aquilæ urbis ciuibus uiſa in aëre imago.

Philoſophorum ignorãtia.

Auguriorũ et prædictionũ cauſa.

modis hæc fieri poſſe intelliguntur. at certè nullus dicet eſſe cauſas, quoniã nihil ſtultius aut dici aut excogitari poteſt. Si uerò ſigna, nõ eſt fingere quam ſimilitudinem habeat cornicula ad pugnam Marij, uel Cæſaris, uel cuiuſuis alterius: nulla enim uidetur inter illa ſigna & ſignata eſſe dependentia. quid enim de hoc aliud dici poteſt niſi illa fieri ex dæmonum aſtutia naturæ humanæ inſidiantiũ, & homines ad idololatriam inducentium? Quid de Geomãtia omnium uaniſſima? quid enim puncta paria uel imparia cum Socrate nauigaturo cõnexionis habent, quando etiam puncta mathematicalia nullius prorſus actiuitatis uel ſignificationis ſint huic rei attinentis? quid characteres, quid uerba dicta ad ligandum aliquem ad amorẽ alicuius, uel ad ſoluendum ab amoribus, cum uerba & characteres nullam ad talia habitudinem uel connexionem habere uideantur? Neq; rurſus ad imaginationem uidetur proficere, quãdoquidẽ ſtat illos

Geomantiæ uanitas.

verba & characteres.

eſſe

eſſe ualde remotos, quorum gratia tales præcantationes fiunt. Quid dicemus de uexatis ab immūdis ſpiritibus qui multotiens cum ſint literarū ignari, Græcè, Latinè, & linguis diuerſorū idiomatum loquuntur? certè philoſophi nihil ueriſimile habēt ad hæc. quare neceſſarium eſt ad Deum, ad angelos, & dæmones recurrere. *Dæmoniō uexati & correpti.*

Caput octauum, in quo ad dictas dubitationes reſpondetur.

AD hæc itaque uidere meo, iuxta ea quę diximus in ſuperioribus non eſt graue reſpōdere. Ad primum *Ad 1.* igitur dicitur ueluti diximus, & eſt noſtrorum Theologorum ſententia, nullam uirtutem creatā, immediate poſſe aliquem à morte excitare, uerum hoc *Solius eſt dei à morte excitare.* ſolius Dei eſt. quodq́ adducitur per Plinium, in primis dicitur Pliniū neq; illud probare, ut manifeſtū eſt ipſum ibidem legenti, idem Plinius in 5. capite 7. lib. non ſolum illud negauit in beſtijs imò in hominibus, & ultra in quibuſcunq;

Secunda reſpōſio. buſcunq; mortalibus, dicitur & ſecundò fortaſsis illos fuiſſe deceptos: nam ſi illud uerè aliquibus uiſum eſt, & nõ ſit dictũ pro fabula, talia animalia non erant uerè mortua, ſed æſtimabantur mortua, ueluti multotiens uiſum eſt etiam temporibus noſtris, ut de quodã ſuſpenſo fure hic Bononiæ, de mulieribus prægnãtibus, de correptis ab Epilepſia uel magis ab Apoplexia, & in talibus caſibus non inconuenit tales herbas proficere, & multa alia ingenia à natura ordinata. quod autẽ additur & de Pamphilo & de multis alĳs relatis à gentilibus, dicit uel quòd illa ſunt fabuloſa et poëticè dicta ad hominum inſtructionem, ueluti exiſtimamus illud Pamphili fuiſſe: Socrates enim ibi inſtruxit uulgares & plebem, qui ad bona opera non trahuntur niſi ex ſpe præmĳ, & à malis non retrahũtur niſi timore pœnæ, & ſecundum eundem Socratem in ſecundo de Republica, in tali caſu licet mẽtiri uel fingere: Sceuola nanq; dicebat, expedit in religione ci-

one ciuitates falli, ut de eo refert Augu ſtinus 27. cap. libri 4. de Ciuitate Dei. Vel dicitur, ſi non ſunt fabuloſa, non tamen talia animalia erãt extincta, ſed exiſtimabantur eſſe, & ex aliquo inge nio reuixerunt. Tertio dicitur, quod & ſi fuit uera reſurrectio, non tamen fuit ex dæmonibus, uerũ ex ipſo Deo: nihilq; uetat eos fuiſſe paganos & gẽtiles: nam teſte diuo Thoma in articulo 5. quæſtionis de miraculis ex ſententia Auguſtini, & Deus pro ueritate aliquando in gentilibus miracula fecit. Quod aũt adducitur de miraculis per Veſpaſianum factis, dicitur primo, teſte Auguſtino cap. 6. 24 lib. de Ciuitate Dei, nõ neceſſe eſt nobis credere quæ tenẽt hiſtoriæ gentium. Dicitur ſecundo quod ille non erat uere cæcus, neq; uere ille claudus, ſic quod eorũ ægritudines naturaliter non eſſent curabiles: contigit enim aliquem naſci habẽtem in oculis talem humorẽ ueluti eſt chataracta ſeu ſuffuſio, & aliquem claudũ ex aliquo principio impediente greſ-

Reſponſio 3.

Gentiliũ miracula à Deo facta.

 ſum,

ſum, quod naturaliter corrigi poteſt, & credendum eſt illos à Veſpaſiano ſanatos, fuiſſe talis diſpoſitionis: neque hoc eſt contra experimenta, quandoquidem iſta ſępiſſime cernũtur: & Herodotus hiſtoriarũ author refert Crœſi regis filium à natiuitate mutum, ex timore mortis paternæ uincula diſſoluiſſe, & uocalem inde factum eſſe: nõ enim ægritudo illa erat ex natura incurabilis. de alijs autem duobus miraculis, ut uidelicet de maieſtate Veſpaſiani inuenta, & liberto ſuo, dicimus illa eſſe inuenta dæmonum, qui talia operari poſſunt. Ad ſecundam autem dubitationẽ dicimus illa argumenta concludere ueritatem in caſibus illis: quare, dictum eſt à principio quod quanquam philoſophi in aliquibus uideantur poſſe dæmones euitare, nõ tamen uniuerſaliter, ſicut manifeſtum in caſibus illis: neq; tota magica eſt naturalis, ſed tantum pars illa quæ eſt de occultis naturæ operibus: quæ pro tanto magica dicitur, quoniam niſi à uiris ſapientiſ-

Ad 2.

Magica naturalis quæ ſit.

pientiſſimis intelligitur: occultiſſima enim ſunt ſapientum, ut dicitur in prohemio Metaphyſicæ, & magus lingua Perſica ſapiens interpretatur. Authoritas autem Zoroaſtris in hoc non eſt admittenda, quandoquidem manifeſte aduerſetur diuinæ authoritati, quæ in infinitum humanam excedit.

Caput nonum, in quo ponitur grandis dubitatio ortum habens ex prædictis: An Ariſtoteles ignorauerit dæmones & angelos.

VErum, præter ea quæ dicta ſunt, inſurgit apud me magna dubitatio, quam utinam ſcirem ſoluere. eam tamen intendo adducere, quoniã dubitatio ex toto nõ eſt expers ſcientiæ: neq; aliquis uere ſcit, niſi prius dubitauerit. Secundo enim poſteriorũ, quæſtiones ſunt æquales numero his quæ ſcimus: & quanquam nos non æſtimemus ei dubitationi ad plenum ſatisfacere, credimus tamen aliquos futuros

Plato magicam appellat incantationẽ, orationẽ, cui inſit uis à deo, et à philoſophia ratio, ut audientibus tẽperantiæ amorẽ ingenerare queat. Vis etiam qua in ſe ipſum cõuerſio fit, omniũ eſt efficaciſſima excantatio. Dubitare q̃d cõferat.

poſt nos, qui ei magis ſatisfacient: Scientiæ enim fiunt per additamenta, ut 2. Metaphyſices & in fine 2. Ethicorũ ſcribitur. Dubitatio autẽ hæc eſt: quoniam dictum eſt in fine pręcedentis capituli, omnia illa quæ adducta fuerũt, planè et efficaciter probare angelos & dæmones eſſe, &(ueluti in reſurrectione dictum eſt) Deum immediate agere & de nouo: modo mirum eſt ac monſtruoſum, tantum philoſophum, qualem omnes nationes uno ore Ariſtotelem fuiſſe cõfitentur, iſtud nõ uidiſſe, & apertè hæc negaſſe: iſtud profecto uidetur eſſe incredibile, quandoquidẽ & uulgares & non uulgares paſſim dicant iſta probare, eſſe dæmones, neq; Ariſtoteles excuſari de hoc poſſe uidetur, ſcilicet quoniam tunc iſta non erant ſibi nota, neq; de ijs aliquam habuerit phantaſiã: hoc em̃ minimè dici poteſt: primo quoniã in poëſi ſua Homerum, Euripidem, Pindarum, Simonidem, Heſiodum, & ferè infinitos authores memorat, quorũ libri oraculis,
diuina-

diuinationibus, & reliquis huiuſmodi generis pleni ſunt omnes. etiam hiſtoriæ Græcorum, Latinorum, & Barbarorum talia narrant: &, quod amplius eſt, Plato quem tradunt hiſtoriæ Ariſtotelem audiuiſſe per uiginti annos & amplius, ubique his dæmonibus eſt plenus, ſuum Socratem ſequens: omnesq; illuſtres Platonici idē affirmant: neq; etiam Ariſtoteles ipſum ex toto neglexit. Tertio enim de hiſtorijs animalium cap. 20. ubi de capro lactante ſermonem habet, ibi de oraculis & de diuinationibus, & manifeſtè in 3. Rhetoricæ & in pleriſq; alijs locis, mentionem fecit: de ueneficis in eiuſdē operis libro 6. cap. 22. de carminibus & de incātationibus 24. cap. 8. lib. eiuſdem: de augurijs autem cap. 1. noni lib. eiuſdem: 17. quoq; cap. eiuſdem noni ſittæ auiculę rem maleficā attribuit. Nono etiam capite primi libri eiuſdem, ſternutamentum ponit augurale ſignum & ſanctum & ſacrum: de Sybillis, Vatibus, & dæmoniacis, in primo proble

Picus Cinereus apud Geſnerum de auibus.

mate 21. ſectionis, innumeriſq; alijs locis quos longum eſſet referre, idem habetur: quare, propter hoc Ariſtoteles non uidetur eſſe excuſandus: neq; uidetur huic proficere quod à plęriſque dici ſolet, ſcilicet quod hęc non pertractauerit quoniam ea deſpexit tanquã ridicula & inania: in primis quidẽ, ueluti ipſe confitetur, famoſum non ex toto perit, ut ipſe de ſomno & uigilia dicit: hæc autem ſemper fuerunt famoſa in omni ſeculo ut patet etiam apud Hebręos, Aegyptios, Syrios, & unam quanq; nationem, habentq; hęc occultiſſimam & admodum difficilem ſolutionem, & à naturali philoſopho non ſpernendam. amplius quomodo ipſe Ariſtoteles ſæpenumero arguit ipſos antiquos: uel igitur illa ſunt, uel non ſunt: ſi ſunt, ſuum erat reddere rationẽ: ſi non ſunt, cum tam celebre erat iſta eſſe, ſaltem debuit deſtruere illa eſſe, et manifeſtare unde hęc habent originẽ, & cur communiter homines uniuerſaliter iſta ponunt: hic enim eſt effectus natu-

naturalis, & cauſam habet, uidelicet, non exiſtẽtibus ipſis dæmonibus, cur eſt quod omnes homines ferè unanimiter concedunt ipſos? hoc enim eſt non minus quæſibile quam quoduis aliud problema poſitũ ab eo in libro problematum, & forte magis deſideratum quocunq; alio problemate: hęc enim uidetur ſumma rei humanę: quapropter tantam rem prętermittens Ariſtoteles, magna nota non uidetur carere.

Caput decimum, in quo ad propoſitam dubitationem reſpondetur.

SAtis uereor, cum tantam rem aggredi tentem, ne nomẽ temerarij ſubeam, & ſupra uires prędumere uidear: Verum amor meus & obſeruantia quam à teneris etiam annis erga Ariſtotelem habui impellunt, ad ſui defenſionem hęc paucula in medium adferre: quæ tam & ſi ex toto difficultatem non euacuabũt, meam ſaltem in eum obſeruantiam & charitatem monſtra-

bunt: & enim in magnis uoluiſſe ſat erit. Tria igit̃ in hac re facere inſtitui: primo quidem, quid Ariſtotelem mouerit dęmones ſiue hos ſpiritus immũdos negare, imò & omnem ſubſtantiã innaturalem quæ cœlos non moueat: pro nunc dimittamus humanam animam, quandoquidem ipſa ſimpliciter non ſit innaturalis. Secundo, quomodo ſine dęmonibus poteſt Ariſtoteles ipſe experimenta ſaluare. Tertio quid eſt in cauſa quòd Ariſtoteles nihil de his dixerit, aut ſatis ieiunus pertranſierit. Primũ itaq; aggredientes, dicimus quod cum Ariſtoteles ex ſenſibilibus in inſenſibilia proceſſerit, uideritq; ex ſenſibilibus hæc inſenſata probari nõ poſſe, & hæc principijs naturalibus apertè aduerſari, ideò audacter hos dæmones negauit: nulla em̃ apud ipſum fuit ratio ex ſenſatis probãs ipſos eſſe: uerum ipſos eſſe, ſaltem ueluti à uulgaribus ponitur, rationi repugnare. nam pro eſſe & operationibus corporum cœleſtium non ſunt ponendi, quandoquidem

Tria proponit.

Ariſt. cur uel dæmones negauit uel omiſit.

doquidem intelligentiæ, eorũ corporum formæ, ſufficiant: imò ſi ponerentur pro corporibus cœleſtibus, eſſent ipſis impedimenta, ueluti ſi uni homini uel uni aſino duas animas darem9: nec pro aliquo alio immateriali introducendi, ueluti leges ponunt, quæ innumeram multitudinem miniſtrantiũ Deo eſſe dicunt, quoniam hoc per ſenſata neq; per naturalem rationẽ eſt ſenſibile: ponuntur autem propter quoſdam effectus quos uident in iſto mundo inferiori qui numerati ſunt, ut pote pro oraculis, diuinationibus, ominib. augurijs, & deniq; pro cæteris huiuſmodi generis, ueluti & ponentes conſitentur: Verum hic modus ſiue neceſſitas ponendi uidetur eſſe ſatis irrationabilis, uana, & nullius prorſus momenti: quoniam ita loquuntur de iſtis ſubſtantijs & immaterialibus, ac ſi eſſent homines: quod remotiſſimum eſt à philoſophia, ut manifeſtum eſt: nam homines ſunt mortales, mente & corpore mutabiles, exiſtentes quaſi ſecun- *Homo qd ſit.*

 dum

dum utranq; partem in continua trāſmutatione: quorū nullum de ſubſtantijs immaterialibus dicere poſſumus, ueluti ex 8. Phyſicorum & ſecundo de cœlo demonſtratum eſt. Quomodo enim immaterialia, & æterna de nouo poſſunt intelligere & deſiderare? quomodo à rebus moueri poſſunt? quomodo gaudere & triſtari? & ſic de reliquis, quæ omnia paſſionem & corruptibilitatem argumentantur. Quomodo etiam poſſunt nos alloqui, noſtras audire uoces, noſtra uidere opera? & reliqua huiuſmodi, quæ deliramenta eſſe uidentur: ſicut etiam ferunt Caſſium Bruto dixiſſe, cum Brutus eidem Caſſio narrauit de malo genio ab eo uiſo. quapropter tum ex his quæ retulimus, tum etiā ex multis alijs quę hinc inde ab Ariſtotele dici poſſunt, tales immundi ſpiritus neq; etiam boni, prę ter eos qui mouent corpora cœleſtia, Peripateticis ſunt admiſſi: & hæc de primo propoſitorum: hæc autem intelligantur, ſi dæmones non ponunt eſſe

anima

animalia aërea, mente paſſibilia & rationabilia, qualiter Apuleius in libro de Deo ſacratis poſuit: ſic enim poſito rationes hæ nihil cogunt. Verum Ariſtoteles 3. de anima hanc opinionē impugnat, & eccleſia hoc damnat: quoniam Lucifer natura eſt prima creaturarum, uel ſaltem inter primas. quare, ſi intelligentiæ ſunt incorporeæ, & dæmones. Verum cum Peripatetici hoc non admittant, quomodo igitur experimenta ſaluabuntur? quod erat ſecundum declarandum: mihi autem non uidetur tutum neq; ſine uerecundia dictum quod à pleriſq; dici ſolet hæc experimenta negātibus, hæc ſcilicet eſſe ab hominibus conficta, uelut Aeſopi apologi, ad plebis inſtructionem: uel quòd ſunt ſacerdotum aucupia ad ſubripiendas pecunias, & ut in honorem habeantur. quòd ſi aliquid in his operibus apparet perfectè, ſunt præſtigiationes & illuſiones, ueluti cōtinue uidemus in iſtis percurſoribus & præſtigiatoribus, qui uidentur miracula fa-

Lucifer.

Opinio deleta.

cere, cum re uera nihil faciãt niſi pecuniarum ſubreptionẽ à credulis & ſimplicibus hominibus: ego inquam hãc ſententiam non approbo, quandoquidem uiri grauiſſimi, doctrina eminentiſſimi, & noui & ueteres, tam Græci quàm Latini, ac Barbari moribus, hæc ueriſſima eſſe affirmãt: quare ſic dicentes, omnino audiendi nõ ſunt; Verum hi decipiuntur, cum aliquando hæc fabuloſa comperta ſint, & aliquando uiſę ſunt illuſiones, ex particulari uniuerſalę intulerunt: quod ex Dialecticę imperitia prouenire manifeſtum eſt: neque enim ſi aliqua iſtorum talia ſunt, falſa ſunt omnia: neq; ſi aliqua eorum quæ referuntur, uera cõperiantur, exiſtimandum eſt omnia eſſę uera. Vtrũuis horum ex eadem deceptione procedit. Suppoſito igitur hæc fore uera in aliquibus, & maxime ea quæ à fide dignis authoribus referuntur, tẽptandum eſt addere abſolutionẽ iſtorum: illud tãtum in primis præfatum eſſe uolumus, ſiue, ut uſitatiori uocabulo utar,

Ex particulari nõ infertur uniuerſale.

Authoris proteſtatio.

tar, illud proteſtamus, uidelicet minime nos hanc ſolutionem eſſe uerã tenere, uerum tãtum dicimus quod ſententia noſtra ex principijs Ariſtotelis ad talia dicere poſſumus: prius tamen quædam præſupponentes, per quę ad dicta experimenta reſpondere poſſimus. Primo itaq; ſupponamus Deum eſſe cauſam uniuerſalem omnium materialium & immaterialium, & ſic uim gerere cauſarum finalis, efficientis, & exemplaris, quæ ad cauſam formalem reduci ſolet. Suppoſitio patet ex Ariſtotele in 12. Metaphyſicæ, & primo de cœlo ubi dicitur: à primo enim ente deriuatum eſt omne ens, his quidem clarius, illis uero obſcurius: & Deus proponitur mundi archetypus & ab Ariſtotele & à Platone: quæ Boëtius 3. de conſolatione metricè cecinit, Tu cuncta ſuperno ducis ab exẽplo pulchrũ pulcherrimus ipſe mũdum mente gerens, ſimiliq; in imagine formãs. Nunquid autem cum ſecundum Ariſtotelem mũdus ſit æternus, ueram habeat

Suppoſitio 1.

Deus cauſa uniuerſalis omnium.

Deus mũdi archetypus.

cauſam

cauſam efficientem, an potius conſeruantem, alienum eſt huic noſtro propoſito. Secundo ſupponitur quòd omnium corporalium ſaltem generabilium & corruptibilium homo eſt ſupremum & omnium nobiliſſimũ: hæc non minus patet ferè ex omnium philoſophorum conceſſione: Ariſtoteles nanq; phyſicorũ ſecundo dicit, ſumus enim nos quodãmodo finis omnium: & omnia materialia ſunt ordinata à primo opifice in ſeruitutem hominis: quare infertur naturaliter omnia materialia ab homine depẽdêre: ordinatum enim ad finem, dependet à fine, ut manifeſtum eſt. Tertiò ſupponitur, quod ſicut quæ ſunt poſt hominem dependent ab homine, ita in tota natura humana aliqui homines dependent ab alijs: & una multitudo ordinatur in unum uel in minorem multitudinem: hęc ſuppoſitio patet experimẽto & ratiõe: Videmus em̃ in uniuerſo Impatores, reges, duces, principes, optimates, & reliqua huiuſmodi generis, q̃ principantur

Suppoſitio 2.

Hominis nobilitas.

Suppoſitio 3.

Hominum inuicẽ de pẽdentia.

cipãtur & imperant: alios uero qui ſeruiant & obediant: & hæc ferè uniuerſaliter per totum orbem. iſtud quoq; nõ minus ratione apparet, quandoquidẽ homo eſt animal gregale & ciuile: uidemus autem naturam ut in pluribus dediſſe ducem, ut apibus, gruibus, coturnicibus, & reliqs huiuſmodi generis, quanto magis homini qui rationẽ habet: quare & locutionem dedit, quę omnibus alijs animalibus denegata eſt. Et quoniã homo, ut dicitur ſecundo de cœlo, inter omnia mortalia plures habet operationes & plurimas potentias, ideò multis indiguit: Cunque ut Ariſtoleles & Plato in ſuis politicis dicunt, diuerſæ ſecundum ſpeciem operationes melius perficiantur à diuerſis artificibus, quàm ſi ab uno ſolo fiant, ſicut eſt de inſtrumẽtis: nam melius ars ſutoria perficitur ab illo qui tantum arti ſutoriæ intendit, quam ab illo qui artem ſutoriam & calceorum exercet: hinc eſt quod pro natura humana conſeruanda, oportet etiam diuerſos

uerſos homines ad diuerſa officia deputatos eſſe, imò diuerſas etiam nationes: Itali enim dant aliqua Germanis & Gallis exempli gratia, & Germani & Galli aliqua dant Italis: & ſic de reliquis dicatur: hoc enim modo perficitur mundus, & ſtat in ſua pulchritudine: quòd ſi aliter uarietur, pulchritudo & uniuerſi perfectio corrumperetur, ut ſatis notum eſt, & ex infinitis authoribus poſſet probari, quos omitto.

Suppoſitio 4. Quarto ſupponitur quod quamuis homines ſic adinuicem ſe adiuuent, ut q̊d Rex eſt utilis ſubdito, & ſubditus ſit Regi utilis, & ſic de alijs omnibus: neq; enim Rex poſſet cōſtare ſine ſubditis, neq; ſubditi ſine Rege, aliter tamen & aliter Rex eſt utilis ſubdito, & ſubditus Regi: quoniam maior eſt dependentia ſubditi ad dominum & Regem, quam Regis ad ſeruum & ſubiectum: ſuppoſitio poteſt declarari per dicta Platonis & Ariſtotelis in ſuis politicis, ut patet inſpicienti eorum libros: tamen cōmodiſſimè poteſt nunc

manifeſta-

manifeſtari per apologiam quam habuit Menenius Agrippa ad plebem, ut refert Plutarchus in uita Martij Coriolani: totam enim rempublicam aſſimilauit uni integro homini, ſenatum uero cordi, reſiduum autem alijs membris pro ſua uniuſcuiuſque dignitate: modo in hoc uno manifeſtum eſt cor non poſſe aut nõ bene poſſe ſuum officium exercere, ſine alijs mẽbris: neq; etiam alia membra ſine corde: Verum & manifeſtum eſt quanquã ita ſit, magis tamen, ſecundũ Ariſtotelis ſententiam, alia membra dependent à corde, quam cor ab alijs mẽbris: hinc eſt q̃d cor eſt primũ quod uiuit, & ultimum quod moritur, ut 3. de partibus animalium cap. 4. dicitur. quare ſi ſimilitudo eſt recta, magis ſubiecti dependent à dominante, quã dominus à ſubiectis: ex quo infertur, cum Deus omnium horum Deus ſit gubernator & conſeruator, maiorem curam habere de regibus quã de ſubditis, de dominis quã de ſeruis, de bonis quàm de malis, de

Et Valerius Max. lib. 4. capite 4.

Reipub. ad corpꝰ aſsimilatio.

Dei prouidentia ordinata.

doctis quàm indoctis: quanq; omnium curã & prouidẽtiam habeat: intendens nanq; finem & ordinata ad finẽ, quanquam utrumq; intendat, magis tamen finem intendit quàm ordinata in finem: quoniam ordinata in finem intendit propter finẽ: & propter quod unumquodq; tale, & illud magis.

Intẽdens finẽ intendit etiã ordinata ad finem.

Quinto ſupponit q̃d quanq̃ Deus ſic ſit omnium cauſa, penes tamen Ariſtotelem nihil operari ualet in hoc ſublunari mundo niſi mediantibus corporibus cœleſtibus tanquam inſtrumentis per ſe & neceſſario requiſitis ad factionem & conſeruationẽ horũ ſublunarium: ſuppoſitio patet ex multis, tum quoniam Ariſtoteles exiſtimauit hunc ordinẽ eſſentialiter eſſe et per ſe, & quod ab agente omnino immateriali non poteſt in hæc inferiora aliquis effectus prouenire niſi mediante corpore

Suppoſitio 5.

Quid ſecundũ Ariſt. Deus poßit.

Author in Platonis Timæum Chalcidius eſt, tolli ab Ariſtot. diuinationem omnẽ, quãdo nec prænoſcãtur futura, quippe quũ ad lunæ tantum regionem, Dei prouidentiam perducat. infra uerò nulla eſſe prouidentiæ ſcita, uel angelos, uel dæmones.

Mediatorem uidetur adumbrare Ariſtot.

pore medio inter æterna & generabilia & corruptibilia, ut patet 8. phyſic. 2. de generatione, & infinitis alijs locis. non minus & ſuppoſitio apparet ex his quæ legimus ex hiſtorijs, ſine quibus impoſſibile eſt eſſe aliquẽ perfectũ in naturali philoſophia. & quanquam infinita huic deſeruiẽtia poſſem adducere, paucis tamen ero cõtentus, ut per hæc ad alia deueniamus: quòd enim corpora cœleſtia omniũ iſtarum operationũ cauſæ ſint aut totales, aut partiales, aut cogentes aut diſponentes, reſpondeat mihi aſſerens oppoſitũ: Vnde enim aruſpex Spuria admonuit Caium Cæſarẽ ut caueret periculum quod non ultra idus Martias proferreretc? Vnde Iulius Marathus antequam naſceretur Auguſtus Cæſar S. P. Q. R. prędixit naturam citò parituram regẽ populo Romano? Vnde P. Nigidius accepta eiuſdem Auguſti genitura affirmauit dominum terrarum orbi natum? Vnde etiam Scribonius Mathematicus Tiberio Cæſari ſciuit

Hiſtoriarum utilitas.

Corpora cœleſtia quomodo iſtorũ inferiorũ ſint cauſæ.

Prædictiones uariæ.

Val. Max. lib. 8. capite 11.

Suet. lib. 2. in fine.

prædicere quandoq; ipſum eſſe regna turum. Vnde quæſo Mathematicus ille Tiberio Cæſari prædixit Galbam aliquando imperaturū, cum tamen Galba non eſſet ex familia Aeneadū, neq; aliquid erat per quod illud de Galba coniectari poſſet? Vnde Seleucus Mathematicus Othoni Cæſari, ſuperſtite Nerone, promiſit imperiū? Vnde Mathematici cognita genitura Vitellij Cæſaris, ita parentes terruerunt, ut filio admodum, ne exitum infœliciſſimum qualem habuit, metuerint? Vnde Ioſephus Hebræorum nobilis Veſpaſiano Cæſari prædixit eum Romæ imperaturum, & ipſum Ioſephum ex uinculis liberaturum? Vnde Aſcletarion Mathematicus Domitiano Cæſari tam certam ſui & Domitiani necem prædixit? infinitos prope alios ex Plutarcho, Liuio, Iuſtino, Valerio Maximo, & alijs grauiſſimis authoribus in medium adducere poſſem, quos ſilentio pertranſeo, ſed de his tantum, quoniã magni imperatores fuere, de quibus,

Suetonius lib. 12.

bus,ut diximus maioris curæ eſt apud ſuperos, mentionem feci: Et certe uidebis hęc tam certa non fuiſſe pronunciata niſi ex Aſtrorum peritia, & ut cognoſcas ſuperos in hæc inferiora non operari niſi mediantibus corporibus cœleſtibus. Verũ & corpora cœleſtia non ſolũ ſic dirigunt homines, uerum etiam manifeſta indicia futurorũ euentuum dant hominibus, modo in ſomnijs, modo in uigilijs ſecundum apparitionem diuerſarum figurarum, ut infinita exempla de ſomnijs adducere poſſem ex Plutarcho & infinitis alijs authoribus, quæ omnia prætermitto: & ſecundum etiam diuerſas operationes in uigilia, ut declarant tot & tantæ hiſtoriæ. non minus etiam fiendorum corpora cæleſtia dant ſigna in hominibus, uerum & in beſtijs, ut loquantur, ut non comedant: ueluti eſt illud apud Suetonium de equis Cæſaris quos uagos & ſine cuſtode miſerat: dant in aëre, ut uoces audiantur, aues appareãt: dant in aqua, dant in terra: & reliqua

Deus opatur in hæc inferiora medianti bus corporibus cœleſtib.

Signa futurorũ euentuum, unde.

quæ infinitũ eſſet proſequi: & qui delectatur in hiſtoria, hæc omnia nouit. Neq; tantum ex horum peritia ſciuntur futura, uerum præſentia & præterita: ex quibus cõcluditur, omnem effectum hic inferius aut per ſe aut per accidens reduci ad cœlum, & ex peritia corporum cœleſtium miranda & ſtupenda poſſe cognoſci & pronunciari: quare Plato aperte in Phædro poſuit artem augurandi eſſe ſcientiam, & in Timęo artem diuinationis eſſe ueram ſcientiam: quanquam ſint ſcientiæ admodum difficiles: idemq; dicit in multis aliis locis, uultq; in Repub. bene ordinata eſſe huiuſmodi artes & ſcientias, & ſic ſecundum mentem philoſophorũ patet hæc ſuppoſitio. Huic autem quintæ ſuppoſitioni annectitur ſexta, quæ eſt hæc: Quòd ueluti reperiuntur homines qui aſtrorum peritiam, auguriorum omnium, ſomniorũ, & reliquorum huiuſmodi generis habent ex ſcientia librorum, experimento, doctrina, uel aliquo huiuſmodi, ſic aliquando

Corollarium.

Plato ſcientiã diuinãdi approbat.

Suppoſitio 6.

aliquādo reperiuntur, qui munere deorum & corporum cœleſtium abſque exercitio & labore talē cognitionē habent, & mirabilia faciunt: quare uulgares, & qui rerū cauſas non cognoſcūt, credunt homines tales eſſe dæmoniacos, uel ſanctos ſic natos ex materno utero uel extra uterum maternum: ut uerum dicant, tales homines hoc habere munere deorum, uerum mediantibus corporibus cœleſtibus. Suppoſitio, quanquam uulgaribus incredibilis uidetur, apud tamen philoſophos eſt nota. Plato nanque in Menone dicit poëtas naſci: cuius ſignum eſt, quoniā multoties quæ dicunt ignorāt. in Phadro idem dicit de Vatibus, Sibyllis, Auguribus, & reliquis huiuſmodi generis, & quod à furore ducuntur & ſunt exſtatici. In Ione ubi Plato de furore poetico tractat, ſic Socratem Ionem alloquentem introducit: Video ô Io, & quod mihi id eſſe uidetur, tibi aperire incipiam. Vt bene de Homero loquaris, ars tibi non præſtat, ut modo dicebam,

Naſci interdū uates et ſimiles.

bam, ſed diuina uis eſt quæ te mouet, ſicut in lapide quem Magnetem Euripides nominauit, nõnulli Heraclium uocant. Qui lapis non ſolum ferreos annulos trahit, ſed uim etiam annulis ipſis infundit, qua hoc idem efficere poſſint, ac perinde ut lapis alios annulos trahere. Vnde longa plerunq; concatenatio ferri, & annulorum inuicem pendet, & omnibus his ex illo lapide uis attrahitur. Ita ipſa muſa poëtas diuino inſtinctu concitat, poëtæ conciti alios furore corripiunt. Quare ex his omnibus ſeries ipſa cõtexitur. Omnes itaq; carminũ poëtæ inſignes, non arte ſed diuino afflatu mente capti, omnia iſta pręclara poëmata canunt: & ut Corybantes non ſana mente ſaltant, ita neq; cantilenarum modulatores egregij ſana mẽte hos cantus effingũt: ſed ubi in harmoniam, & rythmum inſurgunt, & rapti bacchantur, quemadmodum bacchantes fœminæ, mente nõ ſana, mel & lac ex fluminibus hauriunt, ſana autem mẽte haurire nequeunt,

Magnetis uis et collatio.

Poëtarũ ortus.

unt, idq; tum efficit illorũ animus qui cantus effingunt, quod ipſi narrãt. Aiunt em̃ nobis poëtæ quòd à fontibus quibus mel ſcaturit, haurientes, & à muſarum uiridarijs collibusq; decerpentes carmina ad nos adferãt, quemadmodum mel ex floribus apes, & inſtar apum uolare ſe dicunt. Qua in re uera loquuntur. Res enim leuis, uolatilis, atq; ſacra poëta eſt, neque canere prius poteſt quã deo plenus, & extra ſe poſitus, & à mẽte alienatus ſit. Nam quamdiu mente quis ualet, neq; fingere carmina, neq; dare oracula quiſquã poteſt. Et multis interpoſitis idem Socrates dicit: ob hanc uerò cauſam Deus illis mentem ſurripiens, ipſis tanq; miniſtris utitur, oraculorumq; nũcijs, & diuinis uatibus, ut nos qui audimus precipiamus non eos eſſe qui tam digna referunt, cum ſuæ meritis compotes minime ſint, ſed hæc Deum loqui, & per hos nobis hæc inclamare. Huic autem rei euidentiſſimo argumento eſſe poteſt Tynnichus Chalcidenſis,

Poëta q̃d ſit.

Amentes fiunt Vates.

Tynnichus poëta.

qui antea poëma nullum memoria dignum compoſuerat: hymnum autem in Apollinem quem omnes cantant, omnium fermè cantilenarum pulcherrimum, muſarũ inſpiratione inueniſſe ſe dicit. In hoc maxime Deus oſtẽdiſſe uidetur nobis dubitandum non eſſe, quin prȩclara hæc poëmata, diuina deorumq́ꝫ potius quàm humana hominumq́ꝫ ſint opera. Poëtæ autem nihil aliud ſint, quàm deorum interpretes, dum ſunt furore correpti, à quocunqꝫ tandẽ numine quis corripiatur. Quod quidem Deus oſtendere uolens, de induſtria per ineptiſſimum poëtam, pulcherrimam cecinit melodiam. & quæ ſequuntur, eandem ſententiam manifeſtant. Huic ſententiȩ in totum conſonant quæ dicũtur ab Ariſtotele 30. particula problematũ, problemate primo de Sibyllis, Bacchis, & uniuerſaliter de his q diuino ſpiraculo inſtigari credũtur, exemplumq́ꝫ ſimile Tynnicho Chalcidenſi ponit de Marco ciue Syracuſano, qui prȩſtantior erat dum mẽte aliena-

Poëtæ deorũ interpretes.

Marcus Syracuſanus.

alienaretur. firmatur inſuper hæc ſuppoſitio ex prophetis, qui non tantum à lege noſtra admittũtur, uerum ab omnibus natiõibus, ut manifeſtum eſt exercitatis in hiſtorijs. Idem non minus patet per eos qui à primęuo ortu ſuo locuti ſunt & prophetizauerunt, ueluti de puero nato in Sagũtinorum excidio per Annibalem facto. Quòd ſi dicatur hoc arte dæmonum fuiſſe factum, quid dicemus de Haly Abenragel, qui experientia ſyderum ſciuit prędicere puerum natum ſtatim prophetaturum, ut refert Conciliator in expoſitione 27. problematis undecimę particulæ, & multorum aliorum? Nonne multotiens auditi ſunt boues prophetaſſe, & cętera animalia? ut in uita Marcelli refert Plutarchus, & multotiens hoc apparuit: & ueluti refert Albertus in ſuis mineralibus, lapides multoties figurantur diuerſis animalium figuris, & quidam habent uirtutem diuinationis, quidam pãdendi ſecreta, & de innumeris alijs quæ ab Alberto ex grauiſſimorum

Infans ſtatim locutus.

Haly Aſtrologus

Bruta prophetaſſe.

Lapidum mirandæ uires & figuræ.

uiſſimorum uirorum authoritate ponuntur. Quanto igitur magis hoc dici poteſt de homine, qui eſt medius inter æterna & corruptibilia, & magis ſuſceptiuus talium impreſſionũ? Amplius, q̃d dicemus de ſomnijs quę ſunt manifeſtiſſima numinum admonita? ſunt em̃ tanta & tot, ut, ſi quis uelit ea ſingillatim ſcribere, tota uniuerſi charta nõ ſuffecerit: de quibus Plutarchus in uita Luculli, refert Lucullum cõſuetum dicere ex Scyllæ ſententia, nil certius, nil credi dignius eſſe quam quod per ſomnium fuerit præſignatum: hac ratione: in quiete em̃ animi noſtri innumeris figuris effinguntur, per quas præſentium præteritorumq́ admonemur, nulla noſtra in hęc interueniente aut cogitatione aut occaſione. Neque minus nobis uigilantibus hæc multotiens nobis apparent ut de ſomnio, q̃d de pluribus Val. Max. ſcribit. Quoties etiã aër diuerſis uariatur figuris animaliũ & nõ animaliũ, ut acies appareãt, & ſcuta, & omnium armamentorum genera,

Somnia uatum.

Luculli dictum de ſomnijs.

Lib. 1. capite 7.

Aër figuratus.

nera, ut in uita Marij & ſecundo meteororũ legitur, & in pleriſq; alijs locis: & nemo dubitat hæc à corporibus cœleſtibus fieri. Nónne fontes Manaſſe ſanguinem, & ſtatuas guttas ſanguineas aliquãdo emiſiſſe legimus? ac ueluti lanam aliquando etiam pluiſſe, & innumerabilia alia quæ in hiſtorijs legimus, quæ magnarum rerum prodigia fuiſſe non dubitamus, quandoquidem magnæ res paruarũ ſunt fines: & natura eſt magis ſollicita de fine, quã de ordinatis ad finẽ, Vnde uir noſtræ tempeſtatis nulli poſtponendus Iacobus Faber Stapulẽſis in quodam ſcholio epiſtolæ beati Dionyſij ad Polycarpum epiſcopum dicit, apud Aegyptũ quaſi ſemper in natiuitate & in morte magnorum regum & magnarum nouitatum, & mutationibus ſtatuum apparent magna prodigia: Quoniam dij & natura gubernant iſta inferiora, & ea ſecundũ nutum diſponunt pro eſſe meliori uniuerſi: Vt aliquando mittũt bonos principes, aliquando tyrannos

Prodigia uaria.

Iacobus Faber Stapulenſis.

Aegypti peculiare prodigiũ.

Inferiora à ſuperis regi.

Tyrannorũ uſus

pro populorum pœna, ueluti Plutarchus in uita Caij Cęſaris & Marci Bruti refert: Quare non inconuenit, homines tales à cœlis produci quales dicimus, pro uniuerſi perfectiõe & neceſſitate. Vltimo ſupponitur, quòd in rebus difficilibus & occultis, reſponſiones magis ab inconuenientibus remotæ, ac magis ſenſatis & rationibus conſonæ, ſunt magis recipiendæ quam oppoſitæ rationes. Suppoſio patet ex 3. Topicorum: minus nanq; malũ præeligitur maiori malo, cum quoquomodo minus malum ſit magis bonum. Et Auerrois 2. de cœlo ex ſententia Alexandri ait, ſermo Ariſtotelis eſt magis ſuſtinendus ſermonibus aliorum philoſophorum, quoniam hic eſt magis remotus à contradictione. His modo ſic ſuppoſitis, tentandum eſt ſine dæmonibus & angelis ad obiecta reſpondere: Et quoniam ut dicitur 2. de cœlo, oppoſita iuxta ſe poſita, magis eluceſcunt: Ideò ad unumquodq; ponemus reſponſiones introducentium dæmones, &

Suppoſitio 7.

In difficilibus quæ ſit melior reſpõſio.

nes, & quid ſecundum Ariſtotelē exiſtimamus eſſe reſpondendū. Primum itaq; quod tangebatur, erat de oraculis & reſpōſis datis falſorum deorum: omittimus autē Mathematicos, quoniam quòd Mathematicus ex genitura hominum & multis alijs, ex peritia aſtrologiæ cognitis, ſciat multa prædicere, ut de pluuijs, ſiccitatibus, ubertate et ſterilitate, de bello et pace, de morte & uita, etiam de actibus humanis ſecundū illud quo à corpore dependēt, licet non neceſſariò, uerum ſecūdum inclinationem, puto legem non negare, ut patet per Auguſtinum 6. cap. 5. de Ciuitate Dei, & 2. ſuper Geneſim ad literam, & in 2. de doctrina Chriſtiana. Verum difficultas eſt de reſponſis datis non ex peritia Aſtrologię uel alicuius alterius ſcientię, ſed ut dicit̄ prouenire ex deo uel angelis, ut apud ſanctos uiros & prophetas: uel ex dæmonibus, ut apud Gentiles à lege noſtra creditur. Reſponſio igitur Chriſtiano tū eſt, q̄d oraculo iſta facta ſunt uel im-

Mathematicorum prædictiones quantū tencāt.

mediate

Oracula unde habita ſint. mediate à deo, uel ab eius miniſtris angelis, & hoc cũ adfuit pia & ſancta uoluntas: à dęmonibus autem cum adeſt uoluntatis impuritas, utpote idololatria. *Ariſt. opinio.* Ariſtoteles autẽ (ut exiſtimo) immediate, id eſt, ſine aliquo agente intermedio Deum in hæc inferiora agere, (quanquam aliqui, ut in creatione humanæ animæ, oppoſitum teneant) non admitterent: neq; ſecundum Ariſtotelẽ hoc eſt ex imperfectiõe & debilitate uirtutis diuinæ, cum apud ipſum in 2. Metaphyſ. ſit actus ſimpliciter, *Deus qd, ſecũdum Ariſtot.* cui nulla poteſt eſſe admiſta potentia: aliter em̃ non eſſet actus ſimpliciſſimus: quare neq; in eo eſt aliquis defectus, ſed eſt perfectiſſimus, completiſſima latitudo entis, extra quã nihil eſt neq; eſſe poteſt, ut dicit Commẽtator cõmento 21. quinto Metaphyſicæ, & cõmento 5. tertij de anima. Solus enim eſt cui potentia & defectus admiſceri non poteſt: Verum hoc eſt defectu ipſius effectus inferioris, qui ex ſua imperfectione immixta perfici non poteſt: &

teſt: & iuxta illud Platonis in Timæo, non licet purum ab impuro tangi. Vnde ueluti oculus debilis non poteſt in nocte intueri ſolem, ſed tantum ſolem inſpicit in lumine debili, ſic effectus inferior immediate non fit à deo ſuper nos, ſed tantũ mediantibus eius miniſtris. Omnia enĩ Deꝰ ordinat, & diſponit ordinatè & ſuauiter, legẽq; æternã rebus indidit, quã pterire impoſſibile eſt. Quòd aũt deus in hæc inferiora immediate nõ agat, patet ex. 8. Phyſicor, ſecundo de cœlo, & ſecũdo metaph. Quoniam credidit Ariſtoteles Deum immutari, ſi immediate ageret: quo dato, Deus non eſſet Deus: in eo enim etiam ſecundum leges & ueros philoſophos, nulla prorſus poteſt mutatio uel uiciſsitudo cadere, ut & teſtatur Iacobus Apoſtolus in ſua canonica epiſtola. Primum itaque modum non admitteret Ariſtoteles propter cauſam aſſignatam. Videamus modo de alijs uidelicet de angelis & dæmonibus: Et dico quod quærendum eſt quomodo

Dei actio in inferiora.

Dæmones uel angeli quomodo reſpondent.

K angeli

angeli ſiue dæmones dant talia reſpõ-ſa,an docendo, ſiue inſtruendo tales uates, aut utendo corporibus ſuis ue-luti inſtrumentis, ſicut tibicen per tu-bam edit ſonum, ſic etiam faciant an-geli uel dæmones? Si primũ datur, quę-ritur de modo docendi uel inſtruendi: hoc em̃ fieri neq̃t niſi cõceptus uerbo-rũ ꝓlatorũ generentur in anima uatis. Verũ huiuſmodi actio eſt alteratio ſal-tẽ ꝑfectiua, quæ ſecũdũ Auguſtinũ nõ immediate poteſt fieri ab angelis neq; à dæmonibus, ut ipſe dicit in tertio de Trinitate. generabũtur ergo tales ſpe-cies per applicationem actiuorum ad paſſiua, & in eis generabuntur phan-taſmata: quæ phantaſmata poſtea cau-ſent ſpecies in intellectibus eorũ. phã-taſmata autem ſunt cum quantitate & fortaſsis cum figura, utputa ſi ſunt re-rum uiſarum, uerum quantitatem non effugient: hæc uerò ſunt in uirtute phã taſtica quæ eſt extenſa, talia igitur phã taſmata fient & à corporibus motis ab ipſis angelis uel dæmonibus, & ſic ap-plica-

Phantaſ-matũ ge-neratio.

plicatis uirtuti phantaſticę hoc autem dato, cum hoc quod uideatur eſſe ſatis difficile, uidelicet quod tã uaria corpora phantaſiæ uatis applicentur, & tã ſubito, quid igitur prohibet & corpora cœleſtia moueri ab ipſis intelligentijs, & talia in phãtaſia uatis generare? iſtud enim uidetur naturale, neque ponimus aliquid ſuperuacaneum: naturale quidem, quando uidemus beneficio corporũ cœleſtium, ut ſunt inſtrumenta ſuarum formarum, omnia hæc inferiora corporalia prædita, & animas & accidentia, ubi aliquà cum ſemine & aliqua ſine ſemine, ut genita ex putredine, ut etiã lapides cũ tot uarijſque figuris, modò humanis, modò beſtialibus: modò unius, modò alterius rei: neq; erit ſuperuacaneũ in natura, quãdoquidẽ ſine illa innumeroſa multitudine poſſimus talia ſaluare: quare, per ultimam ſuppoſitionem, ſi detur modus iſte, magis retinenda eſt Ariſtotelis ſentẽtia quã alia. Si autẽ detur alter modus, uidelicet quod uates ſe habeant

 beant

ſaluare poſsimus, ut docet philoſophus: quod ſi dicatur, intelligentia mouens cœlum nō eſt in uate, ſed ſpiritus eſt in uate, quare non procedit ſimilitudo. Verum quæritur quomodo ſpiritus ſit in uate, aut ut eius forma propter quā uates eſt homo, aut ſicut motor in moto. Veriſimiliter enim aliquid aliud fingi nō poteſt: non primū, quoniam eſt merum impoſsibile: Sic em̄ dicere poſſumus hominē eſſe hominē p̄ formā aſini, imò magis, cū homo magis cōueniat cū aſino corporali, quā cū dæmone incorporali: & duæ ultimæ formæ ſpecificæ eſſent in eodē uate, & eſſet dæmon & angelus: quæ non tantum falſa ſunt, uerum etiam penitus ridicula. relinquitur igitur quod ſit in uate dæmon uelut motor in moto, quo motor eſt quando ipſum mouet. cum igitur cœlum hæc inferiora mouere poſsit, ergo cœlum dicetur eſſe in uate, & magis eius intelligentia, uirtute cuius cœlum mouetur. uerum adhuc forte dicetur, quod ad hoc ut ſpi

Quomodo ſpiritus ſit in uate.

ritus ſic utatur uate ut uates loqui uideatur, non ſufficit ipſum uatem moueri ab angelo uel dęmone, ſed ipſum tangere: cumque intelligentia non tãgat uatem, uerum ſpiritus ſic uatẽ tangit, hinc prouenit, ut uates ab intelligẽtia motus, nõ emittat locutionem: ſed motus ſic à ſpiritu, loquatur. profectò iſtud non uidetur rationabiliter dictũ: primo difficile eſt intelligere ſic eſſe contactũ niſi uirtualem: modo & magnes alterãs ferrum, quantumcunque remotum ſit, uirtualiter ipſum tangit. Secundò, intelligẽtia neq; eſt corpus, neq; uirtus in corpore, ut octauo phyſicorum dicitur, quare propriè neque eſt in loco, neq; in ſubiecto. quid igitur prohibet & ipſam intelligentiam ſic eſſe in uate? præterea quid habet angelus uel dæmon plus quod poſſit eſſe in uate et ſic mouere, q̃d etiã dici nõ poſſit de intelligentia? certe iſti loquũtur de iſtis intelligentijs & corporibus cœleſtibus, ac ſi eſſent homines uel fœminæ quæ loco determinantur & multa ſimul

Abuſus loquendi de intelligentijs & corporibus cœleſtib.

ta ſimul exercere non poſſunt, cum tamen unus ſol omnia opera luſtret ſuis flammis, & unus Deus totum uniuerſum gubernet. Quare dato adhuc q̄d ſic mouẽs uatem, ſecundum aliquem modũ eſſẽdi debet eſſe in uate, qui nõ adhuc ab iſtis eſt expreſſus, talis etiam modus attribui poteſt ipſi intelligentiæ quæ quãdoq; ſit illic. In uanum ergo ponuntur tales ſpiritus, quãdoquidem & ipſæ intelligentiæ tales operationes excercere poſſent, quales & tales ſpiritus poſſunt. Videtur igit̃ rationabilius eſſe dicẽdum ſecundum ſuppoſitiones datas, tales uates habere hoc in genere cauſæ efficientis, ex diſpoſitione corporum cœleſtium, cuius apertum argumentum, quòd Mathematici uidentes horum genituram, prædicunt ex ſyderibus iſtos in prophetas & uates euaſuros, ut fecit Hali quẽ ſupra memorauimus. & multòtiens antequam tales naſcantur, mathematici pronuntiant prophetas & uates naſcituros, ueluti diximus de Auguſto Cæ-

Vates unde habeãt quod prædicant.

Os rabidũ, fera corda domans, fingitq́ue premendo. Vnde, ut relatũ eſt ex Platone & Ariſtotele de illis duobus poëtis ex ſanguineis factis melancholicis, ex rudibus poëtis & ſanguineis, in clariſsimos poëtas emerſere. At iſti qui dæmonium habent, purgata atra bile, nihil amplius talia mirabilia faciant, experimento ſe uidiſſe, expoſitione illius problematis, dicit cõciliator: imò uerus ſum teſtis, quod Galgerandus medicus tẽpeſtate noſtra celeberrimus in urbe noſtra Mantuæ, uxorẽ cuiuſdam Franciſci Magreti ſutoris tali morbo laborantem (loquebatur em̃ ſecundum diuerſa idiomata) curauit, & perfecte. Argumentũ etiã ſumi poteſt, quoniam hi qui ſpiritus per orationes ſanctorum & aſſperſione aquæ benedictæ fugare profitentur, primò euacuant ſic laborantes ab atra bile. Amplius: quoniam ut legitur. 3. cap. quarti Regum: Eliſæus regi quærenti Eliſæum ipſum, prophetare non potuit, niſi manu impoſsita pſalterio: habet

Aatræ bilis uis.

Hiſtoria.

Exorciſtæ

&dicti uates cauſam finalem pro cōſo-latione & decore uniuerſi: ſine eis nanque nō bene cōſtaret uniuerſū: Vnde Plato in Phædro ſic ſcribit: Nā et quæ in Delphis futura prædicit uates, & quæ in Dodona ſacerdotes, furentes quidē multa ac magna cōmoda priuatim & publicè Græcis hominibus attulerunt: ſanę uerò dum ſunt, exigua aut nulla. Quòd ſi referamus Sibyllam, & alios quicunq; diuino uſi ſunt uaticinio, quàm multa prædicentes, in futurum profuerint, prolixum nimis extēderemus ſermonem, & rem manifeſtā omnibus proferemus. imò apud Platonem tanti erat diuinatio & auguratio, ut in Phędro, in Timęo, in libro de republica exiſtimauerint, mancam eſſe rempub. quæ has non haberet artes: & non timuit eas reponere in numerum ſcientiarum. quare cum cœlū ſit inſtrumētum uniuerſale intelligentiarum, ad has artes inſtrumentaliter debet concurrere: adde quod immediatum inſtrumentum immaterialis,

Vatū cauſa finalis.

Diuinatio quanti apud Plat. fuerit.

debet

debet eſſe immateriale, ut dicicitur. 8. phyſicorum. Quòd ſi angeli & dæmones ſine corporibus cœleſtib. poſsunt mouere, nulla erit neceſſitas ponendi corpora cœleſtia, ut apertum eſt: quia iſtis generabilibus non erit neceſſarium ad corpora cœleſtia deuenire. Vnde quæ ibi adducũtur, ceſsãt: uidelicet, de prędictione futurorum, reuelatione ſecretorum, rememoratione prętęritorum, & eorum enuntiatione quæ in locis remotiſsimis fiunt: ſecundum em̃ affirmantes tales ſpiritus: hæc ſunt eorum opera: quæ omnia talia per eos ſpiritus fieri poſſunt. Nos quoq; pariter ab intelligentijs immaterialibus fieri hęc dicimus, uerum non ab eis quas ipſi dicunt quãdoquidem ſufficiat numerus ab Ariſtotele poſitus, ueluti oſtenſum eſt: & hęc ab ipſis intelligentijs mediantibus corporibus cœleſtib. tãquam earum neceſſarijs inſtrumentis: cum natura ordinate procedat, primaq; infimis non coniungant̃ ſinę medijs. teſtatur autẽ ſuper hoc, uidelicet quod

Naturæ ordo.

nūc pertranſeo: ex quibus ſequit̄ nihil incōuenire ſi hęc à corporib. cœleſtib. in homines imprimant. Quod aūt adducebat̄ ulterius de multis beſtijs uocē humanā dediſſe, imò & ſimulachris hoc multotiens eſſe factū perhibetur: et ulterius, aliquaodo lachrimaſſe aliquando omiſiſſe guttas ſanguinis, aliquando uerſas ſtatuas de ſitu uno in alium: de quibus apud Liuium, Valeriū Maximum, Plutarchum, et alios ſimiles authores pleniſsimè habetur: hæc omnia, ſecundum leges, fiunt aut ab angelis, aut à dęmonibus. Verū: quantum ad locutiones beſtiarum et uoces inanimatorum ſiue fuerint ſimulachra ſiue non, quoniam & in aëre hę uoces multotiens auditę ſunt, & non apparuerunt quę has uoces reddiderint, quia relatū eſt ad tales ſpiritus, eiſdem fundamentis & argumentationibus procedēdum eſt quibus & ſuperius, uidelicet, quomodo ſpiritus has uoces reddiderint: et nullus uidetur modus uęriſimilis quo ab ipſis ſpiritib. facti ſint

tales

Oracula unde habita ſint. mediate à deo, uel ab eius miniſtris angelis, & hoc cũ adfuit pia & ſancta uoluntas: à dęmonibus autem cum adeſt uoluntatis impuritas, utpote idololatria. *Ariſt. opinio.* Ariſtoteles autẽ (ut exiſtimo) immediate, id eſt, ſine aliquo agente intermedio Deum in hæc inferiora agere, (quanquam aliqui, ut in creatione humanæ animæ, oppoſitum teneant) non admitterent: neq; ſecundum Ariſtotelẽ hoc eſt ex imperfectiõe & debilitate uirtutis diuinæ, cum apud ipſum in 2. Metaphyſ. ſit actus ſimpliciter, *Deus qd. ſecũdum Ariſtot.* cui nulla poteſt eſſe admiſta potentia: aliter eñ non eſſet actus ſimpliciſſimus: quare neq; in eo eſt aliquis defectus, ſed eſt perfectiſſimus, completiſſima latitudo entis, extra quã nihil eſt neq; eſſe poteſt, ut dicit Commẽtator cõmento 21. quinto Metaphyſicæ, & cõmento 5. tertij de anima. Solus enim eſt cui potentia & defectus admiſceri non poteſt: Verum hoc eſt defectu ipſius effectus inferioris, qui ex ſua imperfectione immixta perfici non poteſt: &

teſt: & iuxta illud Platonis in Timæo, non licet purum ab impuro tangi. Vnde ueluti oculus debilis non poteſt in nocte intueri ſolem, ſed tantum ſolem inſpicit in lumine debili, ſic effectus inferior immediate non fit à deo ſuper nos, ſed tantũ mediantibus eius miniſtris. Omnia em̃ Deꝰ ordinat, & diſponit ordinatè & ſuauiter, legẽq; æternã rebus indidit, quã p̃terire impoſſibile eſt. Quòd aũt deus in hæc inferiora immediate nõ agat, patet ex. 8. Phyſicor, ſecundo de cœlo, & ſecũdo metaph. Quoniam credidit Ariſtoteles Deum immutari, ſi immediate ageret: quo dato, Deus non eſſet Deus: in eo enim etiam ſecundum leges & ueros philoſophos, nulla prorſus poteſt mutatio uel uiciſsitudo cadere, ut & teſtatur Iacobus Apoſtolus in ſua canonica epiſtola. Primum itaque modum non admitteret Ariſtoteles propter cauſam aſſignatam. Videamus modo de alijs uidelicet de angelis & dæmonibus: Et dico quod quærendum eſt quomodò

Dei actio in inferiora.

Dæmones uel angeli quomodo reſpondent.

angeli ſiue dæmones dant talia reſpōſa, an docendo, ſiue inſtruendo tales uates, aut utendo corporibus ſuis ueluti inſtrumentis, ſicut tibicen per tubam edit ſonum, ſic etiam faciant angeli uel dæmones? Si primū datur, quęritur de modo docendi uel inſtruendi: hoc em̄ fieri neqt niſi cōceptus uerborū ꝓlatorū generentur in anima uatis. Verū huiuſmodi actio eſt alteratio ſaltē ꝑfectiua, quæ ſecūdū Auguſtinū nō immediate poteſt fieri ab angelis neq; à dæmonibus, ut ipſe dicit in tertio de Trinitate. generabūtur ergo tales ſpecies per applicationem actiuorum ad paſſiua, & in eis generabuntur phantaſmata: quæ phantaſmata poſtea cauſent ſpecies in intellectibus eorū. phātaſmata autem ſunt cum quantitate & fortaſsis cum figura, utputa ſi ſunt rerum uiſarum, uerum quantitatem non effugient: hæc uerò ſunt in uirtute phātaſtica quæ eſt extenſa, talia igitur phātaſmata fient & à corporibus motis ab ipſis angelis uel dæmonibus, & ſic applica-

Phantaſmatū generatio.

plicatis uirtuti phantaſticę hoc autem dato, cum hoc quod uideatur eſſe ſatis difficile, uidelicet quod tā uaria corpora phantaſiæ uatis applicentur, & tā ſubito, quid igitur prohibet & corpora cœleſtia moueri ab ipſis intelligentijs, & talia in phātaſia uatis generare? iſtud enim uidetur naturale, neque ponimus aliquid ſuperuacaneum: naturale quidem, quando uidemus beneficio corporū cœleſtium, ut ſunt inſtrumenta ſuarum formarum, omnia hæc inferiora corporalia prædita, & animas & accidentia, ubi aliqua cum ſemine & aliqua ſine ſemine, ut genita ex putredine, ut etiā lapides cū tot uarijſque figuris, modò humanis, modò beſtialibus: modò unius, modò alterius rei: neq; erit ſuperuacaneū in natura, quādoquidē ſine illa innumeroſa multitudine poſſimus talia ſaluare: quare, per ultimam ſuppoſitionem, ſi detur modus iſte, magis retinenda eſt Ariſtotelis ſentētia quā alia. Si autē detur alter modus, uidelicet quod uates ſe ha-

ſaluare poſsimus, ut docet philoſophus: quod ſi dicatur, intelligentia mouens cœlum nõ eſt in uate, ſed ſpiritus eſt in uate, quare, non procedit ſimilitudo. Verum quæritur quomodo ſpiritus ſit in uate, aut ut eius forma propter quã uates eſt homo, aut ſicut motor in moto. Veriſimiliter enim aliquid aliud fingi nõ poteſt: non primũ, quoniam eſt meritum impoſsibile: Sic ẽm dicere poſſumus hominẽ eſſe hominẽ ꝑ formã aſini, imò magis, cũ homo magis cõueniat cũ aſino corporali, quã cũ dæmone incorporali: & duæ ultimæ formæ ſpecificæ eſſent in eodẽ uate, & eſſet dæmon & angelus: quæ non tantum falſa ſunt, uerum etiam penitus ridicula. relinquitur igitur quod ſit in uate dæmon uelut motor in moto, quo motor eſt quando ipſum mouet. cum igitur cœlum hæc inferiora mouere poſsit, ergo cœlum dicetur eſſe in uate, & magis eius intelligentia, uirtute cuius cœlum mouetur. uerum adhuc forte dicetur, quod ad hoc ut ſpi

Quomodo ſpiritus ſit in uate.

ritus ſic utatur uate ut uates loqui uideatur, non ſufficit ipſum uatem moueri ab angelo uel dęmone, ſed ipſum tangere: cumque intelligentia non tãgat uatem, uerum ſpiritus ſic uatẽ tangit, hinc prouenit, ut uates ab intelligẽtia motus, nõ emittat locutionem: ſed motus ſic à ſpiritu, loquatur. profectò iſtud non uidetur rationabiliter dictũ: primo difficile eſt intelligere ſic eſſe contactũ niſi uirtualem: modo & magnes alterãs ferrum, quantumcunque remotum ſit, uirtualiter ipſum tangit. Secundò, intelligẽtia neq; eſt corpus, neq; uirtus in corpore, ut octauo phyſicorum dicitur, quare propriè neque eſt in loco, neq; in ſubiecto. quid igitur prohibet & ipſam intelligentiam ſic eſſe in uate? præterea quid habet angelus uel dæmon plus quod poſſit eſſe in uate et ſic mouere, q̃d etiã dici nõ poſſit de intelligentia? certe iſti loquũtur de iſtis intelligentijs & corporibus cœleſtibus, ac ſi eſſent homines uel fœminæ quæ loco determinantur & multa ſimul

Abuſus loquendi de intelligentijs & corporibus cœleſtib.

ta ſimul exercere non poſſunt, cum tamen unus ſol omnia opera luſtret ſuis flammis, & unus Deus totum uniuerſum gubernet. Quare dato adhuc q̃d ſic mouẽs uatem, ſecundum aliquem modũ eſſẽdi debet eſſe in uate, qui nõ adhuc ab iſtis eſt expreſſus, talis etiam modus attribui poteſt ipſi intelligentiæ quæ quãdoq; ſit illic. In uanum ergo ponuntur tales ſpiritus, quãdoquidem & ipſæ intelligentiæ tales operationes excercere poſſent, quales & tales ſpiritus poſſunt. Videtur igit̃ rationabilius eſſe dicẽdum ſecundum ſuppoſitiones datas, tales uates habere hoc in genere cauſæ efficientis, ex diſpoſitione corporum cœleſtium, cuius apertum argumentum, quòd Mathematici uidentes horum genituram, prædicunt ex ſyderibus iſtos in prophetas & uates euaſuros, ut fecit Hali quẽ ſupra memorauimus. & multotiens antequam tales naſcantur, mathematici pronuntiant prophetas & uates naſcituros, ueluti diximus de Auguſto Cæ-

Vates unde habeãt quod prædicant.

Os rabidũ,fera corda domans, fingitque premendo. Vnde, ut relatũ eſt ex Platone & Ariſtotele de illis duobus poëtis ex ſanguineis factis melancholicis, ex rudibus poëtis & ſanguineis, in clariſsimos poëtas emerſere. At iſti qui dæmonium habent, purgata atra bile, nihil amplius talia mirabilia faciant, experimento ſe uidiſſe, expoſitione illius problematis, dicit cõciliator: imò uerus ſum teſtis, quod Galgerandus medicus tẽpeſtate noſtra celeberrimus in urbe noſtra Mantuæ, uxorẽ cuiuſdam Franciſci Magreti ſutoris tali morbo laborantem (loquebatur enĩ ſecundum diuerſa idiomata) curauit, & perfectè. Argumentũ etiã ſumi poteſt, quoniam hi qui ſpiritus per orationes ſanctorum & aſſperſione aquæ benedictæ fugare profitentur, primò euacuant ſic laborantes ab atra bile. *Aatræ bilis uis.* *Hiſtoria.* *Exorciſtæ*

Amplius: quoniam ut legitur. 3. cap. quarti Regum: Eliſæus regi quærenti Eliſæum ipſum, prophetare non potuit, niſi manu impoſsita pſalterio: habẽt

&dicti uates cauſam finalem pro cōſo-
latione & decore uniuerſi: ſine eis nan-
que nō bene cōſtaret uniuerſū: Vnde
Plato in Phædro ſic ſcribit: Nā et quæ
in Delphis futura prædicit uates, &
quæ in Dodona ſacerdotes, furentes
quidē multa ac magna cōmoda priua-
tim & publicè Græcis hominibus attu-
lerunt: ſanę uerò dum ſunt, exigua aut
nulla. Quòd ſi referamus Sibyllam, &
alios quicunq; diuino uſi ſunt uatici-
nio, quàm multa prædicentes, in futu-
rum profuerint, prolixum nimis extē-
deremus ſermonem, & rem manifeſtā
omnibus proferemus. imò apud Pla-
tonem tanti erat diuinatio & augura-
tio, ut in Phędro, in Timęo, in libro de
republica exiſtimauerint, mancam eſ-
ſe rempub. quæ has non haberet ar-
tes: & non timuit eas reponere in nu-
merum ſcientiarum. quare cum cœlū
ſit inſtrumētum uniuerſale intelligen-
tiarum, ad has artes inſtrumentaliter
debet concurrere: adde quod imme-
diatum inſtrumentum immaterialis,
debet

Vatū cauſa finalis.

Diuinatio quanti apud Plat. fuerit.

debet eſſe immateriale, ut dicicitur. 8. phyſicorum. Quòd ſi angeli & dæmones ſine corporibus cœleſtib. poſsunt mouere, nulla erit neceſſitas ponendi corpora cœleſtia, ut apertum eſt: quia iſtis generabilibus non erit neceſſarium ad corpora cœleſtia deuenire. Vnde quæ ibi adducũtur, ceſsãt: uidelicet, de prędictione futurorum, reuelatione ſecretorum, rememoratione pręteritorum, & eorum enuntiatione quæ in locis remotiſsimis fiunt: ſecundum em̃ affirmantes tales ſpiritus: hæc ſunt eorum opera; quæ omnia talia per eos ſpiritus fieri poſſunt. Nos quoq; pariter ab intelligentijs immaterialibus fieri hęc dicimus, uerum non ab eis quas ipſi dicunt quãdoquidem ſufficiat numerus ab Ariſtotele poſitus, ueluti oſtenſum eſt: & hęc ab ipſis intelligentijs mediantibus corporibus cœleſtib. tãquam earum neceſſarijs inſtrumentis: cum natura ordinate procedat, primaq; infimis non coniungant ſinę medijs. teſtatur autę ſuper hoc, uidelicet quod

Naturæ ordo.

nũc pertranſeo: ex quibus ſequitᷣ nihil incõuenire ſi hęc à corporib. cœleſtib. in homines imprimantᷣ. Quod aũt adducebatᷣ ulterius de multis beſtijs uocē humanã dediſſe, imò & ſimulachris hoc multotiens eſſe factũ perhibetur: et ulterius, aliquaodo lachrimaſſe aliquando omiſiſſe guttas ſanguinis, aliquando uerſas ſtatuas de ſitu uno in alium: de quibus apud Liuium, Valeriũ Maximum, Plutarchum, et alios ſimiles authores pleniſsimè habetur: hæc omnia, ſecundum leges, fiunt aut ab angelis, aut à dęmonibus. Verũ: quantum ad locutiones beſtiarum et uoces inanimatorum ſiue fuerint ſimulachra ſiue non, quoniam & in aëre hę uoces multotiens auditę ſunt, & non apparuerunt quę has uoces reddiderint, quia relatũ eſt ad tales ſpiritus, eiſdem fundamentis & argumentationibus procedēdum eſt quibus & ſuperius, uidelicet, quomodo ſpiritus has uoces reddiderint: et nullus uidetur modus ueriſimilis quo ab ipſis ſpiritib. facti ſint

tales

tales effectus, quin rationabiliori modo poſsit dici hęc fuiſſe facta ab intelligentijs, mediantibus corporibus cœleſtibus, ueluti ſuperius deductum eſt. quare, eadem ſit reſpōſio. Quantū uero ad illud, quod ſtatuę ſudauerint, lachrimas emiſerint, guttas ſanguinis emanauerint, uerſę fuerint ſecundum ſitum, & ſic de reliquis: Secundū ipſos ſatis patet quid dicendum ſit: facta em̄ hęc omnia ſunt procuratione ſpirituū. Verum ſecundum Ariſtotelē puto ſic eſſe dicendum quanquam hęc multotiens ſint hominum & ſacerdotū deceptiones, ueluti Albertus in ſecūdo ſuorum mineralium ſæpe commemorat & admonet, & nos uere ſcimus tēporibus noſtris hęc aliquando contigiſſe, fidem tamen præſtantes grauiſsimis authoribus, dicimus iuxta reſponſiones priores, hęc fieri ab ipſis intelligentijs mediantibus corporibus cœleſtib. Vnde ſcire oportet, nunquam hęc eueniſſe, niſi aliq̄ magna mutatione, utpote uel euerſione regnorū uel ex nouo ſtatu, ex

Statuarū miracula, quomodo credēda.

tũ, ex morte uel natiuitate alicuius magni uiri & excellẽtis, ſiue in bono ſiue in malo, ex noua lege, & ſic de ſingulis ut apparet manifeſtè per hiſtorias talia miracula referẽtes, qa nõ irrationabile eſt hæc fieri uirtute corporũ cœleſtiũ. Plutarchus nãq; in uita Syllæ ſic ſcribit: Haſtę quib. uexilla geſtant, per ſe ignẽ emiſerũt, q́ ægrè reſtinctus eſt. Tres corui pullos in uiam productos deuorarunt, eorumq́ue reliquias intra nidum retulerũt. Mures ſuſpenſum in templo aurum corroſerant, è quibus ędituí quãdam caſſe fœminam ceperunt. Ea ibidẽ quinq; enixa maſculos tres abſumpſit. Quod autem maximũ fuit, ex aëre ſereno & omni prorſus carenti nebula, tubarũ ſonus increpuit, acutas et lugubres intendens uoces, adeò ut cũcti præ magnitudine timoris uecordes comprimerentur. Thuſci uates alterius generis permutationẽ, & transferendum ordinem portendi cõmonſtrabant. Octo enim cuncta eſſe

Prodigia in Syllæ uita ex Plutarcho.

genera

genera moribus et uitæ inſtitutis inui-
cē differētia. unicuiq; tēporis definitū
eſſe numerum à Deo, anni magni am-
bitu perfectum, qui cum finem habu-
erit, inſtante iā altero, admirandū è ter
ra uel cœlo moueri ſignū, adeò ut curi
oſis earum rerū peritis eueſtigiò decla
retur ut homines alijs moribus, & ui-
tæ rationib. uſuri in lucē iā ꝑducti ſint,
qui dijs aut maiori aut minori quā ſu-
piores curæ ſunt. cętera in ipſa generū
permutatione magnas innouationes
capeſcere, diuinationemq; magnis in-
terdum honoribus excreſcere, et ipſis
nuncupationibus aſſequi, cùm plura
et manifeſta ſigna à deo ipſo pręmittā-
tur. In altero rurſus genere humilē ſta-
tum eſſe rudemq; ut plurimum, et qui
per incerta et obſcura quędā inſtrumē
ta res futuras attingat. Hæc qdē à Tuſ-
cis qui ratiōe ac ſapiētia reliquis antei
bant, differebantur. Sedente ſenatu in
templo Bellonę, et ſuper hiſce rebus
operā uatibus dante, paſſer inſpectāti
bus cūctis inuolauit, ore cicadam ge-
rens

rens,cuius eiectam partē reliquit,partem etiam tenens abſceſſit. Hinc augures ſeditionem,agreſtium aduerſus urbanam & forenſem turbam dimicationem coniectabant. Hanc enim ſicut cicadam uocalem canoramq; eſſe, ruſticam uero ex aruis. hæc ibi Plutarch. & conſimilia his dicit multis in locis alijſque uitis, quæ ob breuitatem omitto. Albertus quoq; cap. 9 ſui libri de animalibus ſic ſcribit: Ioſephus narrat q̃d in mutatiōe legis ſacrificiorum in Hieroſolymorum templo uitula inter manus offerentium enixa eſt agnam, quę indicium fuerit mutaturum ex uitula in agnam: ſaluator enim ipſe uerus eſt agnus qui abſtulit peccata mundi, ut in præfatione paſchali cantatur, ut ueluti agnus innocens & immaculatus eſt. Amplius, nunquam memini me legiſſe in Hiſtorijs aliquam eueniſſe notabilem mutationem, neque uitam alicuius uiri memoria digni, ſiue fuerit celebrandus in uirtutibus ſiue in ſceleribus, quin in eius ortu aut occaſu ma-

Obſeruatū in Hiſtorijs.

gna ex cœlo ꝓdigia apparuerint. quare cum hæc extiterint ſemper aut frequenter, cauſam habent naturalem & per ſe. argumento etiam ſit, iſta fieri ex corporum cœleſtium poteſtate, quandoquidẽ, ut uiſum eſt ex hiſtorijs, mathematici ex ſyderum conſpectione hęc prædicebant, & interpręrabantur. quid plura moror? non'ne & in uulgaribus & perſonis uilibus apparẽt multotiens ſigna uel mortis uel alicuius alterius humanæ operationis? non'ne etiam & in beſtijs iſta conſpiciuntur? nã experti ex multis cognoſcunt de fœcũditate uel mortalitate futura ipſorum animalium tam terrenorum quã aquaticorum, tam Syluestrium quã domeſticorum: nam ut refert Ariſtoteles in cap. 20. Tertij de hiſtorijs animalium, quoniã caper emulgeretur, ideò ꝙ fieret ex oraculo Apollinis Delphici ſic ꝓnunciante, grex maximè increuerit. Quid de frugib. quę maxime à colonis obſeruantꝰ? qd de tẽpeſtatib. permulta ac uaria à peritis nautis indicatis ac cognitis

Prædictiones habere ex corporibus cœleſtib.

gnitis

gnitis: quę omnia ex ui superũ fieri nõ dubitamus. quare non et in hominib. hæc conſpicienda ſunt, & maxime in regibus, principibus, illuſtribus uiris cuiuſcunq; artis & cõditionis: ij enim maxime ſunt deorũ curę, quod etiam oſtẽdit illud dictum per uirum doctiſſimũ Iacobũ Fabrum de his quæ apud Aegyptũ cõſpiciunt in magnis mutationib. et Regũ natiuitatibus & occaſibus: Sũt em̃ Reges Deorũ miniſtri, ſiue ſint boni, q̃ prariſsimi ſunt, ſiue mali, qui ut plurimũ etiã quaſi ſemp̃ tales exiſtũt. boni em̃ Reges ſunt, ꝓ bono regimine populorũ, & ꝓ bono ipſorũ: mali autem, qui ueriori nomine Tyrãni nuncupãdi ſunt, carnifices ſunt uniuerſales Deorum, in ultionem ipſorũ aduerſus populos peccantes, & ueluti noſtrorũ Regum carnifices, ut in pluribus, ſunt peiores his q̃ à carnificibus trucidantur, iuxta illud Diogenis Cynici fures magni ſuſpendunt paruos: ſic Reges Tyrannici punientes populos, ſunt peiores ipſis populis in maiorem

Reges quales ſint.

Celebre eſt Securæ dictum:

Principes bonos poſſe uniuerſos annulo inſcalpi, atq; inſcribi.

Punientẽ punito ſæpe peiorẽ eſſe.

Diogenis dictum.

rem ultionem peccatorum populorũ, lõgeq; infeliciores ipſis populis ſunt. & ueluti herbas medicas & ſalutiferas, Deus reges bonos perducit: tyrannos aũt ueluti herbas uenenoſas et Regulos ſiue Baſilicos uenenoſiſsimos. & quoniam uenenum ueneno expellitur, ideò peccãtes populi ueluti uenenum in orbe, per uenenum tyrannicũ expelluntur, ut poſt uenenum ſequatur mel, et poſt Tyrannos legitimus Rex: iuxta nãq; ſentẽtiã Ariſtotelis ſecũdo Rethoricæ, Deus dat infortuniũ ut ueniat eufortunium. Vnde Reges, principes, & uiri illuſtres, ſũt maxime obſeruãdi et reuerẽdi: aut eñ numina ſunt, aut multũ diuinitatis participãt. Vnde ueluti ferrum alteratũ à magnete ſecum trahit alterũ ferrũ, queadmodũ ex uerbis à Platone in Phędro apertum eſt, ſic Reges deitatem trahẽtes, et eis communicatam à ſuperis, aliĳs cõmunicare ualẽt: quo fit, nõ incredibile eſſe quod legit apud Suetoniũ de Augusto Cæſare, uidelicet cum primum fari

Tyranni quales.

Diocletiani eſt dictum, Nil difficilius quàm bene imperare.

Principes eſſe uenerandos & obſeruãdos.

Augusti cæſaris primũ miraculum.

fari cœpiſſet, in auito ſuburbano ob ſtrepentes forte ranas ſilere iuſſit: atq; ex eo negantur ibi ranę coaxare. Et iterum illa miracula per eũdem Suetonium relata de Veſpaſiano Cęſare, uidelicet de cęco per eum ſputo illuminato, & claudo ex preſſione pedis eius curato: non'ne Veſpaſianus remotiſsimus ab imperio, ſatis humilib. parentibus natus, deorum diuinitatẽ perſenſit, cum ad tantum & tam inopinatum imperium ſublimatus fuerit? quapropter nihil in commodi uidetur ſi ſuam diuinitatem in hos duos ægrotantes demonſtrauerit. quod etiam profertur de liberto illo quem ſupra nominauimus, nihil eſt quod admirationem faciat, quandoquidem illud per Deos curatum fuerit, cũ ipſum Veſpaſianũ ad ſummum imperium extollebant: Deus enim dat finem & ordinata in finem, & finem conſequentia, cum ſit maximè liberalis. quod etiam ibi annectebatur de eius imagine apud Tegeã Arcadiæ effoſſa inſtinctu uaticinãtiũ,

Veſpaſiani Cæſ. miracula.

Deus liberaliſſ.

non eſt extra propoſitũ: quoniã reges & magnę mutatiões, longè à ꝓphetis uidentur uirtute cœleſtium: nam illud repertum fuit ex inſtinctu uaticinantium: Similia namque legimus de Enea dibus. In uita enim Iulij Cæſaris, eodẽ Suetonio referẽte, ſcribitur, paucos ante mẽſes cum in Colonia Capua deducti lege Iulia coloni ad extruendas uillas ſepulchra uetuſtiſſima diſijcerent, idq́ʒ eo ſtudioſius facerẽt, quod aliquã tum uaſculorum operis antiqui ſcrutãtes reperiebant, tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys conditor Capuæ ſepultus, inuenta eſt cõſcripta literis, uerbisq́ʒ græcis, hac ſententia. Quando oſſa Capys detecta eſſent, fore ut Iulo prognatus, manu conſanguineorum necaretur, magnisq́ʒ mox Italiæ cladibus uindicaretur. Quam rem ne quis fabuloſam, aut cõmentitiam putet, author eſt Cornelius Balbus familiariſſimus Cęſaris. hęc ibi. In principio uitæ Sergij Galbę Cæſaris idẽ oſtẽdit, ſic enim ſcribit. Liuiæ olim poſt

Iulij Cæſaris miranda ex Suetonio.

Augu-

Auguſti ſtatim nuptias Veiētanum ſu um reuiſenti, præteruolans aquila, gallinam albam ramulum lauri roſtro tenentem ita ut rapuerat, demiſit in gremium: cumq; nutriri alitem, pangique ramulum placuiſſet, tanta pullorũ ſoboles prouenit, ut hodieque ea uilla ad Gallinas uocetur: Tale uero lauretum, ut triũphaturi Cæſares, inde laureas decerperent: fuitq; mos triumphãtibus aliàs confeſtim eodem loco pangere, & obſeruatum eſt ſub cuiuſq; obitum arborẽ ab ipſo inſtitutam elanguiſſe. Ergo nouiſsimo Neronis anno & ſylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi gallinarum erat, interijt: ac ſubinde tacta de cœlo Cęſarũ ęde, capita omnibus ſtatuis ſimul deciderunt: Auguſtiq; ſceptrũ è manibus excuſſum eſt. Infinita cõſimilia apud illuſtres hiſtoriarum ſcriptores reperiuntur, quæ in id adducta ſunt, ut apertiſſime uideas à dijs & corporibus cœleſtibus uiros illuſtres & res magnas fieri, à prophetis pręedici, per beſtias &

herbas perq̃ eleme͂ta ſignificari:ideó que tales exitus pote͂ter cedere, ut uix impediri poſſint. multotiens homines totis uiribus incumbu͂t, ut ea prędicta eis impediant, & quo magis impedire conantur, tantò magis ad id quod euitare cupiunt, properant: dumq; fugiunt fatum, incidu͂t in fatum: ut de Troiæ excidio ante per tot uates & uaticinia & præſagia prænuntiato. ueluti & apud Iuſtinum de Romulo & fratre ac innumeris alijs habet. Quare Plutarchus multotiens dicit, fatum poſſe uideri & no͂ euitari: ut in uita illa Quiriti Cæſaris breuis & multorum aliorum legitur. Vnum & illud Plutarchi in uita Romuli certiſsimum habetur, ſcilicet Fortuna magnarum rerum artifex atque architecta eſt: nihilque magnu͂ euadit niſi ex diuina origine primordium accipiat. Sed quid plura de hoc, cu͂ fortuna͂ & cœlos dominari apud multa uideamus, præcipuè tamen in Romana curia hæc tempeſtate noſtra conſpiciunt: Viri enim quorum parentes

Fatum uix euitari poſſe.

Author hic libros quinq; de fato ſcripſit no͂du͂ excuſos.

Plutarchi de fato dictum.

Fortuna quid poſſit.

Fortuna͂ & cœlos præcipuè in Romana curia dominari

& pa

&patria ignorant,neq; ſciẽtiã neq; cõ ſcientiam aliquã habentes,nullius cõſpectus, omnium uirtutũ expertes,& deniq; nullius prӕcij uiri ad ſummum tamen ſtatum aliquando perueniunt, & poſtquam peruenerũt, cӕteris ſunt deteriores.hoc quidem in nullam cauſam referri poſſe uidetur,niſi quoniam ſicDijs placitum eſt,& corporibus cœleſtibus.tot autem in tãtum dicta ſunt, ut uideatur uis argumẽti & reſpõſionis. Quod autem ulterius dicebat de illis quod uiſibiliter ab omnibus uidẽtur & poſtea euaneſcunt, ut de Bruto, Caſſio, & de miraculo ꝓximis diebus in urbe Aquila uiſo, ſecundum leges ſoluitur,quoniam ex iuſſu Dei per bonos miniſtros hӕc facta ſunt: aut ex Dei permiſſione per malos ſpiritus,ad bonum hominum uel pœnam,uel qd quid ſit illud. Verum & ſecundum hãc uiam conceditur hӕc facta eſſe perDeum&miniſtros ſuos qui ſunt intelligẽtiӕ cœlos mouentes, & mediantibus cœlis:neq; aliquis modus aſſignabilis

Spectrorum cauſӕ.

eſt, quo ponatur fieri per tales modos ſupraſcriptos à legibus introductos, quin tali modo & rationibus poni poſſit fieri per intelligentias: quandoquidem ſiue ſint ſpiritus ſiue ſint intelligẽtiæ, non ſunt formæ talium corporum apparentium, ſed tantum motores, ueluti in hoc capite neceſſariò oſtendimus. Vnde dicitur ex ſententia commẽtatoris in libello de diuinatione, ꝙd & à multis alijs cõfirmatũ eſt, Deũ & intelligẽtias hæc inferiora curare & ꝓcipue hominẽ, cũ ſit finis omniũ aliorũ: quare debent de eius cõmodis & incommodis cura gerere. Multis autẽ inſtrumentis, uarijsqꝫ ingenijs hæc & à Dijs & à corporib, cœleſtib. ꝓcurantur: aliquib. eñ ꝑ qetẽ in ſomno ſimulachra mittunt, quæ ſomnia appellant, & de multis agẽdis & actis inſtruimur, ut in hiſtoria de duobus Arcadibus ſocijs legit ꝑ me citata in tractatu noſtro de im mortalitate Animæ. aliqui eñ inſtruũtur de ſua ſanitate, ut apud Medicos uulgatiſsimũ eſt, & ſic de infinitis quæ

Deũ hæc inferiora curare.

Quot modis ſimulachra immittantur

Tractatus authoris de immortalitate Animæ excuſus habetur in Italia, ut & aliqua alia ſua.

ſub

ſub numero comprehēdi nō poſſunt: aliȷs autem hæc ſimulachra à Dȷs ipſis non ſolum immittuntur in quiete ſiue in ſomno, ſed etiam in uigilia, & firmiter credūt ea uel uidere uel audire. quā quam non tam hoc fieri cōtingit ex ſimulachris habitis ab extra, uerum etiam ab intra per ſpiritus trāſmiſſos à uirtutibus interioribus ad ſenſus exteriores, ut omnes Peripatetici concorditer poſuerūt. Quòd ſi in ſenſibus tales imagines ſiue in quiete ſiue in uigilia generari poſſunt (quamuis facilius & efficatius per quietem tum ex diſpoſitione paſſi intrinſeca, tum ex continente, unde fit ut ſomnia matutina ueriora ſint aliȷs) nihil eſt quod uetet quin & corpora cœleſtia talibus figuris poſſint aërem figurare ubi paſſum fuerit diſpoſitū: neq; hoc eſt extra experimēta. In aëre enim, ut non ſolū habemus ex hiſtoriȷs gentilium uerum etiam Hebræorum, & Chriſtianorum, apparuerunt acies militum cum lanceis, equis & reliquis huiuſmodi generis, ut Macha-

Sōnia matutina cur ueriora.

beorū

beorũ ſecundo legitur. Quare ut ſic Bruto & Caſſio ac reliquis huiuſmodi generis cõtingere potuit. Si enim cœleſtia corpora per quietem homines de agendis inſtruere poſſunt, animã talibus ſimulachris informando: utpote ꝙd Aeſculapius uiro ægrotãti herbã conferentem oſtendiderit, quare & cõſimilem talem herbam & figuram Aeſculapij in aëre uirtute corporũ cœleſtiũ conſpicere idem ęger non potuit? Certe nulla uidetur eſſe impoſſibilitas ſed quoniã ſomnia ſæpiſsimè talia cõcontingunt, iſta credũtur: quoniã hæc rariſsimè cõtingũt, ideò non credũtur. hæc aũt in tantũ raró contingũt, quod difficilius ſit hoc facere quam illud: multò enim plura requirũtur ad figurandũ aërem, quàm ſic inducere ſpeciem rei: nam illud eſt magis ſecũdum eſſe reale, hoc aũt ſecundũ eſſe ſpirituale. Quare miraculũ factũ in urbe Aquilana naturalem cauſam habet, nihilque eſt quod angelis uel dęmonibus indigeamus pro eius uerificatione: timidi enim

Simulachra in aëre cur raró contingunt.

enim & creduli Aquilani ſupplicatio-nes fecerũt Deo & diuo Cœleſtino ꝓ imbribus expellendis, ueluti æger ille rogauit Aeſculapiũ: à Deo autem immiſſa eſt per quietem imago Aeſculapij cum herba faciente pro ęgritudinę rogantis. apud uerò Aquilanos uirtus cœleſtis fuit potentior: non tantum enim imago diui Cœleſtini in imaginatiua Aquilanorũ figurata eſt, uerũ & aër: quo fit ut à tot uiſus fuerit: Similequê dicatur dę omnibus cõſimilibus: Vnde ſi nos concedimus nobis talia ꝑ ſomnia apparere, & de talibus per ſomnia inſtrui, neceſſarium uidetur & hęc poſſe ſic in aëre fieri. Cito autẽ hęc diſſoluũtur, quoniam aërea ſunt: ex quo ueriſimiliter infertur non eſſe ex toto fictũ aliquos homines poſt eorũ mortem alijs apparuiſſe, & eos eſſe allocutos: nõ quod re uera fuerint illi, quãdo quidem mortui ſunt, ſed quod eorũ imagines & ſimulachra fuerint in aëre, & tales ſonos ædiderint uel uiſi ſint eis dare: nam de ſomnis manifeſtum eſt.

Simulachra hominũ mortuorũ poſſe alijs uiuentibus apparere

Legi-

Legimus enim aliquos defunctos, uiſis per quietem apparuiſſe, & de multis ocultis inſtruxiſſe eos. Nunc & mihi ſuccurrit de filio Dantis, cui Dantes per quietem apparuiſſe fert̃, docuitq; filiũ ſuũ de quodam carnime eius Dãtis amiſſo: q̃ camren, filius exequẽs uiſa per quietem, poſtea inuenit. modò ſi uirtus cœleſtis fuiſſet adeò efficax, ut aërem taliter figurare potuiſſet, certe filius ſuus dixiſſet patrem ſuum uere uidiſſe & eum allocutum eſſe, cum tamẽ minime hoc uerũ fuiſſet. Ex quo ſequitur ulterius, ſi Necromantia eſt ex reuocatione animarum ab inferis, apud Ariſtotelẽ Necromãtia nulla eſt: quoniam apud Ariſtotelem, neq; apud inferos ſunt hominũ animæ, neq; ſi eſsẽt fortaſſe reuocari poſſent, cur dixerim fortaſſe, infra dicetur. Verum ſi Necromãtia intelligatur per ſimilitudinem, ſcilicet aliquid ſimile mortuo, ut fuit in caſu priori de filio Dantis, ſic apud Ariſtotelem eſt concedenda, & hoc fieri ui ſuperũm: & fortaſſis q̃d ex artificio, ſi

Dantis filio à morte pater apparuit

cio, ſi

ctio,ſiue hominũ ingenio fieri poſſet: per uirtutes herbarũ,lapidum, uel harũ conſimiliũ:hoc tñ nõ affirmo.multa enim ſunt poſſibilia,quæ quoniam nobis nota non ſunt,ea negamus.talia enim non mihi impoſsibilia uidentur. Sciendum tamen quod huiuſmodi apparitiões in aëre melius apparẽt in nocte quam in die,tũ quia lux magis manifeſtat deceptiones, unde iuxta illud Saluatoris,qui malè agit, odit lucem: tum quia aër in nocte craſſior eſt:quare magis in eo manifeſtatur talis figura: & in die magis apparet circa ortum & occaſum quam in meridie, cæteris paribus,& plures etiam ſunt uapores: quare, ut dicitur tertio Meteororum, in uerſionibus æſtiualibus in meridie non apparet iris propter eandem cauſam. Et fortaſſis aliàs iſtæ magis apparent aëre exiſtente humido quã ſicco:iris eñ fit in nube rorida. Vnde patet ſatis de diuo Cœleſtino num habeat cauſas naturales, cum aër eſſet ualde humidus & retẽtiuus:nam

Non omnia poſſibilia ideò aſſerẽda.

Apparitiones in aëre cur in nocte quã in die magis appareant.

Vbi non iris appareat.

ſatis

ſatis pinguis erat propter imbriũ multitudinẽ. Ex his ulterius infertur multis modis poſſe cõtingere, ut homines uerè exiſtimẽt ſe realiter homines uel angelos uel defunctos, uel aliquid cõſimile uidere: primo, enim in raptu, & dum extaſim patiuntur: ſoluti namq; à talibus paſſionibus poſtea incredibilia narrant ſe uidiſſe, & uerè loquutos Deo: imò dũ eſſent arrepti, mirè geſtiebant. & non inconuenit tunc à ſuperioribus diuinationem aſſumere, ut Plato in Phædro & in multis alijs locis dicit. Poſſibile eſt etiam hoc accidens fieri in uigilia, ſi contingat uirtutes interiores reddere ſpecies & ſpiritum trãſmittere ad ſenſus exteriores, ueluti dicit Auerrois in de memoria & reminiſcentia, & in ſecundo collectaneorũ. Tertio, idem poteſt contingere in uigilia (& hoc rarò) per ſimulachra genita in ſenſibus exterioribus à corporibus cœleſtibus. Veluti enim corpora cœleſtia in qete ſiue ſomno infigere poſſunt in humana anima hęc ſimulachra, ſic &

Quot modis uiſa hominibꝰ cõtingãt.

ſic & in uigilia: & maxime ſi tales homines ſint à curis humanis abſoluti & à perturbationibus mentis: & tūc prophetare multa poſſunt uera: ſunt enī tales homines ualde ſimiles animalib. quæ præſentiunt futura, ut gallus dicit mutationes temporum, coruus clades futuras: Delphin tempeſtates, & multa talia. quare horū dicta & p̃ſagia non ſunt ſpernenda: dicuntur enim talia ſtellę ſecundæ, per quas certius poſſumus iudicare quàm per ſtellas cœli: ſunt enī hæc magis proxima effectib. futuris. Vnde nautæ & agricolæ periti certius per talia iudicant, quam Aſtrologi ſcientifici. Quarto poteſt & hoc cōtingere ſecūdū modū quē diximus, uidelicet, quoniam à corporibus cœleſtibus aër exterior ſic fuerit in conuenienti diſpoſitione, & agens fuerit etiam ſecundum conuenientem diſpoſitionem figurandi tales imagines, ueluti quando acies militum in aëre apparent, uel aliquæ aliæ figuræ: quę ſint futurorū pręnūcię, ut ex hiſtoriis ſcimus,

Animaliū præſagia.

Stellæ ſecūdæ quæ dicantur.

quandocunq; enim talia apparuerũt, ſemper magna ſequuta ſunt. quare nõ ſunt ſpernenda, quoniam ut in pluribus uerißima ſunt, licet nõ neceſſaria: ueluti enim ante inuaſionem febris p̃cedunt halices & oſcitationes: & ſpontaneæ laſsitudines morbos prænuntiant: & ſtrimonia dãt ſigna, grues pro frugibus ſerendis, & ciconiæ ueris, & onagri æquinoctiorũ: ſic corpora cœleſtia dant ſigna futurorum euẽtuum. Quare nihil impium ſit ſi etiam figura diui Cœleſtini pręceſſit ſerenitatem futuram. tale autem exiſtimamus fuiſſe factũ quod Valerius Maximus in primo libro refert de Publio Vatinio, ſic enim ſcribit: Item bello Macedonico P. Vatinius, Reatinæ præfecturę uir, noctu urbem petens, exiſtimauit duos excellentis formæ, albis equis reſidentes, obuios ſibi factos nũciare, die qui præterierat, Perſen regem à Paulo captum: quod cum ſenatui indicaſset, tanquam maieſtatis eius & amplitudinis uano ſermone contemptor, in carcerem

Pub. Vatinij uiſum.

cerem coniectus. Poſtquam Pauli lite ris illo die Perſen captum apparuit & cuſtodia liberatus, & inſuper agro ac uacatione donatus eſt: & multa alia, quę ibi à Valerio & multis ſcriptoribus ponuntur, ex conſimili cauſa facta fuiſſe patere poteſt. horum enim intelli gentiæ cũ corporibus cœleſtibus ſunt cauſſa omnium ſecundum dictos mo dos. Ex quibus ulterius inferatur, non omnino fabuloſa eſſe quæ per poëtas referuntur, uidelicet aliquos homines Deos alloquutos eſſe, ut illud Virgi- lij in 4. Aeneidos, ipſe Deũ manifeſto in numine uidi, Intrantem muros, uo- cemq; his aurib. hauſi. Et manes uidiſ- ſe, ut & illud, Me patris Anchiſæ quo- ties humẽtibus umbris Nox operit ter ras, q̃ties aſtra ignea ſurgũt, Admonet in ſomnis, & turbida terret imago. & ſic de innumeris alijs: non quidẽ quòd reuera ſint dij qui loquũtur, neque de functorum animæ, ſed ſimulachra à corporibus cœleſtibus facta ſecũdum aliquem modorum aſſignatorũ: imò

Deos homines aliquos loquutos eſſe.

M 2 quan

quantum ad hoc, uidetur hoc eſſe concedendum ſecundum euãgelicam doctrinã: Lucæ namq; 24. cap. dicitur de Apoſtolis in Chriſti reſurrectione: cõturbati uerò & conterriti, exiſtimabãt ſe ſpiritum uidere. ibi Theophylactus exponens dicit, ſpiritum id eſt phãtaſma: unde poſtea ſubiungit Euãgeliſta & dixit eis. Quid turbati eſtis, & cogitationes aſſendunt in corda ueſtra? uidete manus meas & pedes, quia ego ſum: palpate, & uidete: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me uidetis habere. Iuxta illud Virgilij primo Aeneidos de Aenea: Ter conatus ibi collo dare brachia circum Ter fruſtra cõprenſa manus effugit imago, Par leuibus uẽtis, uolucriq; ſimillima ſomno. Videt̃ igit̃ quòd apud Euangeliſtã non inconuenit, in uigilia talia apparere phantaſmata. Secundum tamen Bedam, pro ſpiritu non intelligitur phantaſma: ſic enim ſcribit, putant enim ſe uidere ſpiritum quem emiſit in paſſione, cum inclinato capite emiſit ſpiritũ.

Qua-

Quare ſecundũ Bedã, ut exiſtimo, nõ eſſet ad propoſitũ hoc: & ſic de iſto ſit dictũ. Ad id uerò quod dicitur de augurijs & ominibus eandem dant reſpõſionem cum prioribus: & nos idem adducimus argumentũ quod & ſupra: & ulterius dicimus, quod mirũ eſt, ſi iſtę ſunt illuſiones, quomodo Plato, Ariſtoteles, ſapientes Gręci & Romani tã intẽtè & accuratè obſeruauerint ea: ut referunt Valerius Maximus, Liuius, Plutarch. & reliqui illuſtres hiſtoriarũ ſcriptores, obſeruantibus his ſecundæ ſucceſſerunt res, negligentibus autem aduerſa euenerunt: Et quod plus eſt, Plato ſcientijs adnumerauit, uoluitq́ʒ reſpub. bene ordinatas procurare has artes eſſe in ſuis ciuitatibus. Sunt & hęc quæ de augurijs & ominibus dicuntur à primæuo æui uſq́ʒ ad preſens celebrata. Quare, dicimus Deum curam gerentem humani generis, non ſolũq́ʒ oraculis & prodigijs genus humanũ admonere, uerum & augurijs & ominibus. nam ueluti ars medica non tantũ

Auguria non omnino eſſe uana.

Deus uarijs modis admonet humanũ genus.

uno medicamine utitur ad curandam unam ſpeciem ęgritudinis, uerum pluribus, ut ex medica arte notũ eſt, ſic Deus nõ tantũ uno ingenio admonet homines de actibus humanis, uerum etiam pluribus: & hoc maxime fuit cõueniẽs. multa enim ſunt quę ex induſtria humana ſciri nõ poſſunt: quare, Deus & Natura non deficientes in neceſſarijs, quæ per cauſſam & ingenio humano perſcrutari nõ poſſunt, uel uix poſſunt, per ſigna diuerſa & inſtrumenta homines admonẽt, & ea multiplicãt ad maiorem certitudinem. Vnde in natiuitate Auguſti quaſi omnia fuerunt coniuncta, ut pote oracula, uaticinia, mathematicorum pręnuntiationes, prodigia in beſtijs, in elemẽtis, & reliquis huiuſmodi generis. Idem legimus de Magni Alexãdri ortu, Euagoræ, & multorum aliorum apud Plutarchum. Imo in Saluatoris noſtri natiuitate, quot oracula, quot prodigia præceſſerunt? quare, conuenit naturę dare omina & auguria. Cum autem dicitur,

Deus & natura nõ deficiunt in neceſſarijs.

aut

aut talia ſunt cauſſę aut effectus rerum fiendarum: huic dicimus talia eſſe effectus cœlorum & naturę in genere cauſſæ efficientis, fiendorum autem in genere cauſſę finalis. nã ueluti halices & oſcitationes fiunt à natura iam ægrotãte, teſtantur autem ſupra inuaſionem febris: ſic coruus derelinquens ſolitã habitationem, ex impreſſione corporum cœleſtium talem fugam petit: talis autem fuga coruorũ admonet homines de clade futura. quare, talia habitudinem habent per ſe & à natura intenta pro hominis bono uel malo: nã quemadmodum apud Romanos ueſtis purpurea ſuper haſtam poſita, erat *Belli &* ſignum conflictus fiendi, ueſtis tamẽ *cõflictus* non faciebat conflictum, neq; confli- *ſignum a-* ctus ueſtem, ſed erat propter cõflictũ; *pud Ro-* ſic et in propoſito. Cur aũt coruus ma- *manos.* lum ſignificet, turtur aut grus bonum, *Coruus* hoc per intellectum humanum non *cur malũ* eſt inquiſibile: ſed hoc ſcimus ex mul- *ſignificet,* tis experimentis: ſicut ignoramus per *aũt Grus* quam naturam ſcammonium purget *bonum.*

bilem. Verum dicimus quoniam talis & ex ſua proprietate. Sic dicimus & de ipſis auibus: una nãq; unũ ſignificat, alia autẽ alterum, immo una & eadem à dextris unum ſignificat, & alterum à ſiniſtris: ſic quod unum erit ſignum felix, aliud uerò infelix: et aliud ſignificat pica tacens, & aliud garrula. Credẽdum tamen eſt, quandoquidem ars imitatur naturã, quod ueluti ueſtis rubea haſtæ infixa in caſtris ſignificat cõflictum, quoniam ſanguis natura rubens aſſimilatur ueſti rubeæ: & ueſtis alba haſtæ infixa in caſtris denotat pacem, quoniã albedo atteſtatur quieti & uitę candori, quæ in pace relucẽt: ſic exiſtimandũ eſt talis proprietatis ſigna ad ſignata habere quandam proprietatem & proportionem eorum ad inuicem, quas nobis intelligere aut difficillimũ aut impoſſibile eſt: Veluti Albertus capite ſexto Tract. primi ſexti libri ſui de Animalibus in hoc propoſito de coruorum præſcientia dicit. Sed ſtamus experimentis, ueluti in multis

Pacis ſignum.

natu-

naturalibus, quia hoc nõ diſſonat opę ribus naturæ. ſcire tamẽ oportet, quòd ſtat, ꝑ aliquid cognoſci aliud, ut pote per, a, cognoſci, b, & tñ neq; a eſt cauſſa b, neq; idem a eſt effectus eiuſdẽ b. Verum quoniam tam a quàm b, ab eadẽ cauſſa procedunt, ideò ex utriuſq; cognitione utrumq; cognoſci poteſt. Vtpote quoniam iris & ſerenitas aëris ab eadem cauſſa procedunt, ideò per irim iudicamus ſerenitatem futuram, ſunt enim ibi quaſi duo proceſſus: primus eſt ab effectu ad cauſſam, cum ab iride procedamus ſupra nubis uictoriam. & quoniam uictoria ſuper nubẽ eſt cauſſa ſerenitatis aëris, ideò ex tali nubis uictoria procedimus ad aëris ſerenitatem, tanquam ex cauſſa ſuper effectum: quòd autem ex iride inferatur uictoria ſuper nubem, & ex uictoria ſuper nube inferatur ſerenitas, ſumitur nunc tanquam notum, quomodocunq; illud fuerit notũ. quare in propoſito dici poteſt, per garritum corui cognoſcitur malum futurum, quoniã

Vnum per aliud uarie cognoſci.

Cauſſa ſerenitatis & ſignũ.

utrunq; ab eadē cauſſa procedit: quo ſit, ut per unum, alterum cognoſci poſſit: ueluti ſupra dictū eſt de iride & ſerenitate. prima tamen reſponſio eſt melior, aut ambæ ex toto euacuarēt. Quū etiam ulterius dicebatur de Chiromātia & omnium uaniſſima Geomantia, dicitur primò artem Chiromantię nō eſſe uanam, & habere cauſſam ſatis manifeſtam: eſt enim de partibus Phyſiognomię: Ariſtotelesqúe capite XV. primi libri de natura Animaliū ſic ſcribit: Pars interior manus, uola dicit: carnoſa eſt, & in ſciſſuris uitæ indicib. diſtincta: longioris ſcilicet uitæ ſingulis aut binis ductis per totam: breuioris, binis quæ nòn longitudinem deſignent totam. & decima Problematum. 49. problemate ſic ſcribit: Cur qui manus cæſuram per totam obtinet palmā, uiuere diutius poſſunt? an quoniam minus uiuere poſſunt qui carent articulis incompactiq; ſunt, quale genus omne aquatile eſt? quòd ſi quæ articulata nō ſunt uitam breuiorem agere ſolent, cō-

Chiromātiam non eſſe uanā

ſtat

ſtat contrà ſe habere quę articulata exiſtũt: cuius profecto generis illa etiam ſunt quæ cum ſua natura omni articulo careant, tamen articulata nonnunquam quoad maxime licet, cõſiſtunt. manus aũt pars interior penitus articulo uacat. Quòd ſi dicit, dictũ Ariſtotelis ueritatem continere quoad naturalia, ueluti eſt in propoſito, nõ autem quoad euentum rerum de quibus chiromantici indicãt per ſigna manuum: huic fortaſſis dici poteſt, quod quãquam hoc magis manifeſtetur in operationibus naturalibus, quoniam magis materiæ interſit, & magis proxima materiæ, nihil tamen prohibet & ad alia iudicia dare: ueluti de naſo, de oculis, de auribus, ſuper mores ſignificamus, ſcimusque animã diſponi ſecundũ materię diſpoſitionẽ, ipſam materiã ſuſcipere uirtutes cœleſtes: quæ uirtutes cœleſtes animã dirigunt ad diuerſos fines: quare nõ eſt irrationabile per illa iudicare. Ad aliud autem de Geomãtia tã uana, & de pũctorum obſeruatione &

Animã diſponi ſecundũ materiæ diſpoſitionẽ

die.

Dierũ obſeruatio apud Plutarchum.

dierum, quæ omnia ſecundũ operationem ſunt dæmonum illuſiones: primo quantum ad dierũ obſeruationes, prætereo quæ à Plutarcho referuntur in uita Camilli: ibi namq; narrat diffuſo ſermone, aliquos dies, cõtinuata ſerie, quibuſdam ducibus & nationibus fuiſſe felices, qui alijs continuatè fuerunt infelices: quod autem fit ſemper aut in pluribus cauſſam habet naturalem: Vnde dicendum puto ex proprietate & repugnantia naturarũ hoc procedere, conuenientium inuicem & repugnantiũ. Ariſtoteles namq; undecimo de natura Animaliũ cap. primo, ponit multa animalia uni eſſe amica, quæ alteri ſunt inimica: Et Medici ponũt (ut habetur à Meſue in libro de cõſolatione medicinarum) aliqua ſimplicia eſſe inuicem cõponibilia, & aliqua nõ, quorum cauſſas ignoramus: ſed tãtum in eis dicimus quoniam talia: quare etiam ſic exiſtimo de talibus diebus eſſe dicendum, aliqua enim dies conuenit uni, quæ alteri diſcõuenit. Vide

Non omnium ſcitur cauſſa

mus

mus etiam annos dictos Scalarios, de quibus, Gellius in ſuis Noctibus, multum eſſe obſeruatos: uidemusq́ in operibus naturæ, ut in dentium productione, naturam certum numerum obſeruare ut in pluribus: quē ſi tranſgreſſa fuerit, peccatum committitur, quare incōmoda natura patitur: idēq́ in infinitis rememorare poſſemus. Quapropter idē in iactu punctorū exiſtimamus, non quidem ut mathematicè hęc conſiderantur, uerum ut conſequunt̄ naturam & figuras corporum cœleſtium, ſecundum quæ uirtutes cœleſtium corporum imprimuntur, ſecundum quæ iudicium ſumitur. & hęc mihi uidet̄ eſſe ſententia Alberti in cap. tertio tractatus tertij ſecūdi libri ſuorū Mineraliū, & fortaſſis hoc etiam prouenit ex natura ipſarum figurarum & numerorum. Vnus etenim numerus & una figura eſt perfectior altero numero & altera figura etiam eis cōſideratis ſecundum ſe. Ariſtoteles namq́ ſecundo de cœlo, probat cœlum eſſe

Certū numerum à natura ſeruari.

Geomantia quid.

Figuram unam alia perfectiorem eſſe, ita de numero.

figu-

figuram ſphęricam ex eo quòd figura ſphęrica eſt perfectiſsima figurarũ. & in primo eiuſdẽ libri ꝓbat corpus eſſe triũ dimenſionũ perfectiſſimum, quoniam tres continet: nam numerus ternarius eſt perfectiſsimus, ut ibi dicit. neque ex eo quòd figura circularis ſit perfectiſsima, ſequit unicuiq; rei corporali eam cõuenire: imò propriè nulli conuenit niſi cœlo, ut in eodem lib. ſecundo dicit Ariſtoteles, quare eſto ꝙ unus numerus, qui ſecundũ quod numerus eſt perfectus conuenit uni homini, non ſequitur ut cuilibet conueniat, quãquam ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſsimæ: ſicut Halec uni homini eſt medicina, quod tamẽ alij eſt uenenũ. ſunt enim hæ proprietates inſequẽtes materiam & indiuiduum, non autem formam & ſpeciem: habent autem huiuſmodi artes & cauſſam finalẽ in prioribus tactã, uidelicet ex ſolicitudine diuina, quam Deus habet de humanis actibus. cũ enim homo ex intellectus ſui imperfectione de euentibus conſi-

Proprietates indiuiduales.

Diuinãdi artium finalis cauſſa.

lium

litum capere non poſsit, nō enim ratio humana ad omnia per inquiſitionem ſe extendit, quãdoquidem ſtat ad utrã que partem rationes eſſe æque ualentes: quare committendum eſt corporibus cœleſtibus, quorum motu iſta gubernantur. Verum oportet iudicantẽ habere peritiam artis, & ſcire diſpoſitiones reqſitas, ex quorũ ignorantia ars deludit: ſicut etiam in Aſtrologia & in Medicina & in pleriſq; artibus cõtingit. & hic uolo narrare hiſtoriã, quã & multi ſocij mei uiderũt, & nouit Deus ſi mẽtior: Poſt obitũ Iulij Põtificis Maximi, dũ Electores ſucceſſoris eſſent in cõclaui, & hic Bononię, ut fit, diuerſi eſſent rumores ſecũdũ uotorũ diuerſitatẽ, erat uicinus nobis qdã Mechanicus ſenex, cũ q̃ multotiẽs, relaxandi animi gratia, ſermonẽ habebam: dũq; de futuro Pontifice loqueremur, dixit mihi ſe ſciturũ qs eſſet uẽturus: cõfeſſusq; eſt ſe hãc artẽ callere: ego uero ex multis nullã fidẽ adhibui uerbis eius: tamẽ multoties interrogaui eũ de Pontifice futu-

Rationẽ humanam non ſe ad omnia extendere.

Hiſtoria de ſene Geomantico.

futuro ut ſolatium caperem, certe nõ mentior, per quatuor dies continuatè & certitudinaliter prædixit Ioannem tunc Cardinalem de Medicis, nũc uerò Leonem decimum, ſine dubio futurũ. hoc aũt arte an caſu fuerit, neſcio: uerum ſic fuiſſe ſcio. quodq; me magis in admirationem traxit, quoniam nulla erat cõiectura neq; ſermo aliquis habebat̃ de dicto põtifice: imò quaſi omnes de unoquoq; altero ſuſpicabãtur: quare etiam hæc ars non omnino mihi uidetur extra rationem, dummodo à perito exerceatur. Quod autem ulterius dicebatur de dæmoniacis, & de loquentibus ſecundum diuerſa idiomata quę nunquam cognouerunt, de his ſatis abunde dictum eſt, cum de uatib. & Deorũ reſponſis ſermo haberetur: idem nanq; intelligatur quod de illis, quandoquidem eandem cauſſam habeãt. uerum quod dicebatur ulterius, ex uerbis & characteribus aliquos cõpelli ad amorem, aliquos uero ab eodem abſolui, apud me maximã dubitationem

An quis cõpelli queat ad alicuius amorẽ uel ſecus.

tionẽ habet, ſiue dęmones ponamus, ſiue hæc ab hominibus fieri cẽſeamus. ſi namq; credimus aliquem ſic compelli ad amandum uel odiendum, & ut cõmuniter ponitur, aliquem ligari in coitum ſic, q̃d cũ aliqua determinata mulier e coire nõ poſſit, & etiã carminibus ſolui poſſe: ut Virgil. in 4. Aeneidos cecinit, cũ dixit: Hæc ſe carminibus ꝓmittit ſoluere mẽtes, Quas uelit, aſt alijs duras immittere curas, &c. & in Bucolicis de paſtorib. Damone & Alpheſibæo, cũ dixit, Parcite, ab urbe uenit, iam parcite carmine Daphnis. Idemq; multi poëtæ ſenſerunt: immò Philoſophi his uidentur conſentire. de Platone enim manifeſtiſsimũ eſt ex quãpluribus locis: Et Marſilius Ficinus in XIII. libro Platonicę Theologiæ hæc multùm dilatauit. Verum & ab his Ariſtoteles non abhorret: capite namq; 14. ſecundi de natura Animaliũ, ſic ſcribit. Remoram errore nõnulli pedes habere prodiderũt: expes enim omnino eſt: ſed quoniam habeat pinnas pedi- *Remora piſcis.*

N bus

bus ſimiles, hinc fit ut pedibus inſtare uideatur: piſciculus quidã hic eſt ſaxis aſſuetus, in cibos non admittẽdus: nomen à remorandis nauibus adeptus, utilis ad iudiciorum cauſſas & amatoria ueneficia, ut aliqui uolunt. 22. etiã capite ſexti libri de natura Animaliũ, de Hippomene loquens, ſic ſcribit: Quapropter id à ueneficis petitur, & percipitur mulierculis. quod & in octauo libro repetitur, & multis alijs in locis. Religio etiam Chriſtiana hæc uerisſima eſſe affirmat. diuus namque Thomas XI. libri ſuorum Quolibetorũ, articulo decimo, ſic ſcribit de Maleficijs: ſciendum eſt autem, quod quidam dixerunt quòd maleficiũ nihil eſt: & hoc proueniebat ex infidelitate, quia uolebãt quòd demones nihil ſunt niſi imaginationes hominum, in quantum ſcilicet homines imaginabantur eos: & ex iſta imaginatione territi, lędebãtur. Fides uerò catholica uult quod dæmones ſint aliquid, & poſſint ſuis operationibus etiam impedire carnalem copulam

Hippomenes

Maleficiũ quid ſit.

ſam. Et in ſubſequenti articulò ponẽs modum talem talis impedimenti, & differentiam inter frigidum & maleficiatum, ſic inquit: frigidus enim eſt impotens ſimpliciter, maleficiatus uerò eſt impotens non quo ad omnes, ſed quo ad unum tantùm. Albertus quoque in ſuo uiceſimo ſecundo libro de Animalibus in cap. de Lupo, dicit: ſi Virga Lupi in alicuius nomine uiri uel mulieris ligetur, non poterit coire donec nodus ille ſolutus fuerit. Videtur & hoc habere rationabilem cauſſam quam Marſilius Ficinus in loco citato innuit: uidelicet, ſi lapides & herbæ poſſunt inſaniam inducere, ut de quadã herba Plutarchus refert in uita Marci Antonij, & quædam ſapientiam inducunt: & mira quæ ab Alberto referuntur in ſecundo libro ſuorum Mineralium: non inconuenit & talia inueniri quæ in amorem compellant, & ab amore expellant. Vnde idem Plutarch. in eodẽ loco hæc de Marco Antonio dicit: magicis enim carminibus & ama-

Virgæ Lupi efficacia.

N 2 torijs

torijs poculis deuincta mens, amiſſa libertate propria, in Cleopatrę uultu hęrebat infixo, lõgè redeundi quàm uincendi cupidior. Si igitur, inquam, tales effectus cõcedimus, quos aliqui dicũt fieri arte dęmonum, ut leges: aliqui uerò ex natura, ut philoſophi: profectò apud me ſecundum utrumuis horum non eſt facilè modum inuenire. Dato enim hæc fieri à dæmonibus, emergit quæſtio, quoniã amare & odire ſunt actus uolũtatis, quæ cogi non poteſt, aliter perijt eius poteſtas & liberum arbitriũ: quomodo igitur dæmones poſſunt uolũtatẽ compellere ad amandũ uel odiendum? quòd ſi dicatur dæmones uoluntatem non compellere (hoc enim eſt cogere, quod nulla uirtus creata poteſt facere reſpectu uoluntatis) ſed impellere, quod eſt inducere & perſuadere, ueluti diuus Thomas dixit in loco citato, ſcilicet XI. articuli undecimi libri Quolibetorũ, & in ſecũdo Sententiarum, in diſtinctione. 25. & primo Quolibetorũ articulo ſecundo. Verũ

Voluntas an cogi poſsit.

inſurgit

inſurgit difficultas, primo quoniã ſic homines non eſſent ligati, imò adhuc eſſent in poteſtate ſua: quoniã perſuaſio non cogit. hoc autem non uidetur conuenire cõmuniter dictis, neq; eius diui Thomæ dictis: nam ponens differentiam inter frigidum & maleficiatũ, dicit, maleficiatum nõ poſſe in aliquã determinatã, quamuis in alias poſſit. Amplius quoniam non oporteret per aliquem alium ſolui: Vanum enim eſt quærere alium, quando eſt in noſtra poteſtate ſitum. Præterea, non uidetur hoc fieri per perſuaſionem oſtendentem uoluntati maleficiati abominationem uel proſequutionem illius perſonę: quoniã relata ab Ariſtotele, ut Hippomanes, Remora, Virga Lupi, ſunt inanimata: mortua eñ ſunt, quare non poſſunt hoc oſtendere uoluntati, neq; ei perſuadere, niſi fingat hæc alterare phantaſiam generando ſpecies proſequibilis uel abominabilis. Verũ & hoc non ſine maxima dubitatione eſt: quoniam ſi exempli gratia, Remora eſt

amoris inductiua:nõ plus inducet Socrates in amorẽ Alcybiadis quã Elimę: quare, aut oẽs æq̃liter amabit, aut nullũ. Et ſimiliter dicat de maleficiatis. Videt em̃ q̊d maleficiatus cũ nulla coire poſſit, quoniã nõ uidet quod ſit de terminãs. Quòd ſi dicat determinationẽ fieri per intentionẽ maleficiantis intẽdentis unũ determinatė: contra, nam iſta determinatio aut fit ab intentione maleficiantis, aut ex intẽtione dæmonis intẽdentis decipere hominẽ: non primũ, tũ quia nonuidetur q̃d poſſit operari intentio maleficiantis: quãdoq̃dẽ in neq; homine maleficiato, neq; in illo q̃ fit maleficiatio, ut pote uirga Lupi, aliquid producat: tum quoniã ſic fieret non uirtute dęmonis ſed uirtute maleficiantis & inſtrumenti, ut pote uirgę Lupi. Si uerò alterum detur, uidelicet quod determinatio fiat ex intẽtione dæmonis, adhuc nõ uidetur poſſe ſtare: quoniam intẽtio dęmonis eſt uel actus uolũtatis, uel intellectus, uel utriuſq;, q̃ ſunt actus immanẽtes: nihil

Maleficiũ an fieri, et quomodo poſsit

Dæmonis intentio quæ & quomodo ſit.

ergo operantur. quomodo igit̃ fiet iſta determinatio per talem intentionem? fortaſſis adhuc dicetur, quòd quãtumcunq; uelle & intelligere ſint actus immanentes, ab eis tamẽ ꝓcedit motus: intelligentia enim intelligens & uolẽs mouet orbes & omnia iſta inferiora, quamuis intellectio & uolitio ſint in ipſa intelligẽtia, imò fortaſſis ipſamet intelligentia. Quare, uirga Lupi, uel quodcunq; ſit illud, eſt directum à dæmone & eius inſtrumentum, & in uirtute dæmonis & ſecundum eius directionem & intentionem producit talem effectum, ueluti ſerra in uirtute ſecantis producit hoc determinatũ ſcãnum: uerùm, iſtud eſt longè diſpar, & omnino remotum à priori: ſerra enim in opere ſcamni nullum habet motum ex ſe, niſi moueatur à tali artifice lignario: uirga autẽ Lupi habet illum effectum producere à quocũq; fuerit applicata, ſiue ab homine ſiue à dęmone, ſiue eſſet ei congenita: tantũ enim approximationem accipit, & non altera-

tionē:neq; in uirtute hominis uel dæmonis alterat͛,ſed ex ſe. Quare,ſicut à dæmone nō habet alterationē ſed à natura, ſic non habet determinationem: uerūtamen à dæmone uel homine determinatur ad agendum in hoc. quod autem hoc in quod agit determinetur ad unum fugiēdum uel perſequendū, nō poteſt habere ab applicante: tantū enim actiua paſſiuis applicat, neq; dat formam agenti inſtrumētali: perinde enim hoc eſt,ac ſi quis,a,ignem applicaret, b,ligno,ut ex b generaret ignis c,&diceret quod,c,ignis combureret d lignum,eſſet ex primo applicāte: quod imaginari fatuum eſt.imò ſi rectè conſideras,hoc longè deterius eſt. præterea,non plus dæmon poſſet facere iſtū effectum quam homo: quod tamen à ſic dicentibus negatur.manifeſtum eſt autem hoc ſequi, quoniam dęmon in hoc non plus ſe habet quam applicās actiua paſſiuis:hoc autem totum fieri poteſt per hominem: quandoquidem ſunt herbæ uel lapides uel aliqua talia,

quæ

quæ hoc facere poſſint, quæ Sciri poſſunt ab homine, immò de facto ſciuntur: & determinatio æque benè fieri poſſet ab homine ſicut à dæmone: ergo ſequitur propoſitum. ſi autem dicatur, ut uidetur dicere Thomas, quòd neq; herbę neq; lapides neq; huiuſmodi faciant hoc, ſed iſta apponuntur in deluſione uel deceptione hominum, ut ad idololatriam trahantur, uerùm fit iſto modo quoniam dæmones ipſi intellectum informant ſub ſpecie abominationis uel proſecutionis: & tunc uoluntas proſequitur uel fugit. Verũ tũc ſtant argumenta priora & alia: quoniam talis apparitio facta intellectui, eſt alteratio, quæ non fit immediate ab ipſo dæmone, ſed fit per applicationẽ actiuorum ad paſſiua: & ſtat argumentum ut ſupra. quoniam & hæc taliter ab homine fieri poterunt: & quęritur de determinante talia actiua ad hoc determinatum repreſentandum. Quare ut mea fert opinio, eſt multum difficile uidere talem modum: & conſimili-

N 5 ter

ter difficile eſt tenere talia fieri ab homi ne & per naturalia: nã apud me maxima difficultas de terminãte. nullum enĩ ſecundum hanc ſecũdam opinionem uidetur poſſe aſſignari determinãs, niſi intentio malefici ipſius, modo talis intentio non uidetur talem determinationem poſſe facere, ut patet per habita. & dico ut mihi uidetur, quod ſi conceditur hęc à dęmonibus poſſe fieri, credendum eſt & ab hominibus hæc poſſe fieri nullo intercedẽte dęmone. Quare fortaſſis aliquis negaret hæc eſſe uera. Cui ſententiæ uidet̃ conſentire Ouidius in libro Heroidum, in Epiſtola Oenonis ad Paridẽ, ubi dicitur: Quęcunq; herba potens ad opem, radixq́; medendi Vtilis in toto naſcitur orbe, mea eſt. Me miſeram, quòd amor non eſt medicabilis herbis: Deſtituor prudens artis ab arte mea. & iterum in primo Metamorphoſeos, & herbarũ ſubiecta potentia nobis, Hei mihi quòd nullus amor eſt medicabilis herbis.

Ouidius negat ueneficia.

Veriſimile eſt, ſi hoc fieri poſſit, factũ fuiſſe

fuiſſe à Medea, quæ conmuneratur inter primas huius artis tamen ipſa fuit uincta ab Iaſone, & clamabat, ſi poſſē, ſanior eſſē: ſed trahit inuitā noua uis. Plus ualuit formoſitas Iaſonis quā maleficia Medeæ. Amplius, Circe uenefi-carum celeberrima ſuum Vlyſſem detinere non potuit: magisq; ſine arte deluſa eſt & uincta ab Vlyſſe, quàm Vlyſſes cum omnibus ſuis artibus fuerit deuictus ab ea, ueluti de Vlyſſe cecinit Ouidius in primo de remedio Amoris his carminibus:

Medeæ nil profuiſſe ſuā ueneficiorū artem.

Circe nil contra Vlyſſem potuit.

Nulla recantatas deponent pectora curas;
Nec fugiet uiuo ſulphure uictus amor.
Quid te Phaſiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerint Circe Perſeides herbæ,
Cum tibi Neritias abſtulit aura rates?
Omnia feciſti ne calidus hoſpes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia feciſti, ne ferus ureret ignis;
Longus in inuito pectore ſedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.

Diceris

Diceris his etiam cum iam diſcedere uellet,
Dulichium uerbis detinuiſſe ducem.
Non ego, quod primum (memini) ſperare ſolebã,
Iam precor, ut coniunx tu meus eſſe uelis.
Et tamen, ut coniunx eßem tua, digna uidebar,
Quòd Dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro: ſpatium pro munere poſco:
Quid minus optari per mea uota poteſt?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis poſtmodò uentus erit.
Quæ tibi caußa fugæ? nõ hîc noua Troia reſurgit:
Non aliquis ſocios rurſus ad arma uocat.
Hîc amor, & pax eſt, in qua malè uulneror una:
Totáq; ſub regno terra futura tuo eſt.
Illa loquebatur: nauem ſoluebat Vlyßes:
Irrita cum uelis uerba tulere Noti.
Ardet, & aſſuetas Circe decurrit ad artes:
Nec tamen eſt illis attenuatus amor.
Ergo quiſquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
Deme ueneficijs, carminibusq; fidem.

Formoſitatem & dulcia uerba in amorem ducere. Petrarchæ amor.

Concedendum tamen eſt ſecundum ueritatem, formoſitatẽ & dulcia hominis uerba ligare, & in ſui amorem inducere, ut omnes ſciunt. Quare, Franciſcus Petracha dixit: Et io ch' harrei

giura-

giurato, Diffeſo hauermi da huom coperto d'armi, con cenni e cõparole fui ligato: & adeò uehementer, ut multotiens homines in inſaniam ducantur, aliquando in ęgritudines, ut Plutarch. refert in uita Demetrij de Antiocho Seleuci filio, & aliquando ad mortem, & de affectibus cæteris amoris: quæ omnia notiſsima ſunt. Et uice uerſa, deformitas, & ineptitudo uerborum generant odiũ & abominationem: morum quoq; diſsimilitudo: multaq; & ferè infinita reperiũtur in hominibus, quæ aliquibus inducãt amorem, aliquibus odiũ, aliquibus abominationem, ſic quòd nullo modo aliquis poſſet cum eis habere coitum. manifeſtum autem eſt, & unicuiq; cauſſa eſt nota, quomodo ſic aliqua ligant homines ad amores, & aliquando retrahunt. contingit eñ ex aliquo quod in amato inſpiciebatur ab amante, ipſum amantem maximo illius amore detineri: & poſtea aliquid aliud inſpici in eodem, quòd effectum contrariũ cauſſabit. iſto enim

Odiũ quæ nam inducant.

modo

modo uerba ligant, & uerba ſoluunt.
In principio tamen non ſunt coactiua
ſed multum perſuaſiua uoluntati, ut in
hominibus ſapientibus, iuxta illud He
lenæ Epiſtola ad Paridẽ, Dũ nouus eſt
cœpto potius pugnemus amori. &c.
Et in libro de remedio Amoris prępo-
tentia remedia ponũtur. Verum ſi ſint
habitus, aut difficilimũ eſt aut impoſſi
bile eſt ſolui. neque Ariſtoteles ſimpli
citer affirmat hæc carmina & uenefi-
cia, uerùm dixit, ut ferũt: & in octauo li
bro de hiſtorijs Animalium cap. 24. ui-
detur dicere, hęc incantamẽta eſſe mu-
liercularum figmenta. Verum quoniã
Eccleſia tenet de maleficijs, & Plato,
& multi grauiſſimi authores hoc idem
confitentur, tentabo rationibus pri-
oribus reſpondere, inſequendo uiam
naturæ, & abſq; dæmonibus: & quòd
ſi hæc fieri poſſunt per dæmones, poſ-
ſunt & hæc fieri ſine eis. Tenendo igi-
tur hoc, dico ad primam cum diceba-
tur, quod amare & odire ſunt actus uo
luntatis. & uoluntas non poteſt com-

Ariſtoteles opinio de ueneficijs.

Reſponſiones ad obiecta.

pelli

pelli ſed impelli: huic dicitur utrunque poſſe accidere. aliquãdo enim nõ ſunt adeò potentes ut poſſint compellere ipſam uoluntatem, quoniam nõdum ligata eſt uis rationis, ſed ſolum inclinant ut perſuadeatur. aliquando autẽ poſſunt uoluntatem ipſam compellere, ut quando ligata eſt uis rationis: & tunc homines ſe habent ut beſtiæ, quę ab obiectis ducuntur, & non ſunt domini ſuorum actuum: tunc enim uolũtas nõ eſt domina ſed efficitur beſtialis & ſerua. neq; hoc incõuenit, multi eñ ex amore facti ſunt amentes & ueluti beſtiæ. quoniã & ſi uoluntas & intellectus affixa nõ ſunt organis, dependẽt tñ in operib. ſuis, ſaltẽ dũ unita eſt anima ab organis. quare, ſi mali humores poſsũt ex toto impedire diſcurſum rationis, nõ inconuenit & alia reperiri poſſe, quæ talia operari poſſunt, ut ratio et experientia docent & demonſtrant. Cũq; ulterius dicebatur de modo, mihi multum rationabilis uidetur eſſe modus poſitus ibi à diuo Thoma, uideli-

Voluntas quãdo cõpellatur.

uidelicet quoniam repreſentatur ſub ſpecie abominabilis, uel perſequibilis, delectabilis uel contriſtabilis, & huiuſmodi. Cumqúe ulterius quæritur unde prouenit illa determinatio, ut pote quòd amet Alcibiadem Socrates & nō Cliniam: dico hoc eſſe ex intentione maleficiantis, qui quidem per ſpiritum ſiue uaporem tranſmiſſum ad maleficiatum à ſpiritu illo fuerit affectus ſimilitudine maleficiandi, qui dum eſſet in imaginatione malefici, generat in maleficiando ſimilitudinem illam, necnon & perſonæ ſimilitudinē quā maleficiandum intendit amare uel odire, proſequi uel fugere. Virga aūt Lupi, uel quidquid ſit illud, habet uirtutem ut inter tales duas ſpecies ſit concordia & diſcordia: ueluti quædā ſunt inter quę naturaliter eſt concordia uel diſcordia: ut ex capite primo. 9. de hiſtorijs Animalium oſtenſum eſt, & eſt notum ex medicis quòd aliqua ſunt componibilia, & aliqua deſtruunt ſe. Sic itaq; contingere poteſt, quòd in

Vnde prouenit determinatio ad talē amandū.

 male

maleficiãdo eſt ſpecies rei quę ab ipſo maleficiãte intendit: Virga aũt lupi alterãs maleficiãdũ, eſt q̃ inter illas duas ſpecies ponit amicitiã uel inimicitiam. capite em̃ decimo. 8. de hiſtorijs Animaliũ, ſcribit, ouium quas lupus occiderit, pelles, ac uellera, & facta ex his ueſtis, longe quàm cęterę, aptiores ſũt ad pediculos procreandos. & cap. primo 9. de hiſtorijs Animaliũ, ſanguinẽ ægithi & Flori ſeu ſpini miſceri nõ poſſe dicitur, innumeraque conſimilia ab Ariſtotele & ab Alberto reliquiſq; philoſophis referunt, de quibus ſi uis eſſe copioſus uideas eos in libris de Animalibus. ſic itaq; hoc fieri cõtingit: imò una & eadẽ res poteſt inducere amorẽ & odium, ſecundum diuerſas diſpoſitiones. ut pote uirga Lupi cum nodo inducit abominationem, abſq; nodo ſolutionem. fiet igitur ſecundũ hunc modum: exẽpli gratia, uirga lupi eſt apta inducere ſolutionem & ligationẽ coitus, eritq; in potentia ęquali ad utrũq;: quare per nodum in re factum deter-

minatur ad ligationem. ex eo autē q̄d eadē uirga ſic nodata inficitur ſpecie à maleficiante Alcibiadis uel cuiuſuis alterius, ſic determinatur ad maleficiādum Socratē ꝓ odio Alcibiadis quod non Cliniæ. eadem autem uirga ſine nodo, dummodo eſſet determinata ut ſuprà, induceret Socratem in amorem Alcibiadis, ubi prius induxiſſet ad odium dum nodata foret. exiſtimo aūt talem infectionem eſſe in uirga & non in anima, quoniam plures ſpecies hominum contingit eſſe in anima Socratis maleficiandi: quare ſecundum illos omnes maleficiaret Socrates. Vnde determinatio debet eſſe in inſtrumento. Poſſet & aliter contingere, ut pote quod uirga lupi nodata faceret apparere Socrati Alcibiadem ualde deformem, ratione cuius ab eo deſpiceretur: manifeſtū enim eſt apud omnes quod multa poſſunt alterare medium, ut una res uideatur eſſe alia, uel ſecundū diuerſas figuras: & hic modus parū differt à priori, & eſt multum con

Quomodo una res uideatur alia

ſimi-

ſimilis & rationabilis & non extra naturæ opera, imò conueniens operibus naturæ: conceſſiſq; dæmonibus, exiſtimandum eſt & ipſos hæc operari ſecũdum ſimilem modum. Sciẽdum tamẽ eſt, quod ſic induci ad amorem uel odium, poteſt fieri ſine aliquo tali inſtrumento, & quaſi ſemper iſto modo fit: unde nullo alio maleficiãte poteſt homo ſic affici: & iſti modi ſunt ꝓportionabiles, & habent fere eandem cauſsã: Socrates namq; Alcibiadẽ, uerbi gratia, amauit ex aliquo quòd uidit in ipſo, de quo Socrates delectabat: hocq; in anima Socratis genitũ eſt, nullo alio interueniente artificio, neq; uirga lupi neq; alio medicamine. Plato aũt eundẽ Alcibiadem amare potuit, quoniam in eodem Alcibiade idem exiſtimauit: uerùm ad generandum hanc exiſtimationem in Platone interuenit maleficium: quare eadem fuit cauſſa proxima, licet remota nõ fuerit eadem, neq; hoc inconuenit, ſicut ſcimus ex rebus naturalibus: Vnde cũ cõſimiles ſint cauſſæ

Quæ faciũt hõmi lè inducãt in amorẽ uel odium

proximæ, nihil inconuenit & conſimiles effectus produci. Et quoniam poteſt eſſe, ꝙ una ſit ualentior altera, non eſt contra rationem, ſi Iaſon ſine artificio malefico plus potuit operari quã Medea cum omnibus ſuis ueneficijs, & quoniam non omnes homines ſunt ęqualiter diſpoſiti (nam una medicina multũ ſoluit in uno corpore, quæ aut parùm aut nihil ſoluit in alio corpore) ideo non mirum eſt ſi Vlyſſes ab artib. Circeis potuit euadere: ab illis tamen multi euadere non potuiſſent. Vlteriuſq́ue infertur, quòd ex quo aliqui artificio uenefico detinẽtur amore, aliqui uero ex artificio non detinentur, ſed ſine eo detinentur, cum tamen omnes conſimiles habeant cauſſas proximas, nihil inconuenire, ſi multotiens cauſſas unius alteri attribuimus, & ecõuerſo, & nominibus abutamur: quo fit, ut multotiens, extra rationem amantes, ſiue ſuperfluè amantes, dicamus fuiſſe incantatos, & ab amatis maleficiatos: & etiã uice uerſa, maleficiatos dicimus

amo

amore illorum detineri. Et ſicuti maleficiatorum aliquos uidemus non tam eſſe maleficiatos ut cōpellãtur, ſed ſolum ut impellantur: aliquos uero compelli, adeò ut ſint amentes & extra ſe, aliquando incurrant inſaniam, aliquãdo in grauiſsimas ęgritudines, aliquãdo moriantur: ſic etiam amãtium ſine maleficijs aliquos uidemus impelli, aliquos compelli, aliquos inſanire, aliquos infirmari, aliquos ad mortem induci: diſtinguere autem inter ipſos nō eſſet facile, quandoquidem ſint maxime ſimiles in accidentibus. Cum itaq; uiſum ſit quomodo ſigillatim ad unũquodq; reſpondendum ſit, concludimus, quòd ſi quis mirabilia & occulta naturæ opa cōſiderauerit, uirtutes corporum cœleſtium, Deum, & intelligẽtias, humana & omnia inferiora curantes, nihil opus eſſe dæmonibus neque alijs intelligentijs uidebit. quandoquidem omnia hæc rectiſsimè fieri poſſe per prænominata uidebit: quare nec genios, neque particulares hominum *Maleficiatorum diuerſitas.* *Amantiũ uarietas.* *Dæmones nō eſſe neceſſarios.*

tionē:neq; in uirtute hominis uel dę-
monis alterat',ſed ex ſe. Quare,ſicut à
dæmone nō habet alterationē ſed à na
tura, ſic non habet determinationem:
uerūtamen à dæmone uel homine de-
terminatur ad agendum in hoc. quod
autem hoc in quod agit determinetur
ad unum fugiēdum uel perſequendū,
nō poteſt habere ab applicante: tantū
enim actiua paſſiuis applicat, neq; dat
formam agenti inſtrumētali: perinde
enim hoc eſt,ac ſi quis,a,ignem appli-
caret, b,ligno,ut ex b generaret ignis
c,&diceret quod,c,ignis combureret d li
gnum,eſſet ex primo applicāte: quod
imaginari fatuum eſt.imò ſi rectè con-
ſideras,hoc longè deterius eſt. præte-
rea,non plus dæmon poſſet facere iſtū
effectum quam homo: quod tamen à
ſic dicentibus negatur.manifeſtum eſt
autem hoc ſequi, quoniam dęmon in
hoc non plus ſe habet quam applicās
actiua paſſiuis:hoc autem totum fieri
poteſt per hominem: quandoquidem
ſunt herbæ uel lapides uel aliqua talia,
quæ

quæ hoc facere poſſint, quæ Sciri poſſunt ab homine, immò de facto ſciuntur: & determinatio æque benè fieri poſſet ab homine ſicut à dæmone: ergo ſequitur propoſitum. ſi autem dicatur, ut uidetur dicere Thomas, quòd neq; herbę neq; lapides neq; huiuſmodi faciant hoc, ſed iſta apponuntur in deluſione uel deceptione hominum, ut ad idololatriam trahantur, uerùm fit iſto modo quoniam dæmones ipſi intellectum informant ſub ſpecie abominationis uel proſecutionis: & tunc uoluntas proſequitur uel fugit. Verũ tũc ſtant argumenta priora & alia: quoniam talis apparitio facta intellectui, eſt alteratio, quæ non fit immediate ab ipſo dæmone, ſed fit per applicationẽ actiuorum ad paſſiua: & ſtat argumentum ut ſupra. quoniam & hæc taliter ab homine fieri poterunt: & quęritur de determinante talia actiua ad hoc determinatum repreſentandum. Quare ut mea fert opinio, eſt multum difficile uidere talem modum: & conſimili-

ter difficile eſt tenere talia fieri ab homi ne & per naturalia: nã apud me maxima difficultas de terminãte. nullum em̃ ſecundum hanc ſecũdam opinionem uidetur poſſe aſſignari determinãs, niſi intentio malefici ipſius, modo talis intentio non uidetur talem determinationem poſſe facere, ut patet per habita. & dico ut mihi uidetur, quod ſi conceditur hęc à dęmonibus poſſe fieri, credendum eſt & ab hominibus hæc poſſe fieri nullo intercedẽte dęmone. Quare fortaſſis aliquis negaret hæc eſſe uera. Cui ſententiæ uidet̃ conſentire Ouidius in libro Heroidum, in Epiſtola Oenonis ad Paridẽ, ubi dicitur: Quęcunq; herba potens ad opem, radixq; medendi Vtilis in toto naſcitur orbe, mea eſt. Me miſeram, quòd amor non eſt medicabilis herbis: Deſtituor prudens artis ab arte mea. & iterum in primo Metamorphoſeos, & herbarũ ſubiecta potentia nobis, Hei mihi quòd nullus amor eſt medicabilis herbis.

Ouidius negat ueneficia.

Veriſimile eſt, ſi hoc fieri poſſit, factũ fuiſſe

fuiſſe à Medea, quæ conmuneratur inter primas huius artis tamen ipſa fuit uincta ab Iaſone, & clamabat, ſi poſſē, ſanior eſſē: ſed trahit inuitā noua uis. Plus ualuit formoſitas Iaſonis quā maleficia Medeæ. Amplius, Circe ueneficarum celeberrima ſuum Vlyſſem detinere non potuit: magiſq; ſine arte deluſa eſt & uincta ab Vlyſſe, quàm Vlyſſes cum omnibus ſuis artibus fuerit deuictus ab ea, ueluti de Vlyſſe cecinit Ouidius in primo de remedio Amoris his carminibus:

Medeæ nil profuiſſe ſuā ueneficiorū artem.

Circe nil contra Vlyſſem potuit.

Nulla recantatas deponent pectora curas;
Nec fugiet uiuo ſulphure uictus amor.
Quid te Phaſiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerint Circe Perſeides herbæ,
Cum tibi Neritias abſtulit aura rates?
Omnia feciſti, ne calidus hoſpes abiret;
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia feciſti, ne ferus ureret ignis;
Longus in inuito pectore ſedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.

Diceris

Diceris his etiam cum iam diſcedere uellet,
Dulichium uerbis detinuiſſe ducem.
Non ego, quod primum (memini) ſperare ſolebã,
Iam precor, ut coniunx tu meus eſſe uelis.
Et tamen, ut coniunx eßem tua, digna uidebar,
Quòd Dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro: ſpatium pro munere poſco:
Quid minus optari per mea uota poteſt?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis poſtmodò uentus erit.
Quæ tibi caußa fugæ? nõ hîc noua Troia reſurgit:
Non aliquis ſocios rurſus ad arma uocat.
Hîc amor, & pax eſt, in qua malè uulneror una:
Totaq; ſub regno terra futura tuo eſt.
Illa loquebatur: nauem ſoluebat Vlyßes:
Irrita cum uelis uerba tulere Noti.
Ardet, & aſſuetas Circe decurrit ad artes:
Nec tamen eſt illis attenuatus amor.
Ergo quiſquis opem noſtra tibi poſcis ab arte,
Deme ueneficijs, carminibusq; fidem.

Formoſitatem & dulcia uerba in amorem ducere.

Concedendum tamen eſt ſecundum ueritatem, formoſitatẽ & dulcia hominis uerba ligare, & in ſui amorem inducere, ut omnes ſciunt. Quare, Franciſcus Petracha dixit: Et io ch' harrei giura-

Petrarchæ amor.

giurato, Diffeſo hauermi da huom coperto d'armi, con cenni e cõparole fui ligato: & adeò uehementer, ut multotiens homines in inſaniam ducantur, aliquando in ęgritudines, ut Plutarch. refert in uita Demetrij de Antiocho Seleuci filio, & aliquando ad mortem, & de affectibus cæteris amoris: quæ omnia notiſsima ſunt. Et uice uerſa, deformitas, & ineptitudo uerborum generant odiũ & abominationem: morum quoq; diſsimilitudo: multaq; & ferè infinita reperiũtur in hominibus, quæ aliquibus inducãt amorem, aliquibus odiũ, aliquibus abominationem, ſic quòd nullo modo aliquis poſſet cum eis habere coitum. manifeſtum autem eſt, & unicuiq; cauſſa eſt nota, quomodo ſic aliqua ligant homines ad amores, & aliquando retrahunt. contingit eñ ex aliquo quod in amato inſpiciebatur ab amante, ipſum amantem maximo illius amore detineri: & poſtea aliquid aliud inſpici in eodem, quòd effectum contrariũ cauſſabit. iſto enim

Odiũ quænam inducant.

modo

modo uerba ligant, & uerba ſoluunt. in principio tamen non ſunt coactiua ſed multum perſuaſiua uoluntati, ut in hominibus ſapientibus, iuxta illud Helenæ Epiſtola ad Paridẽ, Dũ nouus eſt cœpto potius pugnemus amori. &c. Et in libro de remedio Amoris prępotentia remedia ponũtur. Verum ſi ſint habitus, aut difficilimũ eſt aut impoſſibile eſt ſolui. neque Ariſtoteles ſimpliciter affirmat hæc carmina & ueneficia, uerùm dixit, ut ferũt: & in octauo libro de hiſtorijs Animalium cap. 24. uidetur dicere, hęc incantamẽta eſſe muliercularum figmenta. Verum quoniã Eccleſia tenet de maleficijs, & Plato, & multi grauiſſimi authores hoc idem confitentur, tentabo rationibus prioribus reſpondere, inſequendo uiam naturæ, & abſq; dæmonibus: & quòd ſi hæc fieri poſſunt per dæmones, poſſunt & hæc fieri ſine eis. Tenendo igitur hoc, dico ad primam cum dicebatur, quòd amare & odire ſunt actus uoluntatis. & uoluntas non poteſt compelli

Ariſtoteles opinio de ueneficijs.

Reſponſiones ad obiecta.

pelli ſed impelli:huic dicitur utrunque poſſe accidere. aliquãdo enim nõ ſunt adeò potentes ut poſſint compellere ipſam uoluntatem, quoniam nõdum ligata eſt uis rationis, ſed ſolum inclinant ut perſuadeatur. aliquando autẽ poſſunt uoluntatem ipſam compellere, ut quando ligata eſt uis rationis: & tunc homines ſe habent ut beſtiæ, quę ab obiectis ducuntur, & non ſunt domini ſuorum actuum: tunc enim uolũtas nõ eſt domina ſed efficitur beſtialis & ſerua. neq; hoc incõuenit, multi eñ ex amore facti ſunt amentes & ueluti beſtiæ. quoniã & ſi uoluntas & intellectus affixa nõ ſunt organis, dependẽt tñ in operib. ſuis, ſaltẽ dũ unita eſt anima ab organis. quare, ſi mali humores poſsũt ex toto impedire diſcurſum rationis, nõ inconuenit & alia reperiri poſſe, quæ talia operari poſſunt, ut ratio et experientia docent & demonſtrant. Cũq; ulterius dicebatur de modo, mihi multum rationabilis uidetur eſſe modus poſitus ibi à diuo Thoma,

Voluntas quãdo cõpellatur.

uideli-

uidelicet quoniam repreſentatur ſub ſpecie abominabilis, uel perſequibilis, delectabilis uel contriſtabilis, & huiuſmodi. Cumque ulterius quæritur unde prouenit illa determinatio, ut potè quòd amet Alcibiadem Socrates & nõ Cliniam: dico hoc eſſe ex intentione maleficiantis, qui quidem per ſpiritum ſiue uaporem tranſmiſſum ad maleficiatum à ſpiritu illo fuerit affectus ſimilitudine maleficiandi, qui dum eſſet in imaginatione malefici, generat in maleficiando ſimilitudinem illam, nec non & perſonæ ſimilitudinẽ quã maleficiandum intendit amare uel odire, proſequi uel fugere. Virga aũt Lupi, uel quidquid ſit illud, habet uirtutem ut inter tales duas ſpecies ſit concordia & diſcordia: ueluti quædã ſunt inter quę naturaliter eſt concordia uel diſcordia: ut ex capite primo. 9. de hiſtorijs Animalium oſtenſum eſt, & eſt notum ex medicis quòd aliqua ſunt componibilia, & aliqua deſtruunt ſe. Sic itaq; contingere poteſt, quòd in male

Vnde proueniat determinatio ad talẽ amandũ.

maleficiãdo eſt ſpecies rei quę ab ipſo maleficiãte intendit: Virga aũt lupi alterãs maleficiãdũ, eſt q̃ inter illas duas ſpecies ponit amicitiã uel inimicitiam. capite em̃ decimo. 8. de hiſtorijs Animaliũ, ſcribit, ouium quas lupus occiderit, pelles, ac uellera, & facta ex his ueſtis, longe quàm cęterę, aptiores ſũt ad pediculos procreandos. & cap. primo 9. de hiſtorijs Animaliũ, ſanguinẽ ægithi & Flori ſeu ſpini miſceri nõ poſſe dicitur, innumeraque conſimilia ab Ariſtotele & ab Alberto reliquiſq; philoſophis referunt, de quibus ſi uis eſſe copioſus uideas eos in libris de Animalibus. ſic itaq; hoc fieri cõtingit: imò una & eadẽ res poteſt inducere amorẽ & odium, ſecundum diuerſas diſpoſitiones. ut pote uirga Lupi cum nodo inducit abominationem, abſq; nodo ſolutionem. fiet igitur ſecundũ hunc modum: exẽpli gratia, uirga lupi eſt apta inducere ſolutionem & ligationẽ coitus, eritq; in potentia ęquali ad utrũq; quare per nodum in re factum determinatur

minatur ad ligationem. ex eo autẽ ꝙd eadẽ uirga ſic nodata inficitur ſpecie à maleficiante Alcibiadis uel cuiuſuis alterius, ſic determinatur ad maleficiãdum Socratẽ ꝓ odio Alcibiadis quod non Cliniæ. eadem autem uirga ſine nodo, dummodo eſſet determinata ut ſuprà, induceret Socratem in amorem Alcibiadis, ubi prius induxiſſet ad odium dum nodata foret. exiſtimo aũt talem infectionem eſſe in uirga & non in anima, quoniam plures ſpecies hominum contingit eſſe in anima Socratis maleficiandi: quare ſecundum illos omnes maleficiaret Socrates. Vnde determinatio debet eſſe in inſtrumento. Poſſet & aliter contingere, ut pote quod uirga lupi nodata faceret apparere Socrati Alcibiadem ualde deformem, ratione cuius ab eo deſpiceretur: manifeſtũ enim eſt apud omnes quod multa poſſunt alterare medium, ut una res uideatur eſſe alia, uel ſecundũ diuerſas figuras: & hic modus parũ differt à priori, & eſt multum conſimi-

Quomodo una res uideatur alia

ſimilis & rationabilis & non extra naturæ opera, imò conueniens operibus naturæ: conceſſisq́ dæmonibus, exiſtimandum eſt & ipſos hæc operari ſecũdum ſimilem modum. Sciẽdum tamẽ eſt, quod ſic induci ad amorem uel odium, poteſt fieri ſine aliquo tali inſtrumento, & quaſi ſemper iſto modo fit: unde nullo alio maleficiãte poteſt homo ſic affici: & iſti modi ſunt ꝓportionabiles, & habent fere eandem cauſsã: Socrates namq; Alcibiadẽ, uerbi gratia, amauit ex aliquo quòd uidit in ipſo, de quo Socrates delectabat: hocq́ in anima Socratis genitũ eſt, nullo alio interueniente artificio, neq; uirga lupi neq; alio medicamine. Plato aũt eundẽ Alcibiadem amare potuit, quoniam in eodem Alcibiade idem exiſtimauit: uerùm ad generandum hanc exiſtimationem in Platone interuenit maleficium: quare eadem fuit cauſſa proxima, licet remota nõ fuerit eadem, neq; hoc inconuenit, ſicut ſcimus ex rebus naturalibus: Vnde cũ cõſimiles ſint cauſſæ

Quæ facile inducãt in amorẽ uel odium

amore illorum detineri. Et ſicuti maleficiatorum aliquos uidemus non tam eſſe maleficiatos ut cõpellãtur, ſed ſolum ut impellantur: aliquos uero compelli, adeò ut ſint amentes & extra ſe, aliquando incurrant inſaniam, aliquãdo in grauiſsimas ęgritudines, aliquãdo moriantur: ſic etiam amãtium ſine maleficijs aliquos uidemus impelli, aliquos compelli, aliquos inſanire, aliquos infirmari, aliquos ad mortem induci: diſtinguere autem inter ipſos nõ eſſet facile, quandoquidem ſint maxime ſimiles in accidentibus. Cum itaq; uiſum ſit quomodo ſigillatim ad unũquodq; reſpondendum ſit, concludimus, quòd ſi quis mirabilia & occulta naturæ opa cõſiderauerit, uirtutes corporum cœleſtium, Deum, & intelligẽtias, humana & omnia inferiora curantes, nihil opus eſſe dæmonibus neque alijs intelligentijs uidebit. quandoquidem omnia hæc rectiſsimè fieri poſſe per prænominata uidebit: quare nec genios, neque particulares hominum

Maleficiatorum diuerſitas.

Amantiũ uarietas.

Dæmones nõ eſſe neceſſarios.

Genius quid. cuſtodes ponere oportet: Genij enĩ nihil aliud ſunt niſi hominum genituræ: quiq; bonas habent genituras, bonos habent genios: q malas genituras, malos genios: quales fuerũt Bruti & Caſſij. Et genius Auguſti potẽtior erat genio Marci Anto. quoniã meliorẽ geniturã habuit Auguſtus quã Marcus Antonius, ueluti uates prædixerunt. hoc autem uates ſiue mathematici ex ſyderibus ſuorum ortuũ cognouerũt. *Hominum custodes.* Cuſtodes etiam hominum ſunt ratio & ſenſus, qui continuè inter ſe pugnãt. *Reſurrectio an ſit naturalis.* Quantum uerò ſit de reſurrectione, nunquid reſurrectio ſaluari poſſit per naturalẽ cauſſam, mihi uidet̃ quòd ponentes animam immortalem & multiplicatam, naturalis eſt reſurrectio, & arte procurari poteſt. Vnde uidemus Platonem, Zoroaſt. & omnes magos reſurrectionem poſuiſſe, ut Marſilius Ficinus de eis cap. 2. quarti, & cap. 12. quintidecimi Theologiæ Platonis refert. Quare non incõuenit hos aliquẽ poſſe excitare hominẽ à mortuis. unde

Apol-

Apollonium Tianęum magum aut ſapientem appellatum, etiam à diuo Hieronymo aliquos reſuſcitaſſe, Philoſtratus in uita quam de eodem Apollonio cõſcripſit, affirmat. Verùm, cũ manifeſtũ ſit Ariſtotelẽ reſurrectionẽ negaſſe, ideò certiſsimum eſt apud eũ humanã animam eſſe mortalem: niſi figmentorum maximum opinionem Auerrois ſomniemus, uidelicet unicam in omnibus hominibus eſſe animam: quòd inintelligibile eſt. Ex quibus fit, Magicam & Necromantiam eſſe ſcientias, ueluti Alberto referente in. 2. ſuorum mineralium, Zoroaſtes, Auicenna, & quàm plures alij ab Alberto citati illuſtres philoſophi poſuerunt. Quanquã apud Ariſtotelem animas poſt mortẽ non remanentes aſſerentem, uerã Necromantiã nõ habeamus ponere. Sed tantum ſecũdum modum ſuperius rememoratum. Et fortaſſis quoniam harum ſcientiarũ magis eſt abuſus quàm uſus, hinc fortè dictæ ſunt eſſe dęmoniacæ, & ab eis dæmonibus inuentæ, ut *Magiæ abuſus.*

non deſiderentur, & abominabiles fi-ant: uelut legitur de Mahumeto in Alcorano, qui dum uino & maxime rubeo uellet gẽtibus ſuis interdicere, finxit in quolibet uuæ rubeæ grano habitare unum diabolum. potuit & hoc fingi, ut habentes eas artes eſſent in maiori pretio, & haberentur ut dij. fortaſſis & iſti dæmones ſiue angeli introducti ſunt, quoniã cum talia quæ retulimus multotiens uiſa ſunt, ueluti de oraculis, de ominibus in aëre apparentibus, & de reliquis recitatis, & rude uulgus ueras cauſſas non poteſt capere, nam homines iſti non philoſophi, qui reuera ſunt ueluti beſtiæ, non poſſunt capere Deum, Cœlos, & Naturam hæc poſſe operari: creduntque ita eſſe de intelligentijs, ueluti de hominibus (non enim niſi corporalia capere poſſunt) ideò propter uulgares introducti ſunt angeli & dæmones: quanquã introducẽtes, minime poſſe eſſe illos, ſciebant. nã & in ueteri lege multa ferũtur, quæ uerè non poſſunt intelligi ut

Vulgi ignorantia.

litera

litera ſonat:ut cum dicitur Deum eſſe locutũ, & faciẽ eius ferri ſuper aquas. Sed ſunt ſenſus myſtici, & dicti propter ignauũ uulgus, quod incorporalia capere non poteſt. Sermo enim legũ, ut inquit Auerrois in ſua poëſi, eſt ſimilis ſermoni poëtarum. nam quanquam poëtæ fingunt fabulas, quæ, ut uerba ſonant, non ſunt poſſibiles, intus tamen ueritatem continẽt, ut multotiens Plato & Ariſtoteles referunt: nam illa fingunt, ut in ueritatem ueniamus, & rude uulgus inſtruamus, quod inducere oportet ad bonũ, et à malo retrahere, ut pueri inducuntur & retrahunt, ſcilicet ſpe prẹmiĳ, & timore pœnæ: & per hæc corporalia ducere in cognitionem incorporaliũ, ueluti de cibo teneriori in cibum ſolidiorem ducimus infantes. Quare, à me alienum nõ eſt, nec à ueritate remotũ, Platonẽ reuera Angelos & dæmones introduxiſſe, non quia hoc eſſe crediderit, ſed quoniam ſuum fuerit propoſitum homines rudes inſtruere. fuit eum ueluti

Modus inſtruendi uulgus.

Plato animorũ medicus apud Gentiles.

Aeſculapius corporum humanorũ medicus, ſic Plato animorum humanorũ. & quoniã aliter rudes homines inſtrui nõ poſſunt, ideò hac uia proceſſit, quandoquidem nulla melior eſſe uideatur, fidemq́; aliquã de hoc facit, quòd Boëtius uir doctiſsimus in ędítione ſecunda in librum de Interpretatione pollicetur Platonem & Ariſtotelem in omnibus concordes facere: quòd & multi alij pollicentur. Videmusq́; Themiſtium in libro de Cœlo, ut refert Auerrois, cùm defendit Platonem, uult ambos idem ſenſiſſe, ſed tãtum uerbo differre: hoc tñ in totũ nõ affirmo. Et ſic dictũ ſit de ſecũdo propoſito, uidelicet quo modo Ariſtoteles ſaluauit talia experimenta. Supereſt modo dicere de tertio, uidelicet, cur de his aut parum aut nihil ab Ariſtotele determinatum ſermonẽ habeamus? Quamuis de hoc nullam certam cauſſam habeo, quas tamẽ exiſtimo, adduco: fortaſſis quòd aliqua erit ueritati propinqua. Dico primò poſſibile eſſe, quòd morte præuentus,

Cõcordia tentata Platonis & Ariſtotelis.

uētus,nō potuit ſcribere de plurimis, nam in uiridi ſenecta è uiuis deceſsit, ut refert Laërtius LXII.anno ſuæ uitæ obijt.Secundò dico, poſsibile eſſe de his ex intētione non ſcripſiſſe, metuēs uitæ ſuę.ferunt namq́;,teſte eodem Laërtio,in Calcydem ſe contuliſſe, & Athenas reliquiſſe,quoniam quòd male ſentiret de Dijs apud Athenienſiū magiſtratum fuerat accuſatus: quare, ferunt dixiſſe, Nolo Athenienſes bis in philoſophiam peccare.nam & ante Socratem interemerant.Cum itaq́; ueluti uidimus,hæc poſitio ex toto auferat Deos,per gentiliū & cæteras leges non tuto hæc propalaſſet: nam auferrentur reſpublicæ,& ſacerdotes in nihilum uerterentur.Eorum autem ſemper fuit maxima potentia. quare cum ſemper philoſophi ſuſpecti fuerint de religione,ut Plato in Apologia refert, ideò aut in deriſionem aut in odiū ſemper habiti ſunt.Plutarchus enim in uita Niciæ ſic ſcribit:primus autē qui Lunaris umbræ atq́; luminis cauſſam deprehen

prehẽdit, ac literis mãdare auſus eſt, Anaxagoras fuit: q̃ neq; multo ante tempore claruerat, neq; in uulgus adhuc opinionis eius fama ꝑdierat: ſed inter paucos admodũ uerſabat̃, qui nõ ſine metu talia ꝓferre audebat. neq; em̃ facile de rerũ natura ſermones populus admittebat, ſed eiuſmodi ſtudijs deditos homines inani labore tẽpus cõtere re arbitrabat̃: cũ in his rebus ꝑquirẽdis laborat̃, quas nihil ratiõis in ſe habere ac nullatenus ab hominib. ꝓuideri poſſe putabãt: tũ uerò talia quęrẽtes impietatis crimine ſuſpecti habebant̃, quaſi diuinũ numẽ quibuſdã neceſſitatibus ac terminis circũſcribere uolẽtes. Itaq; & Pythagorã Athenis pulſũ fuiſſe conſtat. & Anaxagoras in carcerem ductus, uix à Pericle, quãuis in maxima contentione laboraſſet, ſeruari potuit. Socrates, licet horum ſententiam non profiteretur, tamen propter philoſophiam damnatus, interijt. Poſteris uerò tẽporib. egregia apđ omnes opinio de Platone uulgata, cũ propter admirabilem

Philoſophi ab Athenis pulſi uel occiſi.

bilem

bilē uitæ ſāctimoniā, tū q̄d diuino numini tanq̄ prǣſtātiori naturę neceſsitatē obtēperare dicebat, oēs philoſohię calumnias & abſtulit, & auditorib. ſuis omnia quaſi arcana naturæ patefecit. hæc ille. Ex q̄bus patêre poteſt cauſſa, cur Ariſt. aptè locutus nō fuerit. genus nanq̄ philoſophādi p̄ ęnigmata, metaphoras & fictiones maxime à Platone uſitatū dānauit Ariſt. & ex toto à ſe reiecit. Quare nil mirū ſi à Plato à uulgarib. & Sacerdotibus fuerit exaltatus, Ariſt. autē repulſus & depreſſus. tertio dici poteſt, Ariſt. hāc partem reliq̄ſſe, quoniā p̄ eius dicta intelligi poterat, ueluti nos feciſſe fortaſſe ſuſpicamur, qui ex his q̄ ſparſim dixerat in diuerſis locis, ſolutiones ut potuim9, qualeſcūq̄ ſint, in unū collegimus. Cur aūt Ariſt. peculiarē ſermonē & diffuſū de hoc habere noluerit, fuit, ne arcana philoſophię uulgaribus in deriſionē haberēt, et ut apd' homines philoſophia maioris eſſet exiſtimationis, ueluti Ariſt. referēte Plutarcho in uita Alexandri magni in quadā

Egregia de Platone opinio apud Athenięſes unde

Ariſtoteles cur aperte de ſecretioribus loqui noluerit.

Epiſtola

Epiſtola ſcribit ad Alexandrũ: quæ ſic incipit, libros Auſcultationis, &c. quę tota ponitur à Themiſtio in prooemio Paraphraſeos librorum de phyſico Auditu. quàm autem honeſta & urgentiſsima fuerit hæc cauſſa, uideas quæ à Platone ſcribuntur in quadam Epiſtola ad Dionyſium Tyrannum Siciliæ, quæ ſic incipit: Audiui ex Archedemo &c. Circa finem Epiſtolæ ſic dicitur, Caue tamẽ ne excidant hæc unquam in aures hominum diſciplinæ eruditionisq́ expertium. Nulla ſunt enim, ut mea fert opinio, quæ dicta ad populũ magis ridicula uideantur: neq́ quæ apud ingenuos prolata magis mirabilia & diuina. Sæpe uerò dicta ſemperq́ audita & multis annis, uix tãdem uelut aurum cum magno labore purificant̃. Nam quod in hac re mirabile cõtingere cõſueuit, id audi. ſunt cõplures homines qui iſta iã audierũt: pollentes acumine, pollentes memoria, in examinando & iudicando ſolertes, prouecti iam ætatæ, neque minus trigin-

Platonis Epiſtola.

Quæ uulgò nõ ſpargẽda ſint.

triginta annis hęc audierunt. Hi tamē affirmant quæ auditu quondam incredibilia maxime uidebantur, ea ſibi nūc primum ualde credibilia uideri atque perſpicua: & quæ tūc probabiliſsima, ea nunc ſibi contrà uideri: hæc igitur intuens, caue ne quando te pœniteat eorum quæ tibi indigne nunc exciderūt. Maxima uerò huius rei cuſtodia eſt, nihil ſcribere, ſed addiſcere. Nam quæ ſcribuntur, contineri non poſſunt. hac de cauſſa nihil ego de his ſcripſi unquam, neque eſt Platonis opus pręſcriptum aliquid, neq; erit. Quæ autē modo dicuntur, Socratis ſunt: qui uir etiā dum iuuenis eſſet, uirtute claruit. hæc ille. Quarto dici poteſt, hoc feciſſe: forteq; ꝙ eſt liber ille de ꝗ Albertus memorat in fine libri de licitis libris & illicitis. dicit em̄ Albertus Ariſt. ſcripſiſſe librū ad Alexandrum, qui inſcribitur de morte Animę: in quo multa ponuntur aduerſus Deos, Leges, & Sacerdotes: & liber iſte fortaſſis per ſacerdotes gentilium, & fortaſſis per noſtros pontifices

Liber Alberti de libris licitis & illicitis.

tifices penitus extirpatus eſt. Platina enim in libro de uitis Pontificum ſcribit, per Pontifices multos libros fuiſſe extirpatos. quare, nihil impoſsibile, ſi iſte liber eſſet unus de illis, cũ maxime Sacerdotibus aduerſaretur. quare &c.

Caput. XI. in quo ponuntur dubitationes aduerſus ea quæ dicta ſunt, ad pleniorem intelligentiam eorum quæ dicta ſunt.

PRima itaq; dubitatio eſt, quoniã non uidetur quod iſtæ ſolutiones ſint ad mentem Ariſtotelis, quas tamẽ eſſe ad eius intentionem diximus. ſuppoſitum namq; fuit, Deum curam gerere horum inferiorum & præcipuè hominum, & inter homines maxime uiros illuſtres curare. Verũ hoc nõ uidetẽ eſſe uerũ, quoniã ſi Deus hęc inferiora curaret, nõ curaret niſi intelligendo & uolendo: aut igitur intellectione uniuerſali, aut particulari: Si uniuerſali, per quid determinatur ad hoc & non ad illud? & ſi ſingulari, cur magis ad hoc

Quomodo Deus hæc inferiora curet.

hoc quàm ad illud determinat? & cur magis nūc q̃ prius? profecto nō uidetur quid dici poſſit: immò argumenta quæ facta ſunt aduerſus dæmones iſta operantes, pariter uidentur procedere contra hāc opinionem: quare, ut uno uerbo dicamus, quid apud ponentes dæmones eſt, quod in hoc propoſito difficultatem faciat, quod & huic noſtræ poſitioni non aduerſetur? Secūda dubitatio eſt, quoniam dictum eſt, Deum & intelligentias hæc mundana & ſublunaria non mouere & gubernare niſi mediantibus corporibus cœleſtibus: hoc enim neq; Ariſtoteli cōſonat, neq; rationi. Ariſtoteli quidē, quoniam in libro de bona Fortuna ponit primū motiuum Voluntatis eſſe Deum: ſic enim ſcribitur: Rationis autē principium, non ratio, ſed aliquid melius. Quid igitur erit? utiq; melius ſciētia & intellectus. uirtus enim intellectus organum. Auerrois quoq; in libello de diuinatione ſomniorū ponit talia ſomnia fieri ab intelligentijs, non comme-

Secunda dubitatio

Voluntatis primū motiuum Deus.

morando corpora cœleſtia. Auicennã autem prętermitto, qui expreſſe ponit uolũtatẽ humanã immediate à Deo & intelligẽtijs moueri. Rationi & hoc nõ conſonat, quoniam uoluntas eſt immaterialis, nõ affixa organo: quare, nõ uidet᷑ ſubijci corporibus cœleſtibus, cũ agẽs pręſtãtius paſſo ſit: & incorpo rale pſtantius ſit corporali. quare potior uidet᷑ uia Auicẽnę ponẽtis uoluntates humanas à Dijs immediate moueri, nõ cõcurrẽtibus corporib. cœleſtib. qd & ulterius firmat᷑: Nã ſecũdũ Ariſt. corpora cœleſtia de neceſſitate mouẽtur, liberũ arbitriũ ab ipſis, ꝙ tamẽ aperte aduerſatur eidẽ Ariſtoteli nono metaphyſicę.

Tertia dubitatio.

Tertia dubitatio eſt, quoniam dictum eſt, uates, prophetas, & qui dæmoniaci uocantur, & reliqua huiuſmodi generis pro cauſſa effectiua habere corpora cœleſtia: & pro materiali cauſſa diſpoſitiones ex parte ſuorũ corporũ. Verũ iſtud nõ uidetur rationabiliter dictum: quoniam uel iſti uates & ſic prophetantes ſemper ſunt in tali

diſpo

diſpoſitione, uel non ſemper ſunt: ſi detur primū, primo hoc falſum apparet ad experimentū: nō em̄ ſunt in tali diſpoſitiōe, niſi cū Deo implētur, iuxta illud Virgilij in ſexto Aeneid. At Phœbi nōdū patiēs immanis in antro Bacchat̃ uates, magnū ſi pectore poſsit Excuſſiſſe Deū. tāto magis illę fatigat Os rabidū, fera corda domās, fingitq́; p̄men dō. Secūdo quoniā diuus Thomas in libello de occultis naturę opib. dixit, q̃ ineſt alicui ſemper & ex impreſſiōe facta in eo, naturaliter cuilibet eiuſdem ſpeciei ineſt, ſed aliquibus ſecundum magis, aliquibus uerò ſecundum minus: quod manifeſtè falſum apparet in propoſito. non enim niſi pauciſſimi prophetæ ſunt. ſi uerò detur ſecundum, non minus & hoc uidetur eſſe falſum, tum quoniam idem Thomas in eodem loco dicit quod talia non operant̃ per aliquid impreſſū in eis, ſed ſolum mota à ſuperiore mouente: Sicut aqua maris non fluit & refluit ex qualitate impreſſa à corporibus cœleſtibus

Vatū et ſimilium cauſſa.

leſtibus, ſed quoniam tantùm mota eſt à cœlo. & Sanctorum reliquiæ ſi ſanant aliquem, non ſanant per uirtutẽ exiſtẽtem in reliquijs, quoniam ſic omnes reliquiæ facerent: quod eſt apertũ mendatiũ. Et ſimiliter quòd annulus impreſſus charactere Iouis uel cuiuſuis idoli expellat febrim ab aliquo, nõ eſt ex uirtute impreſſa in annulum, ſed ex angelorum uel dæmonum uirtute hæc ſunt: quare neq; in propoſito ſecũdum iſtam rationem ex uirtute impreſſa ſic operabitur. Ratio autem mouẽs diuum Thomam ad hoc, eſt, quoniam quod operatẽ ex naturali impreſſione, ideò ſic operatur quoniam talis impreſſio ineſt omnibus eiuſdem ſpeciei: hoc autem falſum eſt, ut patet ex alia cauſſa. Amplius hoc improbatur, quoniam mirabile eſt, & omnino cõtra rationem uidetur, quòd exiſtentib. eiſdem cauſſis, tamẽ diuerſi ſequantur effectus: nam, exempli gratia, Dianã Epheſiam aliqui conſulebant de filijs, aliqui uerò de bello, aliqui de mercatura, &

Sanctorũ reliquiæ an ſanent

Quid operetur ex naturali impreſſione.

Ex ijſdem cauſſis ijſdẽ ſequũtur effectus.

ra, & ſic de reliquis. modò manifeſtū eſt iſtos eſſe diuerſos effectus, eiſdem exiſtentibus cauſſis: nam ex parte agē tis eadē ſunt corpora cœleſtia: ex parte paſſi, idem: quoniam idem uates, ut ſupponit, & conſimilis diſpoſitio. non enī uidetur unde naſceretur illa diuerſitas diſpoſitionis. Amplius admirabilitatem facit, ſi eſt in earū poteſtate ſic diſponi q̊modo eſt, & quid illud eſt? quare etiam diuus Thomas in eodem loco citato credit annulos uel quidq̄d ſit figuratum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ, neq; ex illa figura magis recipere à corporibus cœleſtibus quàm nō ſic figuratum: quoniam quæ ex arte fiunt, neq; ſequūtur materiam neq; formam. conſimiliter & de uerbis prolatis dicit, quoniam uerba nihil habēt immutare niſi auditum. quòd ſi intellectui illi quid ſignificatur, hoc eſt ex anima imponente eis ſignificationem. Manifeſtum autē eſt, talem operationem nō poſſe facere, ut ligare Socratem ne coeat cū Helena: quare nec

Figuræ aut uerba, ſculpta nihil poſſunt.

annuli ſic figurati, neq; uerba ſic prolata aliquid faciunt ad tales effectus: ſed hoc fuit à uirtute ſeparata, ut pote ab Angelis bonis in ſanctis orationibus, à dæmonibus uerò cum committitur idololatria. Vnde ſecundum eum oratio non inducit ſanitatem: ſed bonus angelus uidēs cor orantis, ſanitatē inducit. & ita characteres Iouis in annulo, & uerbum prolatum ab incantatore nihil operantur: Sed dæmon uidens iſtum ſeductū, operatur. hęc autē aduerſari uidet̃ noſtris dictis, ergo &c.

Quarta dubitatio. Quarta dubitatio eſt, quoniam illud quod dictū eſt de diuo Cœleſtino non uidet̃ ſufficere, & per cōſequens neq; de illis cōſimilibus, cū in eandem cauſſam referantur: Primo quidem quoniā ſi ex orationib. & precib. Aquilanorū remoti ſiue fugati ſunt imbres, non uidetur in quo genere cauſſæ preces Aquilanorum hoc fecerint: nam non eſt dicere orationes effectiuè hoc feciſſe, ueluti ſol fugat nebulas, hoc enim ui uidetur purum eſſe figmentum nam

Orationes Aquilanorum an fugarint imbres.

non

non mouendo localiter neq; alterando ut pote exſiccãdo: quoniã iſtud nullam uerisimilitudinẽ habet, ueluti manifeſtũ eſt. neq; etiã preces Aquilanorũ corpora cœleſtia mouerunt, ea inducẽdo ad fugãdos imbres, quoniam remotius eſt & ſtultius, ut de ſe notũ eſt. nullus igitur relinquit modus niſi mouendo intelligentias & eas flectendo, ueluti ſubditi & orantes mouent maiores: & hęc eſt religioſorum opinio, quę nõ poteſt ſtare cũ opiniõe recitata: nã ponũt intelligẽtias inflexibiles, & eas de neceſſitate mouere corpora cœleſtia: Quare ratio nõ uidet ſtare poſſe. eodem argumento conuincitur orationes Aquilanorũ nõ fuiſſe cauſsã cur diuus Cœleſtinus apparuerit niſi flectendo angelos, uel uerius ipſum diuum Cœleſtinum ad talem mirabilem uiſionem, quod religio Romana aperte uult. amplius, quod iſte modus non ſit conueniens, manifeſtatur; nã poſſet eſſe quòd Bononię cõſimilis casus contigiſſet, ubi Bononienſium

preces directæ fuiſſent ad diuum Petronium urbis ſuę patronum. modò diuus Cœleſtinus cũ fuerit ſummus Põtifex, aliȷs ornamentis debuit apparere quã diuus Petronius, cũ tantũ fuerit Epiſcopus, & fortaſsis unus fuit paruus, & alter magnus: & ſic de reliquis differentiȷs: unde ergo ȷȷſdem exiſtentibus corporibus cœleſtibus, eodem uel ſaltem conſimili exiſtente aëre tãta cauſſata eſt diuerſitas? & cur Cœleſtinus non apparuit Bononiæ, & Petronius Aquilæ? certe nulla uериſimilis poteſt aſſignari cauſſa, niſi quæ à religione aſsignatur, uidelicet, quòd Angeli boni hoc fecerunt, uel ipſimet ſancti, non autem quod fictum eſt de corporibus cœleſtibus. Quinta dubitatio eſt, quoniam dictum eſt genios nihil aliud eſſe niſi genituras: quòd ſi bonã habent genituram homines, bonos habent genios: ſi uerò malam, malos. uerùm iſtud nedum eſt falſum, uerùm & contra Ariſtotelem, ſic enim periret liberum arbitrium: quoniã quòd Brutus

Quinta dubitatio

Genius cuiuſq; quid ſit.

Brutus infecilem habuerit exitum, fuit ex ſua genitura mala; quòd uerò Auguſtus felicem habuerit exitū, fuit ex ortu ſuo bono. quare neq; Brutus uituperandus, neq; Auguſtus laudandus eſt: & genus demonſtratiuum apud Rhetores periret: q̊d eſt manifeſta fatuitas. Amplius, non eſt exiſtimandū ab ipſis optimis intelligentijs, & optimis corporibus cœleſtibus poſſe maleficia prouenire; quādoquidem à bono niſi bona procedāt: & Auerrois .x. metaphyſices cōment. 19. manifeſtè dānat Aſtrologos talia aſſerentes; eſſetq; duos deos introducere, quorū unū eſſet cauſſa boni, & alter cauſſa mali qui fuit error Fauſti, deſtructus per diuum Auguſtinum in libro peculiari, & etiā damnatus à Commentatore. 12. metaphyſices comment. 51. Sexta dubitatio eſt, quando conceſſum eſt maleficia compellere uoluntatem, quod nedum falſum eſt, uerùm & Ariſtoteli ipſi manifeſtè aduerſat̃ in primo Politicorum ſuorū, ubi dicit, quòd dominus

A bono bona procedere.

Sexta dubitatio.

Voluntatē non cōpelli.

P 5 & in-

&inuictiſsimus eſt animus. & Boëtius 2. de cõſolatione, quis inuicto animo imperabit? etiam peccata & uirtutes non eſſent in noſtra poteſtate, quandoquidem maleficia poſſunt nos inducere in illicitos amores, quos eſſe peccata non eſt dubium.

Septima. Incantationis modi omiſsi.

Septima dubitatio eſt, quoniam non omnes modi incantationis uidentur eſſe rememorati: Maro nanque narrat ſocios Diomedis à Troia reuertentes, in aues fuiſſe conuerſos: quæ longo tempore poſt, circa Diomedis templum uolabant. narrat etiam quod Circe famoſiſsima Maga ſocios Vlyſſis mutauit in beſtias: Et quod Arcades quodam ſtagno tranſito uertebantur in lupos. hæc autem in aliquam cauſſam naturalem non uidentur poſſe referri: quare, præter intelligentias & corpora cœleſtia, neceſſarium eſt dare unum immediate agentem, & dare angelos & dæmones.

Octaua.

Octaua dubitatio, quoniam dictum eſt oracula falſorũ deorũ tẽpore, non fuiſſe facta

per dæ-

per dæmones,ſed naturaliter à corporibus cœleſtibus:hoc enim nõ uidetur uerum,quoniam quæ naturaliter fiũt, aut ſemper aut in pluribus fiũt: uerùm poſt aduentũ Saluatoris hæc oracula ceſſauerunt,& tandem in nihilum redacta ſunt.uerum ſi hæc facta fuiſſent à cœlo, ęquè nunc eſſent ut tunc fuerunt: quandoquidem eadem corpora cœleſtia ſunt nunc,quæ tunc erant.unde eiuſmodi effectuũ nõ uidetur eſſe aliqua uериſimilis cauſſa, niſi quoniã illæ fiebant uirtute dæmonũ, & poſt Saluatoris aduentũ ceſſauerunt, nam diabolus expulſus eſt, iuxta illud Ioannis 12. nunc princeps huius mundi eijcietur foras: & Auguſtin 4. cap. 22. de Ciuitate Dei ex ſentẽtia Ioãnis in Apocalipſi demõſtrat dæmonẽ fuiſſe ligatum in aduentum Saluatoris. quare minimè eſt cauſſa ibi adducta.

Oracula non dari à corporibus cœleſtibus.

Nono & ultimo, aliquis fortaſſis nos calũniabit quoniã nos philoſophiã ꝓfitẽtes,hiſtoriã cõteximus, cũ Plutarchum,Liuium, Suetonium, & plures

alios toties citauerimus: imò quod magis uitioſum uidetur, poëtas, qui à uirtute ſunt remotiſsimi. quare maxime damnandi uidentur, ergo &c.

Caput XII. in quo reſpondetur ad dubitationes propoſitas.

Philoſophiæ imperitis nõ ſatisfieri.

Sat ſcio me in tã arduis argumentationibus & in tam arcanis naturæ rebus philoſophiæ imperitis minime ſatisfacturum, imò teſte Platone Epiſtola per nos citata ad Dionyſium, nihil eſt quod magis Philoſophiam ridiculam faciat, quàm tam diuina agreſtibus & prophanis uiris uelle perſuadere: neq; hoc irrationabiliter contingit. cum enim tum ex diſuetudine audiendi, tum ob ingenij hebetudinẽ hæc minime capere poſsint, in philoſophos & in philoſophiam culpam transferũt: quo fit, ut conuitijs & irriſionibus eos proſequantur: imò quod deterius eſt, ex urbibus expellãt, trucidẽt, & prorſus exterminent. qualis apud philoſophiæ alumnos habendus ſim ſatis uereor.

Quid philoſophiã reddat ridiculam.

reor. hæc namq; difficultates, ut mea fert opinio, tales & tantę ſunt, ut quemuis quantumcunq; cõſummatum philoſophum defatigarent. quare, ſi rei ipſi non ſatisfecero, ſaltem poſteros promouebo ad complementum: Rogoq; eos hęc mea ſcripta non temeritati, ſed amori in philoſophiæ ſtudium adſcribant. Tentabimus itaque ad unãquãquę dubitationem propoſitam reſpõdere. Ad primam itaq; cum dicitur, Deum & intelligentias hæc talia operari non poſſe niſi uolendo & intelligẽdo: huic dicimus hoc uerum eſſe: ſed Deum & intelligentias omnia intelligere per ſuas eſſentias, ſic uidelicet q Deus ipſe ſemper ſe intelligit, quoniam ipſe eſt intellectio: reliqua uerò intelligit quoniam omnium aliorum eſt cauſſa. Cæteræ uerò intelligẽtiæ primo ſe per ſe intelligunt, & in ſeipſis intelligũt ſuperiora, quoniam ſunt effectus ſuperiorum. inferiora uerò in ſeipſis, non extra, intelligunt: quoniam ſunt cauſſę inferiorum. hęc em̃, ut recte ſentit diuus Thomas

Difficultates maximas in hoc libro tractari.

Ad primã

Deus quomodo omnia intelligat.

Intelligẽtiæ quomodo intelligant:

Thomas, fuit opinio philoſophorũ & maxime Peripateticorum. Vlterius dicitur ipſos exactiſſimã & perfectiſsimã de unaquaque re ſublunari ſcientiam habere. Vnde nulla eſt ſpecies in mundo, quęcunq; ſit illa, de qua nõ cognoſcãt quidquid de eis eſt cognoſcibile: ſunt enim horum omnium ſublunarium artifices. artifex autem non producit ſuum artificiatum niſi per cognitionem. quare ſapienter dixit Auerrois 12. metaphyſicæ, ſcientiam immaterialium à noſtra ſcientia differre, quoniam ipſorum ſcientia cauſſat res: noſtra autem à rebus cauſſatur: unicaq; ſpecie, ut ita loquar, hominẽ uniuerſaliter intelligit, & nõ alia Socratem, alia Platonẽ. Verũ quod faciat hunc & nõ illum, eſt ex determinatione ſitus corporũ cœleſtiũ, & tẽporis diuerſitate. nã ſublunaria omnia aut ſimpliciter aut quoquomodo ſũt in loco & in tẽpore: ex quibus patet ea quę aduerſus opinionem aliorũ adducta ſunt nihil ad hãc contrariari: nam & per ſuas eſſentias intel

Immaterialiũ ſciẽtia, & noſtra.

intelligun tur hæc inferiora, cum ſint horum cauſſę: quod dici non poterat pro illa opinione, uniuerſalisq́ eorum conceptio determinatur per locum & tempus pro ſingularium opere. neque opus eſt ſi Deus uel intelligentia Socratem producat, ut nũc intelligat particulariter Socratẽ & hoc inſtans, uelu ti abũdè diximus in noſtra Apologia. quare, breuiter hîc ꝑtranſeo, ne bis idẽ dicat: oppoſitũ uero ponit ut manifeſtũ eſt, ab altera opinione. nã uult proprijs cõceptib. intelligere, neq́ dęmones eorũ eſſe cauſſas niſi ſecũdũ modũ prius expoſitũ. Ad ſecundam dicitur quod quanquam multi ex recentioribus illud aſſerant, mihi tamen nullo modo uidetur hoc poſſe ſtare ad intentionem Ariſtotelis: ſi nanque Deus & intelligentiæ in hæc inferiora ſine medio agerent, tunc totus octauus phyſicorum infirmatur, immo deſtruitur. innititur enim illi medio, ſcilicet, quòd ab agente immobili non poteſt prouenire nouum, niſi medi

Authoris Apologia

Ad ſecundam.

Scopus octaui libri phyſicorum.

mediãte motu antiquo. hoc autem totum deſtruitur: quãdoquidem motus antiquus ſecũdum iſtos nihil proficit ad talem motionem. immediate enim Deus mouet uoluntatem ut ferunt: neque eſt fingere quòd in uolũtate oportet diſpoſitionem prȩeſſe ut moueatur à Deo: quanquam non interueniat agens medium: quoniam prima uoluntatis motio eſt à Deo ut ipſi ferunt: quare prius nõ debuit eſſe ab alio quã à Deo mota. Amplius, ſi, quando Deus uoluntatẽ mouet, uoluntas debet eſſe diſpoſita, ut pote mota prius ab intellectu, non mouet autem uoluntatẽ intellectus niſi cognoſcens, nõ cognoſcit niſi prius phantaſia ipſum mouerit, phantaſia autem cum ſit organica, cœlo ſubijcitur, ergo Deus nõ mouet uoluntatem niſi mediantibus corporibus cœleſtibus. quare dicendum eſt, Ariſtotelem & Auerroem intellexiſſe Deum & intelligentias mouere intellectum & uoluntatem tãquam prima mouentia, non tamẽ ſine corporibus: cœle-

Voluntatem quomodo Deus moueat ſecundũ Ariſtot.

cœleſtibus: neq; in prædictis locis oportebat de corporibus cœleſtib. mentionē facere, quoniam libri illi ſupponunt octauū de Phyſico auditu. quod autem adducebatur de ratione, primo quoniam intellectus & uoluntas nō ſubijciuntur corporibus cœleſtibus, dicitur quòd quanquam primo & per ſe eis non ſubijciantur quatenus intellectus & uoluntas, tamen quatenus humanus intellectus uel humana uoluntas ſubijciuntur, quoniam ſine corpore operari non poſſunt, ſaltem ut ſunt unita, quoniam de animę immortalitate hîc non diſputo. Quod etiam ſecundo dicebatur, quoniam uolūtas cogeretur, & de neceſsitate eligeretur quidquid eligeretur, huic dicitur negando illatum. nam quanquā uolūtas ſine re corporali non poteſt in opus exire, eſt tamen ſupra res corporales in eligendo: partim enim eſt materialis, quia ſine re corporali operari non poteſt, partim eſt immaterialis: quare ſupra corpus operari poteſt: indiget enim cor-

Quomodo intellectus & uoluntas aſtris ſubijciantur.

Quomodo uoluntas ſit libera.

pore ut obiecto, & non ut ſubiecto: ut luti in tractatiõibus noſtris de immortalitate animæ diximus. Hîc tamen eſſet ardua difficultas de terminante ipſam uoluntatem: ſed de hoc alibi. Ad tertiam autem difficultatẽ, in qua quęritur de illa diſpoſitione per quam uates, Sibyllæ, & dæmoniaci tàm mirabiles faciunt operationes: dicitur primò tales homines ut in pluribus ex ſua genitura eſſe taliter diſpoſitos: quare, eã cõtraxere ex principijs generationis, uerùm ſatis remotè & quaſi in potentia: quare cum actu uaticinantur, præter illam remotam, habent aliam propinquam diſpoſitionem, ut manifeſtũ eſt ex Sibylla à Virgilio memorata in ſexto Aeneidos: niſi enim Deo impleretur, & fureret, reſponſa non dabat. hoc autem erat ex illa diſpoſitione propinqua, ꝑ quã habilitãtur ad ſuſcipiendũ diuinos aflatus: cũ actus actiuorũ ſint in patiẽte diſpoſito: & inde ꝓuenit ut non ſemper tales uates uaticinẽtur, cum nõ ſemper ſint diſpoſiti, & aliquãdo magis, aliquando minus, ſecundũ

Ad tertiã.

Vatum & ſibyllarũ diſpoſitio unde.

meliorem

meliorem paſſi diſpoſitionem, uel corporum cœleſtium. diuerſitas nanq; ſituum, ut pote coniunctionum uel oppoſitionũ in eiuſmodi effectibus, multum diuerſificat effectus. Vulgares aũt hoc attribuũt Deo irato uel propitio. Exiſtimant enim cũ non poſſunt uaticinari, tunc dæmonem eſſe iratum: cũ adundè uaticinantur, tunc dæmonem eſſe lętum: ueluti eſſent homines ipſi ſpiritus, modo læti, modò triſtes. Idem quoque apparet de Eliſęo, qui rogatus à rege uaticinari nõ potuit, niſi prius manu impoſita ſuper Pſalterium, ut deueniret ad ultimam diſpoſitionem. quamuis enim Eliſæus ex natura eſſet uates, nõ deducebat̃ tamen ad actum illum, niſi ex illa immediata diſpoſitione. & perinde eſt ueluti aliqui homines, qui & ſi ſint ex natura proni ad actus uenereos, tamen priuſquam ad illos actu deueniant, pertractant mamillas, oſculantur, ut ſpiritus & ſanguis caleſiant, & in ultima diſpoſitione fiant ad tales actus. ſi itaq; cum quęritur, per

Eliſæus quomodo ad uaticiniũ diſponeretur.

quam diſpoſitionem huiuſmodi uaticinia operentur in genere cauſſæ materialis, dicendum eſt illam remotam & illam propinquam eſſe, de quibus diximus: quantum uerò ad formalem & effectiuam, eſt cognitio & ſimilitudo rerum habita à corporibus cœleſtibus. Vnde ueluti per quietem & in ſomno homines admonētur de prȩteritis, præſentibus, & futuris ab ipſis intelligentijs, mediantibus corporibus cœleſtibus. ſic iſti uates, & omnia huiuſmodi generis admonentur ab eiſdem, neq; magis conuenit de uno quàm de alio. manifeſtum eſt autem hoc multoties contingere in ſomno. Certum eſt em̄ multa experimenta in medicina ſecundum modū hunc fuiſſe reperta, & multas artes, & multa alia humano generi proficua: quare nihil inconuenire & talia in his fieri uatibus, ueluti Plato in Ione dicit, ſintq; dormiētes, ſiue uidētes. Et iſti uates ualde ſimiles in diſpoſitionibus ſunt: ferè em̄ oēs ſunt melācholici: quāquā diuerſificent̄ ſecūdū plus & minus

Vatum ſimilitudo & diuerſitas.

minus. nam inter eos aliqui ſunt qui tantum dicunt, & neſciunt quid dicant, & ſunt ueluti beſtiæ, ut corui uel corniculę, picę & huiuſmodi: aliqui autem præter quod hæc dicant & uideāt, ſciunt interpretari & ſomnia & oracula. aliqui uerò tantum ſciunt interpretari, ſed non habent ut uideant uel dicant, ſicut Ioſeph & Daniel fuiſſe exiſtimantur, Deorum namque dona diſperſa ſunt, & nullus eſt qui omnia habeat. ſomniantes autem & uaticinantes iſti ſunt ueluti propinqui, & habēt ferè conſimiles cauſſas, tantum differē tes ſecundum magis & minus. mirumque eſt multos homines hæc concedere de ſomnis & negare de oraculis, cū cauſſæ ſint ita propinquæ & tam conſimiles. diximus autem in principio ut in pluribus homines tales duplici diſpoſitione eſſe affectos una ſcilicet à principio natiuitatis, altera uerò ex tēpore acquiſita: quoniam multi efficiuntur uates poſt ortum, ubi prius erāt ad hoc ualde indiſpoſiti: ueluti fuerūt

illi duo poëtę, de quorũ uno memorat Plato in Ione: de altero uerò Ariſtot. in in 1. prob. 30. ſect. ueluti ſupius adduximus. nã primitus erãt ambo rudes ualdè, cũ ſanguinei eſsẽt: poſtea effecti melancholici, in clariſs. poëtas euaſerunt. Cõtingit & à primęuo ortu tales uaticinari, ueluti aues & corniculas neſciẽtes aliqd, necꝫ intelligẽtes: ueluti exiſtimãdũ eſt de illis duobus pueris, q̃rũ unus natus eſt ante exitũ Saguntinorũ, alter uerò ante deſtructionẽ regni paterni, de quo meminit Hali in libro natiuitatum, & de ambobus ſuperius ſermonem habuimus. multis & ferè infinitis modis hoc cõtingere poteſt ſecũdum diuerſitatem ſituum corporum cœleſtium, & diuerſitatem diſpoſitionis paſsi. quod ſi ſigillatim narrare uellemus, necꝫ utile eſſet, necꝫ poſſemus: uerum diligens inquiſitor ſecundum quod ſibi fuerit conueniẽs & expediẽs indagabit, & ſecundum proprium modũm adaptabit. cumq́ꝫ ulterius quærebatur, an ſit in ſic uaticinantium poteſtate

ſtate ſic diſponi & uaticinari, huic dicitur quod non ſimpliciter: eſt enim Deorum munus & corporum cœleſtium. dico tamē iuxta Victorini rhetoris ſententiam, ſicut natura adiuuat artem, ſic & ars naturam: quare, multa conſuetudo, & horum ſollicitudo, & reliqua huiuſmodi generis, multum adiuuant ſe: quare, ambo ſimul cōiuncta ꝑficiūtur, ubi reperiantur cætera paria. quod aūt dictum eſt, nō omnino eſſe in poteſtate uaticinantis ſic uaticinari, manifeſtū eſt, cum multotiens uolunt & non poſſunt, ſiue ſit ex indiſpoſitione ipſorū, ſiue ex diuerſitate ſitus corporum cœleſtiū: unde fit, ut illa oracula nō ſemper reperiantur uera: quoniam ſtellæ non ſunt ſemper ſecundum eūdem & unum modū: & uulgares attribuebant hoc numinibus iratis, cum ueram cauſſam ignorarent. Sed hæc eſt conſuetudo uulgi, aſcribere dæmonibus uel angelis quorum cauſſas non cognoſcūt. Cumq; ulterius inferebatur, hoc non eſſe poſſibile, quoniam cum idem ſit

An uates ſeipſos diſponant quādo uolunt.

Vulgi mos.

agens uidelicet corpus cœleſte, idem paſſum, ut pote uates, ſemper idem eſſet uaticinium uel ſomnium, quod tamen non eſt uerũ. Profecto ex his quę dicta ſunt, nõ eſt graue ſoluere. Deus enim nõ tantum unius eſt cauſſa, uerũ omnium. quare & omnium uaticiniorum cauſſa eſt, ſecundum tamen alterã & alteram diſpoſitionem cœlorum & diſpoſitionem paſſi, dat unum uaticinium: & ſecundum alteram alterum. modò corpora cœleſtia, ut Nigidius figulus dicebat, nunquam in eodem ſtatu permanẽt. Quare diuerſi ſitus corporũ cœleſtiũ cõtinuè uariãtur. paſſi quoq; diſpoſitio cũ fluxibilis ſit, etiã in continua uariatione: diuerſaq́; eſt interrogatio facta de bello, ab ea q eſt de ubertate. & ſic ſuo modò dicat̃ de reliqs. Modò quis eſt tã philoſophię expers, q ne ſciat ſecundum diſpoſitionum uarietatem, & effectus uariari? Et quoniam ulterius ex ſententia diui Thomę dicebatur, quod uates & homines hæc talia non operantur, ſed ſunt ipſi dęmones,

Corpora cœleſtia nunquam in eodem ſunt ſtatu

quamuis

quamuis homines exiſtimentur eſſe: ueluti ſanctorum reliquiæ multos ægros ſanant, cum minimè reliquiæ ſint illę quæ ſanitatem inducant. nihil eſt enim in reliquijs quod ſanitatem inducere poſſit. ſic enim omnes reliquiæ ſanarent, quod manifeſtè falſum eſt. Verum ſunt miniſtri Dei, qui ex precibus ſuorum deprecātium, uirtute Dei, hæc miracula faciunt. quare exiſtimantur reliquię ſanare, cum nihil operētur. ſic in oraculis, homines nō loquuntur neque aliquid faciunt, uerum dæmones talia operantur ex idololatria cōmiſſa à cupiētibus ſcire quod petunt. Huic dicitur, quòd quātum ſit de reliquijs, ille modus de ſanitate inductus non eſt uerus: uerùm ſecundum alterum duorum modorum cōtingit hoc fieri: uno quidem modo ex imaginatione credētis: uiſum eſt enim ſuperius, & Medici ac philoſophi hoc ſciunt, quantum operentur fides & imaginatio ſanandi & non ſanandi. Vnde ſi eſſent oſſa canis, & tanta & talis de eis haberetur

Sanitas quomodo à reliquijs inducatur

Fides ſanādi, quātū faciat.

ſmaginatio, non minus ſubſequeretur ſanitas. immò multa corpora uenerantur in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, iuxta Auguſtini ſentẽtiam. Alter modus eſt, quoniam quanquam homines ſint eiuſdem ſpeciei, nõ tamẽ eorũ diſpoſitiones ſunt oẽs tales: immò aliquando habẽt diſpoſitiones cõtrarias. aliqua enim animalia, uel plantę, uel quomodocunq; ſint, ſunt unius & eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſimæ, & unus illorũ in una regione interficit, & alterum uiuificat: ueluti unus homo olet, & aler fœtet. quare, nõ inconuenit & reliquas ſuas diuerſas habere diſpoſitiones. animal enim uenenoſum & tabe infectum, ut pote uitulus, mortem uel ægritudinem inducit, quod tamen ſaginatum, multum confert. & ueluti in ſuperioribus eſt dictum, contingit reperiri aliquos homines uni ægritudini appropriatos, & alios alteri, quare & eorum reliquiæ poterunt uni ægritudini conferre, quæ alteri non conferrent, ut legitur de pedis maiore digito

Pyrrhi

Pyrrhi Regis, qui exiſtimabatur diui-
nitatem habere, cum ab igne nullo cõ
buri potuerit. ratio autem ibi per diuũ
Thomã adducta, pace eius dixerim,
nullius eſt põderis: uidelicet ꝙ ſi reliqȩ
aliquæ per proprietatẽ exiſtentem in
eis ſanarent, tunc omnes reliquiæ ſana
rent: hoc enim minimè recte infertur.
Nã hæc proprietas non inſequitur to-
tam ſpeciem, neq; formam, Sed mate-
riã tantũ, ut notũ eſt ex medicis & phi-
loſophis. Nã Iacobus Foroiulienſis ab
horrebat alliũ, nõ tamẽ omnes alliũ ab
horrẽt. Vnde multotiens miratus ſum
de diuo Thoma, & ſuſpicatus ſũ illud
opus nõ ꝓdiiſſe ex eius officina. nã in
eodẽ opuſculo dicit, Aquã maris mo
ueri à Luna ſecũdũ fluxũ & refluxũ, &
nõ per qualitates impreſſas, ſed ueluti
ſerra mouetᷣ à ſerrãte: ꝙ apud me intel-
ligibile nõ eſt, cum in omni motu mo
uẽs cõtingat motum: oporteret enim
quod intermedia etiã mouerentᷣ ſecun
dũ motũ localem, quod non apparet.
quare exiſtimo illud nõ eſſe ſuũ opus.

Pyrrhi regis pollex incombuſtibilis

Thomæ ſententia de reliquijs explosa.

Thomæ error de motu maris.

Vlteri-

Vlterius etiam addebatur ex eodẽ fundamento ferè, quod figuræ artificiales nihil faciunt ad opera naturæ, neq; pro receptione impreſsionũ corporũ cœleſtium, quamuis ſub determinatis cõſtellationibus ſculptæ fuerint. Vnde figuræ Iouis uel cuiuſuis alterius nihil confert, ut annulus uirtutem recipiat à corporibus cœleſtibus pro aliquo opere: Nam artificialia ſunt à noſtra uoluntate, quæ nihil conferre poteſt. certè in hoc cõtradicit magiſtro famoſo et communi cõſuetudini. Ptolemæus enim & ſapientes qui fuerunt ante ipſum & qui fuerunt poſt ipſum, dicunt oppoſitum: quod non credo per eos dictum ſic fuiſſe uniuerſaliter, niſi experimento hoc cognouiſſent. Et ratio eſt ualde leuis per quam mouetur ad contradicendum tanto famoſo. Videmus enim quod arborum inciſio depẽdet à uoluntate noſtra, multum tamen refert incidere ſub una conſtellatione uel ſub alia: & conſimiliter ſerere, trituare, & ſic de infinitis rebus quas infinitum

Conſtellationum uſus quid poßit.

tum

um eſſe referre. & hoc etiam non eſt abſq; ratione: quoniã ſcimus herbas, lapides, metalla, in aliquibus diſsimilari plantis. ut unum metallum, exempli gratia, aſsimilatur Saturno: alterum Ioui. Vnde fit, ut in proprietatib. cõueniant. longè autem maior aſſimilatio eſt per quantum & quale, quàm per quantum ſolum, uel per quale ſolum. Quare, ſi ſecundum figuram res aſsimilant̃ magis aſſimilant̃: unde poteſt fieri melior impreſsio, & lõge maior operatio: & ſi ſit ab arte, ubi nãq; deficit natura, multotiens ſupplet ars. Videmus etiã quòd aucupes auium ſimulachra non ſolum ſecundum qualitatem ueris auibus aſſimilare contendunt, uerum & in figura & in quantitate, ut melius eas decipiant. Quod ſi Ficino noſtro fides pręſtanda eſt, hoc etiam illuſtres Platonici uoluerunt. Addebatur etiam de uerbis quoniam nihil faciant ex eodẽ fundamento: uerum quoniam de his in ſuperioribus ſat diximus, ideo nunc me abſtinebo: infra tamen iterum de

his dicetur, uidelicet, an characteres & uerba ꝑſint. Ad quartã aũt dubitationẽ omniũ ſentẽtia mea grauiſsimã, tẽtãdũ eſt ſecũdũ noſtrũ poſſe reſpondere: Cũ igitur dicebatur Aquilanorũ orationes & p̃ces ad diuũ Cœleſtinũ uel opatæ ſunt aliq̃d uel nihil ad imbriũ expulſionẽ. ſi det̃ ſecundũ, tunc illud fuit caſu, & erit perinde ac ſi Socrate ambulante coruſcauit: hoc aũt non uidetur eſſe uerum: ſic enim preces Deo factę eſſent uanæ, quod non ſolum eſt contra omnes homines, uerùm etiam impijſsimum eſt. & non minus contra rationem cum optimæ ſint: non enim debent omnino aliquo fine fruſtrari, imò & optimum finẽ debent habere. ſi uerò detur quod aliquid operatę ſint, nõ uidetur quid & quomodo, ueluti ſatis in argumentationæ deductum eſt.

Ad quartam.

Orationes quid poſſint.

Huic, ut exiſtimo, dicendũ eſt, quòd utraque pars ſuſtineri poteſt ſine aliquo incommodo manifeſto. Suſtinendo itaque preces operatas fuiſſe, dicitur quòd ſi uia Auicennæ teneretur,

mani

manifeſta eſt reſpõſio, cum nãque ho-
minis animæ uoluntas & maxime ima
ginatiua fuerint uehementes, elemen-
ta, uenti, & reliqua materialia ſunt
nata obedire eis. Quo fit, cum Aqui-
lanorum animæ fuerint ualde inten-
tæ, nihil eſt mirum ſi imbres fugati
ſunt. Verum, etiam aliter & Peripa
tetice dicendum eſt ſecundum ea quæ
in ſuperioribus adducta ſunt: dictũ eſt
herbas, arbores, lapides, & multa alia
reperiri, quorũ aliqua imbres inducũt,
aliqua uerò fugant, aliqua grandines,
aliqua tonitrua & fulgura, ut mani-
feſtum eſt, una herba enim fugat epile
pſiam, & altera promouet: Laurus
aduerſatur fulminibus, & nux arbor
dicitur eis conuenire. quare, nihil pro
hibet uapores tantos & tales ſic affe-
ctos (ſunt enim taliter affecti qua-
liter ſpiritus infirmi) in tanta multitu-
dine fuiſſe potentes, ut imbres ex-
pellerent, nam repugnantiam habent
ad imbres: ſi em̃ poſſunt inducere ſani

tatem & languorem, nihil uidetur obſtare, quin & imbres poſſint expellere: ſunt enim ueluti quædam ægritudo: et tempore ſiccitatis uelut ſanitas. Verũ nihil uetat ab eodem homine ſanitatẽ produci & ęgritudinem ſecundum inſtrumenti diuerſitatem. aliter enim ſpiritus ſunt affecti cum ſanitas deſideratᷓ, & aliter cum ægritudo inducitur: quare, aliter cum appetitur ſiccitas, & aliter cum appetitur humiditas. Iuxta enim ea quæ ſupius adducta ſunt, ſpecies ſiccitatis realiter cauſſat ſiccitatẽ, & humiditas humiditatem, huiuſmodi aũt effectus nõ ſemp ſuccedũt, quoniã uel agẽs nõ eſt ęque potẽs, uel natura eſt magis rebellis, & multo ualidiora ſunt promouentia ad unam partem quàm ad cõtrarium: Vnde ſi preces Aquilanorum nõ fuiſſent æꝗ potentes ut tũc fuerũt, & ſi nõ proueniſſent ab imo corde, fortaſſis tã cito imbres non fuiſſent expulſi. Quare dici conſueuit, Vt preces ualeãt, ab imo corde debent prouenire, & eſſe feruentes: quoniam ſic

Preces quales eſſe debẽt.

ſic ſpiritus melius afficiuntur, & ſupra materiam fiunt ualidiores, non ut flectant intelligẽtias (quoniam omnino ſunt immutabiles) ſed ut magis afficiãtur: ueluti ſputũ hominis irati, & ſibilus ſerpentis eſt potẽtius quã hominis & ſerpentis non irati. Ex hoc ulterius patet ꝙmodo potuit apparere Aquilæ & in abbatia uel in proximo abbatiæ diuo Cœleſtino dicatæ imago eius: nã illi uapores erant figurati ſpecie diui Cœleſtini, q taliter affecti poterãt eadẽ ſimilitudine aërem figurare & realiter & ſpiritualiter, ueluti contingit in muliere coëunte ubi aliqua imaginatur in actu uenereo, conſimiliter & realiter afficit fœtum. Et in prægnatione deſiderans malum granatum ſtigmatizat fœtũ malo granato, uel aliquo huiuſmodi: potuitq́; illa ſimilitudo per tempus durare, quoniam aër ſatis ſpiſſus erat & retẽtiuus ex imbribus. potuit & localiter moueri, quoniam per uentum potuit transferri. Patet etiã ulterius, quare Aquilæ non apparuerit diuus Petro

Quomodo uapores & ſpiritus rem optatam effingant

R nius

nius, & Bononiæ diuus Cœleſtinus. q̃niam uapores & ſpiritus Aquilanorũ erant affecti ſimilitudine Cœleſtini, & Bononienſium ſimilitudine Petronij. Patet etiã cũ ignauũ uulgus iſta ignoraret, cũ ſuccedũt uota, dicũt Deos uel Sanctos fuiſſe ſibi propitios, & orationes ſibi fuiſſe gratas: cum uerò nõ ſuccedunt, Deos & Sanctos eſſe iratos: quandoquidem hæc talia habeãt cauſſam quàm diximus. patet etiã ulterius, non eſſe incredibile & irrationabile, pulſum aliquarum campanarum fugare tempeſtates & grandines: nã præter hoc quod aërẽ promouent & diuidunt & expellunt, ex quibus fugari poteſt tempeſtas, ſicuti ſenſibiliter uidemus in aqua, quòd ſi aliquod lignum mouetur ad aliquã partẽ, ſi è contrario pellat aqua, lignũ uertit in aliã partẽ: ita è diuiſiõe campanarum. Verum & ex alteratione non eſt incredibile hoc fieri poſſe: nam ſicuti aliqua reperiuntur ex proprietate fugantia grandines & tẽpeſtates, quæ omnia ſcimus prouenire

Cãpanarũ aliquarũ pulſus fugare tẽpeſtates.

uenire ex uirtute ſtellarum, ſic in compoſitione talium campanarum cõtingit ipſas fieri ſub tali conſtellatione, quæ eis appropriatur, ut multum recipiãt de tali influxu conſimili illi influxui qui eſt in herba uel lapide tẽpeſtates fugante: quare, campana pulſa alterat aërem ad talẽ qualitatẽ quæ tẽpeſtati aduerſatur: quod ſi qualitatẽ inductã à cãpana contingat eſſe ualidiorẽ tẽpeſtate, fugabit tẽpeſtas: ſi uerò qualitas ſit imbecilior, ſuperabit tempeſtas, & ſuccumbet qualitas. poſſet & illud de campana contingere non tantum ex impreſſione à ſideribus facta in ſui factione, uerũ ex natura cõpoſitionis eius: ut pote quod aliquid tale facturam eius ingrederetur. iuxta quoq; hanc imaginationem non eſt incredibile aliquẽ hominẽ ſub tali conſtellatione natũ, ut imperet mari, uentus, & tẽpeſtatibus. Si enim aliqua herba uel lapis poſſunt hoc facere per uirtutes à cœlis impſſas, ut cõcedunt philoſophi, & piſcis tã paruus retinere nauim. c c. pedum

Hominẽ mari imperantem naſci non eſt impoſſibile.

pedum undiq; remis & uentis agitatã, quare non & homo: non ſicut Auicennæ aſcribitur, ſed alterando. Cõſiderẽtur uirtutes occultæ rerum, & apparebit hæc eſſe poſsibilia. Item contingit aliquem eſſe hominem ex dono cœli, qui ſanet dæmoniacos: nam & multæ herbæ & lapides dicuntur tales ex cœlorum munere. Contingit & duos homines taliter eſſe diſpoſitos, ut quod unus fugat, alter promoueat. Nam magnes attrahit ferrum, & adamas reſiſtit: imo perunctio allij uidetur idẽ facere. Quare contingit duos eſſe homines uentis imperãtes ſecũdũ partes oppoſitas, & iſti ſe impediunt: uel contingit unum expellere alium, & uictor exiſtimabitᵉ eſſe bonus angelus, & uictus, malus: ſi enim quæ de duobus pueris refert Albertus, prius citatis, uerũ eſt, & reperiantur herbæ ac lapides tantarum uirtutũ, nihil eſt quod de dictis miremur. fidẽ quoq; facit in hoc, quod Aſtrologi ex ſtellarũ peritia prędicunt homines naſcituros qui talia miracula poſſint

Rerum occultæ uirtutes quàm ſint mirandæ.

poſſint facere.quare,talia uidentur fieri in uirtute cœlorũ. uerũ hęc non ſunt cõmunicanda uulgaribus:quoniã horũ arcanorũ non ſunt capaces & non credunt niſi quod uident,uel quæ ſunt uidere aſſueti. Cauendum eſt etiam cũ imperitis Sacerdotibus de his habere ſermonem. Cauſſa autẽ patẽs eſt, quia multotiens philoſophi fuerunt ex urbibus expulſis,aut incarcerati,aut lapidibus & ultimo ſupplicio affecti : & ſic propter beneficium tulerũt ſupplíciũ. iſte eſt igitur primus modus reſpõdendi. Secũdò dici poteſt,quod Aquilanorum preces neq; propulſauerunt imbres,neq; flexerunt ſuperos:non tamen preces fuerunt uanæ,neq; ſe taliter habuerũt,ueluti quòd Socrate ambulante, coruſcauerit:ſed fuerunt per ſe intentę & ad optimum finem ordinatę.quomodo autem ſit hoc,oportet declarare,quando & religiones habẽt etiam ſic dicere.propter quod ſciendũ eſt,quòd quamuis religioſi ponant orationes Angelos & dæmones flectere,&

Arcana non ſunt uulgarib. communicanda.

Cauendũ à ſacrificis.

Alia reſpõſio de precũ.

re,& inducere ad aliquod operandum quod prius nõ intendebant:nõ tñ ſecundum ipſos &philoſophos hoc dici
Deũ eſſe immutabilem.
poſſet de Deo,cũ ſit immutabilis,neq; aliq̃ nouitas in ipſo cadere poſsit:Sit igi͂ ꝙ Aquilani fuderint preces ad Deum,ꝓpter quas cõſecuti ſint Aquilani ſerenitatẽ, & Deus ſolus operatus ſit, & nõ dęmones uel angeli oꝑati ſint,ꝙ ſecundũ poſitionẽ fieri poteſt, quãdoquidẽ omnia operari poteſt Deus abſque cauſſis ſecũdis:hoc itaq; ſtãte,p̃ces nihil noui induxerunt in Deũ ut manifeſtum eſt:neq; preces induxerũt ſerenitatẽ,quãdo ex ſuppoſito ſolus Deus operatus eſt, cui cuncta ad nutum parent. nec tamen dicemus preces fuiſſe uanas neq; non ordinatas ad finẽ. hoc igitur in hoc caſu dicendũ eſt,ꝙ ſi quis recte conſiderauerit, uidebit tñ preces operatas fuiſſe,id ſcilicet, quoniã ſunt media à Deo ordinata ut ſerenitatem conſequantur,nihil inducẽdo in Deo, neque aliquid in aẽre, ſiue mouendo localiter, ſiue alterando, neque reali

ter

ter neq; ſpiritualiter. Aquilani itaq; tā-
tum executi ſunt uoluntatem & ordi-
nē Dei, qui uult talem effectū produce
re ipſis Aquilanis ſic precantibus: &
tunc dicitur Aquilanos fuiſſe exaudi-
tos quoniam quod petebāt habuerūt,
cū tamen nihil in Deo cauſſarint neq;
effectiuè concurrerint ad talē effectū.
preces itaque non ſunt quæ aliquid
in Deo producāt neq; in effectū, neq;
Deo ſunt proficuę neq; effectui, ſed tā
tum ipſis Aquilanis ut effectū cōſequā
tur, ꝓut ſunt pij uerſus Deū. poſſet eti-
am ſine ipſis Deus illos effectus produ
cere: uerum cum cuncta ordinet & di-
ſponat ſecundum modum conuenien
tiſsimum, ideò pro hominum bono or
dinauit tale mediū. quare, cum etiā ſe-
cundum philoſophos & intelligentię
iſta inferiora procurent & debito mo-
do & conuenientiſsimo gubernent,
omnibus ipſis exiſtentibus immuta-
bilibus, preces Aquilanornm fue-
runt proficuæ, & ad bonum finem fa-
ctæ, & nullo modò à caſu: quare,

Deū per media operari.

R 4 quod

quod tunc inferebatur, non recte inferebatur, ſi nõ mouent Deos, ſi nihil faciunt effectiuè ad effectum, ergo caſu: uerùm oportebat addere, & non ſint media ordinata ad talem finem. quod manifeſtè falſum eſt: quare, nihil eſt q̊d ibi infertur. Sed fortaſsis non irrationabiliter aliquis inſtabit, non conueniẽter exemplum fuiſſe adductum, eſſeq; maximam diuerſitatem inter ipſa. nam ſecũdum philoſophos, cum ſerenitas fiat à cœlo, cœlum autem de neceſsitate agat, ſerenitas fuit neceſſaria: preces autem non fuerunt neceſſariæ, aliter enim non fuiſſent meritoriæ, & nõ fuiſſet in poteſtate Aquilanorum orare: quod manifeſtè falſum eſt: apud uerò leges, ueluti preces fuerunt contingentes, ſic & ſerenitas fuit contingens: quare diſparitas eſt in utriſq; & nõ eſt in utriſq; eadem conuenientia: immò quod ponitur ſecundum leges eſt conueniens. nam cauſſa exiſtente contingẽte, etiam media, effectus, & finis, eſt contingens. Verũ ſecundũ reſpõſionẽ

Obiectio

datam

datam ſecundum philoſophos, mediũ eſt cõtingẽs, & cauſſa finalis ſiue effectus eſt neceſſarius: quod & omni rationi poſterioriſticæ aduerſatur. Nã quãquam concluſio neceſſaria ex præmiſſis contingentibus colligi poſſit per illationem ſyllogiſticam ut dicitur ſecũdo Priorum: nõ tamen per uiam cauſſæ, ut dicitur in primo Poſteriorum. Quòd ſi huic dicatur, quod fuit aſſumptum falſum eſt, uidelicet ſecundũ philoſophos de neceſſitate in caſu Aquilanos ſerenitatem fuiſſe conſecutos: imò uerò cõtingens fuit illa ſerenitas: & quãuis ſerenitas fiat à corporib. cœleſtibus, quæ de neceſsitate agunt: aliqui tamẽ eorũ corporũ effectus multis modis impediri poſſunt, & maxime interueniẽte uolũtate noſtra. Vt potè caliditas domus prouenit ex ſole, poſſumus tamẽ multis ingenijs obuiare ne domus à ſole calefiat. quare, eſto q̃ imbres propulſentur à corporibus cœleſtibus: quoniã tamen propulſantur interuenientibus noſtris precibus, non

Concluſio neceſſaria unde colligatur.

mirum eſt ſi effectus iſte poſſit impedi ri. Verum hoc dictum eſt ualde leue: quoniam quod dicitur ueritatẽ habet ubi uolũtas noſtra effectiuè cõcurrat ad effectũ remouendũ, ut in prohiben do æſtũ à domo quoniã obſtaculũ ſoli ponitur, concurrit motus localis, uel quidquid ſit illud: uerùm preces nihil uidenť operari, hic aũt ſolę preces con currũt, quę nihil, ſecundũ cõceſſa, faci unt ad propulſionẽ imbriũ: quare, ad huc argumentũ ſtare uideť. Ideò aliter dicendũ eſt, ꝙ in alio aſſumptũ eſt fal ſum: ꝓpoſitio nãq; illa, effectus neceſ ſarius debet habere cauſsã neceſſariã & etiã mediũ, intelligẽda eſt ſi illa cauſ ſa & mediũ ſint ꝑ ſe, eſſentialeſq; ſint: ꝙ nõ eſt in ꝓpoſito uerũ, neq; ſecũdũ reli gionẽ, neq; ſecundũ philoſophos: nã apud utrãq; poſitionũ, imbres poſsũt fugari abſq; precib. noſtris: & noſtrę ꝑ ces poſſunt eſſe nõ ſequẽtibus propul ſionib. imbriũ, ut manifeſtũ eſt: neq; ſe quiť ꝑces ordinari ad talia, eſſeq; caſua les hoc eñ patet in plurib. nõ ſeq: literę

Limitatio axiomatis.

enim

em amatoriæ ordinãtur ad cõſequẽdũ amoris fructum & actus uenereos, & tamẽ nõ ſemp ex literis amatorijs conſequit̃ talis finis, nec talis honos ſemp̃ habet̃ literis amatorijs. imò ſcire debes ſaltẽ apud philoſophos nunq̃ p̃ces eſſe uanas. unde orationes & quaſi omnes uirtutes duos habẽt fines, unũ ſcilicet per ſe, & inſeparabilẽ: alterũ uerò ſecũdariũ per accidens & ſeparabilẽ. Exempli gratia, preces dijs factæ duos habẽt fines, unum ad obtinendum uotum, utpote ſanitatem, & hic finis eſt ſecundarius, & multotiens fruſtratur: alter uerò eſt pietas & in Deũ religio: & hic finis eſt inſeparabilis, ut nunquam fruſtrari poſſit, ſi ardenti mente ſit. Quare ſiue uotum ſuccedat, ſiue non ſuccedat, nunquam debemus uacare ab orationibus. immò fortaſsis melius eſt ut uota non ſuccedant quàm ut ſuccedãt. primò quidem quoniam ſic perfectior uidetur eſſe uirtus: ut amans ſine ſpe præmij ſtudioſior eſt amãte ſpe pręmij

Precum duo ſunt fines

Non uacã dũ ab orationib. & ſi uota non ſuccedant.

& per

& perſiſtens in amore non conſequente aliquo præmio, uerius amat pſiſtẽte in amore ex conſecutione præmij. Quare, cum apud phyſicos felicitas cõſiſtat in actu uirtutis, quanto maior eſt uirtus, tanto maior eſt felicitas. Cum itaq; amor & reuerentia ſine prẽmio extrinſeco ſint maiores quàm cũ tali prẽmio, ergo ſic perſtans efficitur felicior. Secundò quoniam quę optamus, multotiens nobis non expediunt: quæ nãque profutura credimus, multoties obſunt, & è conuerſo: ueluti ſępiſsime experti ſumus: cognouimusq; ubi res nõ ſucceſsit, quòd nobis magis cõduxit, quàm ſi ſucceſsiſſet. & ſi ſucceſsiſſet, fuiſſet in perniciem. Quare preces apud philoſophum nunquã ſunt uanæ, ſed rectè factæ. Vnde Plato in ſecundo Alcibiadis docet nos q̊modo debemus orare. non enim dicere debemus, Deus da nobis hoc: quoniam fortaſsis illud nõ conuenit nobis. Verum ſecundum poëtam ab eo citatũ, talis eſſe debet: Iupiter, ſiue Deus, optima quidem nobis

Quis uerius amet.

Felicitas in quo, ſecundum philoſophos, ſit.

Nos ſæpe quid optemus neſcire.

Plato nos docet orare.

nobis & uouentibus & non uouentibus tribue, mala aūt, poſcentibus quoque abeſſe iube. quod & concordat dicto Saluatoris noſtri: ſcilicet, neſcitis quid petatis. Ex his ſequitur, falsò philoſophos criminari de impietate, & q̄ ſecundū philoſophos nō debēt Dij orari, quandoquidem non ſint flexibiles: neq; noſtras audiant preces: patet autem ſecundum philoſophos, Deos eſſe orandos, neq; unquā preces eſſe uanas, quandoquidem finis per ſe eſt inſeparabilis, qui longè prꝰſtantior eſt fine per accidens. Verum, ſecundum uulgares, preces uidentur eſſe uanæ, ſi quod petitur, nō impetratur. exiſtimāt enim felicitatē conſiſtere in bonis corporalibus: creduntq; uirtutes & ſpiritualia ordinari in corporalia, quoniā tātum illa percipiunt. non uera religio tenet hoc, ſed uulgus prophanum: & reuera qui de philoſophia non participat, beſtia eſt. Poſſet &, ut exiſtimo, tertiò dici & fortaſſis melius, quòd preces Aquilanorum profuerunt ad talē

Philoſophos, falsò ut impios criminari.

Vulgus preces paruipendit.

Quis ſit beſtia.

Tertius modus reſpōdēdi.

effectum

effectum conſequendum, nõ quidem quia mouerint Deos, uel corpora cœleſtia, hoc enim impoſsibile eſt, neq; quoniã ipſi induxerint effectiue ſerenitatẽ, ſed quia ipſi receperint ſerenitatẽ à corporib. cœleſtib. ratiõe rectę & ordinatæ diſpoſitionis: quoniã actus actiuorũ ſunt in patiente bene diſpoſito. nã corpora cœleſtia fauentia tali legi in hoc tẽpore, & durante tali influxu pro tali lege, ordinãt hoc medium ad cõſequendũ talẽ effectũ: intendẽs nanq; finẽ, intẽdit ea quę ſunt ad finẽ. Cũ uerò ulterius dicebatur, quare Bononiæ apparet Petronius, & Aquilæ Cœleſtinus, cum orationes nihil in aërem inducant neque diuerſimodè diſponãt? ſecundum namq; priorem modum ſatis patebat ratio diuerſitatis: huic dicit, cur eſt quòd acies uiſæ in aëre tempore Machabeorum? hæ autem ſecundum ritum Hebræorum? Viſæ uerò tempore Caij Marij fuerunt ſecũdum ritum Romanum? Et cur uaticinantibus per quietẽ, unũ idolũ apparet alicui

cui ſecundũ ritũ propriæ patriæ? eiuſdẽ etiã rei idolũ apparet alteri ſecundũ ritum patrię ſuæ? certè alia cauſſa aſſignari nõ poteſt, ut etiã dicit Auerrois in libello de diuinatione ꝑ ſomnũ, niſi quoniam Deus unũquodq; diſponit ut ſibi conuenit, aliter non eſſet bonus artifex & conueniens. & etiã hoc prouenit ex paſſi diſpoſitiõe: nam aliter affectus eſt Italus, & aliter Gallus. Quare unuſquiſq; ſecundũ modũ ſibi cõuenientẽ, & ſecũdũ diſpoſitionẽ accipit ſimulachrũ. Videmus etiã ſecundũ diuerſitatem climatum animalia in figuris diuerſificari. Nã quãuis omnes homines ſatis in genere conſimilẽ habeãt figuram, tñ aliqui habẽt faciẽ magis latam, ut Tartari: aliqui oblongam, & ſic de reliquis figuris. quę quidem eſſe nõ poſſunt niſi ex diuerſa plaga cœleſti, quę facit pro uno & nõ pro alio. Nam & in legibus ponunť Angeli cuſtodientes diuerſas prouincias. & philoſophi etiã ponunt intelligentias diuerſas mundi plagas gubernantes ſecũdum diuerſum

Deum omnia, ut cõuenit, diſponere.

diuerſum aſpectum ſiderum, & procu rantes ut omnibus conuenit. poſsibi- le tamen eſt, ut effigies uiſa Aquilæ ue rè non fuerit ſimilis Cœleſtino: ſed Aq lani uidentes tale ſimulachrū dixerunt illud fuiſſe Cœleſtini. & ſi Bononiēſes tale interea uidiſſent, dixiſſent illud fu iſſe diui Petronij. Vterq; tamē modus ſtare poteſt: & iſte ſecundus modus di ctus, eſt multum conformis his quæ ui ſa ſunt in aëre, ut pote de aciebus, ſcu- tis, & reliquis, quæ facta fuerunt nō in tercedentibus precibus, imò mentes terruerunt: & uidetur magis ſenſa- tus quàm primus. Quòd enim ſpiritus ſiue uapores affecti ſimulachro diui Cœleſtini talia operati fuerint, uidet̄ ſatis remotum, & maxime quòd ſic in unum cōuenerint, ut in tali aëris par- te & non in alia apparuerint. Verum, diligens inquiſitor, ni fallor, ad omnia talia reſpōdere poterit: & hoc de quar ta dubitatione. Ad Quintam uerò du- bitationem, in qua dicebatur, quod ſi genios non ponimus alios eſſe quam genitu-

Quinta.

genitura s, tũc periјt liberum arbitriũ, & reliqua quæ ibi aducta ſunt: dicẽdũ eſt, quod malum, ut patet etiã per Dionyſiũ in libro de diuinis Nominibus, nihil aliud eſt quã defectus. Defectus autẽ uel ꝓuenit ex noſtra uoluntate, & hoc malũ culpæ ſolet appellari: uel ꝓuenit nõ ex noſtra uolũtate ſed ex natura, quod fortaſsis malũ pœnę, uel malũ naturæ dici poteſt. loquendo de ſecundo modo & hoc dupliciter contingit. quoniã uel eſt defectus in latitudine entis, & non in propria & determinata natura: uel eſt in propria & determinata natura. Exemplum primi, quodlibet, citra primum ens quod eſt Deus, eſt defectuoſum in latitudine entis: quando nihil eſt quod ſit tota & cõpleta entis latitudo, niſi Deus ipſe. & ſic unũquodque ens citra Deũ, dici poteſt quoquomodo malũ in natura, q̃niã defectuoſum in natura entis. Exemplum ſecundi, ſicut homo claudus, uel cæcus, non ſolum dicitur defectuoſus quia nõ habet completã entis latitudinem, uerũ

Malũ q̃d

S etiam

etiam quia non habet requiſita ad perfectionem humanæ ſpeciei. Et tunc dico, quòd negare Deum, intelligentias, & corpora cœleſtia, eſſe cauſſam malorum iuxta hunc modum ſecundũ accipiendi malum, eſt deſtruere pulchritudinem & ordinem totius uniuerſi. Vniuerſi enĩ pulchritudo cõſiſtit in diuerſitate: neq; eſſet uniuerſũ, niſi ex tot diuerſis eſſet cõpoſitũ. ueluti homo nõ eſſet pfectus homo, niſi oĩa mẽbra, quæ ſũt tã diuerſa, haberet. ſi enĩ in homine tãtũ eſſet cor uel oculus, nõ eſſet homo, ueluti notũ eſt. unde apparet, cõcedere Deũ eſſe cauſſã omniũ entiũ ſic à Deo deficientiũ, ſiue ſint talia entia uiſibilia ſiue inuiſibilia: & horũ uiſibiliũ ſublunarium pro tanta diuerſitate, concurrere corpora cœleſtia. Vnde corpora cœleſtia ſecundũ diuerſas partes ſuas & diuerſos aſpectus cauſſant diuerſitatem in mũdo inferiori. Vnde aliquibus annis uidemus animalia magis proficere, in aliquibus è contrà. Videmus etiam diuerſas plagas cœli facere

Quomodo Deus ſit cauſſa mali.

Vniuerſi pulchritudo.

Vnde diuerſitas in hoc mundo.

re

te pro diuerſis animalibus,plantis,mineris,& ſic de reliquis. quod & apertè conceditur à diuo Auguſtino in quinto libro de Ciuitate Dei, & in multis alijs locis. hoc etiam canit Eccleſia, cũ omnia iſta ſint opa Domini. Sic itaq; loquendo de malo & defectu,nihil inconuenit Deum eſſe authorem defectus & mali modo ſupradicto. Vnde Deus eſt cauſſa ſerpentis,qui ſerpens quantum eſt in ſe eſt bonus, licet eius uenenum & morſus ſint noxia hominibus & alijs animalibus: imò non eſſet bonus ſerpens niſi alijs eſſet noxius. Vnde Regulũ ſiue Baſiliſcũ ſibilo nõ interficientẽ animalia, non diceremus eſſe de bonis Regulis, quia eſſet defectuoſus in ſua ſpecie: cum autem nihil citra Deũ ſit quod non aliqualiter participet de natura pfecti & etiã à tali natura deficiat: cũq; detr plus & minus, in his conſueuimus dicere minus deficientia eſſe bona: plus autem deficientia, eſſe mala. Veruntamen dicimus Deũ omniũ eſſe cauſſam

quare,in hymno canitur quòd omnia benedicunt Dominum & omnia laudant Dominū,incipiendo à prima creatura uſq; ad ultimam creaturā.Nihilominus quanquam omnes conueniant Dominum eſſe cauſſam iſtorum malorum & defectuum in latitudine entis, uidelicet hominis,Leonis,Lupi, & ſic de reliquis:tamen non omnes uidentur eſſe cōcordes de defectis in ſpecie: ut pote quod homo naſcaẗ cæcus uel claudus. Philoſophi uidentur dicere hęc non eſſe intenta à natura, ſed eſſe peccata naturæ,& quod non habeant cauſſam per ſe.Auguſtinus autem cui & multi cōſentiunt, uidetur dicere oppoſitum cap.9.16.libri.& etiam.8.cap.21.libri de Ciu.Dei.Verùm pro nūc nō ſit diſputatio.Et fortaſsis inter has opiones poſſet poni concordia.Et dum legerem ſecūdū de phyſico Auditu multa ſuper hoc dixi. nunc autē ſat ſit Deū & corpora cœleſtia eſſe cauſſas iſtorum defectuum & malorum:neceſſariumq; eſt hoc cōfiteri, nullumq; ſequiẗ incom

incōmodum:imò dicere oppoſitum, eſt manifeſtus error, ſaltē de malo ſeu defectu in natura entis. Videtur tamē quod etiam corpora cœleſtia ſint cauſſa defectus in ſpecie, ut pote cæcitatis & claudicationis, argumēto quòd Mathematici multociens ex inſpectione ſiderum prędicāt annos mōſtruoſos, & etiam iſta monſtra prænunciant uētura, quare à monſtrando monſtra appellata ſunt, ueluti 8. cap. 2 lib. de Ciuitate Dei dicit Auguſtin. quare iſta pars tutior uidetur. cauſſa etiam finalis taliū monſtrorum ponitur ab eodem Auguſtino. 8. cap. 16. eiuſdem libri. quare, ex iſtorum ſententia & mea, Deum & corpora cœleſtia eſſe cauſſas affirmandum eſt. Loquendo autē de malo culpæ quod proueniat à uoluntatibus noſtris, adhuc dupliciter hoc intelligi poteſt, uel diſponendo & inclinando tantùm, uel cogendo ipſam uoluntatem: & hoc ſecūdo modo eſt dupliciter: q̊niam uel remanēte intellectu & diſcurſu non ligatis ſed ſolutis, uel ligatis: ſi

Cauſſa defectus in ſpecie.

Monſtra unde dicta.

Malum culpæ.

ſecundo modo, dico corpora cœleſtia horum eſſe per ſe cauſſam: uerũ tũc nõ propriè & uerè dicitur eſſe malũ culpę: non enim eſſe poteſt culpa, ubi ratio non poteſt habere imperiũ & miniſtrare: & ſic operãtes, oprant̃ ueluti beſtię, neq; ſunt dñi ſuorũ actuum. ſi uerò ratio eſt ſoluta, ſic dico neq; Deum neq; corpora cœleſtia per ſe eſſe cauſſam talium defectuum, quando uoluntas, ſtante libera ratione, eſt libera, & à nullo poteſt cogi. Quòd ſi Deus uoluntates moueret, ad bonũ moueret & nõ ad malum: nulla autem creatura cogẽdo poteſt mouere uolũtatẽ ſi ratio eſt ſoluta. quare, ut ſic neq; Deus neq; corpora cœleſtia ſũt neq; eſſe poſsũt cauſſa mali. Si autẽ loquamur q̃ad diſpoſitionem, ſic ſine dubio corpora cœleſtia ſunt cauſſæ malorũ: uerum tale malũ non eſt malũ culpę, ſed malũ naturę, quod eſt Dei & intelligentiarũ ac corporũ cœleſtium. Quòd ſi dicatur, Deus igitur & corpora cœleſtia diſponũt ad malum culpæ, Quare, uidetur allicere ho-

Diſpoſitio ad malũ, unde.

Obiectio.

re homines ad peccãdum: nã ſi iſte eſt diſpoſitus ad uenerea ex corporibus cœleſtibus uel ad furta, licet corpora cœleſtia nõ cogant, tamen uidetur eſſe peccatum ipſorum in ſic alliciendo: ueluti eſt in hominibus, ſi unus homo alteri perſuadeat ad furtũ uel aliquod aliud peccatũ. Amplius, quoniã uidemus iſtos ita diſpoſitos, ſemper agere ſecundũ iſtam diſpoſitionem: imò ſi à Mathematicis habuerint aliquid de ſuis euentibus, uidemus dũ cupiũt illa fugere, in illa incidũt, ut legentibus multas hiſtorias patet. Quare, non tantũ uidetur diſponi, uerum etiam cogi. prçterea dictũ eſt in habẽtibus rationẽ ligatã uoluntates cogi, & homines eſſe ueluti beſtiç. Modò quæ eſt cauſſa finalis quòd corpora cœleſtia ſic ligant mentes hominum, ut patet in fatuis? hoc enim uidetur multum irrationabile, cũ omnes ſint æqualiter homines. Verum hæc non obſtant: diciturq́ue ad primũ, quod Dijs & corporibus cœleſtib. diſponẽtibus aliquẽ hominem ad

 actum

actũ uenereũ, ratione tamen exiſtente ſoluta, ſiue peccet iſte ſic diſpoſitus, ſiue non peccet, eſt bonum: & nihil eſt q̃d Dijs & corporib. cœleſtibus ſuccenſeamus. ſi nanq; homo talis peccat, certè eſt malum ſibi, ſed poteſt eſſe bonũ alteri. Vt interfectores Socratis peccauerunt, & fuit malum culpæ ipſis interfectoribus: fuit autem bonũ uirtutis ipſi Socrati, quoniã maior fuit eius cõſtãtia, magiſq; claruit Socratis uirtus. unde legit̃ de Ariſtippo, cũ interrogaretur q̃liter mortu9 eſſet Socrates, reſpõdiſſe, utinã mihi taliter mori contingeret. Quare, culpa interfectorũ Socratis reſultauit in maiorem Socratis uirtutem, & ſic uniuerſum perfectius factum eſt. Vnde natura deſpiciens partem, reſpicit totum: & relinquens minus bonũ, de maiori bono procurat. Si uerò ſic diſpoſitus ad uenerea non peccat, eſt in poteſtate ſua abſtinere: ſic longè clarior eſt uirtus ipſius ſic diſpoſiti in abſtinendo, quã ſi nõ fuiſſet diſpoſitus: ſicut etiã dicit Ariſtoteles in 2. Oeconomiæ

Quod uni malum eſt alteri bonum.

Socrati bonum fuiſſe mori.

Naturæ ordo.

Virtus in abſtinentia clareſcit.

nomiæ de Penelope & Alceſte, quæ quoniam multa paſſę ſunt, ideò magis claruerũt: & niſi talia paſſę fuiſsẽt, fuiſſent inglorię. nõ ſentiẽti em̃ ſtimulũ uenereũ, quę nã laus eſt ab ipſis uenereis abſtinere? uirtus em̃ (ut inqt Apoſt. in infirmitate perficit̃. Et hæc diffusè à Seneca tractantur in libro de Prouidẽtia & Gubernatione mundi à Deo, & multis Epiſtolis ad Lucilium: quæ omnia referre, nimis prolixum eſſet. Et quod adducebatur, quoniam ſicut homo inducens hominem ad peccandum, peccat: ſic & corpora cœleſtia diſponẽdo homines ad peccandum, peccarẽt: negatur illatũ, primo quidem quoniã corpora cœleſtia prouident de uniuerſo, homo uerò de parte: quare, corpora cœleſtia pro maiori bono faciunt minus bonũ aliquãdo, eo modo q̃ ſupra declarauimus. ſecundo & melius, quoniam non par eſt in utriſq; intẽtio: corpora enim cœleſtia ſic diſponunt, non ut homo ſequatur diſpoſitionẽ, ſed ut ſuperet eã, & efficiat̃ clarior: aſt homo *Reſpõſio ad obiectum.*

illudfacit mala intẽtione, ut ad peccan dũ inducat. quòd ſi tẽtãdo faceret, & ut uirtus efficeretur clarior, non eſſet peccatum imò uirtus. unde diuus Auguſt. 32. cap. 16. de Ciuit. Dei. ſic dicit: Neque omnis eſt culpãda tentatio: quare & gratulãda eſt quę fit probatio: Et plerũq; humanus animus ſibi ipſi innoteſcere nõ poteſt, niſi uires ſuas ſibi non uerbo ſed expimẽto, tẽtatione quodãmodo interrogante, reſpondeat. ubi ſi Dei munus agnouerit, tũc pius eſt, tũc ſolidat̃ firmitate gratię, nõ inflat̃ in nouitate iactãtiæ. hęc illæ. Quòd aũt ſecũdò adducebat̃, quoniã ſic diſpoſitus ui uideat̃ de neceſsitate operari, huic dicitur, ſtãte ratiõe ſoluta, iſtud eſſe impoſſibile: ut in pluribus tamẽ ita contingit: 1. q̃niã ſicut una uirtus ad alias uirtutes diſponit, cũ ſint cõnexę, ita unũ peccatũ diſponit ad aliud, & fit habitus q eſt de difficilè remouibilib. Quare, iſti nõ euitãtes ſuas diſpoſitiones habitas à corporibus cœleſtib, ex multis peccatis quæ fecerũt incurrũt in fatũ ſibi prænuntiatũ ex ſiderũ cognitiõe: Vnde & Sal-

Tentatio quæ bona

Diſpoſit9 nõ de neceßitate malum operatur, ſed ut in pluribus.

Habitus ad malum unde.

Salluſtius in Catilinario dicit, Catilinã incidiſſe in deſideriũ euertẽdi patriã, q̃-niã filiũ ſuũ interemerat ueneno, captus amore Oreſtilę q̃ filiũ timebat. Qđ autẽ cœli diſpoſitiões non neceſſitent, patet ex relatis ab Alberto in 1. de Animalib. in tractatu de Phyſiognomia, & ibi lege. Plutarchus quoq; in uita Nicię & Craſſi, in capite ubi eos inuicẽ cõparat, ſic inqt: cũ nullũ diuinationis ſignũ Nicias aliquando neglexerit, hic autẽ omnia penitus deorũ portẽta cõtẽpſerit, utriuſq; idẽ ferme exitus fuit. Difficilis ſanè res ad iudicandũ: &c. Ex quo patet, aſtra inclinare & nõ cogere. Auguſtus quoq; multa pericula euaſit pręuidẽs fatũ: ideoq; refert Val. Max. in 1. lib. Id uoluit Ptolemæus cũ dixit, ſapiẽs dominabitur aſtris. imò uana eſſent uaticinia & iudicia, niſi obſtare poſſemus. Quod etiã tertio adducebatur, quoniã cœli peccare uidenť in generãdo homině fatuũ &c. certè ſecũdũ ponẽtes intellectũ humanum mortalem, paucam ſuſtinet difficultatem: quoniã hoc eſt ex perfectione uniuerſi: ſicut camera picta

Cœli diſpoſitiones nõ neceßitant.

Fatui cur generentur.

picta ex diuerſis animalib. eſt pulchri- or, & delectabilior ea in qua tãtũ eſſet una figura, ut in libro de mundo dici- tur poſſunt & fatui habere alias utilita tes: ſunt enim pro ſapiẽtibus, ut eos ob lectando uel ſeruiendo, uel quoniã ex hoc ſpeculantur de uarietate naturæ, uel aliquo huiuſmodi. Secũdum uerò tenẽtes intellectum eſſe immortalem & multiplicatũ, difficilius eſt reſponde re, tamẽ diuus Auguſtinus in. 16. de Ci uitate Dei abũde ad hæc ſatisfacit, ubi ponit cauſſas diuerſitatis figurarũ hu- manarum & monſtrorum: quare, ibi le gas. His habitis, patet reſponſio ad om nia quæ ibi inducta ſunt. nam ſtãtibus illis diſpoſitionibus factis à cœlis, & ſtante ſoluta ratione, nõ perit liberũ ar bitrium, imò magis perfici poteſt. Vn- de Brutus potuit euadere tam infelicẽ exitũ: & Auguſtus potuit eſſe infelix.

Cur plures peccent. Cauſſa autẽ quòd in pluribus hoc con tingat, præter aſsignata ſuperius, ſcili- cet propter peccata præcedentia, eſt quoniam homo parum habet de intel

lectu,

lectu, & multum de ſenſu: quare guber natur à ſenſu, & relinquit intellectum: modò ſenſus per ſe ſubijcitur corporibus cœleſtibus: & hanc cauſſam aſsignat diuus Thomas in libello de Sortibus. pauci enim ſequuntur intellectũ, ſed plurimi ſenſum. Quare, ut in pluribus ſequuntur diſpoſitiones cœleſtes, ueluti beſtiæ faciunt. Neq; ſequitur apud Rhetores genus demõſtratiuum perire: nam laudamur & uituperamur ſecundum actus prouenientes à libero arbitrio, qui per poſitionem non auferuntur. Quomodo etiam mala ab intelligentijs & corporibus cœleſtibus ueniant, iam dictum eſt: quoniam non inconuenire mala naturæ, imò eſſe neceſſari um: mala autem culpæ eſt impoſsibile ab eis procedere. Cũq; ulterius adducebat Auerrois argũẽs Aſtrologos, dicit ſi Auerrois dãnat Aſtrologos ſecũdũ intellectũ datũ, ipſe dãnandus eſt. neq; ea apud me eſt uiri authoritas, ut renui nõ poſsit. imò ipſi Aſtrologi recta dicunt & conſona ſenſui ac rationi:

Auerrois cõtra Aſtrologos taxatur.

rationi: & ipſe Auerrois peſſimè dicit, contradicitq; ſenſui & rationi. Si uerò credidit Aſtrolog. ſẽtire corpora cœleſtia cogere homines ad peccatũ culpę, eos nõ intellexit. Quare, & qdã recẽtes multis uerbis ornatis inſectãtes Aſtrologos eodẽ peccato laborãt q̃ & Auerrois. aut em̃ Aſtrologos nõ intelligũt, aut ſi intelligũt grauiſ errãt. & certe in illis ſuis libris non uideo niſi arrogantiam & petulantiam, & præter ornatũ nihil boni contineri. quanquã aliqui referant ſententiam non eſſe ſuam, ſed tantũ ornatum appoſuiſſe. Vlteriusq; dicitur non oportere duos eſſe Deos, unũ boni & alterũ mali, ut inferebatur. nam omne bonũ & malũ naturę, eſt à Deo: malũ autem culpę eſt ex noſtris uoluntatibus. Quod malum, ut Auguſtinus & Dionyſ. demonſtrãt, nõ habet efficientẽ, ſed deficientẽ cauſſã. Vnde per hęc ad ſextã patet ſolutio: nihil em̃ inconuenit uolũtatẽ humanã cogi, ubi ligata eſt ratio. Rationẽ autẽ ligari manifeſtum eſt, nam multæ infirmitates ligant

Cõtra Picum Mirand.

Nõ oportere duos eſt Deos.

Ad ſextã

Ratio quomodo ligetur.

ligãt rationẽ. Videlicet in phreneticis, in pueritia, in ebritate, in decrepita æta te etiã ligať ratio: herbę multę inſaniã inducũt, & multa alia. Vnde animus inuictus eſt, dũ ratio ſit ſtabilis: aliter aũt nõ. Cuius ſignũ eſt, ꝙ multi homines cũ mutari nõ poſſint, uolẽtes eos mutare, inebriãt: ut in nephãdis cõcubitib. patet, etiã in captiõe mulierũ. neq; propter hoc ſequiť nos cogi ad peccatũ. Si nãq; ratio eſt ſoluta, cogi nõ poteſt. Si uerò eſt ligata, nõ eſt ſui cõpos: quare, nõ eſt peccatũ. Veluti beſtia nõ dicitur peccare, quoniã uſũ ratiõis nõ habet. peccatũ aũt de quo loquimur nõ eſt, niſi in eo qui uti ratiõe poteſt. De ſeptima uerò dubitatiõe, ſcilicet de ſocijs Diomedis in aues uerſis, & ſocijs Vlyſſis in beſtias uerſis, & de Archadibus quodã ſtagno trãſito uerſis in lupos: diuerſi diuerſa ſenſerũt. Credũt eñ aliq̃ ue-lut Plin. ſecũdus 44. cap. x. lib. naturalis Hiſtorię illa eſſe fabuloſa, et poëtarũ cõmẽta: illudq; de Diom. ſocijs in aues conuerſis ideò confictũ à Poëtis fuiſſe, quoniam

Nos ad peccatum non cogi.

Ad ſeptimam.

De hominum in beſtias mutatione, quid tenendũ.

quonſam aues Diomedeæ ſiue catara ctæ dictæ, in ſolo totius orbis loco uidentur, in inſula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant, contra Apuliæ oram, fulicarum ſimiles. Et quoniã aduenas barbaros clangore infeſtant, Græcis tantum adulantur, miro diſcrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædéq; eã quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atq; purificant: unde origo fabulæ Diomedis ſocios in earũ effigies mutatos. idẽ qúe exiſtimo Plinium dixiſſe de ſocijs Vlyſſis & Arcadibus uerſis in beſtias, ex aliquo conſimili quod difficile eſſet uaticinari, cum de hoc haberi ſcientia nõ poſsit. nam in iſtis figmentis & apologis, homines multis modis loquuntur. Quare, Ariſtoteles tertio metaphyſicæ. dixit, metaphoras notas eſſe ſolum illis qui metaphoras faciunt. quare, hoc genus philoſophandi penitus à ſe reiecit tanquam omnino à philoſopho alienum, & ſi poëtis maximè conueniat, & aliquando oratoribus,

Philoſophãdi genus per metaphoras Ariſtoteles reiecit.

bus,ut ipſe Ariſtoteles in poëſi & Rhe
torica dicit: Diuus autẽ Auguſtinus.
17.cap.18.lib.de Ciuitate Dei exiſtimat *Idem Augustinus libro X.*
hæc arte Dæmonũ facta fuiſſe:nõ qui-
dem quòd dimittentes animam ratio-
nalem,ſumpſerint animam beſtialem,
uel ſimul utrãq; habuerint:hæc em̃ om
nino impoſſibilia ſunt:ſed tantũ ſecun
dum apparentiam,phantaſtico homi-
nis ſecundum aliquam corporalẽ ſpe-
ciẽ immutato. Cui cõſentit diuus Tho *Mores hominum ferini.*
mas in queſtione de miraculis. Aliqui
autem dixerunt hęc intelligenda ſecũ-
dum mores:ut pote Archadas uerſos *Talis fit animus qualẽ induit habitum. atq; ita intra nos beſtiæ ſunt & illa migratio ex homine in beſtiã.*
eſſe in Lupos,non quod re uera eſſent
lupi,neq; haberent uerè figuram lupo
rum,ſed uiuebãt more luporũ,& quod
in effigie aſſimilarentur lupis : ut ho-
mines uoraces & immanes crudis ue-
ſcentes carnibus & fortaſſis humanis
non tantũ dicuntur Lupi ratione mo-
rum, imò eis multum in facie horren-
da aſſimilantur. Et de ſocijs Vlyſſis ali-
qui facti ſunt porci uel equi uel quo-
modocunq; fuerint ſecundum mores

T & effi-

& effigiem. Nā ueluti effigies inclinat ad mores, ſic nō minus & mores uariāt effigies. nos em̄ uidemus aliquos prius fuiſſe manſuetos, & cum facie agnina, & ipſos mutatos in crudeles, facies habere leoninas uel lupinas ſecundū diuerſitatem morum. imò unus & idē homo in pauca tēporis mora ſic in effigie diuerſificari uidetur. Vnde quādo ſunt læti, honeſtam & pulchram uidētur habere effigiem: & aliquando ex ira, uel aliqua alia perturbatione adeò uerti uidētur & mutari, ut uix illi primi crederentur. Tanta enim eſt morū uis & animi paſſionum, ut ſapienter Albertus & reliqui ſapientes in libro de Phyſiognomia declarant. Hoc autem in totum poteſt eſſe manifeſtū ex his quæ leguntur de Nabuchodonoſore Babylonis Rege, Danielis. 4. cap. nam ex hominibus abiectus eſt, & fœnū ut bos comedit, & rore cœli corpus eius infectū eſt, donec capilli eius in ſimilitudinē Aquilę creſcerēt & unges eius quaſi ungues auiū. Secundū itaq; hūc modum

Faciē mores indicare.

Nabuchodoſor.

modũ intelligi poſſet hęc miracula fu-
iſſe facta aut arte dæmonũ, ut dicit Au
guſtinus, præſtigiando uiſus hominũ:
aut penes ſecũdũ modũ immutãdo ip-
ſorũ mẽtes, exiſtimarẽt ſe eſſe beſtias,
& more beſtiarũ uiuerẽt: & nõ quoniã
ſic uiderẽtur hominib. & iſte mod9 mi
hi magis uidet̃ cõueniens ſalua tamen
Auguſt. authoritate. Verũ inſequendo
q̃d inchoauimus ſcilicet nõ admittẽdo
dęmones, pariter dicendũ puto, hæc fa
cta fuiſſe ex hominũ procuratione, ut
pote Circes uel cuiuſuis alterius: qui
nouerit ſic præſtigiantia ad modũ Au-
guſtini: uel nouerit ſic immutãtia men
tes ad modũ noſtrũ, q fuit ſecũdus. neq;
iſtud uidet̃ incredibile: quãdoquidẽ ſi
dæmones talia faciunt non alterando,
ſed ſolum applicãdo actiua naturalia
paſſiuis: quid'ni & homines poſſent
ſine dæmonum præſidio talia facere?
Et quod de auibus Diomedis diceba-
tur quæ tantum Græcis adulãtur, Bar-
baros autẽ clangore inſectantur, nihil
apud me eſt, quo dęmonibus in hoc

Auguſtini opinio an homines in beſtias mutentur.

Vide L. Cœlium lib. 9. ca. 21.

indigeamus. Videmus enim Catulos domeſticis adulari, aduenas autem clamoribus & morſibus inſequi. imò audiui in Rhodo inſula canes eſſe conſimiles: nam blandiuntur Rhodianis, exteros uerò crudeliter perſequũtur. Habui ego etiam catellam quę ruſticos & male indutos uidere nõ poterat: & bene indutis nũquam blandiri ceſſabat. Inſula autem Diomedea erat pars Gręciæ: Verum uulgus ignauũ, quæ ignorat, dęmonibus & ſanctis attribuit. Ad de tamen & tertiam reſponſionẽ, quã non puto impoſsibilẽ, ſi uera ſunt quæ ab hiſtoriarum ſcriptoribus referũtur, & præcipuè ab Alberto: capite enim 7. Tractatus primi libri ſuorum Mineralium, ſic ſcribit. Adhuc autem frequẽtiſsime in aquis generantur lapides ex eis; Expertum eſt enim in locis Pyreneis eſſe loca quædã in quibus aquę pluuiales conuertuntur in lapides, & retinent figuram lignorum. Et aliquando natæ plantæ in aquis & maribus illis, ita ſunt uicinæ lapidum naturis, quod ad

Canũ mira adulatio.

Arbores in lapides mutari, ubi contingat.

ad modicum exiccatę in aëre, lapidum ſormam aſſumunt. & huiuſmodi ſignũ eſt lapis qui dicitur corallus, qui abſq; dubio ex lignis generatur & plantis. Aliquando enim tẽpore noſtro in mari Danico iuxta Ciuitatem Lubecenſem inuentus eſt magnus arboris ramus, in quo erat nidus, & aues perierãt in nido, conuerſæ in lapides erant parum ad rubedinem declinantes: quod aliter eſſe non potuit, niſi quia procellis uel undis euulſa arbor, tẽpore q̊ in ea fuit nidus & aues, in aquam ceciderũt: & poſtea per uirtutem loci in quo iacebant, in lapidem uniuerſa fuere cõuerſa. Eſt autẽ fons in Gothia, de quo uerißime tradit, quòd omnia quæ merguntur in ipſum, in lapidem cõuertit: in tantum quod ad eum miſit imperator Federicus Chyrotecam ſigillatam, ut ueritatem probaret. quæ cum per aliquot dies medietas corij & medietas ſigilli merſa eſſet in fonte, medietates ſigilli & corij conuerſæ ſunt in lapidẽ, altera mediate corij manẽte. Refertur

Gothiæ fons omnia in lapidẽ cõuertens.

T 3 & ue

& ueraciter à fidedignis, q̃d guttæ q̃ ex impetu caſus eiuſdẽ fõtis ſpargunt ſuper ripã fontis cõuertunt in lapides guttarũ quãtitatẽ habentes, cũ tñ aqua quæ ſic fluit non cõuertatur in lapidẽ, ſed continuè fluat. Et in capite ultimo eiuſdẽ libri ſic ſcribit: Admirabile omnibus uidetur, quod aliquando lapides inueniuntur intus & extra habentes effigies animalium. Extra enim habent lineamenta, & quando franguntur, inueniuntur in eis figurę inteſtinorũ. Et huius cauſſam dicit Auicenna eſſe q̃d animalia ſecundũ ſe tota aliquando mutantur in lapides ſalſos. & multis interpoſitis ſic ſcribit. Hoc aũt teſtatur fabula Gorgonis, q̃ ad ſe reſpicientes dicit cõuertiſſe in lapides. Gorgon ẽm uirtutẽ fortẽ mineraliũ uocauerũt, reſpectũ aũt ad eã uocãt diſpoſitionem humorũ corporũ ad uirtutẽ lapidificatiuã. Neq; his multũ diſsimilia uident, quę à diuo Auguſtino ſcribuntur cap. 5. libri. 21. de Ciu. Dei, q̃ ibi legas. Hæc autẽ pro tanto adducta ſunt, ut uideas

Gorgon quid.

con

contra communem curſum aliquid in aliud tranſmutari. Nam quãquam animal ſecundum communem curſum in cadauer tranſmutetur: ſi uera ſunt quæ adducta ſunt, tam in aliud quàm in cadauer trãſmutari contingit: nam & in lapides immediate tranſmutata ſunt: & ſic de plantis & reliquis huiuſmodi. hæc autem ita facta ſunt ex uirtute forti tranſmutantis, ſiue illud ſit locus cõtinens, ſiue aliud alterans. Quibus ſtantibus, nihil, ut opinor, uidetur repugnare, homines ex ui continentis uel ex aliquo alio, ut pote ex ui herbarum uel mineralium uel quidquid fuerit illud, conuerſos in Lupos uel porcos uel aues, quidquid tandem illud fuerit. non quidem quod ex homine aliquid factum ſit Lupus, ſic quòd anima hominis trãſiuerit in animam Lupi: (hoc enim in intelligibile eſt) ſed ꝙ materia quæ ſub hominis forma fuerat, immediatè in Lupi formam tranſmutata eſt. Vnde ſicut hoc ex uno climate in aliud clima tranſmutatus,

Homines quomodo tranſmutentur.

ſecundũ mores uariatur, ut puta ex humano in lupinum morem: ut fertur de Perſico, quod erat uenenum in Perſia: & tranſmutatum ad nos eſt cibus delectabilis. ſic materia ſubſtantialiter trãſmutatur ex ui agẽtis. nam auis de qua Auic. & Albertus loquunt̃, ex aue in lapidem tranſmutata eſt ex ui continentis: hoc autem multum perſuaſibile uidetur: quoniam auis & lapis magis ſecundum tranſmutationẽ diſtare uidentur quàm duo animalia ſpecie diſtincta inter ſe: ſed eſt dare primum per cõceſſa, ergo & ſecundum. Quod & firmatur ſecundum Auguſtinũ ſuper Geneſi ad literam, Magi Pharaonis ex uirgis uirtute ſermonum fecerunt ſerpentes eiuſdẽ ſpeciei, cum his quos ex uirgis diuina uirtute fecit Moſes. Verum dæmones, per eundẽ Auguſtinũ, non operati ſunt niſi applicando actiua naturalia paſſiuis, ergo agentia ſunt naturalia quæ ex uirgis poſſunt generare ſerpentes. Sed uidetur difficilius ex uirgis ſerpentes generare quàm ex uno

Virgæ in ſerpẽtes trãſmutatæ ſecundum Auguſtinũ.

uno animali aliud animal, cum materiæ magis diſtent: ergo non inconuenit ex homine naturaliter generari Lupum. Quòd ſi dicatur, Lupus generatur ex ſemine Lupi, non igitur ex homine: dicetur quòd & mus generatur ex ſemine muris, & ex terra putrefacta: quare neq; hoc incõuenit, & apud Auicennam maximè manifeſtũ eſt argumentum non tenere, cum ponat diluuia uniuerſalia. Quare ſecundum iſtum tertium modum poſſumus ſuſtinere has fuiſſe ueras transſmutationes. imò experimento & ex Hiſtorijs animalium ſcimus unum animal tranſmutari in aliud immediatè, ut erucam in papilionem, ex uerme in uolatile animal, & ſic de reliquis: quare iſtud nõ uidetur impoſſibile. ex quibus ſequit̃ quod ea quæ in aliquibus fabulis dicũtur, nõ ſint omnino impoſſibilia, uidelicet ut aliqui homines ſint in lupos tranſmutati, uel in aues, uel aliquid alterius modi ſecundum rationem prędictam. Item ſequitur quod ea quæ refe-

Vnum animal in aliud trãſmutari.

Corollaria.

T 5 runtur

runtur ab Aulo Gellio in cap. 4. libri de noctibus Atticis, nõ ſint de neceſſitate fabuloſa, ſcilicet quæ inuenit in libris quos emit dum è Græcia in Brunduſium nauigaret, quæ breuitatis cauſſa non refero. Hoc autem quod nunc dictum eſt, ad ingenia exercenda dictum ſit. Ad octauam dubitationem, quæ, ut à fide digno accepi, mouetur à Plutarcho in quodã ſuo quæſito, multumq; curaui eiuſdem Plutarchi ſolutionẽ habere: nunquam tamen eſt mihi datum eam habere. Verum ne ieiunus in hac quæſtione pertrãſeam, dicã quę mihi ſecundũ principia naturalia uidẽtur dicẽda. Quod ſi dabit̃ Plutarchũ in hoc q̃ſito uidere, ſi mihi his dictis noſtris uidebit̃ aliquid eſſe addendũ, addã: ſin minus, ſubſiſtã. Eſt tamẽ admodũ deſiderabilis quæſtio & digna perſcrutatione. In primis quędã ſuppono ex q̃bus poſtea ad ſolutionem deueniemus. ſupponit̃ itaq; primo, q̃d q̃dlibet indiuiduũ generabile & corruptibile in unaquaque ſpecie, ut pote Socrates

Ad oct.

Plutarchi opus de oraculis nondũ Latinè editum quod ſciam.

Suppoſitio prima

in ſpe

in ſpecie humana, ſi in ſuaſpecie debet eſſe perfectũ ſecundũ naturã debet habere oẽs partes cõueniẽtes ſpeciei humanę, ut pote cor, cerebrũ, epar, & reliquas partes tã homogeneas, quã heterogeneas, quas enumerat Ariſt. & in libris de natura Animaliũ, et de partib. et de generatione Animaliũ. et nõ ſolũ eas debet habere quantũ ad ſubſtantiã & numerũ, uerum & ſecundũ debitam quantitatẽ et qualitatẽ & omniũ requiſitorũ ad eius naturalẽ perfectionem. quo fit, ſi natura debet ſic eũ perfectũ producere, in nullo numeratorum debet deficere. Suppoſitio eſt manifeſtiſſima unicuiq;, etiã parũ in philoſophia exercitato. Supponitur 2. q̃d omne tale ſecundũ naturæ curſum procedẽs, habet ortum ſiue principiũ, augmentũ, ſtatũ, & declinationẽ. patet ex fine ſecũdi libri de generatione, de morte & uita, de iuuentute & ſenectute, ex libris de generatione animalium, & ex innumeris ferè locis. Supponitur & tertio, ſi aliquid naturaliter generatur, ex *Secunda* *Tertiò.*

co-

eo quod corrumpitur generatur: quare, diſpoſitiones generandi, cõtrariant diſpoſitionibus eius quod corrũpitur & eas ſuperant, cum ipſum corrũpitur. Suppoſitio per totum patet. quoniam primo de generatiõe, unius corruptio alterius eſt generatio. & niſi dipoſitiones generandi ſuperarẽt diſpoſitiones corrumpendi, non fieret generatio: cũ nihil generet, niſi ſint conuenientes diſpoſitiones in materia: & nihil corrumpitur ſubſtantialiter, niſi diſpoſitiones ipſum cõſeruãtes corrumpantur. Supponitur quarto, quòd quamuis urbs, populus, conuentioq; multorum non ſit ita unum ueluti Socrates, ipſum tamen ſic unum eſt, quod ſi incipit, deſinit: ſicut & Socrates. & breuiter, unũquodq; quod incipit, ſiue ſit animatũ, ſiue ſit inanimatum ſiue ſubſtantia, ſiue accidens, ſiue unum per ſe ſiue unũ per alligationẽ, ſiue ſit natura, ſiue ad placitum, habet & illa tempora ſuperius annumerata, uidelicet, augmẽtum, ſtatum, & declinationem, licet in multis

Quarta

Omnia incepta, etiam deſinere.

tis ipſorum non ſit bene perceptibile ut ſunt ea quæ per longum tempus durant, quales ſunt res inanimatæ, ut flumina, maria, urbes, leges & ſic de reliqs huiuſmodi. Suppoſitio patet ex fine ſecundi de generatione, & ex fine primi Meteororũ, & in cap. ultimo quarti de generatione Animaliũ, & ex multis alijs locis. Plato quoq; in octauo de Repub. ſic ſcribit: uerũ cum omne q̃d genitũ eſt, corruptioni ſit obnoxium, talis etiam conſtitutio ſemper manere non poterit, ſed ſoluetur. Solutio uerò hæc eſt non ſolum circa plantas, ſed terrena etiam animalia: fertilitas, & ſterilitas animę corporũq; contingit, quã do reuolutiones ſingulis circulorũ cõiunxerint ambitus: his quidẽ quæ breuius ſunt æui, ambitus breuiores, contrarijs uerò cõtrarios. Illi uerò quos ad ciuitatis gubernationem educauiſtis, quamuis ſapientes fuerint, nihilo magis ueſtri generis uel fœcũdam uel ſterilem generationem, ratione una cum ſenſu aſſequantur, ſed latebit eos oppor-

portu-

portunitas generandi, & plerunq; cũ non opportunum fuerit, gignendis filijs operam dabũt. Eſt autẽ ei quod diuinitus generãdũ eſt circuitus, quẽ numerus cõtinet perfectus, &c. Vnde Auguſtin. 21. cap. decimi de Ciuitate Dei dicit Platonicos ſenſiſſe, nihil in ęternũ eſſe poſſe q̃d in ęternũ nõ fuerit, q̃d & Ariſtoteles primo de cœlo & mundo uſurpãs dixit, omne æternum à parte poſt, eſt æternũ à parte ante: & omne æternum à parte ante, eſt æternum à parte poſt. Ex his ſuppoſitis reſpondetur ad dubitationem, quòd cum oracula incœperint, & oracula debebãt finẽ capere: ueluti & omne indiuiduũ generabile & corruptibile. Si q̃d aũt corrũpitur, alterũ ex eo generatur, quod corrupto contrariatur: & habent contrarias & incõpoſsibiles diſpoſitiones. Cũ itaque Dij illi nuncupati habeant deficere quoniam & incœperũt, ideò diſpoſitiones & uſus illorum deorum debebãt corrumpi per generationem & uſum aliorũ deorum ſequentiũ: ueluti

Oracula cur ceſſarint.

ex in-

ex introductione diſpoſitionũ hominis corrumpit̃ ſanguis mẽſtruus. Quare cum ritus illorũ priorũ deorũ erant oracula talia qualia conueniebãt dijs illis: ideò ꝑ aduentũ nouæ legis, nouę diſpoſitiões, & nouę cõſuetudines debebãt induci, priores corrũpi. & ſic rationabiliter illa oracula defecerũt. Cũ autem legum mutatio ſit maxima mutatio, & difficile ſit à conſuetis ad maximè inconſueta tranſire, ideò oportet pro ſecũda lege ſuccedẽda incõſueta mirabilia & ſtupẽda fieri. Quare, à corporib. cœleſtib. in aduentu nouæ legis debẽt prodi hoĩes miracula facientes. Vnde tales poſſunt pluuias, grãdines, terręmotus, & talia cõſimilia inducere & ręmouere, uẽtis & marib. imꝑare, lãguores multifarios ſanare, ſecreta pãdere, futura ꝑdicere, et ꝑterita rememorare, & eſſe extra cõmunẽ hoĩum ſenſum: aliter em̃ nõ poſſent nouas leges & nouos mores ita diſsimiles inducere. unde quod ſparſum eſt in herbis, lapidibus, & animalibus rationabilibus Legũ mutatio.

& it-

habent languores ſanandi, pluuias inducẽdi, & de reliquis talibus. Neq; mirum ſit ſi incredibilia poſſunt operari aduerſus eos qui eis reſiſtunt: cœli nãque aduerſus tales prœliantur qui talẽ legem nouam deſtruere uolunt: nam modò per ſomnia terrent, modò per uigilias, modò apparent ſecundũ diuerſas figuras: q̃ omnia ordinant̃ in hoc, ut talis lex perueniat ad ſuam perfectionem, cumq; talis ambitus & cœlorũ influxus ceſſabit & declinabit, ſic & lex labefactari incipiet, donec in nihil conuertatur, ueluti contingit & de cœteris generabilibus & corruptibilibus: uerum propter breuitatem temporis in aliquibus non latet, ſed ob temporis longinquitatem latet in alijs. quare exiſtimatur ſic ſemper fuiſſe, & in æternum duratura. Et non ſolum hoc contingit circa ipſos legiferos, uerũ & circa ſigna & uerba quibus tales utũtur. Nam quemadmodum leges ſub uno Principe, aliqua uerba, aliqui mores, aliqua uexilla ſunt grata & in magno

V ha-

confiċta & ſimulata:nam propinquus uidetur eſſe finis .ſimile autem huic eſt quod ſcribitur ab Alberto tractatu tertio & cap.3.ſecundi ſuorum Mineralium:ſic enim ſcribit:ſed non lateat nos, quod ſicut uirtutes naturales perdurāt in quodam tempore & non ultra, ita eſt & de uirtutibus imaginum , non enim influit aliqua uirtus de cœlo ni- ſi in quodam tempore,& non ultra:ita eſt etiam de uirtutibus imaginum.non enim influit aliqua uirtus de cœlo ni- ſi in quodam tempore periodi,ſicut diximus in fine perigeneos:&poſtea caſſa & inutilis remanet imago frigida & mortua.Et hæc eſt cauſſa quare quædam imagines nō operantur hoc tempore,quod fecerunt tēpore antiquo. Hinc eſt quod diſtinguunt̃ in Aſtronomia diuerſi anni imaginum cœli & planetarum, & quarundam ſtellarum dicuntur eſſe anni maiores , & medij , & minores,in quibus explicant ſua cauſſata fortiora,uel minus fortia , uel media.Nequæ tamen ſignū uel ſcriptura,

Vires è cœlo quandiu durent.

uel uox hoc ex ſe facere poſſũt ſed uir-
tute corporum cœleſtium hoc fit fauẽ
uentium tali legislatori & eius ſtigma
tibus. nam quemadmodum uidemus
Similis. ſi quis portet ſignum ſummi Põtificis,
uel Imperatoris, ei adhibetur reueren-
tia, & multa fiunt ex tali ſigno uel ex
eorum uerbis: ſic uerisimiliter ſigna &
uerba talium legiferorũ ad multa ſunt
ualde proficua ex uirtute corporũ cœ-
leſtium. Nam ueluti nunc orationes fa
ctæ ualent ad multa, ſic & tempore il-
lorum deorum hymni dicti in eorum
laudem proficiebant tunc: proficiebãt
autem quoniam tunc ſidera illis faue-
bant dijs, nunc uerò non fauent, quo-
niam propitia ſunt iſtis qui nunc ſunt.
fiet tamen regreſſus ſi tempus deficit,
& ſi non ſecudum numerum, ſaltem
ſecundum ſpeciem. Vnde, & ſecundũ
hunc modum poſſumus aliter dicere
quã dixerimus in illa apparitione diui
Aquilani- Cœleſtini: in urbe Aquilana: uidelicet
quòd orationes Aquilanorum diſpo-
ſuerunt aërem pro ſerenitate, quoniã
tunc

tunc ſunt ſidera propitia iſti legi & iſtis cerimoniјs, quæ minimè cõueniũt dijs illis, imò contraria. Vnde Galli, exempli gratia, adulantur uerbis, morib. & indumentis Gallorum: quibus contriſtantur Itali, & eos ſi poſſunt infeſtant. Quare, hymni & laudes in uno tempore conueniunt, quæ in alio maximè diſconueniũt. Quòd igitur ex aliquibus uerbis uel ſignis factisque in alicuius Dei exiſtimati reuerentia aliquando proſint, aliquãdo uerò non proſint, nõ ex toto eſt extra rationem. ſecundum enim communiter nunc opinãtes hoc prouenit ex arte dæmonum uel angelorum: uerùm uériſimilius uidentur hæc fieri ex corporũ cœleſtium diſpoſitione, in uirtute tamẽ principali Dei & intelligentiarum mouentium talia corpora cœleſtia. nullã enim, introducentes nouos deos & dæmones, poſſunt de his effectibus uériſimilem adducere rationem, quæ uériſimilius adduci non poſſit de corporibus cœleſtibus. Vnde quod tanquam pro de-

V 3 monſtra

monſtratione adducitur, uidelicet q̃d uerba & characteres nõ poſſunt diſponere materiam ut tales influxus recipiat à corporibus cœleſtibus, certè iſtud non uidetur ualere. Quæſo dicatur, unde eſt exempli gratia hic Bononiæ quod tẽpore Bentiuolorum ſerræ ſignum honorabatur, reuerebatur, horrorem inducebat dum uideretur: nunc uerò uilipenditur & conculcatur, cum tamẽ pictura illa ſit res nullius momẽti & actionis? dices ratione Bentiuolorum quorũ eſt ſignũ accidit tãta diuerſitas: quoniam in ipſis eſt facta tam flebilis mutatio. pariter dicit̃ in propoſito: q̃d crux ipſa ex ſe nihil poteſt niſi quatenus eſt ſignũ Legiferi, quẽ tantum curant nunc ſidera: & non ſolum ipſum, ſed omnia etiam conſequentia tantum extollunt: Vt cõtingit in principibus mũdanis eorum ſeruis, equis, beſtijs, ſignis, & ſic de reliquis. pariter dicendũ eſt de hymnis & laudibus & uniuerſaliter cuiuſcunq; talis generis. q̃d autẽ hæc & ſi non uerè, tamen cõſe

Bentiuolorum ſignum.

quen-

quenter ad dicta philoſophorum dicta ſint, ratione & ex hiſtorijs probatur. ratione quidē, quoniā ſecundum philoſophos, maximè ſecundum Platonē & Ariſt. mūdus eſt ęternus, neq; infinita ſecundū ſpeciem eſſe poſſunt, neq; unquā fuerūt, neq; erūt unq;: quādoquidē de iſtis corruptibilibus, nihil ſecundū indiuiduū poteſt perpetuari. Vnde ritus qui nunc ſunt, infinities fuerūt ſecundū ſpeciē, & infinities erunt, nihilq; eſt quod ſimile non fuerit, & conſimile non erit: nihil erit quod non fuit. nihil fuit quod non erit. Quare, cū continua & ęterna ſit talis uiciſsitudo, habet cauſſam æternam & per ſe. in nullam autem aliam cauſſam reduci poteſt, niſi in corpora cœleſtia, Deū, & intelligentias: ergo iſta naturaliter ſunt à corporib. cœleſtibus. huic autē conſonat quod dicitur à Plutarcho in principio uitę Sertorij: ſic enim ſcribit: Non eſt fortaſſe mirandum per infinitū tempus, alibi aliter fortuna influente, res humanas in eundem ſæpius

Infinita ſecūdum ſpeciē nō ſunt.

caſum deferri. Siue enim quòd ſubiacentium rerum multitudo terminata non eſt, abundantem & facilem habet fortuna ad ſimilitudines ædendas materiam: ſiue quòd ex quibuſdam terminatis numeris ſeries rerum connexa exiſtit, neceſſarium eſt ex illarum diſcurſu ſæpe eadem euenire: & reliqua quę ſequuntur. Ad huius manifeſtationē præterea diſcurrenti per omnes hiſtorias & antiquas & recentes, apparebit quantum corpora cœleſtia ſollicita ſint de regibus, regnis, urbibus, & uniuerſaliter de magnis mutationibus: de quibus nō ſolum quando fiunt & proxima ſunt, dant ipſa corpora cœleſtia in cœlo, in quatuor elementis in plantis, in beſtijs, & in hominibus diuerſa prodigia & ſigna: uerum & per multa antè tempora. à Capi nanq; uſq; ad tēpora Iulij Cæſaris defluxerūt, ferè mille anni: cum tamē in ſepulchro Capis reperta eſt tabula ænea ſignificans mortē & mortis modum Iulij Cæſaris. infinitaq; conſimilia poſſem adducere, niſi hi

Corpora cœleſtia de nobis ſollicita.

ſi hiſtoriã contexere uiderer. Vt autem talia perueniant ad finem, quẽ eis corpora cœleſtia præſtituerunt, uidemus non hæc ab hominibus eſſe operata, ſed ab ipſis dijs. Videat aliquis quomodo Romulus ex paſtore tam cito ad tãtum gloriæ culmen peruenerit. Quomodo Roma tã breuiter mundi caput facta fuerit: ſi quis enim modum uiderit, illud uidebit factum fuiſſe deorum procuratiõe, modò pro ipſis Romanis bellando, modò in ſomnis monendo modò ſecundum diuerſas figuras apparendo, & per reliqua huiuſmodi ingenia. Sic quoq; licet inſpicere de alijs regnis. Videatur quæſo quid de Cyro in primo libro, quæ de Hierone in 23. quę de Habide in 44. libro Iuſtinus hiſtoricus ſcribit. Quare, cum magis Deus & corpora cœleſtia habeant procurare de legibus & religionibus quã de ipſis Regibus & regnis: ſunt enim diuturniores & longè nobiliores: quãdoquidem & à regibus colantur & inſtruantur. Quare, huiuſmodi legiſlatores,

qui Dei filij meritò nũcupari poſſunt, procurantur ab ipſis corporibus cœleſtibus. ſi nanque aliquis ordinem conſiderabit uniuerſi, & corporũ cœleſtium potentiã, ac Dei prouidentiã, iſta non apparebunt extranea neque extra naturæ ordinẽ, imò multũ cõuenientia eius ordini. Cõſideret aliquis rerũ diuerſitatẽ in uniuerſo exiſtentẽ: in mineris inueniet aliqua bona aliqua mala: idem in plantis, idem in beſtijs, idem in hominibus: tempora uariari de bono in malũ: quare & de lege in legẽ, modò meliorem, modò deteriorẽ: hoc enim poſtulat uniuerſi perfectio, & hæc fieri uiciſsitudinariè. Amplius, uideat aliquis Legẽ Moſi, legẽ gẽtiliũ, legẽ Mahumeti, in unaquaque lege fieri miracula qualia legũt & memorant in lege Chriſti: hoc aũt uidetur conſonum: quoniam impoſſibile eſt tantã fieri tranſmutationẽ ſine magnis prodigijs & miraculis. nõ ſunt aũt miracula quæ ſint totaliter cõtra naturã & prȩter ordinẽ corporũ cœleſtiũ: ſed pro tãto dicũt miracula, quia inſueta

Miracula quæ ſint.

ſueta & rariſſimè facta, & non ſecundũ cõmunem naturę curſum, ſed in lõgiſſimis periodis. Sic itaq; ſecundũ philoſophos mihi uidetur dicendum in hac materia: Quæ an tenẽda ſint dicetur in ſubſequenti capite. Vnde per hoc patere poteſt fortaſſe reſponſio ad dubitationẽ: nam illa oracula debebant deficere quoniã & incœperãt. Nã iuxta ſuppoſitiones: omne quod incipit: deſinit: non autẽ deſinere poſſunt: niſi diſpoſitiones contrariæ aduenient: ueluti non corrũpitur ſanguis menſtruus: niſi introducãtur diſpoſitiones facientes pro homine, quæ prioribus diſpoſitionibus contrariantur: quare, poſt illa oracula alius modus ſequutus eſt illi cõtrarius. primus tamen modus nõ ex toto periјt, ſed tantũ ad tẽpus, licet ualde longũ: ueluti ſi ſanguis menſtruus corrũpit̃ & generat̃ homo, nõ in æternũ materia priuabit̃ ſanguine mẽſtruo & ſtabit ſub forma humana, uerũ fiet ꝑ circulũ & uiciſſitudines quãdoquidẽ tẽpus ſit infinitũ: et infinita ſecundũ

ſpeciem

ſpeciem eſſe non poſſunt. Quare, ſic erit de iſtis legibus, quòd reiterabũtur ſecundum ſpeciem, ſed non ſecundũ indiuiduum. Vnde Ariſtoteles dixit, infinities eſſe renouatam philoſophiã, & infinities fuerunt eędem opiniones ſecundum ſpeciem, non autem ſecundum indiuiduũ. ſic itaque ut exiſtimo hæc eſt mens philoſophorum, quanquam falſa & erronea. Hæc autem intelligantur, ubi ſupponatur hos effectus eſſe ueros & non fictos neque fabellas. Si nã que teneamus non eſſe diuinationes neque Dei prouidentiam, ut mihi uidetur Cicero tenere in libro ſecundo de diuinatione: & Deum nullum eſſe, ut mihi uidetur eundem aſſentire in libro de natura Deorum, tunc habemus dicere hæc omnia eſſe figmenta, deceptiones, uel caſus: & ſic faciliter ſoluũtur difficultates. Verũ homo iſte in dicto libro de Diuinatione mihi uidetur negare dæmones, & in libro de natura Deorum negare Deos eſſe. Quare nõ immerito mihi uidetur Auguſtinus in

ſecundũ ſpeciem omnia reiterari.

Philoſophorum opinio improbata.

Cicero athęos.

cap.9.

cap.9.libri.5.de Ciuitate Dei de ipſo dixiſſe: Cicero dum contendit homines facere liberos, fecit ſacrilegos. puto autem, bona uenia dixerim, Ciceroni cõtigiſſe, quoniam quãquam fuit clariſſimus orator, minimè tamen fuit philoſophus. Ad nonam autẽ & ultimã dubitationem, in qua dicebatur, nos magis hiſtoriam conſcripſiſſe, quam philoſophiã docuiſſe, dicimus, Quod cũ philoſophi ſit cauſſam naturalium effectuũ reddere: hoc fieri nõ poteſt ignorato quia eſt: ut primo poſteriorum 2. ſcribitur. tales autem effectus rariſſimi ſunt: ideò fuit neceſſarium eos declarare. nulla autem ars melius & accõmodatius hoc facere poteſt ipſa hiſtoria hinc eſt ꝙd hiſtoria uſi ſumus: & quamuis multa modernorum occurrerẽt ad hoc negocium pertinentia, tamẽ ut maior fides adhibeatur, non adducere curaui niſi grauiſſimos & approbatos hiſtoriç ſcriptores. Quod uerò adducebatur de poëtis, hoc magis factum eſt ad firmandum, & animos demulcẽdum, quam

Ad nonã

Philoſophi munus.

Author cur hiſtorijs ſit uſus.

quàm quod neceſſitas expoſceret r quare,&c.

Caput 13. in quo ponitur quid determinatè ſentimus, ponendo multa per modum concluſionum.

QVoniã ſecundũ prædicta utriq; parti fauere uidemur, ne inſpecturi has noſtras qualeſcunq; lucubrationes, nos in hac materia indeterminatos exiſtimẽt, ideò hoc ultimo capite quædã per modũ concluſionũ apponere uolui, per quę, qd determinatè in hac materia ſentiamus, apertè intelligi poſſit. Suppoſito igit hos effectus ueros eſſe, ueluti ſæpius diximus: quoniam aliqua quæ referuntur multotiens eſſe falſa reperiuntur: uerùm inuenta eſſe ad ſurripiendũ pecunias, uel ut in honore habeãtur, uel propter aliquod ſcelus: aliqui exiſtimarunt hæc omnia quæ referũtur deceptiones & fraudes eſſe, quod minimè arbitramur, ueluti ſuperius diximus: nam neq; omnia talia uera ſunt, neq; omnia talia ſunt falſa. hoc

ſa. hoc itaq; ſuppoſito, ſit iſta penes nos prima concluſio. Qui ad mentem Ariſtotelis aliquas ſubſtantias immateriales præter intelligentias mouentes orbes ponunt, minimè Ariſtotelici dicendi ſunt, imò prorſus ab eius dogmate alieni habeantur. Cõcluſio manifeſta eſt, primo ex eius ſententia in 12. Metaphyſicæ, in qua apertiſſimè illud ponitur: Secũdò ratione firmatur, quoniam tales ſubſtantiæ cum ſint perpetuæ & intelligẽtes, animalia corporea non ſunt ſenſum habentia, ut ipſe Ariſtoteles in fine tertij de Anima cõtendit oſtendere, oportet igitur ſecũdum ipſum de uirtutibus animæ tantum habere intellectũ & deſiderium: ſunt igitur penitus abſtractæ & immobiles. quæritur igitur an tales ponantur ex aliquo apparente quod ſaluari non poſſit abſque eſſe eorum, aut ſine aliqua ratione ponãtur? ſecundũ nedũ alienũ eſt ab omni phyſica grauitate, uerũ ab unoquoq; qui uanus & uacuus haberi

Prima cõcluſio.

Angelos uel dæmones ſecũdũ Ariſt. non eſſe.

haberi non uult. oportet igitur cõfugium habere ad primũ: Verum pro corporibus cœleſtibus & generationibus & corruptionibus huius inferioris mũdi ponendi non ſunt: quandoquidem Deus & intelligentiæ ad hæc ſufficiãt, naturaq; nihil ocioſe operetur. erit igit̃ neceſſarium ponere pro talibus effectibus cõmemoratis, ut pote pro oraculis ſaluandis, pro dæmoniacis, & reliqs ſuperius poſitis, ueluti cõmuniter dicitur. Verũ his conceſſis, penes Ariſt. tales ſubſtãtię introducẽdę nõ ſunt: quoniã uel iſta fiunt ab intelligẽtijs mediãtibus corporib. cœleſtib. uel immediatè ab Angelis et dęmonib. non primũ ut notũ eſt, ſic eñ uocẽ ſuã ignorarent: neq; ſecundũ: primũ quoniã inſtrumẽtũ immaterialiũ immediatũ, nõ poteſt eſſe aliqd corruptibile. Si nãq; eſſe poteſt, uana eſſent corpora cœleſtia, neq; omnẽ motum generabilium & corruptibilium oporteret reducere in motũ æternũ, qui eſt motus cœli, ut de ſe notum eſt: huic autem omnis Ariſtotelica do-

doctrina reclamat, ut ſciunt etiam parum in ea exercitati. Secundò, & eſt ferè idem, eſt quoniam ſi angelus uel dæmon immediatè moueret aliquod corpus generabile & corruptibile, hoc fieri non poſſet abſq; ſui multiplici mutatione: nam quod nunc moueret & prius non mouiſſet, cum talis motus per poſitionem non dependeat à corpore cœleſti, pro cuius mutatione reddatur cauſa nouitatis motus, oportet ipſum mutari: quoniã non eſt nouitas in effectu abſq; nouitate in cauſa. Amplius. quoniam mouens contangit motum: ſi dæmon mouet corpus ab oriente in occidentem, dæmon ſimul erit cum tali corpore moto: cumq; ſecundum totum tale corpus ſit continuè in alio loco (non enim ad modum motus cœli mouetur, quod non mutat locum ſecundum ſubiectum) ideò dæmon mutaretur ſecundum locum. hoc autem remotiſſimũ eſt ab Ariſtotele: talis eñ mutatio fieri non poteſt niſi in re corporali: ergo tales ſubſtantiæ ſecũdum

X Ariſt.

Ariſtotelem introducendæ non ſunt. Secunda cõcluſio eſt hæc: Propter effectus quos communiter homines attribuunt dæmonibus imò & bonis angelis, non interueniente Deo ſecundum modum ſpecialem & propriũ, ſed tantum ſecundum modum generalem, dimiſſo etiam Ariſtot. efficaciter probari non poteſt tales ſubſtantias immateriales eſſe. Cõcluſio multipliciter probatur, primò, quoniã quæ ſic fiunt ab angelis uel dæmonibus, aut fiunt alterando, aut localiter mouendo, aut ſecundum utrunque modum: Verũ nihil horum cogit: non quidem alterando, nam ut cõmuniter ponitur, & eſt ſententia Auguſt. in 3. de Trinitate, immateriales ſubſtantiæ, Deo excepto, immediatè alterare non poſſunt, ſed tantum corpora & entia naturalia alterãt. Pro ipſa igitur alteratione ſufficiũt corpora inferiora unà cũ corporibus cœleſtibus: quod ſi dicatur, requiruntur pro applicatione: uerum neque iſtud cogit, quoniã cœli, ueluti uident omnia

Secunda cõcluſio.

naturali

naturalia, trãſmutant & applicant actiua paſſiuis, ut patet cõſideranti opera naturæ: cœli ipſi elementa inuicẽ trãſmutãt: nam elementa ducũt ad omniũ miſtorũ generationẽ, in tantũ quod in aqua quæ eſt frigida generant ſtellam piſcẽ, qui adeò eſt calidus, ut omne q̃d ab eo contangit͂, urat͂. in terra generãt aquã, in cẽtro multa mineralia: ſaltem in uiſceribus terræ iſta generant͂ quæ omnia elemẽta exigunt, cum ſint mixta perfecta. ex ſphæra ignis detrudunt in profundũ aquarũ ignẽ: neq; dici poteſt cœlos non ordinatè mouere: aut confuſè & inconſultè, quoniam uidemus à perfectiſſimo animali & perfectiſſima planta, & mixto inanimato pfectiſſimo uſq; ad imperfectiſſimũ, uel imperfectiſſimam plantam & imperfectiſſimum mixtũ naturã non deficere, niſi caſu & in paucioribus. quomodo ergo natura inordinatè & incõſultè pcedit, quandoquidẽ diuulgatiſſimum ſit apud omnes naturam agere directã à Deo & intelligentijs omnia hæc

Elementa unde transmutentur.

Piſcis ſtella.

Ariſtotelem introducendæ non ſunt. Secunda cõcluſio eſt hæc: Propter effe-

Secunda cõcluſio.

ctus quos communiter homines attribuunt dæmonibus imò & bonis angelis, non interueniente Deo ſecundum modum ſpecialem & propriũ, ſed tantum ſecundum modum generalem, dimiſſo etiam Ariſtot. efficaciter probari non poteſt tales ſubſtantias immateriales eſſe. Cõcluſio multipliciter probatur, primò, quoniã quæ ſic fiunt ab angelis uel dæmonibus, aut fiunt alterando, aut localiter mouendo, aut ſecundum utrunq; modum: Verũ nihil horum cogit: non quidem alterando, nam ut cõmuniter ponitur, & eſt ſententia Auguſt. in 3. de Trinitate, immateriales ſubſtantiæ, Deo excepto, immediatè alterare non poſſunt, ſed tantum corpora & entia naturalia alterãt. Pro ipſa igitur alteratione ſufficiũt corpora inferiora unà cũ corporibus cœleſtibus: quod ſi dicatur, requiruntur pro applicatione: uerum neq; iſtud cogit, quoniã cœli, ueluti uident omnia

naturali

naturalia, trāſmutant & applicant actiua paſſiuis, ut patet cōſideranti opera naturæ: cœli ipſi elementa inuicē trāſmutāt: nam elementa ducūt ad omniū miſtorū generationē, in tantū quod in aqua quæ eſt frigida generant ſtellam piſcē, qui adeò eſt calidus, ut omne q̄d ab eo contangit̃, urat̃. in terra generāt aquā, in cētro multa mineralia: ſaltem in uiſceribus terræ iſta generant̃ quæ omnia elemēta exigunt, cum ſint mixta perfecta. ex ſphæra ignis detrudunt in profundū aquarū ignē: neq; dici poteſt cœlos non ordinatè mouere: aut confuſè & inconſultè, quoniam uidemus à perfectiſſimo animali & perfectiſſima planta, & mixto inanimato ꝑfectiſſimo uſq; ad imperfectiſſimū, uel imperfectiſſimam plantam & imperfectiſſimum mixtū naturā non deficere, niſi caſu & in paucioribus. quomodo ergo natura inordinatè & incōſultè ꝓcedit, quandoquidē diuulgatiſſimum ſit apud omnes naturam agere directā à Deo & intelligentijs omnia hæc

Elementa unde transmutentur.

Piſcis ſtella.

X 2 humana

humana regulantibus? Præterea uidemus beſtias tot artificia conſtruere, ut intellectum habere credantur. adeoq; aliquæ tam ingenioſè operãtur, ut nullum humanum ingenium talia poſſet facere, ut ex animalium patet hiſtorijs. adde hominis ingeniũ quo homo quaſi Deum imitatur. In uanum igitur propter talia oportet dæmones introducere. Secundo quoniam uidetur ualde deriſibile quod corpora cœleſtia cum ſuis intelligentijs uniuerſum gubernent & conſeruent, tantam rerum molem moueant, tot homines, tot diuerſa animalia, tot plantas, tot metalla: tot lapides generent & tranſmutent: tam futiles aũt & inanes effectus facere non poſſint, cum rariſſimi ſint, nulliusq; ferè momenti: imò nihil ſunt in comparatiõe ad ipſum uniuerſum: & pro his quaſi nullius ponderis rebus oporteat nouos inducere deos & noua figmenta. Sic itaq; introducens dæmones, uideat ſubuerſiones tot regnorũ, tot ſublevationes imperiorũ ex infinitis præ-

cipitijs

cipitijs, diluuia, incēdia: & quũ tot mirabilia reſpiciat in uniuerſo, quæ fieri à corporibus cœleſtib. nemo ſanę mētis unquam negabit; & ipſe nō dicat hoc fieri poſſe ab ipſis cœlis: certè hoc inſaniam uidetur arguere & nullam perſpicaciam. Tertiò firmatur concluſio à ſigno euidēti, quoniam iſti effectus fuerunt noti etiam Ariſtoteli ut ſupra oſtendimus, & Theophraſto, Eudemo, Alexandro, uiris quorum ſapientia eſt manifeſtiſſima: & ipſi hoc aſcripſerunt corporibus cœleſtibus, ut diuus Thomas in quæſtione de Miraculis, & de Dæmonibus, ac de Angelis, & in pleriſq; alijs locis affirmat. ergo cum nullus naturaliter in quantum ſcimus ſit in doctrina conferendus Ariſtoteli & uiris citatis, magnam fidem facit quod huiuſmodi effectus non conuincunt efficaciter dari tales dæmones uel angelos: quod & ſigno perſuadetur: quoniam Gentiles uidentes Apoſtolos & Chriſtianos reliquos multa miracula facere, neq; hoc Dijs neq; dęmonibus

Gētilium opinio de dijs, uel dæmonibus.

aſcribebatur, uerū exiſtimabāt hæc maleficijs et ueneficijs ab eis fieri, ut patet per Suetonium in uita Neronis. Talia autem maleficia & ueneficia credebāt fieri uirtute herbarum, lapidum, partibus animalium, & reliquis huiuſmodi generis illuſionibus, & præſtigiationibus. quo fit, ut probabiliter dici poſſit, talia eſſe per angelos facta, non efficaciter probare Angelos eſſe. mirum eſt enim quod tot uiri clariſſimi nō uidiſſent horum neceſſitatē. Amplius, Iuſtinus in 36. lib. Ioſeph Iſraēlis filium magicas artes percepiſſe, eásq; ad Moſem & ad reliq́s perueniſſe ſcribit: idemq́; Plinius in 30. libro, cap. 1. naturalis hiſtoriæ affirmat. quare, ipſi Gētiles exiſtimabant hoc ex ſcientia magicę fieri. Chryſoſtomus quoq; in expoſitione 17. capitis Matthæi, dicit, medicos non arbitrari immūdos ſpiritus eſſe, ſed ex humoribus corporis tales paſſiones procedere: quibus contradicit Euangelica doctrina. imò ego ſuſpicor neque Platonem hos uoluiſſe. quòd ſi in pleriſq;

pleriſque locis uideatur eos ponere, fa cit hoc propter uulgares inſtruendos, qui dæmones & intelligentias, tales quales homines imaginantur eſſe, & quoniam unus homo in pluribus locis ſimul eſſe nō poteſt, & operatur in loco in quo ipſe continetur, credunt dæmones, angelos, & intelligentias à loco contineri. Quare: Plato hoc intelligens, uulgumq́ instruēs, per talia corporalia inſtruxit: imò apud leges Deus mittit àngelos in formam corporalem, quoniam, ut etiam dicit diuus Dionyſius, aliter humanus intellectus inſtrui non poteſt niſi per hæc uelamina. Verum quāquam inter Peripateticos & leges ſit conuenientia in hoc, ut ſcilicet hæc fiant à ſubſtantijs immaterialibus, diſtāt tamen, quoniā Peripatetici ponunt hæc fieri ab intelligentijs mouentibus corpora cœleſtia, & mediantibus ipſis corporib. cœleſtib. leges uerò ponūt hęc fieri ab angelis uel dęmonibus immediate & ſine corporib. cœleſtib. & mirū eſt, nō dico de uulgarib.

Platonis de dæmonibus opinio incerta.

Peripateticorū & Chriſtianorū conuenientia

ſed de his qui philoſophiam profitentur, cum tales angeli uel dæmones non ſint formæ talium corporũ motorum, cur magis affirment de uno quã de altero? quid enim poteſt facere dæmon uel angelus alterando uel localiter mouẽdo talia corpora generabilia, quod intelligentiæ mediantibus corporibus cœleſtibus facere non poſſint, cum uniuerſum ab ipſis gubernari cõſpiciamus? Nihil profecto, datis huiuſmodi dæmonibus: uideo in eis eſſe pro tam mirabilibus, quod & lõgè magis non percipiatur in corporibus cœleſtibus, niſi quis fingat, quod pro ſaluandis talibus effectibus oporteat motorẽ contangere motum immediatè, & ipſum motorem tranſmutari à noſtris precibus utpote ab orationibus uel ſignis, non enim uidetur quod diuus Cæleſtibus Aquilanis apparuerit, niſi ibi fuerit anima Cæleſt. uel bonus angelus talem formans uiſionẽ. neq; ibi tunc fuit angelus niſi quoniam tunc audiuit eorum preces, & uidit corda eorum, hoc

autem

autem ſecundũ Peripateticos dici non poteſt, ut de ſe notum eſt. Quare, tales ſpiritus neceſſariũ eſſe dare, profectò nullum iſtorum uidetur nedum cogere, uerum neq; rationabiliter inuẽtum, in uiſis enim in ſomno per quietẽ, quę non eſt dubium fieri realiter & per corpora cœleſtia, quandoquidem Aſtrologi per peritiam Aſtrorum hæc interpretantur, & ſciunt de his prædicere, & ſomnia non uerificantur niſi in certis ſignis & ſitibus, dico, inquam, non eſt uerũ, quod mouens mentes, ſic per quietem uaticinãtes, immediatè ipſas contangat, ſed ſufficit eos contangere per uirtutem impreſſam in aëre à corporibus cœleſtibus: neq; tamẽ corpora cœleſtia uel eorũ formæ aliquo modo ſunt motę ab ipſis ſic ſomniãtibus: ſed tunc fit talis motus, quoniam tunc actiua & paſſiua fuerunt cõuenienter diſpoſita, & non ante: neq; requiritur coniunctio propria hoc tempore, ſed tantum uniuerſalis, determinata tamẽ pro hic & nunc. ueluti ſatis abundè di,

ximus ſupra. Quod enim bos uel ſtatua ediderit uocem humanam, non eſt quod diabolus fuerit ueraciter eius forma, ſed quoniā talem uirtutem immiſit in bouem uel in ſtatuam. Cur igitur & illæ diuinæ ſubſtantiæ cum illis diuinis corporibus nō poſſunt tales uirtutes immittere, ſiue talis uirtus ſit qualitas, ſiue tantum motus localis, ſiue utrunq;? imò ipſos ſequit̄, ſi eſt qualitas non poteſt immediatè fieri uel à dęmone uel ab angelo, ſed oportet alia fingere. Quare, nedū ueriſimilius eſt hæc fieri à corporibus cœleſtibus, ſed etiā multò expeditius. oportet enim ſecundum introducentes dæmones, ſi tales operationes fiunt per qualitatem, fingere aliqua corpora alterātia quæ non ſentiuntur: quod non minus eſt mirandum, quā quod hæc ſiç fiant à corporibus cœleſtibus. ſcias tamē, quòd ſi admittatur dęmonū definitio data ab Apuleio Platonico, de qua Auguſt. 16. capite 8. de Ciuitate Dei loquitur, uidelicet dæmones eſſe genere animalia, ani-

Dæmon quid ſecundū Apuleium.

mo paſſiua, mente rationabilia, corpore aërea, tempore æterna, lõgè melius hæc ſaluari poſſunt, quã ſi ponant ſimpliciter immaterialia: nam & localiter mouerentur, & à ſenſibus paterentur, & familiaritatẽ nobiſcum habere poſſent, optimeq́ omnia ſaluarentur quæ aduerſus eos adducuntur, & fortaſſis impoſſibile eſſet uel ſaltẽ difficile hoc impugnare. Verũ hoc Ariſtoteles impugnat, ut 3. de Anima habetur: & leges, maximè Chriſti lex, non concederet hoc: quoniam Lucifer ante caſum, aut erat perfectiſſima creaturarum, aut inter perfectiſſimas. & certum eſt intelligentias non eſſe tales, quales Apuleius definit. Verum poſitio Apulei in ſe per noſtra argumenta non improbatur: ſed quoniam ſecundum ipſum, dæmon non tantum eſt motor, uerum & forma corporis, quoniã eſt animal corporeũ, maiora fortaſſis ei aduerſantur: utpote, quod cum ſit animal aëreum, tempore ſit æternum, & elemẽtum ſit materia animæ, & q̃d ſenſum habeat:

quæ

Tertiā cõcluſio. quæ ab Ariſtotele deſtruuntur. Tertia concluſio ſit hæc: ſi in hoc mundo inferiori aliquis eſt effectus, qui de neceſſitate ſine cauſis ſecundis fiat à deo, hũc effectum Peripatetici ſaluare non poſſunt, hocq; oſtendit doctrinam Peripateticam non eſſe ueram ſed deficientẽ. *Peripateticorũ doctrinã eſſe mancam.* concluſio manifeſta eſt, quoniam exiſtimauit Ariſtoteles ſi Deus de nouo immediatè ageret, cum mutatio, ſiue nouitas in effectu inferat nouitatẽ in cauſa; cum nulla alia cauſa huiuſmodi effectus ponat̃, niſi Deus, tunc in Deo caderet mutatio, & eſſet in potentia, & ſic non eſſet actus puriſſimus, quare neq; eſſet Deus. tota deductio eſt manifeſta ſecundum Peripateticos, licet aliter ſecundum uarietatem: ex qua cõ *Animam immortalẽ et multiplicatã ſecũdum Ariſt. nõ eſſe.* cluſione infertur apud Ariſtotelis principia, non poſſe ſuſtineri animam eſſe immortalem & multiplicatam, quoniam ſic à Deo de nouo crearet̃: aſt creatio nulli creaturæ eſt communicabilis, quia à Deo nulla ſecunda cauſa cõcurrente fieret, & ſic, ut dictum eſt, apud

Ariſtotelē Deus mutaretur, quod falſum eſt, neq; proficit quod ab aliquibus dicitur, ſcilicet quod concurrunt cauſæ ſecundę ut infundatur corpori: quoniam ſi animam ſine cauſis ſecundis facere poſſit, quanto magis corpus ſine ſecundis cauſis facere poſſet? Amplius, quoniam anima non dependet à corpore ſic quod non poſſit eſſe ſine corpore, ut patet poſt ſeparationem: ueruntamen dependet eſſentialiter à corpore per habitudinem: modò faciendo animā ſine corpore, nihil aufert ab eius eſſentia. Præterea cum anima ſit per ſe exiſtēs, & ſit id quo homo eſt homo, prius natura eſt quam corpus informet: nam eſt quando corpus eſt, & habet eſſe non ſecundum actum dependens à corpore, cum ſecundum naturam actu non dependeat à corpore, quia natura prius exiſtit quam corpus exiſtat: ſed prius, nō depēdet à ſuo poſteriori, ergo in creatione anima non dependet à corpore, & per cōſequens à cauſis ſecundis. Vnde ſuppoſito, q̃d

Anima num depēdeat à corpore.

ex ordi-

Anima nõ depen det à cauſis ſecun-dis.

ex ordine uniuerſi Deus actu non infundat animam in corpus niſi auxilio cauſarum ſecundarum, creatio tamen animæ non dependet à cauſis ſecũdis: quandoquidem prius ſecundum naturam eſt anima in ſe, quã ſit in corpore. nam ſi non prius eſſet in ſe quã in corpore, non poſſet eſſe naturaliter ſine corpore. Concedimus tamen ſecundũ hanc phantaſiam, nunquam abſolui à corpore, habitudine: quare, eſſentialiter ut ſic depẽdet à corpore. uerum de his diffuſius in tractatibus noſtris de anima diximus. Quarta cõcluſio, Aliqua in iſto mundo inferiori facta ſunt, quæ nullo modo ſecundum Ariſtotelis principia ſaluari poſſunt, imò apertiſſimè eius dogmatibus ſunt repugnãtia. Concluſio probatur, nam Dionyſius Areopagita in epiſtola ad Polycarpum Epiſcopum ſic ſcribit: Sol & Luna per ſummam uim ſtatu omnino mirabili, unà cum cœlo ut eſſent prorſus immobiles, ipſius imperio paruerunt, atq; ad diei totius mẽſuram in eiſdem

Quarta cõcluſio. Ariſtotelis princi pijs quæ repugnẽt

ſignis

ſignis omnia conſtiterunt. Erit autem profecto maius atq; mirabilius, ſi alia atq; etiam præſtantiora quæ cõtinent, ita fieri, quæ uerò continentur, non ſimul acta memorentur. Et hoc miraculum ſcribitur Ioſue 10. capite, & ibidẽ idem Dionyſius ſubiũgit: Et cum item alia quædam dies perpetuo lumine triplo fermè quã ſolet maior effecta eſt, & cœlum intra uiginti horas, quẽ iam exigerat curſum retrogrediẽs repetit, digniſſimoq; miraculo contrarijs orbitis tãta mora temporis remeat Sol, miro atq; inſolito curſu motum illum annuum uaria temporũ dimenſione conſtãtem, intra decem horarum ſpatium contrahit, ipſumq; totum rurſus intra decem alias, nouam quandam tenens ſemitam, cõficit. & paucis interpoſitis, dicit: Quid de illo qui tempore crucis dominicæ factus eſt Solis defectu, dicturus es? Eramus tũc ambo apud Heliopolim, amboq; ſimul incidentẽ mirabiliter Soli Lunę globũ notabamus, nõ em̃ eiuſce cõiunctionis tũc aderat tempus

1. Regum 20.

tempus. ipſamq́ rurſus ac hora nona ad ueſperam ad ſolis diametrum ſupra naturę uires reſtitutam. In memoriam autem illius reuoca & aliud quiddam. Nempe enim ut ipſe nō ignoras, eam lunę incidentiam ab oriente cœpiſſe, & uſq; ad ſolaris corporis finem perue niſſe, ac tum demum reſilijſſe notauimus. Neq; uero eadem ex parte ut aſſolet, & incidentia illa & repugnantia facta eſt, ſed ex aduerſo diametri. Hæc ſunt quæ tunc temporis contigere naturam profecto ſuperātia, ac ſoli Chriſto poſſibilia, qui author eſt omnium, facitq́ magna & ſtupenda, quorū non eſt numerus. hoc habet Marci 15. & Lucæ 23. Verū ipſe Dionyſius & Apollophanes Sophiſta affirmāt ſe uidiſſe, & Iacobus Faber in Scholio illius epiſtolæ dicit Phelegonē gentilem & Aphricanum hoc in ſuis hiſtorijs commemoraſſe. duo autem prima Dionyſius dicit in eadem epiſtola ſic: Ac iſtud quidem Perſarum ſacerdotum monumētis reſeruata hiſtoria continet: Magiq́

nunc

nūc uſq; triplicis mitri, id eſt, Solis memoriam celebrant, multaq; alia miracula in eadem epiſtola Dionyſius cōmemorat, quæ tantum diuina uirtute perfici poſſunt. ideò illa omitto hic inſcribere, ne lōgior fiam: & unuſquiſq; ab eodem Dionyſio legere poteſt. Verū hæc tantum connumeraui, quoniam iſta toti uniuerſo nota fuerunt. quandoquidem rem totam cōtinent, & nullam patiuntur reſponſionem apud Ariſtotelem: quandoquidem cœlum ſecundum ipſum non poteſt quieſcere, neq; intelligentia intendere uel remittere motum ſuum, ut 8. Phyſicorum, & 2. de Cœlo planè habetur. Quinta cōcluſio. Talia miracula quæ ſunt præter ordinē naturę creatæ, & à ſolo Deo fieri poſſunt, & fiunt aliquādo, ueraciter demonſtrant inſufficientiā doctrinæ Ariſtotelis & cæterorum philoſophorum, ipſamq; ueritatem & firmitatem religionis Chriſtianæ apertè declarant: ſolaq; hæc uerè & efficaciter hoc facere poſſunt. Prima cōcluſionis pars

Quinta cōcluſio.

Miracula uera Ariſtotelem cōfundūt et Chriſtianā fidem ſtabiliūt.

Y patet:

patet: Nā Ariſtoteles dicit, corpora cœleſtia non poſſe ſuum ſolitum iter uariare, ſic quod neque ſiſtere, neque uelocius neque tardius moueri. in effectu uiſum eſt oppoſitũ, ergo dogma Ariſtotelis eſt falſum. & ſimiliter dicatur de reliquis, in quibus effectus demonſtrat, oppoſitum eorum quæ dicuntur ab Ariſtotele. Secunda pars: etiam patet, nam talia facta ſunt in teſtimonium Chriſti, ſiue facta ſint in ueteri ſiue in nouo Teſtamento: Verum cum per ſolum Deum hæc fieri poſſint, ut ſupponimus, Deus autem non poſſit teſtari pro falſitate, quoniam ipſe ueritas eſt, ut Ioannis decimo quarto dicitur: & Plato in 2. de Re publica: Si Deus eſt, non mentitur: & ſi mentitur, Deus non eſt. Amplius, mendaciũ eſt defectus: ubi defectus, ibi potētia, ubi potētia, non eſt actus puriſſimus: Deus aũt eſt actus puriſſimus. in Deo ergo nõ poteſt eſſe falſum teſtimoniũ: ergo Chriſti doctrina ueriſſima eſt: q́d

Deus mētiri nõ poteſt.

fuit

fuit ſecũda pars. probatur & tertia, ſcilicet, quòd & ſola talia probant: quoniam quòd eſt commune litigãtibus, non eſt pro aliquo magis quàm pro alio: cum itaque lex Chriſti & doctrina Ariſtotelis cõueniant in naturalibus, naturalia nõ probaſſent Chriſtum eſſe uerum Deum: Vnde ſi Chriſtus uoluiſſet probare ſe eſſe filium Dei, quoniam ſufferebat iniurias, non fuiſſet ſignum ſufficiens: quia & multi alij tales reperiuntur: ſed quod ex quinque panibus & duobus piſcib. pauerit quinque hominum millia, & adhuc ſuperfuerint cophini duodecim: hæc euidenter demonſtrant ipſum eſſe dominum. quare, dixit, Opera quæ ego facio, nemo poteſt facere: uolens oſtendere ſe eſſe filium Dei. Item quòd opera quę fiunt uirtute dæmonum, non erant ſufficientia ad oſtendendum dæmones, quandoquidẽ & talia etiã per naturã fieri poſſunt, ſatis probabiliter perſuadetur: quoniã Dionyſius, cuius

doctrina poſt Teſtamentum uetus & nouum ſecundum ſacros doctores primum locũ obtinet, qui fuit maximus Ariſtotelicus, ut de eo refert Thomas in 1. quæſt. 14. diſtinct. 2. Sententiarum ſemper inſequutus eſt Ariſtotelẽ ante miraculum factum in Chriſti paſſione de eclipſi, ut ipſe memorat: & ipſi ualde nota erant iſta experimenta: quæ tamen non mouerunt eum. Nam exercitato in philoſophia, faciliter patêre poteſt iſta nõ eſſe præter curſum & poſſe naturæ, quanquam raro fiant. uerum tanta eclipſi uiſa, ſtatim mutauit ſentẽtiam: Vnde ſtat noſtra 5. cõcluſio. Sexta concluſio eſt hæc: Quicquid affirmatũ eſt per ſcripturã canonicam, & uniuerſaliter decretũ eſt per ſanctam eccleſiam catholicam, illud totum firmũ, ratum, ineuitabile, inconcuſſibile, & prorſus ſine aliqua dubitatione tenendum eſt: quicqd uerò dãnauerit, à nobis reijciendum eſt. Concluſio patet: Nam ex principijs ueris non poſſunt ſequi falſa, cum ex ueris nil niſi uerũ ſequatur.

Sexta cõcluſio.

Quæ dogmata tenẽda ſint.

Cum

Cum autem fundamentum catholicæ Dei eccleſiæ ſit Chriſtus qui eſt pura ueritas, & dixerit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus fidelibus uobiſcũ ero uſque ad conſummationẽ ſeculi, & non permittat eccleſiam ſanctã errare in eſſentialibus, ideò cõcluſio uera. ex qua infertur Septima concluſio, ſcilicet, ꝗd cum eccleſia dæmones & angelos eſſe determinet, & talia quę dicta ſunt aliquando operari, ſine aliquo dubio uel ſcrupulo hoc firmiſſimè tenẽdum eſt. Et quãuis talia per naturã fieri poſſint & de facto fiant abſq; eorum prędidio, tamẽ ſi ꝗd per eccleſiam determinatũ eſt eſſe factũ per dæmones, uel per angelos, uel per naturam, ſicuti ipſa eccleſia præciſe determinat, tenendũ ſic eſt: quandoquidẽ regulatur à ſyncero uerbo Dei & ſpiritu ſancto, in quo & à ꝗ & per quem nulla poteſt eſſe falſitas. ſi autem ratio humana, uel authoritas aliqua, ſiue ſit Ariſtotelis ſiue Platonis, ſeu cuiuſcunq; alterius eſt in oppoſitũ, ea non eſt admittenda, quoniam ab homine

Septima cõcluſio.

Demones & angelos eſſe cõcedit author.

Rationẽ uel authoritatẽ humanã nihil cõtra fidẽ et eius dogmata unꝗ ualere.

mine procedit, qui ut in pluribus eſt in errore, & in hoc caliginoſo & umbratili mundo uerum diſcernere non poteſt. Vnde ait diuus Auguſtinus 31. capite 10. libri de Ciuitate Dei, diuinæ authoritati, humana cedat fragilitas. Scimus enim uerè Chriſtum fuiſſe uerum Deũ: & uerè & certiſſimè ſcimus ab ipſo non poſſe procedere mendacium: neq; in hoc captiuamus mentes noſtras, uel ſaltem Apoſtoli & illi qui uiderunt. in reliquis uerò quæ à Chriſto & eius eccleſia dicuntur & determinantur, ſi nobis appareant impoſſibilia, benè oportet mẽtem captiuare. Quare, dixit Saluator Ioannis 15. Si nõ ueniſſem & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Cum itaq; illum fuiſſe uerè Deum ſciamus, eius præceptis parère debemus. Nam ſecundum Auguſtinum 32. libri 16. de Ciuitate Dei, Diuino intonante oraculo, nõ eſt diſputandũ. ſed parendum ſine mora, eius dictis ſine inquiſitione

Chriſtianæ fidei certitudo.

Chriſti preceptis parendum ſine diſputatione.

tione uel interrogatione adhęrere debemus: q̄niam, ut inq̄t Plato in Timęo impoſſibile eſt deorū filijs nō credere, quanq; incredibilia dicere uideantur. quāto magis uerbo q̄d eſt ipſa ueritas? Ariſtotelē autē & Platonē ſcimus fuiſſe homines mortales, ignorātes, & peccatores, ueluti ipſi de ſeipſis dicunt. Quare, fatuū eſt in omnib. fidē eis adhibere, & pręcipue in his in q̄bus Chriſtianæ religioni aduerſant̄. Et quāuis eorū rationes aduerſus religionē uideantur nobis apparētes, & fortaſſis neſcimus perfectā earū ſolutionē, unica ſolutio eſt, quoniam fidei aduerſatur, ergo quod dicitur ab eis falſum eſt. Impoſſibile namq; eſt Deū mentiri, neq; præſtigiari. Dicitur tamen ad illas primas rationes, & primitus ad primam, Deum & intelligentias ſiue bonas ſiue malas ſingularia cognoſcere. Cumque quærebatur de modo, quanquam diuerſi ſunt modi dicendi, mihi tamen ille ultimus uidet̄ probabilior, ſcilicet, quòd cognitionē ſingulariū accipiunt

Ariſt. & Plato ignorātes. Ideò Hieron. philoſophos uocat hæreticorū patriarchas. Tom. 3. fol 113. Vnica ſolutio aduerſanti um noſtræ religioni. Ad primā rationē cōtra fidē, reſponſio.

 à ſenſi-

à ſenſibilibus, ueluti & nos facimus. rationes autē quæ fiebāt aduerſus hunc modum, procedunt ſecundum principia Ariſtotelis ſupponentis duo falſa: unū, quod Deus non poſſit agere præter cōmunem ordinē naturæ, & abſq; corporibus cœleſtibus: hoc autē monſtratum eſt eſſe falſum per quartā concluſionem. Alterum etiam falſum ſupponebat, ſcilicet, q̊d intelligentiæ non ſunt mutabiliſes, & quod nihil de nouo intelligant, quod ſolius Dei eſt proprium, cum in eo nullo modo ſit potētia. Cum autem omnia præter Deum quoquo modo potentiā habeant, ſunt mutabilia, & aliquid de nouo recipientia: licet cum ſint abſtracta à materia, non ſint corruptibilia. Veluti etiā corpora cœleſtia ſunt ęterna, & tamē ſubijciuntur motui & nouitati, quare nouitatem ſuſcipiunt, neq;, ut exiſtimo, omnia ſigularia intelligūt, ueluti neq; nos intelligimus: neq; uniuerſaliter ſingulare quod unus intelligit, alter intelligit. Vnde, quia fundabatur illa ratio

Ariſt. falſa ſuppoſita.

Intelligētiæ.

tio ſuper immutabilitatẽ intelligentia-
rũ, & hoc ſit falſum, ideò tota ratio pe-
rit. Ad ſecundam dicitur, quod fortaſ- *Ad 2.*
ſis cum illæ res naturales, & ſi ſunt ſen
ſibiles, tamen ex eorum paruitate nos
latent, uel dæmones præſtigiant ſen-
ſus noſtros. Et quamuis non ſit impoſ-
ſibile aliquem hominem ſic operari ut
angeli & dæmones in aliquo caſu ope
rantur, ueriſimilius tamen eſt talia ope
rari per angelos & dæmones: Primo
quoniam ſic determinat eccleſia: Se- *Angelo-*
cũdò quod ſint ſapientiores & magis *rũ & dæ*
callidi: Tertiò, quoniam ſint uirtuoſio- *monum*
res. quare, in tempore imperceptibili *uis.*
mouentur de oriente in occidentem.
Nam ſi uẽti & flatus ſunt tam ueloces,
quæ ſunt corpora, quãto magis iſti ſpi-
ritus quibus non eſt reſiſtentia, uel ſi
eſt, quaſi nulla? Vnde ueriſimiliter ui-
detur, per homines talia non poſſe o-
perari. neq; obſtat quod cum non ſint
corpora, non poſſint moueri: quoni- *Angelo-*
am motus iſte eſt alterius generis à *rum mo-*
motu poſito à philoſophis: de quo *tus.*

theologi abundè determinant. Quod
Ad 3. uerò tertio & ultimo adducebat, quoniam ſine eis poſſumus ſaluare apparentias: dictum eſt quòd non omnes apparentiæ per dicta à philoſophis ſaluari poſſunt, ut per concluſionẽ quartam oſtenſum eſt. dicitur & ſecundò, quòd quamuis aliqualiter poſſint ſaluari, non tamen accommodatè, ut uiſum eſt in ſolutione ſecundæ rationis immediatè ante hanc. Tertiò dicitur, quod cum eccleſia ex ſcripturis ſacris ponat tales ſpiritus, ſine apertiſſimo inconuenienti non poſſumus eos negare: dicimusq; ulterius falſiſſimũ eſſe quod aſſumebatur, tales, ſcilicet, ſpiritus tantum eſſe propter huiuſmodi experimẽta ſiue effectus. imò habẽt cauſas aliquas, & officia longè prȩſtantiora, quæ philoſophis non fuerunt cognita, imò abſcondita: ſed ſunt aperta in Chriſtum credentibus, & pientiſſimis uoluntatibus, quales fuerunt prophetæ, Apoſtoli, et ſancti uiri. Quare, nihil eſt quod adducebatur. Si quod autem

Angelorũ et dæmonũ officia ſunt philoſophis abſcõdita.

ſupereſt

ſupereſt, ad quod reſponſum non ſit, ut exiſtimo, per ea quæ dicta ſunt, reſponſio patere poteſt. & hæc de capite 13, & ultimo.

PERORATIO.

Habes itaq; compater chariſſime, quę, ut mea fert opinio, peripatetici ad ea quæ quæſiuiſti, dicere ucriſimiliter haberẽt. habes & quę Veritati & Chriſtianę religioni conſona ſunt. Quantũ autem religionẽ attinet, ſi quid in his dictis noſtris offendetur, quod Sãctæ eccleſię catholicæ aduerſetur, uel ei minus placeat, illud totum reuoco, & humiliter eius correctioni me ſubijcio. In his uerò quæ ad diſciplinam Peripateticam pertinent, illud quod Ariſtoteles in ultimo capite Topicorum ſexti de Conuentionibus refert, obſeruari cupio: donec melior iſta appareat

Eccleſiæ iudicio ſe ſubijcit.

pareat

pareat: quia meliori apparente, prior pareat. Sic quoq; ego ſeruandum puto, ut noſtræ reſponſiones tam diu teneant, donec meliores reperiant. Ego enim in hac materia uerius nihil quã aliquid ab alijs accepi. difficile eſt autem inuenire & perficere. quare, ſat ſit inueniſſe, ſi non perfecerim. Nã ſcientię p additamẽta fiũt. Et niſi Phrynis fuiſſet, ne Timotheus quidẽ, ut ſcribit̃ ſecũdo Metaphyſices. De omnibus aũt infinitæ ſint gratię ei qui ſine omnibus eſſe poteſt: nihil autem ſine eo neque eſſe neq; imaginari poteſt: à quo omnia, & non ipſe ab aliquo: in quem omnia ordinãtur: & ipſe in nihil ordinatur: eſt enim alpha & ω, principium, ſcilicet & finis: ſed ante principium nihil eſt: poſt finem nõ eſt finis, qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum.

Operis difficultas.

Deo gratias agit.

Perfecta eſt itaque hæc noſtra lucubratio, quę de Incantationibus nominari poteſt, per me Petrum filium Ioannis Nicolai Pomponatij Mãtuani, in

ni, in feliciſſimo Gymnaſio Bononienſi, in capella ſancti Barbatiani, die 16. Augusti M. D. XX. anno octauo Pontificatus Leonis X.

FINIS.

OPERARVM ERRATA

ſic corrige.

Pagina 12. linea 9. haberent	170. 14. curam
14. linea ultima, actu	174. 6. carmine
17. lin. 14. relinquamus	7. carmen
15. uideamur	217. ultima, fuit enim
28. lin. 1. ſic	221. 11. ù primũ uacat
65. antepen. toto	222. ult. ætate.
73. 4. eſſent	237. 1. hæ
82. 9. haberent	233. 15. unus
83. 12. aliquod	274. 14. unde oportet
117. 18. in	282. 14. ille
137. 20. percipiamus	284. 4. dicitur
159. 7. aliquando	287. 2. ebrietate,
161. 5. quare non	295. 24. ſicut homo
163. 11. ſcurræ	308. 19. ſecundum
164. 4. producit	316. 16. diuinatione
165. 9. mus ab imperio	

BASILEAE, PER HENRI-
CHVM PETRI, MEN
SE AVGVSTO.
AN. M.D.LVI.

352

Digitized by Google

Digitized by Google